

FARUM-KOMMISSIONEN • Bind 16

Tilsyn, politi og domstole

Bind 16 · Tilsyn, politi og domstole

Publikationen kan bestilles
via Justitsministeriets hjemmeside (www.jm.dk)
eller hos
Rosendahls - Schultz Grafisk Distribution
Herstedvang 10
2620 Albertslund
Telefon: 43 22 73 00
Fax: 43 63 19 69
distribution@rosendahls-schultzgrafisk.dk

ISBN: 978-87-92904-00-3

ISBN: 978-87-92904-01-0 (e-udgave)

Tryk: Rosendahls - Schultz Grafisk A/S

BIND 16

Kapitel 26 Det kommunale tilsyn

Kapitel 27 Politiets rolle

Kapitel 28 Domstolsbehandling

Bilag

Vidneoversigt

Indholdsfortegnelse

26.	Det kommunale tilsyn	6
26.1.	Den retlige ramme	7
26.1.1.	Tilsynets organisation	7
26.1.2.	Tilsynets kompetence	8
26.1.3.	Tilsynets sagsrejsning	14
26.1.4.	Tilsynets prøvelse	14
26.1.5.	Tilsynets sagsbehandling	15
26.1.6.	Tilsynets reaktionsmuligheder	17
26.1.7.	Indenrigsministerens centrale overordnede tilsyn	19
26.1.8.	Tilsynsreformen 1. januar 2004	21
26.2.	Statistiske oplysninger om kommunaltilsynet	27
26.3.	Tilsynssagerne vedrørende Farum Kommune	29
26.3.1.	Tilsynsrådets sager	29
26.3.2.	Indenrigsministeriets sager	33

26.4.	Den offentlige kritik af tilsynsmyndighederne i Farum-sagen	34
26.5.	Hvidbog udarbejdet af en kreds af Farum-borgere	39
26.6.	Tilsynsrådet for Frederiksborg Amts organisation	43
26.6.1.	Tilsynsrådets medlemmer	43
26.6.2.	Tilsynsrådets sekretariat	44
26.7.	Farum Kommunes samarbejde med tilsynsrådet	49
26.7.1.	Trevang-sagen	49
26.7.2.	Borgmesterens og andre politikeres udtalelser til offentligheden	60
26.7.3.	Byrådets generelle bemærkninger i brev af 9. august 2000	65
26.8.	Forklaringer	74
26.8.1.	Frederiksborg Statsamt	74
26.8.2.	Indenrigs- og Sundhedsministeriet	88
26.8.3.	Byrådsmedlemmer	99
26.8.4.	Tilsynsrådsmedlemmer	102
26.8.5.	Andre vidner	110
26.9.	Sammenfatning og vurdering	112
27.	Politiets rolle	121
27.1.	Indledning	121
27.1.1.	Kommissoriet og kritikken af Hillerød Politi	121
27.1.2.	Retlig ramme	125
27.2.	Samarbejdet mellem Farum Kommune og Hillerød Politi	127
27.3.	Politianmeldelser mod Farum Kommune frem til februar 2002	127
27.4.	Konkrete sager	128
27.4.1.	Kommunens aftale med Falck om patruljering og vagttjeneste	128
27.4.2.	Metax-tankstationen på Paltholmvej	129
27.4.3.	Ungdomsboligerne på Rugmarken 37	132

27.5.	Hillerød Politis efterforskning i februar 2002	136
27.5.1.	Kronologi	136
27.5.2.	Kritikken af Hillerød Politi	139
27.6.	Forklaringer	142
27.7.	Sammenfatning og vurdering	142
27.7.1.	Samarbejdet mellem Farum Kommune og Hillerød Politi	142
27.7.2.	Politianmeldelser imod Farum Kommune før februar 2002	143
27.7.3.	Hillerød Politis dispositioner i dagene efter de første afsløringer	144
27.7.4.	Forslag til lovændringer	145
28.	Domstolsbehandling	147
28.1.	Straffesager	148
28.1.1.	Sagen mod byrådsmedlemmer (2007)	148
28.1.2.	Sponsorsagen (2008)	151
28.1.3.	Hovedsagen (2009)	154
28.2.	Civile erstatningssager	161
28.2.1.	Farum Venstreforening (2004)	161
28.2.2.	Sport & Event International v/Bjarne Jensen (2008)	161
28.2.3.	Erstatningskrav i hovedsagen (2009)	162
28.2.4.	Køb af Rørmosegård (2010)	162
28.2.5.	Kay Wilhelmsen A/S under konkurs (2011)	164
28.2.6.	Hævede erstatningssager	167
28.2.7.	Uafsluttede sager	167
28.3.	Andre sager	168
28.3.1.	Trevang-sagen (1996)	168
28.3.2.	Injuriesag ”Rapporten” (1997)	168
28.3.3.	Centralkøkkenet A/S (2002)	169
28.3.4.	Tina Jensen sagen (2004)	169
28.3.5.	Forlig om Idrætten I, II og III (2007)	170

28.4.	Sammenfatning og vurdering	170
Bilag		171
1.	Bilag 1. Høringssvar og kommissionens bemærkninger hertil	171
1.1.	Byrådsmedlemmer	175
1.1.1.	Peter Brixtofte	175
1.1.2.	Seks tidligere byrådsmedlemmer	176
1.1.2.1.	Kulturudvalget og økonomi (bind 3, s.177)	176
1.1.2.2.	Tabt arbejdsfortjeneste (bind 3, s. 360)	177
1.1.2.3.	Rejse til Tyrkiet (bind 11, s. 150)	177
1.1.2.4.	Vidneforklaring om repræsentation (bind 11)	177
1.1.2.5.	Budget- og bevillingskontrol (bind 13, s. 325)	178
1.1.2.6.	Forholdet til tilsynsrådet (bind 16, s. 112)	181
1.2.	Ansatte i Farum Kommune	185
1.2.1.	18 ansatte i Farum Kommune	185
1.2.1.1.	Generelt om personomtale	185
1.2.1.2.	Konkret personomtale (bind 5, s. 213-217)	187
1.2.1.3.	Ledende embedsmænd og stillingsansvar (bind 5, s. 221-222)	188
1.2.2.	Michael Elbæk (bind 5, s. 405)	189
1.3.	Revisorer i det daværende KR	190
1.4.	Indenrigsministeriet	192
1.4.1.	Karen Jespersen (bind 13, s. 171)	192
1.4.2.	Ledende embedsmænd i Indenrigsministeriet	193
1.4.2.1.	Finansiering af Farum Park og Arena (bind 13, s.171; bind 16, s.117)	193
1.4.2.2.	Sagsbehandlingstiden (bind 16, s. 116)	198
1.4.2.3.	Redegørelse fra afdelingschefer	200

- Bilag 2. Kommissionens protokol og skriftlige vidnerede­gørelser vedrørende proto­kollen.**
- Bilag 3. Udvalgte bilag fra undersøgelsesmateriale­et.**
- Bilag 4. Rapport om ”Den kommunale revision i Farum Kommune i undersø­gelsesperioden 1. januar 1990 til 6. august 2003”.**
- Bilag 5. Rapport om ”Revisionssagkyndig og økonomisk analyse og vurdering af sale-and-lease-back arrangementer, Farum Kommune i perioden 1. januar 1990 til 6. august 2003”.**
- Bilag 6. Indenrigs- og Sundhedsministeriets foreløbige afgørelse af 6. maj 2002 om suspension af borgmesteren.**
- Bilag 7. Dom i sagen mod et antal byrådsmedlemmer (dom i byret).**
- Bilag 8. Dom i ”Sponsorsagen” (domme i byret, landsret og Højesteret med rigsadvokatens kommentar).**
- Bilag 9. Dom i ”Hovedsagen” (domme i byret og landsret).**
- Bilag 10. Folketingsspørgsmål og forslag fra 1990 og frem med omtale af Farum og Farum-sagen.**

Bilag 2-10 findes på cd vedlagt beretningen.

Vidneoversigt

Sidst i dette bind er medtaget en oversigt over de vidner, der har afgivet forklaring for kommissionen. Oversigten omfatter navn, stillingsbeskrivelse i undersøgelsesperioden og henvisninger til kommissionens protokol, jf. bilag 2.

Kapitel 26

26. Det kommunale tilsyn

Farum-kommissionen skal ifølge kommissoriet bl.a. undersøge og redegøre for de forskellige tilsynsmyndigheders varetagelse af deres opgaver, herunder Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt, Frederiksborg Amtskommune, relevante ministerier samt Arbejdsmarkedsrådet.

Dette kapitel omhandler særligt det kommunale tilsyn udøvet af Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt (senere Statsamtet København, Tilsynet) og af Indenrigsministeriet.¹ I kapitlet behandles generelle forhold vedrørende tilsynsmyndighederne og deres arbejde med sagerne fra Farum Kommune. For så vidt angår de konkrete tilsynssager henvises til beretningens øvrige kapitler, hvor et stort antal tilsynssager er beskrevet i deres emnemæssige sammenhænge. Det tilsyn, der er udøvet i forbindelse med fremsendelse af revisionsberetninger til tilsynsrådet, er beskrevet i bind 14, kapitel 23.7.

De tidligere amtskommuner, herunder Frederiksborg Amtskommune, udførte indtil kommunalreformens ikrafttræden 1. januar 2007 bl.a. opgaver vedrørende miljøtilsyn og regionplanlægning. Amtskommunerne havde således ansvaret for overvågningen af miljøtilstanden i omgivelserne, herunder tilsynet med miljøets tilstand i vandløb, søer og kystnære havområder og i jord, luft og grundvand. Som planmyndighed havde amtskommunerne beføjelser til at godkende kommuneplaner og ændringer heri. Frederiksborg Amtskommunes rolle som tilsynsmyndighed er omtalt i bind 8, kapitel 12 i forbindelse med gennemgangen af Farum Kommunes køb og salg af henholdsvis Rørmosegård med henblik på udstykning og Rugmarken 37 med henblik på opførelse af ungdomsboliger. Kommissionen har ikke fundet anledning til omtale af Frederiksborg Amtskommune i andre sammenhænge.

¹ Fra regeringsskiftet 27. november 2001 Indenrigs- og Sundhedsministeriet, fra 17. april 2008 Velfærdsministeriet, fra 7. april 2009 Indenrigs- og Socialministeriet, fra 23. februar 2010 på ny Indenrigs- og Sundhedsministeriet og fra regeringsskiftet 3. oktober 2011 Økonomi- og Indenrigsministeriet.

Arbejdsmarkedsrådet for Frederiksborg Amt er omtalt i bind 11, kapitel 15 om beskæftigelsesindsatsen i Farum Kommune.

For så vidt angår øvrige ministerier kan nævnes omtale af det tidligere By- og Boligministerium i bind 7, kapitel 10 i forbindelse med gennemgangen af de udbudsretlige problemer vedrørende opførelsen af Farum Park og Farum Arena og i bind 8, kapitel 12 i forbindelse med omtalen af ungdomsboligbyggeriet på Rugmarken 37.¹ Miljøministeriet er omtalt i bind 8, kapitel 12 i forbindelse med gennemgangen af kommunens køb af Farum Kaserne og i forbindelse med ungdomsboligbyggeriet. Socialministeriet er omtalt i bind 10, kapitel 14, om beskæftigelsesindsats i Farum Kommune og bind 11, kapitel 15, om pensionistrejser. Arbejdsministeriet-/Beskæftigelsesministeriet er omtalt i bind 10, kapitel 14 om beskæftigelsesindsatsen.

26.1. Den retlige ramme

Det lovregulerede statslige tilsyn med kommunerne er forudsat i grundlovens § 82, hvorefter ”kommunernes ret til under statens tilsyn selvstændigt at styre deres anliggender ordnes ved lov”. Det tilsyn af kommunerne, der henvises til, er reguleret i kommunestyrelsesloven.

Reglerne om det kommunale tilsyn har i det væsentlige været uændrede gennem undersøgelsesperioden 1. januar 1990 til 6. august 2003. Reglerne fandtes indtil 1. januar 2004 i kommunestyrelseslovens kapitel VI, Tilsynsmyndighederne (§§ 47-53), og kapitel VII, Tilsynet (§§ 54-61 c). Væsentlige dele af de dagældende regler er videreført ved den reform af tilsynet, der trådte i kraft den 1. januar 2004.

26.1.1. Tilsynets organisation

Tilsynet med primærkommunerne bortset fra Københavns og Frederiksborg kommuner varetoges indtil 1. januar 2004 af tilsynsrådene under statsamterne, for Farum Kommunes vedkommende Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt, jf. den dagældende kommunestyrelseslovs § 47, stk. 2.² Tilsynsrådet bestod af statsamtmanden, der var formand, og 4 andre medlemmer

¹ Efter ressortomlægning i forbindelse med regeringsskiftet 27. november 2001 blev sagerne videreført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

² Som bekendtgjort ved lovbekendtgørelse nr. 629 af 29. juni 2001.

valgt af amtsrådet blandt dets medlemmer, jf. § 48, stk. 1. Det påhvilede formanden at bestemme tid og sted for møderne og indkalde medlemmerne og i videst muligt omfang forinden møderne at give medlemmerne underretning om, hvilke sager der ville komme til behandling på mødet. Formanden ledede rådets forhandlinger og afstemninger og drog omsorg for, at beslutningerne blev indført i en beslutningsprotokol, jf. § 49. Rådets beslutninger blev truffet ved stemmeflertal, således at formandens stemme ved stemmelighed var afgørende, jf. § 50, stk. 2. Formanden sørgede for udførelsen af tilsynsrådets beslutninger og kunne på rådets vegne afgøre sager, som ikke tålte opsættelse eller ikke gav anledning til tvivl, jf. § 51, stk. 1.

Tilsynet med amtskommunerne varetoges af Indenrigsministeriet.

Tilsynet med både primær- og amtskommuner overgik pr. 1. januar 2004 til fem statsamt-mænd, og tilsynsrådene blev afskaffet.¹ I forbindelse med kommunalreformen pr. 1. januar 2007 overgik tilsynet med kommunerne til statsforvaltningerne i de fem regioner, jf. kommunestyrelseslovens § 47, stk. 1,² men reglerne blev i øvrigt videreført uændrede.³

26.1.2. Tilsynets kompetence

Tilsynsmyndighederne har kompetence til at påse, om kommuner og amtskommuner m.fl. tilsidesætter lovgivningen.

Tilsynsmyndighedernes kompetence omfatter den virksomhed, der udøves af kommunalbestyrelsen eller på kommunalbestyrelsens vegne. Dette omfatter også borgmesterens virksomhed på kommunalbestyrelsens vegne, jf. kommunestyrelseslovens § 31, stk. 1, og økonomiudvalgets og de stående udvalgs virksomhed samt formandens virksomhed på udvalgenes vegne. Endvidere er borgmesterens funktion som mødeleder, jf. § 30, omfattet. Tilsynets virke omfatter endvidere afgørelser truffet af eller faktiske handlinger udøvet af kommunens forvaltningspersonale på vegne af kommunalbestyrelsen.

¹ Professor, dr. jur. Steen Rønsholdt kritiserer i Juristen nr. 2, 2009, side 50ff, at ministeren fortsat er øverste tilsynsinstans, således at afpolitiseringen af tilsynet ikke som foreslået af klagereformudvalget er blevet gennemført til bunds.

² Som bekendtgjort ved lovbekendtgørelse nr. 1440 af 1. november 2010.

³ Lov nr. 542 af 24. juni 2005.

Kompetencen omfatter ikke virksomhed, der udøves af myndigheder med tilknytning til en kommune, men med selvstændig kompetence. Den sagsbehandling som kommunen udøver som sekretariat for de pågældende selvstændige myndigheder, kan de almindelige kommunale tilsynsmyndigheder heller ikke tage stilling til.

De kommunale tilsynsmyndigheders kompetence omfatter alene kommunale myndigheder. Selvejende eller private institutioner, der udfører kommunale opgaver efter aftale med kommunerne, er således ikke omfattet af de kommunale tilsynsmyndigheders kompetence. Alene i det omfang kommunerne - på lovbestemt grundlag og i yderst begrænset omfang på ulovbestemt grundlag - fører tilsyn med disse institutioners dispositioner, kan de kommunale tilsynsmyndigheder, indirekte, have anledning til at vurdere dispositionerne.

Udtrykket "lovgivningen" i kommunestyrelseslovens § 50 a m.fl. - tidligere § 61 - skal forstås som gældende ret i almindelighed, det vil sige både skreven og uskreven ret, herunder f.eks. offentligretlige retsgrundsætninger.

At tilsynsmyndighederne alene kan tage stilling til overholdelse af lovgivningen (gældende ret) indebærer, at myndighederne ikke kan udtale sig om hensigtsmæssigheden af kommunernes dispositioner. Sagsbehandlingens tilrettelæggelse eller sagsbehandlingstiden vil normalt alene rejse spørgsmål om hensigtsmæssigheden af kommunernes dispositioner. Spørgsmål om tilsidesættelse af god forvaltningsskik samt om personalets optræden i øvrigt falder ligeledes uden for tilsynsmyndighedernes kompetence.

Kommunaltilsynet har som udgangspunkt kompetence til at påse kommunernes overholdelse af al lovgivning, der særligt gælder for offentlige myndigheder, jf. nu udtrykkeligt kommunestyrelseslovens § 48, stk. 1. De kommunale tilsynsmyndigheders kompetence viger dog normalt, hvis der er en rekursinstans eller et lovbestemt sektortilsyn, der har taget eller kan tage stilling til i en sag.

På det kommunaløkonomiske område omfatter tilsynet en stillingtagen til, hvorvidt kommunens behandling af budget og regnskab og kommunens økonomiske dispositioner i øvrigt er i

overensstemmelse med reglerne i lov om kommunernes styrelse og bekendtgørelser udstedt i medfør heraf samt almindelige offentligretlige grundsætninger.

Kommunens årlige regnskab skal sendes til tilsynsmyndigheden sammen med revisionsberetningen og de afgørelser, som kommunalbestyrelsen har truffet i forbindelse hermed, jf. tidligere § 54, stk. 2, og nu § 57, stk. 2. Af forarbejderne til bestemmelsen fremgår:¹

”Regnskabet skal sammen med revisionsberetningen og kommunalbestyrelsens i forbindelse hermed afgivne kendelser indsendes til tilsynsmyndighedens gennemgang, således at denne får mulighed for at foretage en legalitetskontrol samt for at kontrollere, om tidligere stillede vilkår for optagelse af lån m. v. er opfyldt² og i det hele foretage en bedømmelse af kommunens almindelige økonomiske tilstand for eventuelt ved given lejlighed at stille vilkår med henblik på en forbedring af kommunens økonomi.”

I betænkning 1425/2002 beskrives dagældende ret med hensyn til tilsynets rolle på det kommunaløkonomiske område således:

Som beskrevet i afsnit B.4. har tilsynsmyndigheden kompetence til at påse, om kommuner og amtskommuner tilsidesætter lovgivningen, jf. KSL § 61. Udtrykket ”lovgivningen” i KSL § 61 skal forstås som gældende ret i almindelighed. Tilsynsmyndigheden udøver således et retligt tilsyn (legalitetstilsyn), der omfatter både skreven og uskreven ret, herunder offentligretlige retsgrundsætninger, f.eks. den kommunalretlige grundsætning om økonomisk forsvarlig forvaltning.

Tilsynet på det kommunaløkonomiske område omfatter således en stillingtagen til, hvorvidt kommunens behandling af budget og regnskab og kommunens økonomiske dispositioner i øvrigt er i overensstemmelse med reglerne i lov om kommunernes styrelse og bekendtgørelser udstedt i medfør heraf samt almindelige offentligretlige grundsætninger.

Den enkelte kommunes kasse- og regnskabsregulativ er et internt arbejdsredskab, hvis overholdelse ikke i sig selv er omfattet af kommunaltilsynets legalitetstilsyn.³

At tilsynet alene kan tage stilling til overholdelse af lovgivningen indebærer, at myndighederne ikke kan udtale sig om hensigtsmæssigheden af kommunernes dispositioner. Det falder således uden for tilsynet at udtale sig om revisionsbemærkninger vedrørende forvaltningsrevisionen og derudover ligeledes revisionens bemærkninger til kommunens overholdelse af internt fastsatte regler, medmindre de

¹ Forslag til lov om kommunernes styrelse fremsat den 7. februar 1968 af indenrigsministeren.

² Den tidligere bestemmelse i kommunestyrelseslovens § 55, hvorefter kommunalbestyrelsens beslutning om optagelse eller overtagelse af lån eller ændringer i lånevilkår krævede tilsynsmyndighedens samtykke, blev ophævet ved lov nr. 629 af 23. december 1980.

³ Om den pr. 1. januar 2004 gennemførte ændring på dette punkt se nedenfor i afsnit 26.1.8.

internt fastsatte regler er udtryk for almindelige retsgrundsætninger. Det falder derudover uden for tilsynsmyndighedens beføjelser at udtale kritik af kommunalbestyrelsens dispositioner, uanset om der er handlet i strid med lovgivningen. Tilsynsmyndighedens reaktion og eventuelle sanktionsanvendelse kan således kun finde udtryk i tilsynsmyndighedens tilkendegivelse af, at kommunalbestyrelsen har handlet ulovligt eller efter lovgivningen burde have truffet en bestemt beslutning.

Visse af de sager, kommunaltilsynet behandler, forudsætter foretagelse af faglige vurderinger, som tilsynsmyndighederne ikke selv har den fornødne fagkundskab til at foretage. Tilsynsmyndigheder skal have et grundlag for at fastslå, at lovgivningen er tilsidesat af en kommune. I tilfælde, hvor en stillingtagen til lovligheden af en kommunes dispositioner forudsætter en særlig faglig vurdering, er tilsynsmyndighederne derfor afhængige af den bistand, den pågældende sektormyndighed yder. En betydelig forsigtighed i prøvelsen af faglige vurderinger må antages at blive resultatet, såfremt sektormyndigheden ikke bidrager til at tilvejebringe det fornødne grundlag for tilsynsmyndighedens stillingtagen.

Kommunaltilsynet kan ikke tage stilling til en klage, hvis en anden klageinstans eller tilsynsmyndighed har kompetence til at behandle den konkrete klage, jf. nu § 48, stk. 3, der svarer til den hidtil gældende retstilstand. Denne afgrænsning af tilsynets kompetence har baggrund i det forhold, at de særlige rekurs- og tilsynsmyndigheder i almindelighed har bedre forudsætninger for at behandle en sag end det almindelige kommunaltilsyn som følge af et specielt kendskab til det konkrete sagsområde. Rekursmyndigheder vil endvidere typisk have flere reaktionsmuligheder, herunder f.eks. kompetence til at omgøre en kommunes beslutning.

Såfremt en kommunal disposition har været behandlet ved domstolene, er de kommunale tilsynsmyndigheder afskåret fra at behandle den pågældende sag. I tilfælde, hvor en sag indbringes for domstolene samtidig med, at det pågældende spørgsmål behandles af de kommunale tilsynsmyndigheder, eller hvor omvendt tilsynsmyndighederne får en henvendelse vedrørende en sag, som er indbragt for domstolene, beror det på en konkret vurdering, om den kommunale tilsynsmyndighed bør (fortsætte med at) behandle sagen, eller i stedet sætte sagen i bero eller evt. afvise den.

Der kan således foreligge tilfælde, hvor væsentlige hensyn taler for, at tilsynsmyndigheden ikke sætter sin sagsbehandling i bero, f.eks. hvor der er tale om, at en kommune tilsidesætter

lovgivningen om ydelse af økonomisk eller anden bistand til enkeltpersoner, og en hurtig behandling af sagen derfor er afgørende.

Omvendt kan tilsynsmyndighedernes stillingtagen i en sag være udelukket, fordi man herved ville tage direkte stilling til et spørgsmål, som er en del af den sag, som skal påkendes af domstolene.

Spørgsmålet om forholdet mellem tilsynet og domstolene kom i Farum-sagen op i forbindelse med en klage fra Peter Brixtoftes forsvarer til tilsynsrådet over daværende viceborgmester Per Edréns deltagelse i en politisk-administrativ arbejdsgruppe, som den 19. marts 2003 var blevet nedsat af Farum Byråd til at gennemgå og undersøge ikke-byggerelaterede udgifter, der var finansieret af FIH.¹ Forsvareren gjorde i klagen gældende, at viceborgmester Per Edrén var inhabil som deltager i arbejdsgruppen og i økonomiudvalgets behandling af indstillingen fra arbejdsgruppen med den begrundelse, at Per Edrén tidligere på vegne af Farum Byråd blandt andet havde haft til opgave at styre byggerierne af Farum Park og Farum Arena.

Statsamtet København, Tilsynet, udtalte den 23. juni 2005:²

”Såfremt det lægges til grund, at Per Edrén, således som anført af Dem, var ansvarlig for opførelsen af byggeriet og har været involveret i samtlige spørgsmål af væsentlig betydning for byggesagen, vil der foreligge omstændigheder, som er egnede til at vække tvivl om Per Edréns upartiskhed ved vurderingen af de omtalte bilag.

Spørgsmålet om, hvem der var ansvarlig for byggerierne på Farum Park har imidlertid tæt sammenhæng med den verserende retssag mod fhv. borgmester Peter Brixtofte m.fl.

Efter fast praksis viger Tilsynets kompetence efter styrelseslovens § 48, i det omfang en sag behandles ved domstolene eller har tæt sammenhæng med en sag, der behandles af domstolene.

Tilsynet finder herefter ikke at kunne tage stilling til Deres klage, idet man herved vil skulle tage stilling til placeringen af ansvaret for byggerierne på Farum Park og Farum Arena. En sådan stillingtagen vil have betydning for den verserende retssag.”

¹ 256-69,f9,b19ff

² 256-69,f9,b31ff

Forsvareren påklagede den 15. august 2005 tilsynets udtalelse til Indenrigs- og Sundhedsministeriet, der den 14. juni 2006 udtalte:

”Hvis de kommunale tilsynsmyndigheder foretager en vurdering af Per Edréns habilitet i den omhandlede arbejdsgruppe, ville de ikke herved tage direkte stilling til tiltalerne mod Peter Brixtofte i den verserende straffesag. Forholdet er det, at De som forsvarer for Peter Brixtofte under straffesagen eventuelt ville påberåbe Dem tilsynsmyndighedernes retsopfattelse vedrørende spørgsmålet om inhabilitet for Per Edrén.

Efter Indenrigs- og Sundhedsministeriets opfattelse kan den foreliggende situation dermed ikke umiddelbart sammenlignes med en situation, hvor domstolene behandler en sag, hvor sagsgenstanden er den samme som i en verserende sag hos tilsynsmyndighederne, og hvor tilsynsmyndighederne dermed må afstå fra at behandle sagen. ...

Det forhold, at tilsynsmyndighedens retsopfattelse vedrørende et bestemt spørgsmål måtte blive påberåbt i en verserende straffesag - af enten forsvaret eller anklagemyndigheden - og også blive lagt til grund af domstolen, afskærer ikke i sig selv tilsynsmyndigheden fra at give udtryk for en sådan retsopfattelse. Således er tilsynsmyndigheden berettiget - og efter omstændighederne forpligtet - til at give udtryk for sin retsopfattelse vedrørende eksempelvis rækkevidden af forvaltningslovens bestemmelser om inhabilitet i en situation, hvor retsopfattelsen kan og vil blive brugt præjudicielt i en verserende straffesag.

Hvis tilsynsmyndigheden imidlertid vil skulle tage stilling til hvilket sagsfaktum, der kan lægges til grund, og sagsfaktummet kan være af betydning for vurderingen af straffesagen, vil tilsynsmyndigheden efter omstændighederne være afskåret fra at foretage en vurdering af det omhandlede retsspørgsmål. Det skyldes, at det relevante sagsfaktum skal fastlægges via bevisførelsen for domstolene, og ikke via de kommunale tilsynsmyndigheder.

Således som ministeriet har forstået den foreliggende sag, vil spørgsmålet om ansvarsfordelingen mellem Per Edrén og Peter Brixtofte være et centralt spørgsmål ved vurderingen af spørgsmålet om Per Edréns habilitet. De kommunale tilsynsmyndigheder ville således for at foretage en vurdering af spørgsmålet om inhabilitet skulle tage stilling til hvilket sagsfaktum, der kan lægges til grund, i et tilfælde, hvor sagsfaktummet kan være centralt i straffesagen.

Indenrigs- og Sundhedsministeriet har også herved noteret sig, at De selv har understreget, at ministeriets udtalelse har betydning for bedømmelsen af de rejste anklager mod Peter Brixtofte.

Det er ministeriets opfattelse, at såfremt fastlæggelsen af ansvarsfordelingen mellem Peter Brixtofte og Per Edrén er af betydning for udfaldet af straffesagen, er det et spørgsmål, som skal afklares i forbindelse med bevisførelsen for domstolene og ikke via de kommunale tilsynsmyndigheder.

Indenrigs- og Sundhedsministeriet finder på denne baggrund ikke anledning til at anmode Statsamtmanden for Københavns Amt om at genoptage spørgsmålet om Per Edréns habilitet i den omhandlede arbejdsgruppe.”

26.1.3. Tilsynets sagsrejsning

Den almindelige kommunale tilsynsmyndighed er - som det fremgår af navnet - ikke rekursinstans, men tilsynsmyndighed. Dette indebærer bl.a., at kommunaltilsynets sager principielt rejses af egen drift, jf. efter tilsynsreformen udtrykkeligt styrelseslovens § 48 a.

Tilsynsmyndigheden kan tage en sag op på eget initiativ eller på baggrund af en klage. Det kommunale tilsyn er pligtmæssigt, således at tilsynsmyndigheden har pligt til at træffe de nødvendige foranstaltninger for at få en kommunalbestyrelse til at efterleve gældende regler. Foreligger der for tilsynsmyndigheden oplysninger, der giver grundlag for at antage, at der foreligger en ikke bagatelagtig ulovlighed, har tilsynsmyndigheden således pligt til at reagere.

26.1.4. Tilsynets prøvelse

Der er ikke begrænsninger i tilsynsmyndighedernes prøvelse af retlige spørgsmål, som det falder inden for tilsynsmyndighedernes kompetence at tage stilling til. Tilsynsmyndighederne kan således tage stilling til alle typer retlige spørgsmål være sig almene juridiske spørgsmål, materielle spørgsmål, forvaltningsprocessuelle spørgsmål, abstrakt fortolkning, konkret subsumption mv.

Tilsynsmyndighederne tager stilling til den konkrete subsumption i enkeltsager, det vil sige til kommunernes anvendelse af retsregler i konkrete sager. Dette forudsætter en stillingtagen til, hvilket faktum der skal lægges til grund i sagen. I de fleste tilfælde er faktum ubestridt, og der er alene tvist om indholdet af gældende ret. I sådanne sager giver spørgsmålet om, hvilket faktum der skal lægges til grund, ikke anledning til særskilte overvejelser for tilsynsmyndighederne.

26.1.5. Tilsynets sagsbehandling

Tilsynsmyndighederne behandler som udgangspunkt deres sager på skriftligt grundlag. Indtil 1. januar 2004 havde tilsynet ikke mulighed for at foranstalte vidneførelse. Der var således tidligere forholdsvis snævre grænser for tilsynets mulighed for at skabe klarhed over en sags faktiske omstændigheder, såfremt der forelå indbyrdes modstridende oplysninger i sagen, og det skriftlige grundlag - kommunens sagsakter og eventuelt supplerende sagsakter - ikke gav grundlag for en entydig fastlæggelse af faktum. Der er nu i kommunestyrelseslovens § 49, stk. 5, hjemmel til at foranstalte indenretslig afhøring, jf. nedenfor om forslagene i betænkning 1445/2002, der blev gennemført ved lov nr. 381 af 28. maj 2003 med ikrafttræden 1. januar 2004.

Tilsynsrådene traf beslutninger ved stemmeflertal. Stod stemmerne lige, var formandens stemme afgørende. Af den indtil 1. januar 2004 gældende § 49, stk. 4, i styrelsesloven fremgik, at ethvert af tilsynsrådets medlemmer kunne forlange at få en - kort - afvigende mening indført i beslutningsprotokollen. Det var i praksis yderst sjældent, at tilsynsrådsmedlemmer afgav dissenser. Af oplysninger indhentet fra samtlige tilsynsråd vedrørende de sager, tilsynsrådene behandlede i 1997, fremgik således, at der alene blev afgivet dissens i 15 tilfælde svarende til 1-2 % af sagerne. Ingen af de afgivne dissenser blev afgivet af tilsynsrådets formand.

Der tilkom efter den tidligere § 51 tilsynsrådets formand en kompetence til på tilsynsrådets vegne at afgøre sager, der ikke tålte opsættelse eller ikke gav anledning til tvivl. Betingelsen om, at en sag ikke måtte give anledning til tvivl, var kun opfyldt, hvis tilsynsrådets formand anså sagen for utvivlsom og tillige skønnede, at alle de øvrige medlemmer af tilsynsrådet også ville anse sagen for utvivlsom.

Tilsynsrådets sekretariat havde til opgave at forberede de sager, som tilsynsrådet behandlede, og at foretage den sekretariatsmæssige behandling og ekspedition af rådets afgørelser. Der var ikke i den kommunale styrelseslov regler om delegation af afgørelseskompetence til tilsynsrådets sekretariat. Det er imidlertid i henhold til almindelige forvaltningsretlige principper antaget, at et forvaltningsorgan udtrykkeligt eller stiltiende kan overlade rutinemæssige afgørelser til organets sekretariat, såfremt vægtige arbejdsmæssige begrundelser taler herfor. På denne

baggrund har det været antaget, at de enkelte tilsynsrådssekretariater kunne træffe afgørelse i sager af rutinemæssig karakter.

Folketingets Ombudsmand har tilkendegivet,¹ at der tilkommer tilsynsmyndigheden ret vidtgående undersøgelsesbeføjelser, f.eks. ved at tilsynsmyndigheden udbeder sig skriftlige udtalelser fra enkelte kommunalbestyrelsesmedlemmer eller enkelte ansatte i kommunen eller ved samtale med enkelte af en kommunalbestyrelses medlemmer eller enkelte ansatte i kommunen. Mundtlige oplysninger under samtaler med enkelte kommunalbestyrelsesmedlemmer eller ansatte vil således efter ombudsmandens opfattelse kunne give anledning til yderligere uddybende spørgsmål til kommunalbestyrelsen, ligesom oplysninger under sådanne samtaler kan supplere andre oplysninger på en sådan måde, at de fortrænger de oprindelige oplysninger fra kommunalbestyrelsens flertal. De pågældende enkeltpersoner har - i modsætning til kommunalbestyrelsen - ikke pligt til at afgive oplysninger. Sådanne undersøgelsesskridt har meget sjældent været benyttet i tilsynsmyndighedernes praksis.

Kommunalbestyrelsen og tilsynsmyndigheden skal tilvejebringe og meddele vedkommende minister de oplysninger, som denne måtte forlange om forhold henholdsvis i kommunen og inden for tilsynsmyndighedens virkeområde, jf. tidligere § 63 og nu § 56. Tilsvarende har den også tidligere gældende pligt for kommuner til at tilvejebringe og meddele tilsynsmyndigheden de oplysninger og udlevere de dokumenter, tilsynsmyndigheden forlanger om forhold i kommunen, siden 1. januar 2004 været fastslået og præciseret i § 49, stk. 1. Såvel ministeriet som tilsynsmyndigheden kan fastsætte en frist for kommunens henholdsvis tilsynsmyndighedens meddelelse af oplysninger, jf. nu § 49, stk. 3, og § 56, stk. 3. Præciseringen i loven af den også tidligere gældende adgang til at fastsætte svarfrister forbedrer ifølge forarbejderne muligheden for at anvende sanktioner, hvis forpligtelsen til at svare ikke efterkommes, idet overskridelse af en fastsat svarfrist herefter umiddelbart kan anses som en undladelse af en forpligtelse med den fornødne klarhed til, at undladelsen kan berettige til anvendelse af tvangsbøder med henblik på at gennemtvinge tilvejebringelsen af oplysninger, jf. § 50 b.

Ved lov nr. 380 af 14. juni 1995 blev der i kommunestyrelseslovens § 47, stk. 5, indsat en bestemmelse hvorefter interne dokumenter, der af en kommune blev videregivet til tilsynet i

¹ FOB 1978, side 504ff.

forbindelse med en tilsynssag, uanset videregivelsen bevarede deres interne karakter. Baggrunden for bestemmelsen, der trådte i kraft den 1. september 1995, var en udtalelse fra Folketingets Ombudsmand, hvorefter interne dokumenter tilhørende en kommunal sag måtte anses for omfattet af den almindelige adgang til offentlighed, når dokumentet af kommunen blev sendt til tilsynsmyndighederne til brug for behandlingen af en tilsynssag. Det var således ombudsmandens opfattelse, at dokumentet også i disse tilfælde mistede sin interne karakter bortset fra i de tilfælde, hvor tilsynssagen netop angik spørgsmålet om aktindsigt i et sådant dokument. Efter forslag i betænkning 1271/1994 fra udvalget om kommunalpolitikernes arbejdsvilkår og repræsentationen i de kommunale råd blev det med bestemmelsen fastsat, at interne dokumenter ikke ophører med at være interne, alene fordi de som led i en tilsynssag fremsendes til tilsynsmyndigheden. Herved blev retstilstanden identisk med den, der gælder i forhold til dokumenter, der fremsendes til Folketingets Ombudsmand i forbindelse med ombudsmandens behandling af en klage. Bestemmelsen findes nu i § 49, stk. 4.

26.1.6. Tilsynets reaktionsmuligheder

Tilsynsmyndighedens mest anvendte reaktionsmulighed over for kommunerne er afgivelse af en vejledende udtalelse med tilsynsmyndighedens retsopfattelse, jf. nu udtrykkeligt kommunestyrelseslovens § 50. Tilsynsmyndigheden kan i den forbindelse opfordre kommunen til at genoptage sagens behandling og evt. foreholde kommunen, hvad den efter tilsynsmyndighedens retsopfattelse har pligt til at gøre. Der er ikke knyttet selvstændige retsvirkninger hertil, men hvis kommunen ikke efterlever udtalelsen, kan tilsynsmyndigheden følge op med annulatio, tvangsbøder, anlæggelse af erstatningssag eller erstatningsretlig bod.

Har kommunalbestyrelsen truffet en beslutning, der strider mod lovgivningen, kan tilsynsmyndigheden sætte beslutningen ud af kraft, jf. tidligere § 61, stk. 1, og nu § 50 a. Under behandlingen af sagen kan tilsynsmyndigheden midlertidigt suspendere den pågældende beslutning. Indtil ikrafttrædelsen den 1. juli 1990 af lov nr. 389 af 13. juni 1990 var det en betingelse, at beslutningen ikke var bragt til udførelse. Efter lovændringen blev det under visse betingelser muligt for tilsynsmyndigheden også at sætte en beslutning, der er bragt til udførelse, ud af kraft eller suspendere denne. Kommunalbestyrelsen har ikke partsstatus i sagen.

Undlader kommunalbestyrelsen at udføre en foranstaltning, som den efter lovgivningen har pligt til at udføre, kan tilsynsmyndigheden pålægge de medlemmer af kommunalbestyrelsen, som er ansvarlige for undladelsen, tvangsbøder, jf. tidligere § 61, stk. 2, og nu § 50 b.

Tilsynsmyndigheden kan anlægge erstatningssag mod et kommunalbestyrelsesmedlem, som er ansvarlig for, at kommunen er påført et tab, jf. tidligere § 61, stk. 3, og nu § 50 c. Sagsanlæg kan frafalde mod, at den pågældende inden en fastsat frist indbetaler et nærmere angivet beløb til kommunen. Ved beløbets fastsættelse kan der tages hensyn til den udviste skyld, skadens størrelse og omstændighederne i øvrigt. Hvis den pågældende indvilliger i at betale beløbet og indbetaler dette inden den fastsatte frist, kan der ikke fremsættes yderligere erstatningskrav mod den pågældende, jf. tidligere § 61, stk. 4, og nu § 50 d.

Om forholdet mellem den kommunale tilsynsmyndighed og den ressortmyndighed, som det pågældende lovområde hører under, anføres i betænkning 996/1983 om ansvarsplacering og reaktionsmuligheder i kommunestyret bl.a.:¹

”I praksis har det undertiden været tvivlsomt, om ressortmyndighederne ønskede tilsynsmyndighedens indgriben i en konkret sag. Tvivl kan opstå, hvis ressortmyndigheden ikke udtrykkeligt angiver, at ulovligheden efter myndighedens opfattelse er af en sådan karakter, at en indgriben efter § 61 er ønskelig/påkrævet. Det vil imidlertid normalt være en forudsætning for tilsynsmyndighedens indgriben, at der foreligger en udtalelse fra den myndighed, hvis lovgivning er overtrådt, om, *at* der foreligger en klar ulovlighed, og *at* ulovligheden er så alvorlig, at den ikke kan tolereres, således at anvendelse af § 61-sanktioner af ressortmyndigheden skønnes påkrævet.”

Siden den 1. januar 2004 har tilsynsmyndigheden endvidere kunnet anlægge anerkendelsessøgsmål imod en kommune, der efter tilsynsmyndighedens opfattelse har truffet en lovstridig beslutning eller undladt at udføre en lovpligtig foranstaltning, jf. § 51. Tilsynsmyndigheden kan herved gennemtvinge en retlig prøvelse ved domstolene af sin retsopfattelse. Det er ikke en betingelse for anlæg af anerkendelsessøgsmål, at den kommunale dispositions eller undlades ulovlighed skal fremtræde med den fornødne klarhed, eftersom den fornødne klarhed netop vil blive skabt med dommen i anerkendelsessagen.

¹ Betænkning 996/1983 side 86f.

Et kommunalbestyrelsesmedlem, der gør sig skyldig i grov pligttilsidesættelse, kan straffes med bøde, jf. tidligere § 61 c og nu § 61. Det tidligere krav om påtalebegæring fra tilsynsmyndigheden bortfaldt med tilsynsreformens ikrafttræden 1. januar 2004.

26.1.7. Indenrigsministerens centrale overordnede tilsyn

Indenrigsministeren forestår det centrale overordnede tilsyn. Tilsynsmyndighedens afgørelser efter de ovenfor nævnte bestemmelser kan indbringes for ministeren, jf. tidligere § 47, stk. 4, og § 61, stk. 7, og nu § 52, stk. 1. Indenrigsministeren kan også af egen drift tage sager op, hvor tilsynsmyndigheden har truffet afgørelse om anvendelse eller undladelse af anvendelse af sanktioner, jf. tidligere § 61 a og nu § 52, stk. 3, hvorefter det endvidere kræves, at ministeren skønner, at sagen er af principiel eller generel betydning eller har alvorlig karakter. Indenrigsministeren kan pålægge tilsynsmyndigheden at tage en sag op til behandling, jf. tidligere § 61 a, stk. 2, jf. nu § 54.

Det har været almindeligt antaget, at det på ulovbestemt grundlag påhviler ethvert fagministerium at føre et vist tilsyn med forvaltningen - herunder den del der udøves af kommunerne - af de sagsområder, der henhører under ministeriets område. Ministerierne antages som led i dette såkaldte overtilsyn at have en forpligtelse til generelt at følge med i, hvorledes lovgivningen inden for ministeriets område administreres, herunder om lovgivningen generelt overholdes, og om den fortsat er hensigtsmæssig. Folketingets Ombudsmand har i en udtalelse, der er gengivet i Folketingets Ombudsmands beretning for 1994, side 296ff, bl.a. udtalt, at det ulovbestemte ressorttilsyn må anses for at have karakter af et konstaterende legalitetstilsyn, og at der er pligt til at realitetsbehandle en sag, dersom der er en vis sandsynlighed for, at der i sagen er begået ulovligheder. Ombudsmanden udtalte videre, at det er vanskeligt generelt at angive mere præcist, med hvilken klarhed der måtte foreligge en ulovlighed, førend et ministerium i kraft af overtilsynet har pligt til at realitetsbehandle en sag, og at dette må afhænge af, hvorvidt de for ministeriet foreliggende oplysninger peger i retning af, at der kunne foreligge en ulovlighed, og hvorvidt denne ulovlighed angår mere væsentlige forhold.

Professor dr. jur. Bent Christensen skrev i sin Forvaltningsret - Opgaver Hjemmel Organisation, 2. udg., 1997, side 350, med henvisning til ombudsmandens ovennævnte udtalelse:

"Det er nu fastslået, at et ulovbestemt konstaterende og subsidiært overtilsyn for centraladministrationen er en del af gældende ret. Når vedkommende sektororgan i centraladministrationen på den ene eller anden måde - ved henvendelse fra en borger, fra et mindretal i kommunalbestyrelsen, ved spørgsmål i Folketinget eller fra et folketingsudvalg, fra avislæsning osv. - bliver opmærksom på, at kommunalforvaltningen har overtrådt gældende ret, har dette, i alt fald hvis ulovligheden angår mere væsentlige forhold, pligt til at reagere, minimalt ved over for kommunalbestyrelsen at konstatere ulovligheden, om nødvendigt ved at henvende sig til kommunaltilsynet for at dette kan få lejlighed til at bruge sine beføjelser som legalitetstilsyn..."

På det kommunale område har der således påhvilet Indenrigsministeriet et overtilsyn vedrørende bl.a. reglerne om kommunal låntagning i kommunestyrelsesloven og de i medfør af denne lov fastsatte regler.

Ved tilsynsreformen pr. 1. januar 2004 er der i kommunestyrelseslovens § 63 a indsat en bestemmelse, hvorefter vedkommende minister kan udtale sig om lovligheden af kommunale dispositioner eller undladelser, idet ministeren beslutter, om der findes anledning til at afgive en sådan udtalelse.

Med bestemmelsen er der sket en ophævelse af den ulovbestemte forpligtelse, der i undersøgelsesperioden påhvilede den enkelte ressortminister med hensyn til at reagere i forhold til kommunernes konkrete forvaltning i enkeltsager. Overtilsynet omfatter herefter ikke den forvaltning af ministeriets sagsområde, der foretages af de kommunale myndigheder. Den forpligtelse, den enkelte ressortminister på ulovbestemt grundlag tidligere måtte have haft til at tage enkelte sager op som led i overtilsynet, er således bortfaldet. Det er dermed op til den enkelte ressortminister, om denne ønsker at udtale sig om lovligheden af kommunale dispositioner eller undladelser i konkrete enkeltsager. Den enkelte ministers pligt til at følge med i, hvorledes lovgivningen inden for ministeriets område administreres, om lovgivningen generelt overholdes, og om lovgivningen fortsat er hensigtsmæssig, er ikke ændret.

26.1.8. Tilsynsreformen 1. januar 2004

Som nævnt ovenfor trådte en reform af kommunaltilsynets organisation og kompetence i kraft den 1. januar 2004.¹ Reformen byggede dels på det såkaldte Klagereformudvalgs betænkning nr. 1395/2000 om statens tilsyn med kommunerne, dels på Jens Peter Christensen udvalgets betænkning 1425/2002 om indsigt i den kommunale administration.

I kommissoriet for Jens Peter Christensen udvalget (Ekspertgruppen) henvistes til, at ”de påståede uregelmæssigheder i den kommunale administration i Farum Kommune (den såkaldte Farum-sag) gør det aktuelt at overveje, om de redskaber, den kommunale styrelseslovgivning giver kommunalbestyrelsen, den kommunale revision, tilsynet og Indenrigs- og Sundhedsministeriet er tilstrækkelige. Dette gælder navnlig for så vidt angår den kommunale økonomi.” Ekspertgruppen fik bl.a. til opgave at vurdere, om de redskaber, den kommunale styrelseslovgivning da gav kommunalbestyrelsen, den kommunale revision, tilsynet og Indenrigs- og Sundhedsministeriet bl.a. med henblik på at få indsigt i den kommunale administration, var utilstrækkelige, og i givet fald at stille forslag til ændringer af den kommunale styrelseslovgivnings regler herom. Ekspertgruppen skulle herunder vurdere,

- om der var en tilstrækkelig klar kompetencefordeling mellem den kommunale revisions opgaver, den kommunale tilsynsmyndigheds opgaver og Indenrigs- og Sundhedsministeriets beføjelser i forhold til kommunernes økonomi,
- om den kommunale revision, den kommunale tilsynsmyndighed og Indenrigs- og Sundhedsministeriet ved udøvelsen af ministeriets kommunaløkonomiske funktion havde redskaber nok til at sikre kommunernes overholdelse af lovgivningen på det kommunaløkonomiske område,
- om den kommunale tilsynsmyndighed i øvrigt havde tilstrækkelige redskaber til at få indsigt i den kommunale administration.

¹ Lov nr. 381 af 28. maj 2003 om ændring af lov om kommunernes styrelse med flere love.

Ved tilsynsreformen gennemførtes bl.a. syv forslag stillet i betænkning 1425/2002 med henblik på at styrke kommunaltilsynets muligheder for at få indsigt i og kunne reagere over for den kommunale administration:

- Interne kommunale forskrifter, der er udstedt i medfør af lovgivningen, omfattes fremover af det kommunale tilsyn, således at bl.a. kommunernes overholdelse af kasse- og regnskabsregulativet bliver omfattet af det kommunale tilsyn, jf. kommunestyrelseslovens § 48, stk. 1,
- den kommunale tilsynsmyndighed kan pålægge kommunalbestyrelsen at tilvejebringe oplysninger og fastsætte en frist herfor, jf. § 49, stk. 1 og 3,
- revisionen skal underrette kommunaltilsynet om, at revisionen har afgivet en delberetning, jf. § 57, stk. 3,
- den kommunale tilsynsmyndighed kan i særlige tilfælde pålægge kommunalbestyrelsen at tilvejebringe bemærkninger fra revisionen om kommunalbestyrelsens opfølgning på revisionens beretninger, jf. § 49, stk. 2,
- den kommunale tilsynsmyndighed kan, når dette er påkrævet, forlange, at der foranstalles indenretslig afhøring under vidneansvar, jf. § 49, stk. 5,
- borgmesterens afgørelse på kommunalbestyrelsens vegne i sager, der ikke tåler opsættelse eller giver anledning til tvivl, kan annulleres eller suspenderes af tilsynsmyndigheden, jf. § 50 a, stk. 2, 2. pkt.,
- tilsynsmyndigheden får adgang til at anvende tvangsbøder direkte over for borgmesteren, hvis borgmesteren undlader at indkalde til ordinære og ekstraordinære møder i kommunalbestyrelsen, jf. § 50 b, stk. 3, 2. pkt.

Indenrigs- og Sundhedsministeriet udsendte den 5. december 2003 en orientering om lovændringen. Heraf fremgår bl.a.:¹

”Tilsynets organisation efter 1. januar 2004

Fra 1. januar 2004 vil tilsynet med både primær- og amtskommunerne blive varetaget af fem statsamtmande, jf. styrelseslovens § 47. Ændringen af tilsynets organisation er sket for at effektivisere det almindelige kommunale tilsyns organisation og dermed opgaveløsning. Lovændringen betyder, at tilsynet med kommuner og amtskommuner forankres hos fem statsamtmande for herved at samle ekspertisen hos færre - mere robuste - myndigheder med henblik på en faglig oprustning af tilsynet.

Den nye tilsynsstruktur betyder, at de for hvert amt nedsatte tilsynsråd nedlægges, og at Indenrigs- og Sundhedsministeriets tilsyn i første instans med amtskommunerne, Bornholms, Københavns og Frederiksberg Kommuner samt HS og HUR overgår til de fem statsamtmande.

Der indføres herved en enstrengt tilsynsstruktur, således at tilsynet i første instans med både amtskommuner og primærkommuner, alle kommunale fællesskaber samt HS og HUR varetages af de fem statsamtmande. Samtidig sikrer lovændringen, at politikere fremover ikke deltager som medlemmer af tilsynsrådene i udøvelsen af det kommunale tilsyn, som hovedsagelig indebærer en rent juridisk vurdering af kommunernes overholdelse af lovgivningen.

...

2.2. Tilsynets opgaver

2.2.1. Statsamtmandenes opgaver

Legalitetstilsyn

De fem statsamtmande fører tilsyn med, at kommunerne overholder den lovgivning, der særligt gælder for offentlige myndigheder, jf. styrelseslovens § 48, stk. 1. Statsamtmandene fører dog ikke tilsyn med overholdelse af ansættelsesretlige regler, jf. § 48, stk. 2. Tilsynet er således som hidtil et legalitetstilsyn. Statsamtmanden påser fortsat, at kommunerne overholder lovgivningen, dvs. såvel skreven som uskreven ret, herunder offentligretlige retsgrundsætninger.

Interne forskrifter

Statsamtmanden påser endvidere kommunernes overholdelse af kommunale forskrifter, der er udstedt i medfør af den lovgivning, der særligt gælder for offentlige myndigheder, jf. styrelseslovens § 48, stk. 1. Med lovændringen skal statsamtmanden som noget nyt også påse overholdelsen af sådanne kommunale forskrif-

¹ 49-4,b9ff

ter, der er rettet indad mod kommunens styrelsesforhold eller den kommunale forvaltning, som f.eks. kommunens styrelsesvedtægt og forretningsorden eller kommunens kasseregulativ.

Godkendelsesbeføjelser

Statsamtmanden skal endvidere som hidtil i ganske få tilfælde godkende eller give samtykke til en kommunal disposition. Godkendelsesbeføjelserne vedrører dels samtykke til tilsagn om regelmæssige ydelser og lignende, som kommunen ikke efter lovgivningen er forpligtet til at præstere, samt pådragelse af solidarisk hæftelse gennem indtræden i en forening, en institution, et selskab eller lignende, jf. § 14 og 15 i Indenrigs- og Sundhedsministeriets bekendtgørelse om kommunernes låntagning og meddelelse af garantier m.v. udstedt i medfør af styrelseslovens § 41, 55 og 57, dels godkendelse efter styrelseslovens § 60 af aftaler mellem kommuner, som vil medføre indskrænkninger i de enkelte deltagende kommunalbestyrelses beføjelser efter loven samt godkendelse og eventuel fastsættelse af vilkårene for ophævelsen af sådanne aftaler, jf. styrelseslovens § 60. Endvidere skal statsamtmanden godkende kommunens revision og give samtykke til afskedigelse af revisionen, jf. § 42 i styrelsesloven, ligesom statsamtmanden har adgang til at meddele samtykke til undladelse af offentligt udbud ved kommuners salg af fast ejendom, jf. § 2, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 472 af 20. juni 1991 om offentligt udbud ved salg af kommunens faste ejendomme, der er udstedt i medfør af styrelseslovens § 68.

Sanktioner og andre reaktioner

Statsamtmandene vil efter styrelseslovens § 50 kunne afgive vejledende udtalelser om lovligheden af en kommunal disposition eller undladelse.

Statsamtmandenes sanktionsmuligheder fremgår af lovens § 50a - 50d. Statsamtmanden vil - som tilsynsrådene hidtil har haft - bl.a. have mulighed for at annullere eller suspendere en klart ulovlig beslutning samt anvende tvangsbøder over for de medlemmer af en kommunalbestyrelse, der er ansvarlige for, at kommunalbestyrelsen undlader at udføre en foranstaltning, som den efter lovgivningen har pligt til at udføre. Tvangsbøder kan kun anvendes, hvis ulovligheden har den fornødne klarhed. Endvidere kan statsamtmanden anlægge erstatningssag mod kommunalbestyrelsesmedlemmer, der er ansvarlige for, at kommunen er påført et tab, eller pålægge dem en erstatningsretlig bod.

Statsamtmanden kan endvidere anlægge anerkendelsessøgsmål under de i § 51 nævnte betingelser mod en kommunalbestyrelse.

Tilsynets forhold til særlige klage- eller tilsynsmyndigheder

Som hidtil viger statsamtmandens tilsyn, såfremt der er en særlig klage- eller tilsynsmyndighed, der kan tage stilling til den pågældende sag, jf. styrelseslovens § 48, stk. 3.

2.2.1 Indenrigs- og Sundhedsministeriets opgaver

- som rekursinstans

Indenrigs- og Sundhedsministeriet er som rekursinstans forpligtet til at behandle enhver klage og se på både lovlighed og hensigtsmæssighed. Styrelseslovens § 52, stk. 1, 2 og 4, fastlægger de kompetencer, ministeriet har som rekursinstans, når en kommunalbestyrelse eller et kommunalbestyrelsesmedlem vælger at udnytte den klageadgang, de er tillagt efter styrelsesloven. Indenrigs- og Sundhedsministeriet kan stadfæste, ophæve eller ændre statsamtmandens afgørelser om anvendelse af sanktioner og om samtykke eller godkendelse efter styrelsesloven eller bestemmelser fastsat i medfør af styrelsesloven samt pålægge statsamtmanden at tage sagen op til ny behandling efter § 50 - 50d. Indenrigs- og Sundhedsministeriet kan herunder ændre statsamtmandens afgørelse til ugunst for det organ eller det medlem, afgørelsen er rettet imod. Ministeriet kan endvidere under de i § 51 nævnte betingelser anlægge anerkendelsessøgsmål eller pålægge statsamtmanden at anlægge anerkendelsessøgsmål.

- som tilsynsmyndighed

Indenrigs- og Sundhedsministeriet tager som tilsynsmyndighed alene sager op af egen drift og ser kun på lovligheden af den kommunale disposition.

Efter styrelseslovens § 52, stk. 3, § 53, § 53a og § 54 kan ministeriet som tilsynsmyndighed i forhold til de fem statsamtmand af egen drift tage bl.a. spørgsmål om lovligheden af kommunale dispositioner eller undladelser, som statsamtmanden har udtalt sig om, op til behandling, når ministeriet skønner, at sagen er af principiel eller generel betydning eller er af alvorlig karakter. Indenrigs- og Sundhedsministeriet kan også tage spørgsmål om lovligheden af en kommunes dispositioner eller undladelser op, selvom statsamtmanden har besluttet ikke at undersøge en sag nærmere.

Indenrigs- og Sundhedsministeriet kan også i det omfang, ministeriet ikke er rekursinstans, tage spørgsmål om lovligheden af en statsamtmands beslutning om anvendelse eller undladelse af anvendelse af sanktioner op til behandling.

Indenrigs- og Sundhedsministeriet kan udtale sig om lovligheden af den kommunale disposition eller undladelse og i forbindelse hermed træffe afgørelse om sanktioner efter § 50a-50d. Ministeriet kan endvidere stadfæste, ophæve eller ændre statsamtmandens beslutning om anvendelse eller undladelse af anvendelse af sanktioner. Indenrigs- og Sundhedsministeriet har således efter lovændringen som noget nyt mulighed for at træffe afgørelse om anvendelse af sanktioner i forhold til kommunerne. Ministeriet vil således f.eks. kunne pålægge kommunalbestyrelsesmedlemmer tvangsbøder, hvis kommunalbestyrelsen undlader at udføre en foranstaltning, som den efter lovgivningen har pligt til at udføre. Ministeriet har således efter lovændringen samme reaktionsmuligheder i forhold til kommunerne, som statsamtmanden har. Ministeriet kan også pålægge statsamtmanden at tage sagen op til ny behandling. Indenrigs- og Sundhedsministeriet kan endvidere an-

lægge anerkendelsessøgsmål under de i § 51 nævnte betingelser eller pålægge statsamtmanden at anlægge anerkendelsessøgsmål.

I de tilfælde, hvor Indenrigs- og Sundhedsministeriet har taget spørgsmål om lovligheden af statsamtmandens dispositioner eller undladelser som led i udøvelsen af tilsynet op til behandling, selv om sagen endnu ikke er færdigbehandlet, f.eks. evt. spørgsmål om statsamtmandens habilitet eller lovligheden af et afslag på aktindsigt, vil ministeriet kunne udtale sig om lovligheden af statsamtmandens disposition eller undladelse og stadfæste, ophæve eller ændre en beslutning truffet af statsamtmanden. Ministeriet kan endvidere pålægge statsamtmanden at tage sagen op til behandling.

Det grundlæggende kriterium for, hvornår ministeriet tager en sag op, vil være, om sagen må forventes at få særlig betydning for tilsynspraksis, således at ministeriets afgørelse eller udtalelse i sagen i væsentlig grad bidrager til styring eller koordinering af tilsynspraksis.

2.3. Tilsynsmyndighedernes nye/præciserede redskaber til indsigt

Kommunalbestyrelsens oplysningspligt

Med lovændringen er der i styrelseslovens § 49, stk. 1, sket en lovfæstelse af statsamtmandens ret til at forlange oplysninger og dokumenter af kommunalbestyrelserne. Statsamtmanden kan således pålægge kommunalbestyrelsen at tilvejebringe alle oplysninger om forhold i kommunen, som denne måtte forlange. Kommunalbestyrelsen vil således være forpligtet til - ud over at videregive alle oplysninger, som kommunen i forvejen er i besiddelse af - at tilvejebringe, indsamle og bearbejde oplysninger samt at afgive udtalelser om de pågældende spørgsmål til statsamtmanden. Statsamtmanden kan ikke i medfør af bestemmelsen foreskrive, hvordan de af statsamtmanden ønskede oplysninger tilvejebringes og fra hvem. Statsamtmanden vil således ikke kunne pålægge kommunalbestyrelsen for egen regning at gennemføre en ekstern undersøgelse eller at indhente bemærkninger om bestemte forhold fra kommunens revision eller fra bestemte enkeltpersoner eller virksomheder. § 49, stk. 2, indeholder dog en undtagelse fra dette princip, jf. nedenfor.

Lovændringen medfører endvidere en præcisering af adgangen til at fastsætte svarfrister, jf. styrelseslovens § 49, stk. 3. Der hersker hermed den fornødne klarhed om, at statsamtmanden - i forbindelse med at kommunalbestyrelsen anmodes om en udtalelse - kan fastsætte en frist herfor. En overskridelse af en fastsat svarfrist kan herefter umiddelbart anses som en undladelse, der kan berettige til anvendelse af tvangsbøder med henblik på at gennemtvinge tilvejebringelsen af oplysninger.

Indenretslig afhøring

Statsamtmanden vil - som tilsynsrådene hidtil har gjort - normalt alene behandle sagerne på skriftligt grundlag. Som noget nyt vil statsamtmanden efter lovændrin-

gen have mulighed for, når det er påkrævet, og hvor kommunaltilsynets almindelige oplysningsskridt ikke er tilstrækkelige, at foranstalte indenretslig afhøring i overensstemmelse med retsplejelovens § 1018, jf. styrelseslovens § 49, stk. 5. De pågældende personer vil under vidneansvar skulle afgive forklaring i retten. Statsamtmanden vil kunne foranstalte indenretslig afhøring i forhold til kommunalbestyrelsesmedlemmer, ansatte, kommunens samarbejdspartner og andre, som det findes påkrævet at afhøre.
...

26.2. Statistiske oplysninger om kommunaltilsynet

Betænkning 1395/2000 om statens tilsyn med kommunerne indeholder statistiske oplysninger om kommunaltilsynet i 1996.

Det fremgår bl.a., at der i 1996 ved de 14 tilsynsråd var beskæftiget et antal medarbejdere, der svarede til i alt ca. 15,4 årsværk AC-medarbejdere (jurister) og ca. 3,7 årsværk HK-medarbejdere. I Indenrigsministeriet var ved tilsyns- og godkendelsesfunktionerne beskæftiget AC-medarbejdere (jurister) svarende til ca. 8 årsværk og HK-medarbejdere svarende til ca. 3,5 årsværk.

Tilsynsrådenes samlede sagsantal i 1996, 1.688 sager, fordelte sig med 918 legalitetstilsynssager, 133 godkendelsessager og 637 revisionssager. Af de 918 legalitetstilsynssager havde 108 karakter af "responsumsager", dvs. vejledende udtalelser til en kommune afgivet efter anmodning fra kommunen forud for en kommunal beslutning. De enkelte tilsynsråds andel af de 918 sager varierede fra 15 sager ved Tilsynsrådet for Bornholms Amt til 91 sager ved Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt.

Indenrigsministeriet oprettede i 1996 470 sager, fordelt med 268 legalitetstilsynssager (og responsumsager), 130 godkendelsessager og 72 revisionssager. 94 af legalitetstilsynssagerne vedrørte primærkommuner, som ifølge dagældende regler tilsynsmæssigt hørte under tilsynsrådene, men hvor tilsynsrådene ikke havde været inddraget forinden henvendelsen til Indenrigsministeriet. Af de 94 sager var 15 responsumsager, som var rejst af vedkommende kommune selv.

I 50 % eller mere af alle sager - både tilsynsrådenes og Indenrigsministeriets - lå initiativet til at en sag blev rejst hos en eller flere borgere, der klagede på egne vegne. Derudover gav borgere, der ikke selv var involverede, anledning til rejsning af ca. 15 % af tilsynsrådenes sager og ca. 10 % af Indenrigsministeriets sager. Også enkeltmedlemmer af en kommunalbestyrelse gav i betydeligt omfang anledning til sagsrejsning hos tilsynsmyndighederne (ca. 10 % af tilsynsrådenes sager og ca. 15 % af Indenrigsministeriets sager vedrørende amtskommuner og Københavns og Frederiksberg Kommuner mv.).

Derimod var det kun i få tilfælde - mellem 0 og 3,5 % af sagerne - at en tilsynsmyndighed selv tog initiativ til at rejse en sag. Også antallet af sager, der blev rejst på foranledning af en henvendelse fra vedkommende fagministerium eller fra en anden offentlig myndighed var beskedent (2-3 %).

Af Indenrigsministeriets i alt 60 sager vedrørende tilsyn med tilsynsrådene blev 53,3 % rejst af borgere m.fl. på egne vegne og 11,7 % af enkeltmedlemmer af/mindretal i kommunalbestyrelser. Disse tal tyder på, at Indenrigsministeriet i disse 60 sager typisk blev anvendt som en slags "rekursinstans" i forhold til tilsynsrådene, således at den part, der ikke havde fået medhold ved tilsynsrådet, gik videre til Indenrigsministeriet.

Ud af i alt ca. 1000 egentlige legalitetstilsynssager, herunder Indenrigsministeriets tilsyn med tilsynsrådene, havde der kun i to tilfælde været anledning til og grundlag for en sanktion i medfør af den dagældende § 61. I de pågældende sager skete der annullation af en kommunal beslutning. En undersøgelse af sanktionsanvendelsen i en fem års periode fra 1993 til 1997 viste, at der i denne periode blev anvendt sanktioner i 10 sager i alt. Sanktionsanvendelse har altså været et overordentligt sjældent anvendt retsmiddel. I det omfang korrektion af kommunernes adfærd har været nødvendig, er det sket ved vejledende udtalelser, som er et mindre drastisk middel, selv i tilfælde hvor udtalelsen får karakter af "konstaterende pålæg" eller kombineres med en anmodning til kommunen om at genoptage behandlingen af sager.

26.3. Tilsynssagerne vedrørende Farum Kommune

26.3.1. Tilsynsrådets sager

Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt behandlede i kommissionens undersøgelsesperiode 1. januar 1990 til 6. august 2003 et meget stort antal sager vedrørende Farum Kommune. De fleste af sagerne er indledt efter Farum-sagens opkomst i februar 2002, men også i de seneste år forinden havde Farum Kommune flere sager i tilsynsrådet end andre kommuner i Frederiksborg Amt.

Kommissionen har fra Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt og Statsamtet København, Tilsynet, rekvireret og gennemgået mere end 300 sager, og ca. 100 heraf er omtalt i beretningen. Tilsynssager er således omtalt i følgende kapitler (med angivelse i parentes af, hvem der har indbragt sagen for tilsynsrådet, eller om rådet har indledt sagen af egen drift,¹ og tidspunktet herfor):

- 4.4.1.2. Antal byrådsmøder 1992 (Farum Byråd, 1992)
- 4.4.1.3. Antal byrådsmøder 1998 (egen drift, 1998)
- 4.4.1.4. Antal byrådsmøder og annoncering 2002 (Lars Wismann, 2002)
- 4.4.1.5. Udeblivelse fra byrådsmøde 12.3.2002 (Lars Wismann og Erik Fuchs (V), 2002)
- 4.4.1.6. Udeblivelse fra byrådsmøde 28.4.2002 (Peter Brixtofte (V), 2002)
- 4.4.2.8. Adgang til mødemateriale for ikke-medlemmer (Helene Lund (F), 1998)
- 4.4.2.15. Anmodninger om sagsindsigt (Sabine Kirchmeier-Andersen, 2002)
- 4.4.3.2. Afstemningstema (byrådsmøde 8. december 1998) (Eric Christensen (F), 1998)
- 4.4.4.2.4. Lukkede døre 15. maj 2001 (Eric Christensen (F), 2001)
- 4.4.4.2.5. Oplysning om sager behandlet for lukkede døre (Åbenhedskomiteén, 2000)
- 4.4.4.3.1. Spørgetid (Lars Wismann, 2002)
- 4.4.5.2. Konstitueringsaftale og valgforbund (P. E. Gustafsson (C), 1991)
- 4.4.5.3. Metax-sagen og en udvalgsformands kompetence (Indenrigsministeriet, 2001)
- 4.5.3.1.1. Tabt arbejdsfortjeneste mv. for Henrik Jerger (Indenrigsministeriet, 2002)
- 4.5.3.1.2. Byrådsmedlem Erik Fuchs' vederlag (Bjarne Birkedal, 2003)
- 4.5.3.2. Byrådsmedlemmers forbrug af mobiltelefoner (egen drift, 2003)

¹ Som anført ovenfor er tilsynet pligtmæssigt, og alle sager indledes principielt af egen drift. I denne sammenhæng skal der ved udtrykket forstås, at sagen ikke er indledt på grundlag af en klage.

- 4.5.3.3.1. Advokatbistand i injuriersag (P. E. Gustafsson (C), 1992)
- 4.5.3.3.3. Advokatbistand i suspensionssag (2002) (Erik Fuchs (V), 2002)
- 4.5.3.3.4. Vejl. udtalelser om udgifter til advokatbistand (Lars Carpens (V) m.fl., 2003)
- 4.5.4. Partshøring ved politianmeldelse (advokat Rene Offersen, 2003)
- 5.3.2.3. Høringssvar til Socialministeriet (egen drift, 1992)
- 5.3.2.5.4. Påtalebegæring (egen drift, 2002)
- 5.3.2.8. Delegation til borgmesteren mht. erstatningskrav (egen drift, 2003)
- 5.4.1.4. Borgmesterens rolle i forhold til udvalgene. Metax-sagen, plan- og miljøudvalget (Indenrigsministeriet, 2001)
- 5.5.1.1. Byrådets ansvar for borgmesterens handlinger, Ulla Andersen-sagen (Claus Lange, 1994)
- 5.5.1.4. Underskrift og indgrebsret, sag om lysmaster ved stadion (Alf Blume, 2000)
- 5.6.4.1. Habilitet i forb. med stadionbyggeri samt salg og udleje af stadion (egen drift, 2000)
- 5.6.4.2. Habilitet i forb. med byggetilladelse til fire lysmaster (Alf Blume, 2000)
- 5.6.4.3. Habilitet i forb. med Metax-sagen (Alf Blume, 2000)
- 5.6.4.4. Byrådsmedlemmers habilitet i forb. med aktiebesiddelse (Alf Blume, 2001)
- 7.2.4. Procedureregler for ansættelse af skoleleder (skolebestyrelsen ved Stenvadskolen, 1999)
- 7.4.2. Ulla Andersen-sagen (Ulla Andersen, 1994)
- 7.5.2.4. Lars Bjerregaard Jensens deltagelse i socialudvalgsmøder (egen drift, 1992)
- 8.8.1. Oplysninger til byrådsmedlem om kommunalt ansatte med tilknytning til Farum Boldklub (Peter Brixtofte (V), 1998)
- 9.2.3.2. Udlicitering af driftsafdelingen (Lisbet Jacobsen (U.P.), 1992)
- 9.2.5.4. Udlicitering af plejehjem (egen drift, 2003)
- 9.2.6.3. Udlicitering af opgaver på skatteområdet (Told- og skattestyrelsen, 1999)
- 9.2.6.4. Udbud af administrationsopgaver (egen drift, 2004)
- 9.2.8.4. Udlicitering af daginstitutioner (socialministeren, 2001)
- 10.3.2.3.2. Indexpantebrev fra Farum Tennisklub (A, F og DKP, 1988)
- 10.3.4.2.9. Idrætsambassadører (egen drift, 2003)
- 10.3.5.2. Danish Open (Lars Wismann, 2000)
- 10.3.6.3.5. Samarbejde med Team Danmark (egen drift, 2003)

- 10.4.2.1. Farum Kommunes medlemskaber af Farum & Erhverv (egen drift, 2003)
- 10.5.1.1.5. Driftsaftalen med Farum Boldklub A/S (egen drift, 2000)
- 10.5.1.3. Farum Marina (egen drift, 2003)
- 10.5.2.1. Kunstgræsbaner ved Farum Park og Farum Arena (egen drift, 2002)
- 10.5.2.3. Tennisfaciliteter (Bo Finsen (F), 2001)
- 10.5.2.4. Klubhus til australsk fodbold (Bo Finsen (F), 2001)
- 10.5.3.1. Afviklingsaftalen af 18. juni 2002 (egen drift, 2002)
- 10.5.3.2. Rammeaftalen af 13. maj 2004 (Farum Kommune, 2004)
- 10.5.4. Kommunens udgift til byggeregnskaber (egen drift, 2002)
- 10.5.4.2-4. Byrådets behandling af byggeregnskaber (egen drift, 2004)
- 11.3.2.6. Sponsorat fra Metax A/S (egen drift, 2000)
- 11.3.2.11. Sponsorat fra Compaq Computer A/S (egen drift, 1999)
- 11.3.2.13. Sponsorat fra Kinnarps A/S (egen drift, 2000)
- 11.3.2.14. Sponsorat fra Minolta Danmark A/S (egen drift, 1999)
- 12.1. Ejendomshandler 1.1.1999 til 1.11.2002. (egen drift, 2002)
- 12.3.1.2. Købet af Rørmosegård (egen drift, 2002)
- 12.3.1.2. Kommunens aftaler med Michael Henriksen (egen drift, 2002)
- 12.3.2.2. Køb og salg af ejendomme ved Farum Station (to foreninger, 1992)
- 12.3.2.9. Ungdomsboligerne på Rugmarken 37 (Miljø- og Energiministeriet, 2001)
- 12.3.2.12. Køb, udlejning og salg af Farum Hovedgade 80 B (Lars Wismann, 2000)
- 12.3.2.19. Leje af Gammelgårdsvej 88 (Erik Fuchs (V), 2002)
- 14.3.2.1.1. Aktiv på kontanthjælp (Socialministeriet, 1993)
- 14.3.2.2. Udlån/udlejning af bistanndsklienter (Arbejdsministeren, 1992)
- 14.3.2.2.1. Opmandskendelse (egen drift (revisionssag)), 1992)
- 14.3.2.5.2. Aktindsigt i Produktionshusets aftaler (Landsorganisationen af Arbejdsledige, 2000)
- 14.3.2.5.3. Aktindsigt i projekter under Den Europæiske Socialfond mv. (Landsorganisationen af Arbejdsledige, 2000)
- 14.4.3. Lars Bjerregaard Jensens habilitet (Landsorganisationen af Arbejdsledige, 2000)
- 17.3. Vejledende udtalelse om mulige tilbagebetalings- og erstatningskrav (egen drift, 2003)
- 17.5.2. Omfattende sagskompleks vedrørende udgifter til rejser og repræsentation

- (egen drift, 2002)
- 17.7.5. Peter Brixtoftes indkøb på kommunens regning (egen drift, 2002)
 - 17.12 Borgmesterbil (Henrik Münchow, 2002)
 - 20.3.1. Aktindsigt vedr. kommunens relationer til entreprenør (DR, 1997)
 - 20.3.3. Aktindsigt vedr. ansættelse af ”kendte idrætsudøvere” (Peter Bugge, 2000)
 - 20.3.5.1. Aktindsigt vedr. udlejning af Farum Hovedgade 80 B (Lars Wismann, 2000)
 - 20.3.5.2. Aktindsigt vedr. aflyst skoleundervisning m.m. (Lars Wismann, 2000)
 - 20.3.6.1. Aktindsigt i sagsbehandlers personalesag (borger, 1997)
 - 20.3.6.2. Aktindsigt i ordførende direktørs personalesag (B.T., 2002)
 - 20.3.7. Aktindsigt vedr. parkeringsplaner (Ryttergårdens Grundejerforening, 2001)
 - 20.3.9. Aktindsigt vedr. udlicitering af rensningsanlæg (Enhedslisten, 1998)
 - 20.3.10. Aktindsigt i overenskomster med Falck om brandslukning (borger, 1998)
 - 20.3.11. Aktindsigt i aftale med Skanska A/S om leje af Stavnsholtskolen (Berit Torm, 1999)
 - 20.3.12. Aktindsigt vedr. udlicitering af administrative opgaver (Kommunalbladet, 1999)
 - 20.3.13. Aktindsigt vedr. plejecenteret Lillevang (Jyllands-Posten, 2000)
 - 20.3.14.1. Aktindsigt i aftaler med ISS-Junior-service (Dagbladet Arbejderen, 1999)
 - 20.3.14.2. Aktindsigt i aftaler med ISS-Junior-service (Alf Blume, 1999)
 - 20.3.15.1. Aktindsigt i 46 byrådssager (Åbenhedskomiteén, 2000)
 - 20.3.15.2. Aktindsigt i lokalplan for et sports- og fritidsområde (Åbenhedskomiteén, 2001)
 - 20.3.16.2. Aktindsigt vedr. beskæftigelsesindsats (Farum Kommune, 2002)
 - 20.3.17.3.1. Aktindsigt i repræsentationsbilag mv. (B.T., 2001)
 - 20.3.17.3.2. Aktindsigt i repræsentationsbilag mv. (Berlingske Tidende, 2001)
 - 20.3.17.3.3. Aktindsigt i repræsentationsbilag mv. (Ekstra Bladet, 2002)
 - 21.6.4.4.2. Farum Park (egen drift, 2000)
 - 21.6.5. Investeringsforeningen Farum Invest (egen drift, 1999)
 - 21.6.9. Kommunens samarbejde med FIH (egen drift, 2003)
 - 22.3.8. Påtalebegæring vedrørende bevillingskontrol i 2001 (egen drift, 2002)
 - 22.3.9. Bevillingskontrol i 2002 (egen drift, 2002)
 - 25.3.2.1. Retningslinjer for Farum Kommunes administration (Berit Torm, 2002)
 - 25.4.1.2.2. Uvildig advokat- og revisorundersøgelse (egen drift, 2002)

Som det ses, er de omtalte sager i 35 tilfælde rejst af tilsynsrådet af egen drift, typisk efter omtale i medierne. 20 sager er rejst på baggrund af henvendelser fra private borgere. 15 sager er rejst efter henvendelser fra byrådsmedlemmer, herunder borgmesteren. 6 sager er rejst på baggrund af henvendelser fra ministerier eller andre centrale statslige myndigheder. Endelig har forskellige medier og borgere indbragt en række sager vedrørende aktindsigt for tilsynsrådet.

Tilsynsrådets udøvelse af tilsyn på det kommunaløkonomiske område i forbindelse med modtagelse af Farum Kommunes årsregnskaber og revisionsberetninger mv., jf. kommunestyrelseslovens § 57, stk. 2, er beskrevet i bind 14, kapitel 23.7.

26.3.2. Indenrigsministeriets¹ sager

Også Indenrigsministeriet har i undersøgelsesperioden behandlet et relativt stort antal tilsynssager vedrørende Farum Kommune. Der er helt overvejende tale om sager, hvor en afgørelse fra tilsynsrådet er blevet indbragt for ministeriet enten af kommunen eller af en borger. En række borgerhenvendelser direkte til ministeriet er videresendt til tilsynsrådet som rette myndighed. Når en tilsynssag er rejst på ministeriets initiativ, er det typisk sket ved, at ministeriet har anmodet tilsynsrådet om at gå ind i sagen. Sagen vedrørende Farum Kommunes sale-and-lease-back aftale om renseanlæg og afløbssystem, der er omtalt i bind 13, kapitel 21.6.4.2., blev dog taget op og behandlet af Indenrigsministeriet som ressortansvarlig vedrørende kommunal låntagning uden forudgående behandling ved tilsynsrådet.

Tilsynssager fra Indenrigsministeriet er beskrevet i følgende kapitler i beretningen (med angivelse i parentes af, hvem der har indbragt sagen for ministeriet, eller om ministeriet har indledt sagen af egen drift,² og tidspunktet herfor):

4.4.4.2.2. Behandling af svar til tilsynsrådet på lukket møde (Farum Byråd, 2000)

4.4.5.2. Konstitueringsaftale og valgforbund (byrådsmedlem P. E. Gustafsson (C), 1992)

4.5.3.3.1. Advokatbistand i injuriesag (byrådsmedlem P. E. Gustafsson (C), 1993)

¹ Her anvendt som samlebetegnelse for Indenrigsministeriet og Indenrigs- og Sundhedsministeriet.

² Som anført ovenfor er tilsynet pligtmæssigt, og alle sager indledes principielt af egen drift. I denne sammenhæng skal der ved udtrykket forstås, at sagen ikke er indledt på grundlag af en klage.

- 4.5.3.3.4. Vejl. udtalelser om udgifter til advokatbistand (2003) (Farum Byråd, 2003)
- 5.6.4.3. Habilitet i forb. med Metax-sagen (Alf Blume, 2001)
- 5.6.4.4. Byrådsmedlemmers habilitet i forb. med aktiebesiddelse (Alf Blume, 2001)
- 7.4.2. Ulla Andersen-sagen (tilsynsrådsmedlem Claus Lange (V), 1994)
- 9.2.6.3. Udlicitering af opgaver på skatteområdet (egen drift, 2002)
- 10.5.3.1. Afviklingsaftalen af 18. juni 2002 (egen drift, 2003)
- 11.3.2.6. Sponsorat fra Metax A/S (Alf Blume, 2001)
- 12.3.2.2. Køb og salg af ejendomme ved Farum Station (byrådsmedlem Lisbet Jacobsen (U.P.), 1992)
- 12.3.2.9. Tilsynsrådets sagsbehandling og habilitet i sagen om ungdomsboligerne på Rugmarken 37 (Farum Byråd og tilsynsrådsmedlemmerne Arne Blom (V) og Karin Falkencrone (V), 2001)
- 20.3.13. Aktindsigt vedr. plejecenteret Lillevang (Farum Byråd, 2000)
- 20.3.17.3.4. Generel sag om kommunens behandling af begæringer om aktindsigt (Ekstra Bladet, 2002)
- 21.6.4.2. Sale-and-lease-back aftale om renseanlæg og afløbssystem (egen drift, 1998)
- 21.6.4.4.3. Farum Park (Farum Byråd, 2002)

Herudover er sagen om suspension af borgmesteren beskrevet i bind 13, kapitel 22.3.7. og forløbet, da Farum Kommune i 2002 blev sat under administration, i bind 15, kapitel 24.

Endelig er Indenrigsministeriets besvarelse af en række folketingsspørgsmål refereret i deres respektive emnemæssige sammenhænge.

26.4. Den offentlige kritik af tilsynsmyndighederne i Farum-sagen

Såvel Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt som Indenrigsministeriet blev efter Farum-sagens opkomst i begyndelsen af februar 2002 genstand for betydelig offentlig kritik.

For så vidt angår tilsynsrådet vedrørte kritikken navnlig

- at tilsynsrådet havde været for langmodig over for Farum Kommune og i for vidt omfang havde accepteret mangelfulde og/eller langsommelige svar fra kommunen
- at tilsynsrådets egen sagsbehandling havde været langsommelig
- at tilsynsmyndighederne ved passivitet over for konstaterede ulovligheder havde pådraget sig et medansvar for ”Farum-skandalen”.

I en artikel i Jyllands-Posten den 8. februar 2002 under overskriften ”Ansaret hviler på flere” blev spørgsmålet om tilsynsrådets passivitet rejst, og tilsynsrådets formand forsvarede sig:¹

”Farum har rekord herhjemme i tilsynsråds-sager. Lars Wismann mener, at Tilsynsrådet i Frederiksborg Statsamt har været for passivt. Han har selv rejst flere sager. Bl.a. om kommunens deponering af 880 mio. kr. i de faciliteter, som lejes ud til Farum Boldklub A/S. Formanden for tilsynsrådet Christian Trønning: ”De regler, som vi er underlagt, bygger på et samarbejde med kommunerne. Det er en vanskelig balance, hvor vi skal respektere det kommunale selvstyre. Hvis politiet tager en sag op, er der nogle helt andre rettigheder og mulighed for at beslaglægge bevismateriale”.

Henning Strøm, tidligere departementschef og statsamtmand, udtalte til en artikel i Information den 15. februar 2002 under overskriften ”Ministerium bærer tungt ansvar”:²

”Hvis Indenrigsministeriet havde lukket for hanen langt tidligere, så ville Brixtofte ikke have fået adgang til alle de penge, han har fået ved at sælge sine aktiver i form af kommunens kloakker, skolebygninger osv. Brixtofte ville formentlig aldrig have haft mulighed for at bygge f.eks. Farum Park på grundlag af kommunens normale skatteindtægter. ... Det er Indenrigs- og Finansministeriets ansvar, at det samlede antal kroner, der lukkes ud i den kommunale sektor, ikke bliver udvandet, ved at man skaffer penge andre steder fra, så staten ikke kan styre landets økonomi. De sluser, som Indenrigsministeriet har vidst var åbne i Farum, og som Miljøministeriet forhindrede Gentofte Kommune i at benytte [i forbindelse med Gentofte Kommunes påtænkte salg af sine aktier i el-selskabet NESA], har man accepteret, at Brixtofte benyttede. ... Jeg håber, det bliver en uvildig undersøgelse også i forhold til Indenrigsministeriet. For hvis jeg sad der, ville jeg også have røde ører. ... Når man skal have med sådan nogle typer som Brixtofte at gøre, der ikke følger de normale spilleregler, så kan det ikke nytte, man har berøringsangst.”

¹ 257-13,f2,b92

² 257-13,f2,b459f

Tidligere indenrigsminister Thorkild Simonsen (S) udtalte ifølge samme artikel, at det indgreb, han i sin tid lavede over for Farum-modellen, var generelt accepteret som godt nok og tilføjede:

”Jeg tør ikke svare på, om man kunne have gået videre, som Henning Strøm er inde på. På det tidspunkt var der hverken fra højre eller venstre side af Folketinget interesse i at gå meget videre, end det vi lavede i 1999. Jeg tjekkede det af med såvel fhv. finansminister Mogens Lykketoft (S) og fhv. økonomiminister Marianne Jelved (R). Jeg mener, det vi gjorde dengang var stærkt, men jeg kan godt se nu, at man kan spørge sig selv, om det var nok.”

Henning Strøm uddybede den 24. februar 2002 i B.T. sine synspunkter:¹

”Ministeriet er også forpligtet til at læse avis. Og de burde have reageret på baggrund af diverse avisartikler. Men det er ikke ualmindeligt, at myndigheder er berøringsangste over for kommunerne.”

Kurt Jacobsen, medlem af den borgergruppe i Farum, der senere udgav den såkaldte hvidbog, jf. herom nedenfor, udtalte til Information den 16. februar 2002, at det var hans ”klare indtryk, at tilsynsrådet har en modvilje mod at blande sig i Farums anliggender”.² I artiklen hed det videre:

”Siden Kurt Jacobsen for nogle dage siden i DR2's Deadline kritiserede tilsynsrådet for langsommelighed, er han »blevet kimet ned af borgere«, oplyser han. »Når tilsynsrådet skriver til Farum og beder om en kommentar til en klage fra en borger, angiver de f. eks. ikke nogen svarfrist. Derfor er der mange eksempler på, at der så sker ikke mere i de sager,« fortæller Kurt Jacobsen. Han undrer sig også over, at tilsynsrådet finder sig i, at Farum kommune nægter at udlevere de akter, rådet beder om. »Så kan de idømme dagbøder til byrådsmedlemmerne ifølge styrelsesloven,« siger han og tilføjer, at netop når tilsynsrådet ikke har grebet ind, har Brixtofte fået foræret et godt argument: Der er ikke noget galt, ellers ville tilsynsrådet nok have grebet ind. ... Christian Trønning afviser kritikken: Tilsynsrådet har hverken været for blidt eller langsommeligt over for Farum, siger han. »Tværtimod har vi kæmpet med nogle store sager: Vi har givet Farum en sønderlemmende kritik på regnskabsområdet. Vi har sagt, at de skal deponere mellem en halv og en hel milliard kroner, og at det var ulovligt, når det udliciterede forskellige ting,« siger han og tilføjer, at kommunen også er blevet meldt til politiet i forbindelse med de ulovlige ungdomsboliger på Rugmarken.

Som forklaring på den langvarige sagsbehandling henviser Trønning til, at »man i nogle sager har skullet vriste oplysningerne ud af Farum.« Men det ser stiftamt-

¹ 148-1,f1,b7

² 257-13,f2,b515

manden nu ikke som det helt store problem: »Vi har jo fået oplysningerne, som vi skulle have, efter noget tid.« »Det er over målet at sige, at vi ikke har opfyldt vores forpligtigelse til at være vagthund over for Farum Kommune,« konkluderer Trønning og nævner, at alle landets tilsynsråd tilsammen højst griber til sanktioner en eller to gange om året. Men ifølge Informations oplysninger tyder meget på, at Farum-klagerne har været en mærkbar arbejdsbelastning, der har ført til stor personaleudskiftning i tilsynsrådet. Ikke færre end fire jurister inden for de sidste fire år har således været sat på Farum-sagerne. Jurist Jette Eikrem fra tilsynsrådet bekræfter, at »vi har været underbemandet i de perioder, hvor Farum har givet meget arbejde.« Til at forberede rådsmøderne har tilsynsrådet et sekretariat, der er normeret med halvanden jurist og en halv kontor-m/k.»

Næstformand og tiltrædende formand for Kommunernes Landsforening, borgmester Ejgil W. Rasmussen (V) udtalte til Politiken den 22. februar 2002, at tilsynsrådene burde ”forsynes med en tungere hammer”. ”I øjeblikket fungerer tilsynsrådene ikke optimalt. Sagerne bliver ikke håndteret hurtigt og kontant nok”.¹

B.T. skrev den 24. februar 2002 i en artikel under overskriften ”Det totale svigt i Farum”, at der forelå ”systematiske og grove svigt, der er sket fra alle demokratiets kontrolinstanser og -mekanismer”. Videre hedder det i artiklen:²

”Den kritiske opposition i Farum har klaget og klaget over ikke at kunne få indsigt i borgmesterens dispositioner. Også til Tilsynsrådet, som drukner i klager fra Farum. Men Tilsynsrådet har - med enkelte undtagelser - ladet borgmesteren fortsætte med sine julelege, der sætter demokratiets spilleregler ud af kraft.

Talrige er de journalister, byrådspolitikere og borgere, der har søgt aktindsigt i Peter Brixtoftes abnorme repræsentationsudgifter. Det er f.eks. et halvt år siden, B.T. søgte aktindsigt og klagede til Tilsynsrådet, da borgmesteren - som altid - afslog vores anmodning om aktindsigt.

Selv om Tilsynsrådet med stiftamtmand Christian Trønning i spidsen bedre end de fleste ved, at Peter Brixtofte kører sin biks som en privat virksomhed, hvor kortene holdes tæt ind til kroppen, og ingen får lov at se i papirer, uden at de overvåges af en loyal embedsmand, har man behandlet borgmesteren som en ”førstegangskriminel” og ikke som en ”serieforbryder”.

Når der er klaget over borgmesteren, beder Tilsynsrådet om en udtalelse. Tilsynsrådet sætter ingen frist. Så borgmesteren lader selvfølgelig være med at svare. Og så sker der ingenting. Effektivt for en borgmester, der ikke ønsker at blive kigget over skulderen. Men farligt for demokratiet. Er det et tilsyn, der er forsvarligt?”

¹ 257-13,f2,b717

² 148-1,f1,b7

Tidligere byrådsmedlem Poul Winckler (S) udtrykte i et interview i Mandag Morgen den 25. februar 2002¹ undren over, "at Indenrigsministeriet ikke har grebet ind for længst – for der er blevet taget en række underhåndskontakter til ministeriet".²

Byrådsmedlem Helene Lund (F) udtalte ifølge Weekendavisen den 15. marts 2002:³

"Jeg har brugt oceaner af tid på tilsynsrådssager. Jeg kan tapetsere et helt hus med breve, jeg har sendt til Tilsynsrådet, men jeg kan ikke engang tapetsere en telefonboks med Tilsynsrådets svar."

Borgmester i Skanderborg, Aleksander Aagaard (V), skrev i Kommunalbladet den 11. april 2002 bl.a.:⁴

"Enhver har jo kunnet følge med i, hvad der foregik i Farum. Salg-og-lej-tilbage-modellen har været synlig i store træk, og set fra en kommune af omtrent samme størrelse som Farum stod det tindrende klart, at man var i færd med at spise af formuen eller det gamle kunststykke med at bruge de samme kroner to gange, hvilket sjældent er foreneligt med god økonomi. Det samme må man i årevis have kunnet se andre steder. Med de indrapporteringer, alle kommuner skal foretage, har der været rig anledning til at gribe ind for både tilsynsråd, Indenrigsministerium og daværende regering. De seneste to-tre indenrigsministre har - også uden Tilsynsrådets hjælp - kunnet se, hvad der foregik. Hvad Tilsynsrådet i Frederiksborg Amt har kunnet se, ligger ikke ganske klart, men med de oplysninger, der foreligger, er det i hvert fald tydeligt for mig, at man inden, man indfører kollektive afstraffelser for kommuner en bloc, burde undersøge ganske minutiøst, hvorfor Farum Kommune ikke blev fulgt til dørs som alle andre kommuner bliver det af deres respektive tilsynsråd. For mig at se, har Tilsynsrådet haft røde og gule lamper til overflod for at kunne gribe ind over for borgmester og byråd - samlet eller enkeltvis. Hvorfor har man ikke grebet ind i tide? Skyldes det inkompetence i Tilsynsrådet eller et overdrevent hensyn til en borgmester med MF på visitkortet eller? Det ser jeg frem til at få svar på, inden man diskuterer opstramninger over for andre kommuner."

¹ 184-31,b52ff

² Der blev i Folketinget stillet spørgsmål herom til indenrigs- og sundhedsminister Lars Løkke Rasmussen, der svarede, at ministeriet ikke var bekendt med, at der i årene 1997 til og med 2001 var taget sådanne underhåndskontakter til ministeriet. (184-31,b6). Lars Løkke Rasmussen og den tidligere indenrigsminister Karen Jespersen har også begge under afhøring i kommissionen afvist kendskab til sådanne underhåndskontakter. (316-192 og 316-193).

³ 257-13,f3,b13

⁴ 257-13,f4,b124

Spørgsmålet om tilsynsmyndighedernes rolle indgik også i Folketingets debat om nedsættelse af en undersøgelseskommision. Svend Auken (A) udtalte under debatten den 5. december 2002 bl.a.:

”...Det er den største skandale nogen sinde. Skandalen ligger ikke i rødvinssregninger eller kammerateri. Skandalen ligger i, at dette har kunnet foregå, uden at det er blevet standset af alle de instanser og myndigheder, der har haft med dette at gøre, og uden at nogen har grebet ind.

Det, vi har ønsket med den undersøgelse - og jeg er glad for, at der er et flertal nu - er, at det samlede politiske ansvar for det, der er sket i Farum, kan blive placeret. Det er ikke kommissionens opgave at fælde den retlige eller politiske dom, men det er at tilvejebringe det faktuelle grundlag for, at man kan placere dette ansvar.

Hvis vi ser på den strafferetlige undersøgelse, så er den en politimæssig undersøgelse, som har et helt andet sigte end det, som forslagsstillerne har med ønsket om at nedsætte undersøgelseskommisionen. Vores ønske er at komme frem til en forklaring på, hvad det var, der gik galt i Farum. Var det ministeriet, der svigtede? Var det tilsynsmyndighederne, der ikke var deres opgave voksen? Var det de advokater, der arbejdede? Var det de revisorer? Var det den kommunale revision? Var det de politiske partier, som havde magten derude, der svigtede? Var det de folkevalgte, der svigtede? Hvem svigtede i Farum? Ikke hvem overtrådte straffeloven. Det har vi politi, anklagemyndighed og domstole til at tage stilling til. Men hvem svigtede i Farum? Hvordan kunne det gå så galt? ...”

26.5. Hvidbog udarbejdet af en kreds af Farum-borgere

Otte Farum-borgere udgav den 16. maj 2002 ”Tilsynsmyndighedernes rolle i Farum-skandalen. En hvidbog om Tilsynsrådets og Indenrigsministeriets medansvar for Farum-skandalen”¹ med tillæg af 9. juni 2002² med det formål, ”at de statslige tilsynsmyndigheders (Tilsynsrådet og Indenrigsministeriet) ansvar for udviklingen af dét, der er blevet kaldt ”Farum-skandalen”, bliver afdækket”. Det hed således i hvidbogen:

”Efter vores opfattelse bærer Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt, men også Indenrigsministeriet der er tilsynsmyndighed for Tilsynsrådet, et betydeligt ansvar for den situation, som Farum Kommune i dag befinder sig i. Vi mener, der er tale om et tilsynssvigt i et så betydeligt omfang og med så alvorlige konsekvenser, at det ikke alene politisk og moralsk, men også juridisk, er klart ansvarspådragende.”

¹ 179-94,b15ff. Medtaget i beretningens bilag 3.

² 179-94,b49ff. Medtaget i beretningens bilag 3.

Tilsynsrådets sagsbehandling blev i hvidbogen kritiseret for at være ” både langsommelig og ineffektiv og præget af manglende vilje og evne til at trænge til bunds i sagerne”. Det hed videre:

”Det er naturligvis uomtvisteligt, at det er Peter Brixtofte støttet af flertallet i byrådet, der har begået ulovlighederne og ført kommunen ud i det økonomiske morads - men de myndigheder, hvis opgave det har været at føre tilsyn med kommunen undlod at gribe ind og lod ham derfor gennemføre sit forehavende. Det er sket på trods af talrige, dokumenterede henvendelser fra borgere og byrådspolitikere og trods et stort antal læserbreve samt gennemarbejdede artikler og reportager i både lokalpressen og de landsdækkende medier.”

Hvidbogens hovedkonklusion var således, at tilsynsrådet ikke levede op til sin tilsynsforpligtelse, herunder ikke behandlede sagerne med tilstrækkelig hurtighed, ikke iværksatte de fornødne undersøgelser og ikke benyttede de midler og beføjelser, som tilsynsrådet var udstyret med i kommunestyrelsesloven. Konkret blev det i hvidbogen gjort gældende, at særligt de økonomiske problemer som følge af idrætsbyggerierne og tilsynsrådets krav, da byggerierne stod færdige, om deponering af 750 mio. kr. kunne have været i hvert fald begrænset, hvis tilsynsrådet havde handlet hurtigere. Det blev endvidere gjort gældende, at tilsynsrådet burde have grebet ind over for den åbenlyse sammenblanding af interesser, der fandt sted, ved at flere byrådsmedlemmer tillige var medlemmer af bestyrelsen i Farum Boldklub A/S.

Endelig blev det i hvidbogen med henvisning til konkrete sager gjort gældende, at selv når tilsynsrådet fastslog, at et forhold var ulovligt, blev der ikke grebet ind, når Farum Kommune efterfølgende nægtede at ændre forholdene.

Om Indenrigsministeriets rolle blev det bl.a. anført, at ministeriet bar et betydeligt medansvar for udviklingen i Farum ved ikke af egen drift havde grebet ind over for tilsynsrådet, navnlig tilsynsrådets sagsbehandlingstid, og ved ikke at sikre tilsynsrådet tilstrækkelige resurser. Ministeriet havde ifølge hvidbogen også et selvstændigt ansvar ved ikke at forholde sig til Lars Wismanns henvendelser om finansieringen af Farum Park og Farum Arena. I tillægget til hvidbogen blev det endvidere gjort gældende, at ministeriet i sit brev af 7. maj 2002 til Folketingets Udvalg for Forretningsordenen havde afgivet misvisende og usande oplysninger.

Indenrigs- og Sundhedsministeren blev den 13. juni 2002 af Folketingets Kommunaludvalg bedt om at kommentere hvidbogen med tillæg (spørgsmål nr. 54 og 55). Ministerens svar af 12. juli 2002¹ er medtaget i beretningens bilag 3.

Det fremgår af hvidbogen, at den især er baseret på 53 sager fra perioden januar 1999 til december 2001, som gruppen af borgere har indsamlet ud af de i alt 80 sager, der indkom til tilsynsrådet vedrørende Farum Kommune i perioden januar 1998 til februar 2002. Hvidbogen og tillægget af 9. juni 2002 indeholder omtale af 14 af sagerne:

1. Tilsynsrådets j. nr. 2001-613/43 om byrådsmedlemmers inhabilitet på grund af aktiebesiddelse.² Sagen er omtalt i beretningens bind 4, kapitel 5.6.4.4.
2. Tilsynsrådets j. nr. 2000-951/339/1 om tilladelse til etablering af en Metaxtankstation.³ Sagen er omtalt i beretningens bind 3, kapitel 4.4.5.3., bind 4, kapitel 5.6.4.3. og bind 7, kapitel 11.3.2.6.
3. Tilsynsrådets j. nr. 2001-613/9 om aktindsigt til Ryttergårdens Grundejerforening.⁴ Sagen er omtalt i beretningens bind 12, kapitel 20.3.7.
4. Tilsynsrådets j. nr. 2000-951-414/1 om borgmesterens habilitet i en sag om opstilling af lysmaster ved Farum Park.⁵ Sagen er omtalt i beretningens bind 4, kapitel 5.6.4.2.
5. Tilsynsrådets j. nr. 2001-613/18 om aktindsigt til dagbladet B.T. m.fl.⁶ Sagen er omtalt i beretningens bind 12, kapitel 20.3.17.3.
6. Tilsynsrådets j. nr. 2001-951/428/1 om kommunens aftaler med Farum Boldklub A/S om drift af fritidsinstitutioner.⁷ Sagen er omtalt i beretningens bind 6, kapitel 9.2.8.3.

¹ 176-32,b81ff

² 176-37

³ 175-76

⁴ 440-181

⁵ 175-62

⁶ 510-16

⁷ 175-69

7. Tilsynsrådets j. nr. 2000-951/353 om kommunens erhvervelse af tre ejendomme på Farum Hovedgade og udlejning af den ene af disse til en regnskabsmedarbejder i kommunen.¹ Sagen er omtalt i beretningens bind 8, kapitel 12.3.2.12.
8. Tilsynsrådets j. nr. 2000-951/353 omhandlede tillige en aftale mellem Farum Kommune og Dansk Badminton Forbund om kommunens betaling for afholdelse af Danish Open i Farum Arena.² Sagen er omtalt i beretningens bind 7, kapitel 10.3.5.
9. Tilsynsrådets j. nr. 2000-951/359 om aktindsigt i en rapport om plejecenteret Lillevang.³ Sagen er omtalt i beretningens bind 12, kapitel 20.3.13.
10. Tilsynsrådets j. nr. 1999-951/228 om aktindsigt i kommunens aftaler med ISS Junior-service om drift af daginstitutioner.⁴ Sagen er omtalt i beretningens bind 12, kapitel 20.3.14.
11. Tilsynsrådets j. nr. 2001-613/4 om ungdomsboligbyggeriet på Rugmarken.⁵ Sagen er omtalt i beretningens bind 8, kapitel 12.3.2.9. og 28.1.3.
12. Tilsynsrådets j. nr. 1999-951/286 om ansættelse af en skoleleder på Stenvadskolen.⁶ Sagen er omtalt i beretningens bind 2, kapitel 3.2.1.11. og bind 5, kapitel 7.2.4.
13. Tilsynsrådets j. nr. 1999-951/325 om Farum Kommunes udlicitering af sekretariatsfunktioner for skatteankenævn og vurderingsråd.⁷ Sagen er omtalt i beretningens bind 6, kapitel 9.2.6.
14. Tilsynsrådets j. nr. 2000-951/423 om klage fra en borger over forskellige forhold vedrørende Farum Kommune⁸ omtalt i tillæg af 9. juni 2002 til hvidbogen. Sagen er omtalt i beretningens bind 12, kapitel 20.3.3.

¹ 175-72

² 175-72

³ 175-35

⁴ 175-38

⁵ 223-123

⁶ 176-36,f2,b139 og 302-43

⁷ 175-54

⁸ 175-63

For så vidt angår tilsynsrådets behandling af de omhandlede sager henvises til kommissionens gennemgang i de respektive kapitler.

26.6. Tilsynsrådet for Frederiksborg Amts organisation

26.6.1. Tilsynsrådets medlemmer

I undersøgelsesperioden har Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt været sammensat således¹:

1. januar 1990 – 31. december 1993

Statsamtmand Helge Odel (pr. 1. juli 1993 Jørgen Harder Rasmussen)
Dan Ove Pedersen (A),
Inger Vestergaard (A),
Finn Hansen (C) og
Grethe Christiansen (Z)

1. januar 1994 – 31. december 1997

Statsamtmand Jørgen Harder Rasmussen
Georg Miksa (A)
Bente Pedersen (F)
Claus Lange (V) og
Poul Sloth Hansen (B)

1. januar 1998 – 31. december 2001

Statsamtmand Jørgen Harder Rasmussen (pr. 1. juli 1998 Christian Trønning)
Arne Blom (V),
Karin Falkencrone (V),
Georg Miksa (A) og
Finn Hansen (C)

1. januar 2002 – 6. august 2003

Statsamtmand Christian Trønning
Georg Miksa, (A) (1. januar 2003 afløst af Conny Dideriksen (A))
Philip Heimbürger (O),
Arne Blom (V) og
Eva Nejstgaard (C).

¹ 304-1

26.6.2. Tilsynsrådets sekretariat

Af Frederiksborg Statsamts afrapportering af 1. marts 2001 af resultatkontrakten for 2000 til Indenrigsministeriet fremgår, at Frederiksborg Statsamt pr. 1. januar 2001 bestod af 1 statsamtmand, 2 kontorchef, 1 sekretariatschef, 18,5 årsværk AC'ere, 3,5 årsværk socialrådgivere, 19,6 årsværk HK'ere og 1 HK elev.¹

Statsamtet var delt op i 3 afdelinger:

- 1. kontor, som behandlede familie- og personretlige sager, og som bestod af 1 kontorchef, 9,7 årsværk AC'ere og 12,2 årsværk HK'ere,
- 2. kontor, som behandlede de socialretlige sager, og som bestod af 1 kontorchef, 7 årsværk jurister, 3,5 årsværk socialrådgivere og 4 årsværk HK'ere, og
- et sekretariat, som tog sig af økonomi- og personaleforhold, tilsynsrådssager og byggesager, og som bestod af 1 sekretariatschef, 1,8 årsværk AC'ere, og 3,4 årsværk HK'ere.

Hertil kom statsamtmanden og 1 HK elev som varetog arbejdsopgaver i hele huset.

Tilsynsrådssagerne var fordelt på sekretariatschefen og tre andre jurister, således at de alle fire refererede direkte til statsamtmanden.

I "Kvitteringsbrev for rammeredegørelse III 2000" af 21. december 2000 til Frederiksborg Statsamt skrev Indenrigsministeriet bl.a.:²

"Frederiksborg Statsamt forventer, at resultatmålene for sager om børnebidrag og ægteskabets opløsning overskrides med hhv. 12 % for sager om børnebidrag og 4 % for sager om ægteskabets opløsning.

...

Indenrigsministeriet anmoder statsamtet om en redegørelse for, hvorvidt sagsbehandlingstiden for sager om børnebidrag og ægteskabets opløsning fremover kan nedbringes, hvis denne sagstype bliver prioriteret frem for andre sagstyper.

¹ 824-1

² 824-6

Indenrigsministeriet kan i den forbindelse bemærke, at sagsbehandlingstiden for afgørelser om tilsynsrådet tilsyneladende indeholder potentiale for fremtidig omallokering af ressourcer.”

Af Frederiksborg Statsamts afrapportering af 1. marts 2001 til Indenrigsministeriet af resultatkontrakten for 2000¹ fremgik, at der for sager vedrørende det kommunale tilsyn var opnået en gennemsnitlig sagsbehandlingstid på 61 dage mod et resultatmål på 210 dage. Statsamtet anførte herom:

”Med hensyn til den væsentlige afvigelse i de kommunale tilsynssager henvises til statsamtets brev af 25. august 2000 (vedlagt som bilag 2), hvori det bl.a. er anført, at de 210 dage blev fastsat på baggrund af en anden sagsbehandlingsprocedure vedrørende regnskabs- og orienteringssager i 1999. Såfremt statsamtet havde fulgt samme - og efter statsamtet opfattelse fejlagtige - procedure i 2000 ville sagsbehandlingstiden i sagerne formentlig have ligget på de 210 dage som anført i resultatkontrakten. For så vidt angår det anførte i Indenrigsministeriets brev af 21. december 2000 (vedlagt som bilag 3) om omfordeling af ressourcer fra det kommunale tilsyn til det familieretlige område skal Statsamtet således for det første henvise til det ovenfor anførte, som begrundelse for, at der ikke er grundlag for en sådan omfordeling af ressourcer. Statsamtet skal videre henvise til, at der pr. 15. september 2000 er nedsat et sekretariat, hvis sekretariatschef samt to juridiske medarbejdere er fuldtidsbeskæftigede med dels de kommunale tilsynssager, dels budget, økonomi og resultatopfølgning. Der er derfor efter Statsamtets opfattelse ikke på nuværende tidspunkt noget grundlag for at omfordele ressourcer i Statsamtet som følge af de væsentligt kortere sagsbehandlingstider end målfastsat for de kommunale tilsynssager.”

I ”Kvitteringsbrev for rammeredegørelse II 2001” af 1. oktober 2001 til Frederiksborg Statsamt skrev Indenrigsministeriet bl.a.:²

”Indenrigsministeriet har noteret sig statsamtets tilkendegivelse af, at der forventes et væsentligt fald i antallet af aktiviteter i 3. kvartal i forhold til 1. og 2. kvartal, ligesom sagsbehandlingstiden forventes at stige - begge dele begrundet i det nye edb-system. Statsamtet har i ledelsesrapportskemaet opretholdt årsprognosen for såvel aktiviteter som sagsbehandlingstider og markerer således ingen størrelsesmæssige afvigelser i forhold til resultatkontrakten.

Indenrigsministeriet lægger vægt på, at målene i resultatkontrakten for 2001 i videst muligt omfang realiseres og skal i anledning af Statsamtets bemærkninger anmode oplyst, hvilke overvejelser og initiativer statsamtet har iværksat eller forventer at iværksætte til imødegåelse af den skitserede udvikling. Oplysningerne indsendes i forbindelse med kommende bidrag til rammeredegørelse III. Stats-

¹ 824-1

² 824-4

amtet forventes i den forbindelse også at fremkomme med aktivitetsprognose og prognose for sagsbehandlingstider.”

Af Frederiksborg Statsamts ”bidrag til ledelsesrapport til rammeredegørelse III/2001” af 13. november 2001 til Indenrigsministeriet fremgik bl.a.:¹

”Der er blevet overflyttet ressourcer fra tilsynsrådet til den familieretlige afdeling svarende til ca. ½ årsværk.

...

Den forventede nedgang inden for det kommunale tilsyn skyldes ændringer i personaleforholdene, der i en periode var væsentligt beskåret og herefter er der som ovenfor nævnt overført ressourcer til det familieretlige kontor.”

Kort tid efter Farum-sagens opkomst i medierne i begyndelsen af februar 2002 blev der den 27. februar 2002 afholdt et møde mellem Indenrigs- og Sundhedsministeriet og tilsynsrådet. Af referatet heraf fremgår bl.a.:²

”De redskaber, som den gældende lovgivning giver tilsynsrådet til at løfte tilsynsopgaven med Farum Kommune blev drøftet.

IV departementschef Ib Valsborg, Indenrigsministeriet understregede vigtigheden af, at tilsynsrådet aktivt løser sin tilsynsopgave. Det blev aftalt, at Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt skal videregive sine erfaringer med behandlingen af den verserende Farum-sag til ministeriet, således at disse kan indgå i ministeriets beslutningsgrundlag, når ministeriet skal udarbejde lovforslag om ændring af kommunaltilsynets struktur mv.

Indenrigsministeriets brev af 21. december 2000 til statsamtet blev drøftet. TJ afdelingschef Thorkil Juul, Indenrigsministeriet afviste, at der var tale om et pålæg til statsamtet om at nedprioritere tilsynsområdet. Der var tale om et brev i den løbende informationsudveksling mellem ministeriet og statsamterne om statsamternes opfyldelse af resultatkontrakterne.”

Tilsynsrådet skrev den 28. februar 2002 til Indenrigs- og Sundhedsministeriet bl.a.:³

”Tilsynsrådet vil selvsagt med de resurser, der er til rådighed, bestræbe sig på fuldt ud at leve op til de krav, som den kommunale styrelseslov stiller til et effektivt tilsyn med Farum Kommune. Rådet vil herunder indfordre oplysninger fra byrådet og om nødvendigt pålægge byrådsmedlemmer tvangsbøder, hvis besvarelser

¹ 824-2,f1

² 176-32,b18

³ 179-73,b22f

udebliver. Rådet vil også forholde sig kritisk til kommunens besvarelser og herunder ved at stille yderligere krav forsøge at medvirke til, at der ryddes ordentligt op i kommunen.

Tilsynsrådets hidtidige erfaringer med Farum Kommune giver desværre ikke grundlag for at antage, at det er realistisk at forvente, at sådanne bestræbelser vil føre til et forsvarligt resultat. Det har således i en lang periode været meget vanskeligt at vriste oplysninger ud af kommunen i tilsynsrådssager, og Tilsynsrådets seneste skrivelser af 8. og 13. ds. er da også på trods af den vanskelige kritiske situation stadig ubesvarede. Endvidere har det ofte forholdt sig således, at - når kommunen endelig svarede - var der tale om ufuldstændige svar, og det var derfor nødvendigt at spørge på ny.

Hertil kommer, at Tilsynsrådet næppe kan pålægge Farum Byråd at tilvejebringe bestemte oplysninger ved hjælp af undersøgelser foretaget af en uvildig advokat eller revisor. Så længe Byrådets eventuelle beslutninger om tilrettelæggelse af undersøgelser ikke er i strid med lovgivningen, må Tilsynsrådet affinde sig hermed. Såfremt Byrådets tilrettelæggelse af undersøgelserne indebærer, at de oplysninger, der er nødvendige for, at Tilsynsrådet kan varetage sin tilsynsopgave ikke kommer frem, vil Tilsynsrådet være henvist til, at forestå sideløbende undersøgelser eller efterfølgende at indhente de nødvendige yderligere oplysninger hos Farum Byråd.

På baggrund af mængden af mulige ulovligheder og tabsgivende dispositioner i Farum Kommune må opgaven med at fremskaffe de nødvendige oplysninger desværre forventes at blive meget vanskelig at løse. Tilsynsrådet finder således, at der er grund til at frygte, at borgmesteren og embedsværket af forskellige grunde ikke vil medvirke positivt til en oprydning. Efter de oplysninger, der er fremkommet om nogle enkelte byrådsmedlemmers medvirken til kommunens administration, er det desværre også tvivlsomt, om de vil bidrage fuldt ud til sagernes opklaring.

Det er under hensyn til ovenstående Tilsynsrådets opfattelse, at det desværre ikke vil være realistisk at forvente, at Tilsynsrådet fuldt ud kan leve op til de forventninger, som ministrene har.”

Indenrigs- og Sundhedsministeriet svarede den følgende dag, at ministeriet havde noteret sig tilsynsrådets opfattelse af rådets sekretariats resurseforhold i forbindelse med undersøgelsen af Farum Kommunes forhold og var indstillet på en drøftelse med henblik på at finde en løsning.¹

¹ 179-73,b10f

På et nyt møde den 6. marts 2002 blev det aftalt, at ministeriet ville se velvilligt på en ansøgning om en yderligere fuldmægtig til statsamtet. Efter mødet skrev ministeriet den 7. marts 2002 til statsamtet bl.a.:¹

”På baggrund af Statsamtets oplysninger om behovet for personaleressourcer til tilsynsrådsopgaven blev det aftalt, at Statsamtet tilføres en fuldmægtigstilling til styrkelse af tilsynsområdet. Indenrigs- og Sundhedsministeriet vil i den anledning overføre en tillægsbevilling på 0,5 mio. kr. i 2002. Beløbet vil blive overført som lønsum.

Hvis Statsamtet eventuelt senere får behov for yderligere ressourcer, f.eks. til eksternt bistand til det kommunale tilsyn, vil Indenrigs- og Sundhedsministeriet være indstillet på at se velvilligt på en anmodning herom fra Statsamtet.”

Den 8. juli 2002 skrev statsamtmand Christian Trønning til afdelingschef Thorkil Juul, Indenrigsministeriet:²

”På falderebet til sommerferien synes jeg, at tiden er inde til nogle korte bemærkninger om arbejdssituationen i Tilsynsrådet her i statsamtet.

Vi har for at sige det mildt haft et meget hårdt halvår, men det er lykkedes at få behandlet alle vores mange sager. Det skyldes, at alle medarbejderne på tilsynsområdet har ydet en meget stor og helt ekstraordinær indsats. Ikke mindst har Jakob Næsager arbejdet utroligt ihærdigt og kompetent med Farum-sagerne, siden han kom til statsamtet d. 15. april.

Et gennemgående træk i mange af sagerne er imidlertid, at de er i opstartsfasen, hvor kommunen er blevet bedt om at indsamle oplysninger og afgive udtalelser og redegørelser. Det gælder blandt andet i forbindelse med den uvildige advokatundersøgelse, som nu løber af stablen, og hvor 25 advokater og revisorer står for arbejdet.

Det medfører, at det må forventes, at der til efteråret vil komme en ny spidsbelastning på arbejdssituationen i Tilsynsrådet, når de udbedte redegørelser og undersøgelser indløber fra kommunen. Navnlig opgørelsen af erstatningskravene vil kunne give store problemer. Det må forudses, at Rådet på det tidspunkt vil få brug for at få tilført yderligere ressourcer og for ekstern bistand, og jeg vil vende tilbage til dette, når vi har mulighed for at vurdere behovet nærmere.”

I brev af 15. august 2002 til indenrigs- og sundhedsministeren skrev tilsynsrådet, at en forsvarlig behandling af de mange sager vedrørende Farum Kommune, herunder opgørelse af en

¹ 179-73,b12

² 179-73,b6

mængde tilbagebetalings- og erstatningssager, ville forudsætte en ikke ubetydelig opnormering, idet der var behov for yderligere en kontorchef og 4 fuldmægtige for på forsvarlig måde at behandle sagerne.¹ Behovet for yderligere resurser blev uddybet i et notat fremsendt til ministeriet den 5. september 2002.²

Den 2. oktober 2002 fremsendte indenrigs- og sundhedsministeren en anmodning til Folketingets Finansudvalg om tilslutning til at afholde udgifter på ca. 3,0 mio. kr. i 2002 til en særlig indsatsenhed til styrkelse af sekretariatsbetjeningen af tilsynsrådet i forbindelse med dets behandling af sager vedrørende Farum Kommune. Behovet for yderligere resurser til det kommunale tilsyn skønnedes at svare til ca. 8 årsværk foreløbig til udgangen af 2003. Anmodningen blev tiltrådt af Finansudvalget den 9. oktober 2002, og tilsynets særlige Farum-enhed blev herefter etableret.³

26.7. Farum Kommunes samarbejde med tilsynsrådet

Farum Kommunes samarbejde med tilsynsrådet synes navnlig efter den såkaldte Trevang-sags opstart i 1993 i stigende grad at have været præget af en stærkt kritisk og til tider konfrontatorisk holdning fra kommunens side. Dette er dels kommet til udtryk i forbindelse med konkrete sager, dels i borgmesterens og andre byrådsmedlemmers udtalelser til offentligheden. Endelig fremkom byrådet i 2000 med en generel udtalelse, hvori byrådet udtrykte sin utilfredshed med tilsynsrådets behandling af sager vedrørende Farum Kommune.

26.7.1. Trevang-sagen

Sagen, der opstod i 1993, vedrørte Farum Kommunes dispensationer til helårsbeboelse i sommerhusområdet Trevang. En tvist med tilsynsrådet om lovligheden heraf førte til, at kommunen anlagde og vandt en retssag imod tilsynsrådet. Peter Brixtofte og andre politikere vendte i de følgende år ved mange lejligheder tilbage til sagen, der således må antages at have

¹ 179-73,b3f

² 184-61,b11ff

³ Peter Brixtofte skrev herom i sin bog "Med Hjertet" (2003) side 297: "Indenrigsminister Lars Løkke Rasmussen har i efteråret 2002 bedt Finansudvalget om 3 mio. kr. til at forfølge Farum Kommune. Pengene får det grundlovstridige Tilsynsråd, der med spørgsmål og tåbelige udtalelser er ved at smadre Farum Kommunes administration. Den ene loyale embedsmand efter den anden falder sammen og må gå på sygeorlov."

haft en ikke uvæsentlig betydning for det almindelige samarbejde mellem Farum Kommune og tilsynsrådet.

I begyndelsen af 1990'erne opstod i Farum Kommune overvejelser om at ændre Trevangs status fra sommerhus- til helårsboligområde. Kommunens forslag til en ny samlet kommuneplan for 1993-2004, som blev fremlagt den 4. april 1993, indeholdt på den baggrund et forslag om, at Trevang ændrede status fra sommerhusområde til helårsområde i landzone. Den 25. juni 1993 besluttede Frederiksborg Amtsråd at tage kommuneplanforslaget til efterretning under visse nærmere forudsætninger, herunder at Trevang i overensstemmelse med den endeligt vedtagne Regionplan 1993 kunne ændre status til helårsbeboelse. Amtsrådet kunne dog ikke godkende overførsel af Trevang til landzone.

Ved brev af 30. juni 1993 til Frederiksborg Amtsråd gjorde Miljøministeriet indsigelse imod forslaget til regionplan, idet ministeriet bl.a. fandt, at der ikke burde ske overførsel af sommerhusområder til helårsanvendelse.

Farum kommune vedtog i september 1993 endeligt kommuneplanen.

Planudvalgets formand, Regner Møller (V) udtalte til Frederiksborg Amts Avis den 6. oktober 1993 bl.a.:¹

”I lovgivningen har vi nogle regler for hvornår folkepensionister og førtidspensionister kan få konverteret deres sommerhuse til helårsbeboelse. I loven er der også noget, som hedder ”særlige tilfælde”, og netop den vending vil jeg bruge til dispensation fra Aukens² beslutning. ... Sommerhusejerne skal blot dokumentere, de har købt huset inden Aukens afgørelse, så giver jeg dispensation.

... Vi vil gøre alt for at mildne virkningen for dem, der efter omtalte forhandlingsproces har handlet i god tro. Jeg vil - som formand for planudvalget med kompetence til at dispensere fra sommerhuslovgivning - presse dispensationsmulighederne til det yderste. Og det kan jeg, for det giver loven mig mulighed for. Borgerne skal ikke lide under en sådan hovedløs typisk socialdemokratisk afgørelse.”

¹ 175-16,f8,b79

² Miljøminister Svend Auken (A).

Efter at der havde været ført forhandlinger mellem Frederiksborg Amt og Miljøministeriet meddelte ministeriet ved brev af 15. oktober 1993 amtet, at ministeriet ophævede sine indsigelser mod regionplanforslaget på betingelse af bl.a., at muligheden for overførsler af sommerhusområder til byzone udgik af regionplanforslaget.

Sagen blev på ny omtalt i Frederiksborg Amts Avis den 20. oktober 1993 i en artikel med overskriften ”Grøn lampe lyser for helårshusene” og underrubrikken ”Planudvalget vil udsende byge af dispensationer”.¹

Foranlediget af presseomtalen gjorde tilsynsrådet den 26. oktober 1993 planudvalgets formand opmærksom på, at dispensationer efter planlovens 40, stk. 2, kun kunne gives i særlige tilfælde og kun efter en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde. I brevet henvistes i det hele til Miljøministeriets vejledning om planloven af 20. maj 1992, afsnit VIII. Planudvalget blev samtidig anmodet om straks efter dets førstkommende møde at fremsende protokol med bilag til tilsynsrådet.²

Farum Kommunes planudvalg blev indkaldt til ekstraordinært møde den 29. oktober 1993.³ Af sagsfremstillingen i protokollen fremgik bl.a., at kommunens forvaltning fandt, at ejere, som siden årsskiftet 1991/92 i tillid til den forventede statusændring havde erhvervet ejendom i Trevang eller havde foretaget andre væsentlige økonomiske dispositioner i denne tro, kunne meddeles dispensation til helårsbenyttelse af deres sommerhus, jf. planlovens § 40 stk. 2. På mødet behandlede udvalget 21 dispensationsansøgninger, som alle blev afgjort efter de i dagsordenen anførte retningslinjer. Der blev givet 18 dispensationer og 3 afslag. Planudvalget bemyndigede samtidig formanden til at afgøre kommende ansøgninger ud fra de i dagsordenen nævnte kriterier. I tiden indtil den 8. november 1993 udnyttede formanden denne bemyndigelse til at give 7 dispensationer og 4 afslag.

Efter at tilsynsrådet havde indhentet en vejledende udtalelse fra Skov- og Naturstyrelsen, som rådet modtog den 8. november 1993 om morgenen tillige med et notat,⁴ afholdtes der samme

¹175-16,f8,b80

²175-16,f9,b66

³175-16,f9,b70ff

⁴175-16,f9,b75ff

morgen et møde mellem bl.a. statsamtmand Jørgen Harder Rasmussen, Peter Brixtofte og Regner Møller. På mødet kritiserede Peter Brixtofte og Regner Møller, at tilsynsrådet havde inddraget ressortministeriet, ligesom de frabad sig på selve mødet at læse Skov- og Naturstyrelsens udtalelse og det til udtalelsen knyttede notat. De tilkendegav samtidig, at de ikke kunne anerkende, at kommunens dispensationspraksis var ulovlig, og krævede, at tilsynsrådet udsatte sin stillingtagen i sagen, indtil kommunen havde haft mulighed for at læse Skov- og Naturstyrelsens udtalelse med bilag og komme med sine skriftlige kommentarer hertil. Statsamtmanden udtalte, at en udsættelse afhang af, om kommunen på mødet ville give tilsagn om at sætte behandlingen af yderligere dispensationsansøgninger i bero. Da kommunen nægtede dette, traf tilsynsrådet senere samme dag afgørelse¹ om annulation af Farum Byråds planudvalgs beslutning på mødet den 29. oktober 1993 om at bemyndige formanden til at afgøre kommende ansøgninger om dispensationer til helårsbeboelse i Trevang ud fra de i dagsordenen til mødet nævnte kriterier. Tilsynsrådet pålagde samtidig borgmesteren og medlemmerne af planudvalget omgående at træffe de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at der for fremtiden alene meddeltes dispensationer i medfør af planlovens § 40, stk. 2, efter en konkret vurdering i det enkelte tilfælde og i overensstemmelse med den praksis, der var anført i afsnit VIII i Miljøministeriets vejledning nr. 67 af 20. maj 1992 om planloven. Tilsynsrådet udsatte spørgsmålet om eventuelt at bringe sanktioner i medfør af kommunestyrelseslovens § 61 c i anvendelse, indtil der var givet borgmesteren og planudvalgets medlemmer adgang til at gøre sig bekendt med indholdet af Skov- og Naturstyrelsens skrivelse af 8. november 1993.

Den 16. november 1993 anlagde Farum Kommune sag imod tilsynsrådet ved Østre Landsret med påstand om, at tilsynsrådet skulle anerkende, at dets afgørelser af 8. november 1993 var ugyldige, at tilsynsrådet havde været uberettiget til at meddele kommunen pålæg vedrørende administrationen af dispensationsbeføjelsen, og at de af kommunen meddelte dispensationer til helårsbeboelse var gyldige og uanfægtelige.² Tilsynsrådet nedlagde påstand om frifindelse og om, at kommunen skulle tilbagekalde de meddelte dispensationer.³

¹175-16,f9,b82ff

²175-16,f7,b9ff

³175-16,f7,b25ff

Den 16. december 1993 anmodede tilsynsrådet Farum Byråd om en udtalelse i sagen til brug for tilsynsrådets videre vurdering af, om der måtte være grundlag for at begære rejst straffesag i medfør af styrelseslovens § 61 c.

Besvarelsen af tilsynsrådets henvendelse blev behandlet på Farum Byråds møde den 8. marts 1994. Regner Møller redegjorde på mødet for sagen og sluttede med at udtale:¹

”Men jeg vil godt til slut her sige, at alt det der kan ordnes så let som ingenting. ... Der er den mulighed, nu da Venstres medlem af tilsynsrådet og SF’s medlem af tilsynsrådet har sagt til os, at de vil stemme sammen med Farum, så var der jo den mulighed, at Socialdemokratiet fik deres medlem af tilsynsrådet til en samtale på en sådan måde, at de fortalte dem, hvordan sagen egentlig lå, og hvordan de selv kommer i gyngen, fordi de stemmer for den der udtalelse til sidst her i aften. I samme øjeblik det socialdemokratiske medlem stemte med Farum i denne sag, så bliver der ikke rejst nogen sag. Og så kan vi jo stadig sove roligt om natten, specielt os i planudvalget. Så derfor går jeg meget ind for, dels at man sender det brev afsted, og det bliver altså formet som et særligt brev fra byrådet med udskrift af dagsordenen her, og at man så fra socialdemokratiets side gør et lille benarbejde, [ikke hørbart] således at vi kan stoppe denne her.”

Hans Carl Nielsen (A) udtalte hertil:

”Regner Møller rettede en konkret opfordring til os, som jeg synes vi skal svare på. Du orienterede os om, at Venstre og SF har talt med deres medlemmer af tilsynsrådet, og at disse to tilsynsrådsmedlemmer ville stemme for Farum, som du siger, i sagen, altså for et bestemt udfald, og så nævnede du, at hvis vi gjorde det samme i forhold til de socialdemokratiske medlemmer af tilsynsrådet, så ville sagen kunne bortvises, eller der ville ikke være flertal i tilsynsrådet for at gøre mere ved sagen. Jeg må svare til det, at vi ikke hverken før eller nu har eller agter at kontakte medlemmer af tilsynsrådet med henblik på at påvirke dem til at indtage bestemte standpunkter i en sag som denne, som det er op til tilsynsrådet at behandle og afgøre. Det ville vi anse for at være en forkert indblanding i tilsynsrådets arbejde. Vi håber, at alle tilsynsrådets medlemmer træffer beslutning i de sager, der forelægges, ud fra objektive kriterier og ikke ud fra politiske påvirkninger udefra, og vi vil i hvert fald ikke over for vores medlem af tilsynsrådet prøve at udøve en sådan politisk påvirkning.”

Regner Møller replicerede:

”Hvis man ikke kan gå til sit tilsynsrådsmedlem i en sådan sag som denne her, så har vi et vældigt fint argument for at nedlægge det tilsynsråd. Jeg kan forstå, at

¹ 975-154,f2,b3 (båndafskrift)

man ikke kan gå ind og blande sig i tilsynsrådsmedlemmers vurdering af rene juridiske spørgsmål, men hvis man ikke kan gå ind, hvorfor pokker sidder der så politikere i tilsynsrådet. Så skal man altså bare være nikkedukke for tilsynsrådets formand, som man var i sidste samling.”

Byrådsdebatten blev omtalt i Frederiksborg Amts Avis den 10. marts 1994 under overskriften ”Tilsynsråd er gjort til grin” med underrubrikken ”Straffesag påvirkes under bordet”. I artiklen hed det bl.a.:¹

“Venstre og SF i Farum har allerede aftalt med deres partifæller i Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt, at de skal stemme til fordel for Farum i en verserende sag om, hvorvidt der skal rejses straffesag mod Farum Byråd for ulovligt at have uddelt dispensationer til helårsbeboelser i sommerhusområdet Trevang. ... Under debatten i tirsdags rejste planudvalgsformand Regner Møller (V) sig op og oplyste, at både Venstre og SF har drøftet sagen med partifællerne i tilsynsrådet og sikret sig, at Venstre og SF i tilsynsrådet vil stemme til fordel for Farum, når tilsynsrådet skal afgøre sagen.”

Indenrigsministeriet anmodede den 16. marts 1994 med henvisning til artiklen i Frederiksborg Amts Avis tilsynsrådet om en udtalelse ”under hensyn til, at der med den citerede artikel rejses alvorlig tvivl om tilsynsrådets muligheder for effektivt at udøve den tilsynsopgave, der er pålagt rådet i henhold til lovgivningen.”²

Tilsynsrådet drøftede på et ekstraordinært møde den 22. marts 1994 Indenrigsministeriets henvendelse og udtalte herefter:³

”De pågældende medlemmer af Tilsynsrådet har på rådets møde den 22. marts 1994 begge udtrykkeligt erklæret, at de ikke som refereret i Frederiksborg Amts Avis har tilkendegivet, at de på forhånd har taget stilling til spørgsmålet om, hvorvidt der skal begæres påtale i den foreliggende sag. Oplysningerne herom er urigtige.

Tilsynsrådet besluttede på dette grundlag, at de pågældende medlemmer ikke vil være inhabile ved sagens videre behandling. I overensstemmelse med forvaltningslovens § 6, stk. 3, deltog disse medlemmer ikke i denne beslutning.

Alle rådets medlemmer erklærede i denne forbindelse, at de er enige i, at de i deres tilsynsfunktion ikke er repræsentanter for bestemte politiske interesser, og at

¹ 175-18,b21

² 175-18,b20

³ 175-18,b7f

rådet træffer sine beslutninger efter en retlig vurdering. Medlemmerne tager stilling til sager efter forelæggelse for og drøftelse i rådet.

Det fremgik også af drøftelserne, at der er enighed i rådet om, at et medlem der offentligt tilkendegiver sin opfattelse af en sag, der er under behandling i Tilsynsrådet, kan blive erklæret inhabil.

Tilsynsrådet finder sig således fortsat i stand til effektivt at udøve den tilsynsopgave, der er pålagt rådet i henhold til lovgivningen.”

Regner Møller udtalte efterfølgende ifølge bladet ”Kommunen”:¹

”Jeg har aldrig sagt, at vi havde aftaler. Jeg er blevet fejlciteret, og jeg vil gerne dementere påstanden. Jeg har aldrig nævnt, at vi havde aftaler, for det havde vi ikke. Jeg vil gerne sige klart, at jeg ikke havde nogen kontakt til Claus Lange eller til SF’s repræsentant i tilsynsrådet, Bente Pedersen, forud for sagens behandling. Mine udtalelser drejede sig udelukkende om, hvad jeg havde hørt politikerne sige i den kommunale valgkamp i efteråret. Det gjaldt bl.a. Claus Lange og tidligere indenrigsminister Thor Pedersen samt nogle SF’ere, der udtalte, at de til en hver tid ville støtte Farum i denne sag.”

Tilsynsrådets overvejelser vedrørende sanktionsspørgsmålet førte i første omgang til, at tilsynsrådet i brev af 19. april 1994 meddelte Farum Kommune, at det fortsat var tilsynsrådets opfattelse, at Farum Kommunes dispensationspraksis havde været ulovlig, men at tilsynsrådet ikke fandt, at der for tiden var behov for yderligere sanktioner over for byrådet eller medlemmer af dette. Det fremgik af brevet, at tilsynsrådet herved bl.a. havde lagt vægt på, at Farum Kommunes meddelelse af dispensationer efter de påtalte kriterier var ophørt efter tilsynsrådets afgørelse af 8. november 1993.

Farum Kommunes planudvalg behandlede på sit møde den 30. maj 1994 10 nye ansøgninger efter de samme kriterier, som var angivet i dagsordenen for udvalgmødet den 29. oktober 1993. Behandlingen resulterede i 4 dispensationer og 6 afslag.

Planudvalgets genoptagelse den 30. maj 1994 af dets hidtidige dispensationspraksis medførte, at tilsynsrådet genovervejede spørgsmålet om at begære tiltalerejsning.

¹ 175-18,b23. ”Kommunen” den 28. april 1994.

Planudvalgets formand Regner Møller udtalte i den anledning den 12. juli 1994 til Frederiksborg Amts Avis bl.a.:

”Vi er trætte af al den mistænkeliggørelse og jeg er træt af, at vi skal finde os i dette, og derfor har jeg besluttet - når kendelsen fra Landsretten foreligger i efteråret til fordel for os - at opfordre byrådet til at føre en sag mod Tilsynsrådet, hvor Tilsynsrådets medlemmer personligt hæfter for sagsomkostningerne til den retssag, de direkte er årsagen til. Det skal landsretten afgøre i samme omgang. Det betyder, at de medlemmer i Tilsynsrådet, der har stemt for, at sagen skal afprøves i retten, også selv får lov personligt at betale omkostningerne. Det kan ikke være rigtigt, at et Tilsynsråd blot kan tage beslutninger uden at hæfte for det. Det må vi andre.”

Miljøministeriet meddelte ved brev af 28. juni 1994 de berørte amter og kommuner, at fem sommerhusområder - herunder Trevang - som man fra regional side havde ønsket overført til helårsboligområder, ud fra en samlet planmæssig vurdering skulle fastholdes som sommerhusområder.

I august 1994 fremsendte tilsynsrådet sagen til statsadvokaten med begæring om påtalerejssning mod Farum Kommunes borgmester og planudvalgets medlemmer for grov pligtforsømmelse ved behandlingen af ansøgninger om dispensation fra forbuddet mod helårsbeboelse i Trevang-området.

Den 12. januar 1995 meddelte Politimesteren i Hillerød, at det efter drøftelse med Statsadvokaten for Sjælland var besluttet, at efterforskningen i sagen indtil videre blev stillet i bero på afgørelsen af den civile sag anlagt af Farum Kommune mod tilsynsrådet.¹

Den 15. februar 1995 indgav Regner Møller politianmeldelse imod statsamtmand Jørgen Harder Rasmussen for overtrædelse af straffelovens § 157 ved, ”som formand for Det Sociale Ankenævn i Frederiksborg Amt [at have] tilsidesat planlovens bestemmelser om forbud mod helårsbeboelse i sommerhusområder.”² Politimesteren i Hillerød afviste anmeldelsen den 20.

¹175-16,f10,b228

²175-24,b16f

februar 1995.¹ Regner Møller bad ved brev af 23. februar 1995 politimesteren om at genoptage sagen, men politimesteren fastholdt den 23. februar 1995 sin afgørelse og udtalte:²

”Det er for mig ganske åbenbart, at der ikke er tale om en overtrædelse af straffelovens § 157, “... grov eller oftere gentagen forsømmelse eller skødesløshed i tjenestens eller hvervets udførelse eller i overholdelsen af de pligter, som tjenesten eller hvervet medfører”.

Da jeg på baggrund af Deres synspunkter må gå ud fra, at De ikke er enig heri, har jeg herefter valgt straks at forelægge sagen for Statsadvokaten for Sjælland, som en klage over min afgørelse af 20. februar 1995.”

Statsadvokaten for Sjælland afviste den 29. marts 1995 at realitetsbehandle sagen under henvisning til, at Regner Møller ikke havde en væsentlig, direkte og individuel interesse i sagens afgørelse.³

Den civile sag blev hovedforhandlet i Østre Landsret den 7. og 8. juni 1995.

Farum Kommune gjort gældende, at tilsynsrådets afgørelser var ugyldige allerede som følge af, at tilsynsrådet havde tilsidesat regler i forvaltningsloven ved uden fyldestgørende begrundelse at have afslået kommunens anmodning om at få aktindsigt i Skov- og Naturstyrelsens udtalelse med bilag og om at få lejlighed til at fremkomme med en skriftlig udtalelse før tilsynsrådet traf afgørelse i sagen. Kommunen gjorde endvidere gældende, at tilsynsrådets afgørelser var materielt urigtige.

Tilsynsrådet gjorde gældende, at dets afgørelser af 8. november 1993 var lovlige og gyldige og bestred, at de af kommunen påberåbte bestemmelser i forvaltningsloven kunne anvendes på sagsøgte afgørelse.

Østre Landsret afsagde dom den 5. januar 1996.⁴ De tre dommere var enige om, at der ikke var grundlag for at tilsidesætte tilsynsrådets afgørelser af 8. november 1993 på grund af formelle fejl. Tilsynsrådets afgørelse blev således truffet, efter at repræsentanter for kommunen

¹175-24,b14

²175-24,b9

³175-24,b2

⁴Ugeskrift for retsvæsen 1996, side 583.

havde haft lejlighed til mundtligt at redegøre for deres synspunkter over for tilsynsrådets formand, og efter at kommunen havde tilkendegivet at ville fortsætte sin dispensationspraksis allerede samme dag.

Om de øvrige spørgsmål i sagen var der ikke enighed blandt landsrettens dommere.

En dommer fandt, at tilsynsrådet burde frifindes for kommunens påstande vedrørende rådets afgørelser af 8. november 1993. Denne dommer henviste til, at efter presseomtalen af Regner Møllers udtalelser og programudtalelsen i den offentliggjorte dagsorden til planudvalgets møde den 29. oktober 1993 samt efter oplysningerne om antallet af de på mødet og i dagene derefter meddelte dispensationer til helårsbeboelse måtte det den 8. november 1993 stå for tilsynsrådet, som om kommunen havde handlet i åbenbar strid med Miljøministeriets vejledning. På morgenmødet den 8. november mellem repræsentanter for kommunen og tilsynsrådets formand var det blevet oplyst, at kommunen om eftermiddagen ville afgøre dispensationssagerne på samme grundlag som hidtil. Herefter havde tilsynsrådet været berettiget til at træffe de omhandlede afgørelser. Som sagen forelå oplyst, var der ikke grundlag for at vurdere de inden den 8. november 1993 meddelte dispensationer, hvorfor kommunen ikke burde tilpligtes at tilbagekalde disse. De den 30. maj 1994 meddelte dispensationer var givet i strid med tilsynsrådets afgørelser af 8. november 1993, hvorfor kommunen ifølge denne dommer burde tilpligtes at tilbagekalde disse.

De to andre dommere fandt, at kommunestyrelseslovens § 61, stk. 1, ikke havde kunnet give tilsynsrådet det fornødne klare grundlag for at annullere planudvalgets beslutning om at bemyndige udvalgsformanden til at udøve dispensationsbeføjelsen efter de af udvalget angivne kriterier. De to dommere lagde herved vægt på, at det fremgik af dagsordenen for planudvalgets møde, at kommunen ved sin behandling af dispensationsansøgningerne havde inddraget Miljøministeriets vejledning om planloven fra 1992 i sine overvejelser, men at kommunen ved sin endelige stillingtagen tillige havde taget hensyn til de særlige forventninger, som var opstået lokalt som følge af, at såvel amtet som kommunen var gået ud fra, at der ville ske en statusændring.

De to dommere fandt endvidere, at pålægget om, hvorledes kommunen skulle administrere dispensationsbeføjelsen var givet uden, at der forelå den fornødne klarhed med hensyn til, om kriterierne for kommunens dispensationspraksis var i strid med lovgivningen. Pålægget havde på denne baggrund ikke været berettiget som en erstatning for eller en foregreben af en sanktion efter kommunestyrelseslovens § 61 og var derfor uforbindende for kommunen.

Med hensyn til gyldigheden af kommunens dispensationer fandt de to dommere ikke, at kommunen havde handlet ulovligt ved i sin dispensationspraksis at tage hensyn til Trevang-området særlige forhold, herunder at lokal- og regionplanlægningen for området, som var veludbygget med kommunale forsyninger, i en periode havde været egnet til at skabe berettigede forventninger om en statusændring. Kommunen havde dog samtidig ved dispensationsbeføjelsens udøvelse haft pligt til at foretage en konkret vurdering af den enkelte ansøgers forhold, herunder om ansøgeren kunne antages at have foretaget dispositioner, som han ellers ikke ville have foretaget, og om de foretagne dispositioner kunne anses for så væsentlige, at det kunne begrunde en dispensation.

Hvorvidt kommunen herefter havde haft tilstrækkeligt grundlag for at give dispensation, var de to dommere uenige om.

Den ene dommer fandt at der, uanset udvalgsformand Regner Møllers i pressen gengivne udtalelser, ikke var fuldt tilstrækkeligt grundlag for at fastslå, at dispensationerne eller enkelte af disse var meddelt, uden at der forud af kommunen havde været udøvet det nødvendige og konkrete skøn i hvert enkelt tilfælde. Denne dommer ville på den baggrund frifinde kommunen for tilsynsrådets påstand.

Den anden dommer udtalte, at der på baggrund af oplysningerne i sagen, herunder de afgivne vidneforklaringer, ikke kunne bortses fra, at en række af kommunens dispensationer var givet på et utilstrækkeligt grundlag. Sagen, hvorunder de berørte grundejere ikke havde været inddraget, forelå dog ikke således oplyst, at retten havde det fornødne grundlag for at tage stilling til lovligheden og gyldigheden af de enkelte dispensationer. Denne dommer kunne herefter tiltræde, at kommunen blev frifundet for tilsynsrådets påstand.

Udfaldet på sagen blev således, at tilsynsrådet skulle anerkende, at tilsynsrådets afgørelser af 8. november 1993 om annullation af Farum Kommunes planudvalgs beslutning af 29. oktober 1993 og pålæg af samme dato om udøvelsen af dispensationsbeføjelsen efter planlovens § 40, stk. 2, var ugyldige. Farum Kommune blev frifundet for tilsynsrådets påstand om, at Kommunens dispensationer af 29. oktober 1993, 3. og 4. november 1993 og 30. maj 1994 til 29 ejere af ejendomme i Trevang skulle tilbagekaldes.

Landsretten bestemte efter omstændighederne, at ingen af parterne skulle betale sagsomkostninger til den anden part. Farum Kommune blev således ikke tilkendt sagsomkostninger.

Dommen blev ikke anket.

Den 22. januar 1996 tilbagekaldte tilsynsrådet begæringen til statsadvokaten om påtalerejsning,¹ og den 23. september 1996 bestemte statsadvokaten, at efterforskningen i sagen blev indstillet.²

26.7.2. Borgmesterens og andre politikeres udtalelser til offentligheden

Peter Brixtofte har fra et tidligt tidspunkt i sin karriere som borgmester ofte i den offentlige debat givet udtryk for en kritisk holdning til det kommunale tilsyn. Dels på det generelle plan med betragtninger bl.a. om hensigtsmæssigheden af den politiske repræsentation i tilsynsrådene, dels i forhold til Tilsynsrådet for Frederiksborg Amts behandling af konkrete sager vedrørende Farum Kommune. Også andre medlemmer af Farum Byråd har udtalt sig herom.

I pressen har Peter Brixtofte været refereret for bl.a. følgende udtalelser:

”Lad os for Guds skyld få tilsynsrådene nedlagt. De hører jo enevældens tid til, og samtidig bliver de misbrugt som et led i den politiske kamp. Det er rent pjat.”³

”... enevælden har ikke levet forgæves i Danmark. Et af levnene fra enevældens tid er en såkaldt stiftamtmand, og sådan én har vi også i Frederiksborg amt.”⁴

¹ 175-16, f10, b59

² 175-16, f10, b58

³ 257-3, b16. Berlingske Tidende 23. maj 1992.

⁴ 257-4, b88. B.T. 11. november 1993.

I forbindelse med tilsynsrådets beslutning om påtalebegæring i Trevang-sagen udtalte Peter Brixtofte ifølge Ekstra Bladet om statsamtmand Jørgen Harder Rasmussen:¹

”Man skulle tro, han vil ødelægge min valgkamp, fordi jeg tidligere har fortalt ham, at han burde træde tilbage, fordi han er inkompetent. ... Vi har tidligere stævnet ham og Tilsynsrådet, fordi de traf beslutninger uden overhovedet at spørge os. Han overtrådte Forvaltningsloven fra ende til anden. Han har i et og alt forfulgt os, men har intet fundet. Denne sag taber han også. Han skulle simpelt hen sendes på pension.”

Eric Christensen (F) udtalte ifølge samme artikel:

”Vi er blevet hvirvlet ind i et spil mellem Brixtoftes valgkamp og amtmandens ønske om at få skovlen under ham. Der foregår en både personlig og politisk kamp mellem de to, som har betydet, at vi ikke er blevet objektivt behandlet af amtmanden. ... Får sagen en afslutning som amtmanden ønsker, vil det være en krænkelse af kommunernes ret til selv at bestemme, og en krænkelse af de lokale politikere.”

Medlem af tilsynsrådet, borgmester i Helsingør, Claus Lange (V), der havde stemt imod beslutningen om påtalebegæring, udtalte ifølge Berlingske Tidende:²

”Afgørelsen er truffet for at svine Brixtofte til.”

Efter Østre Landsrets dom af 5. januar 1996, der som nævnt ovenfor med dissens gav Farum Kommune medhold i Trevang-sagen, udtalte Peter Brixtofte ifølge B.T.:³

”Det er den største sejr for det kommunale selvstyre i nyere tid. Hermed har enevældet, repræsenteret ved Statens Tilsynsråd og Miljøministeriet, lidt et eklatant nederlag. Hvad ligner det også, at tilsynsrådet sidder og træffer domstolslignende afgørelser. Vi administrerer efter loven i Farum. Men faktisk har tilsynsrådet med denne sag forsøgt at lægge sig både over Folketinget og over Justitsministeriet. ... Vores samfund er fuldstændig overreguleret. Det er da helt utroligt, at man har truet med at anlægge en straffesag imod os politikere i Farum, blot fordi vi hjælper nogle borgere ud af en knibe. Det er ganske ufatteligt, at voksne mennesker kan finde på at bruge statens penge, de i forvejen overbebyrdede domstole osv. til den slags. Jeg er forarget og ikke bleg for at kalde det misbrug.”

¹ 257-5,b67. Ekstra Bladet 1. september 1994.

² 257-5,b69. Berlingske Tidende den 1. september 1994.

³ 257-7,b4. B.T. den 6. januar 1996.

I forbindelse med tilsynsrådets udtalelse om, at Farum Byråds beslutning den 3. august 1999 om ansættelse af en ny skoleleder led af en alvorlig retlig mangel, idet reglen i folkeskolelovens § 40, stk. 2, om høring af skolebestyrelsen var blevet tilsidesat, udtalte Peter Brixtofte ifølge Politiken:¹

"Det interesserer mig ikke en døjt. Afgørelsen får ingen betydning overhovedet, for jeg underlægger mig aldrig afgørelser fra tilsynsrådet, da det bare er nogle politiske kollegaer, der skal gøre sig kloge på andres regning. Stenvadskolen har i dag en af Danmarks bedste skoleinspektører, og sådan vil det blive ved med at være."

Ifølge Jyllands-Posten udtalte Peter Brixtofte:²

"Tilsynsrådet er et levn fra fortiden. Hvis de har ret i deres afgørelser, bruger jeg det. Hvis de ikke har ret i deres afgørelser, og det ikke betyder noget, er jeg ligeglad. Hvis de ikke har ret, og det betyder noget, så går jeg til domstolene."

Efter tilsynsrådets udtalelse om Peter Brixtoftes inhabilitet i forbindelse med beslutninger vedrørende Farum Park udtalte han ifølge Politiken:³

"Jeg er ikke enig i Tilsynsrådets afgørelse, men det er fløjtende ligegyldigt, for der kommer jo bare en stedfortræder ind. Så der er ikke nogen problemer i det. Jeg interesserer mig kun for afgørelser, der har betydning."

I forbindelse med tilsynsrådets udtalelse om, at Farum Kommunes udlicitering af sekretariatsfunktionerne for vurderingsråd og skatteankenævn ikke var lovlig, skrev Peter Brixtofte i et indlæg i Berlingske Tidende den 19. januar 2001 bl.a.:⁴

"I Frederiksborg Amt har vi et tilsynsråd, som i andre amter, der består af en repræsentant for regeringen - statsamtmanden - og fire politiske repræsentanter fra amtsrådet. I virkeligheden er alle fem dybt inhabile, når de skal tage stilling til klager og lignende over for f.eks. Farum Kommune. Tilsynsrådet gider heller ikke ulejlige sig med at invitere den anklagede part til en samtale for at få uddybet sine spørgsmål. Tilsynsrådet er det nærmeste, man kan komme partidomstolene i det tidligere kommunistiske område i verden. ... Når Tilsynsrådet når frem til afgørelser, der alene appellerer til den humoristiske sans eller er uden praktisk betydning, kan det jo være ligegyldigt, hvad disse partidomstole udtaler. Men i Farum

¹ 257-11,b39. Politiken den 21. januar 2000.

² 257-11,b107. Jyllands-Posten den 13. februar 2000.

³ 257-11,b111. Politiken den 14. februar 2000.

⁴ 257-12,f1,b26

havde vi det problem for nogle år siden, at Tilsynsrådets flertal - tre mod to - udtalte, at det var ulovligt, at Farum gav en række borgere ret til at bo i deres eget sommerhus. Og partidomstolen ville oven i købet stævne bl.a. borgmesteren for kriminalretten. Så kan det være nok. I Farum stævnedes vi Tilsynsrådet for landsretten, og i januar 1996 udtalte landsretten, at Farums afgørelser var lovlige, mens Tilsynsrådets afgørelse var ulovlig. Et medlem af Tilsynsrådet fra den tid, Georg Miksa, der har erklæret at ville hævne sig, sidder stadigvæk og er med til at afgøre klager over Farum Kommune - den kommune, der fik ham dømt for grove ulovligheder. ... Vi har i Farum anket et par afgørelser til Indenrigsministeriet, som vægrer sig ved at svare, fordi de ved, at Tilsynsrådets afgørelser var helt hen i vejret. Så håber de, at vi ikke husker vore klager, men så let slipper Tilsynsrådet ikke. Senest har Tilsynsrådet truffet endnu en afgørelse med stemmerne 4-1 om Farum Kommune, der er helt hen i vejret. Nu er det pludselig blevet ulovligt at udlcitere sekretariatsfunktionen for Skatteankenævnet til et privat revisorfirma. Når jeg skriver pludselig, er det, fordi Told & Skat, skatteministeren og mange andre i et debatoplæg om emnet offentligt har anbefalet en sådan løsning, som Farum har indført. Det har noget at gøre med, at mange borgere følte sig snydt, når de så, at sagsbehandleren i Skatteankenævnet var den samme person, hvis afgørelse borgerne klagede over. ... Vi i Farum er tordnende ligeglade med, hvad Tilsynsrådet mener. Hvis Tilsynsrådets ulovligheder bliver lige så markante som i tilfældet med vore borgere i det tidligere sommerhuskvarter Trevang bliver de stævnet for domstolene. Så længe de tåbelige afgørelser ingen betydning har i praksis, vil vi blot smile lidt overbærende ad den juridiske uvidenhed, der har samlet sig et sted i vort amt.”

Colette Brix, formand for Dansk Erhvervssammenslutning, skrev den 3. juli 2001 i B.T. efter kritisk omtale af Peter Brixtofte i avisens leder:¹

”Jeg har to år i træk kåret Brixtofte til Årets politiker. Det er sket efter nøje overvejelser og undersøgelser, som har godtgjort, at Brixtofte er en troværdig politiker, som opnår resultater, løser problemer - og i øvrigt tør sige sandheden, selv om den er ilde hørt. Personligt kan jeg godt li’, at Brixtofte sætter loven om den sunde fornuft over den evindelige strøm af skrivelser, som dagligt strømmer ud fra papirmøllerne omkring Christiansborg og deres lokale aflægger i Hillerød. Nok så væsentligt er det dog, at det kan et stort flertal af Farums borgere også godt li’. Derfor, kære B.T.: Tillad mig at anbefale, at I overlader historieskrivning til historikere og brok til brokhoveder, og koncentrer jer lidt mere om facts.”

Efter tilsynsrådets udtalelse i sagen om ungdomsboligbyggeriet om, at medlemmerne af Farum Byråd handlede i strid med lovgivningen ved ikke at gribe ind som tilsynsmyndighed

¹ 257-12,f7,b2. Colette Brix var 2001-2011 medlem af Folketinget (DF). Dansk Erhvervssammenslutning (DE-SA) er en interesseorganisation for små selvstændige erhvervsdrivende inden for handel, service og industri.

efter Naturklagenævnets påbud om at indstille byggeriet, udsendte Peter Brixtofte en pressemeddelelse, hvoraf bl.a. fremgik:¹

”Et lille flertal i Tilsynsrådet har udtalt sig. I realiteten har flertallet udsat sagen, men har samtidig fremført en række dybt useriøse påstande. Tre medlemmer, hvoraf to er dybt politisk og retligt inhabile, har stemt for udtalelsen, mens to har stemt imod. Et af medlemmerne har udtalt sig på forhånd og har derfor afskåret sig selv fra at deltage i afgørelsen. Et andet medlem er i Landsretten dømt for grove ulovligheder mod Farum-borgerne i Trevang på Farum Kommunes foranledning og kan derfor heller ikke deltage.”

Efter tilsynsrådets afgørelse den 6. september 2001 om i anledning af sagen om ungdomsboligbyggeriet at begære påtale rejst imod borgmester Peter Brixtofte i medfør af kommunestyrelseslovens § 61c udsendte Farum Kommune en pressemeddelelse med overskriften ”Tilsynsrådets flertal til grin” og følgende udtalelse fra Peter Brixtofte:²

“Det er ufatteligt, at en statsamtmand og to tilsynsrådsmedlemmer, der ved enhver domstolsprøvelse ville blive kendt inhabile, for anden gang frivilligt vil gøre sig til grin i domstolssystemet.

Første gang en uafhængig og anerkendt jurist ser på tilsynsrådets initiativ vil det falde til jorden med et brag. Det er godt for demokratiet, at dette inkompetente tilsynsrådsflertal bliver nedlagt om kort tid.”

Jyllands-Posten skrev den 7. februar 2002 under overskriften ”Brixtoftes balancegang”:³

”Ved valget i november gav Farums borgere udtryk for deres holdning til Peter Brixtoftes dobbeltrolle som dels borgmester dels formand samt aktionær i Farum Boldklub. Og de gav udtryk for deres holdning til hans åbenlyse foragt for tilsynsrådet - vagthunden over for kommunerne. Og til hans skuldertræk over for lokalplanen, når der skal bygges i kommunen. Vælgernes dom lød på 6331 stemmer til partiet Venstre ud af 12.056 mulige. Brixtofte fik flere end 4000 personlige stemmer ved kommunalvalget.”

I sin bog ”Med Hjertet” skriver Peter Brixtofte om tilsynsrådet bl.a.:⁴

”Tilsynsrådet består af 4 amtsrådspolitikere og 1 statsamtmand, der er formand - som regel en degraderet embedsmand i det statslige apparat. Sådanne nogle er vi

¹ 257-12,f8,b10ff. Berlingske Tidende den 3. august 2001.

² 223-124,b269. Om forløbet og det endelige udfald af sagen henvises til bind 8, kapitel 12.3.2.9.

³ 257-13,f2,b29f

⁴ Peter Brixtofte: ”Med Hjertet” (2003) s. 146, 193 og 307.

vedvarende blevet belemret med i Frederiksborg Amt. ... Tilsynsrådet i Frederiksborg Amt er i deres såkaldte tilsynsvirksomhed fløjtende hamrende ligeglad med gældende lovregler. ... Tilsynsrådets hidtidige arbejde vil eftertiden fælde en hård dom over. De 4 amtsrådspolitikere og statsamtmanden har fået en kollektiv hjerneblødning. De sætter sig ikke ind i noget som helst og retter grundløse beskyldninger til højre og venstre.”

26.7.3. Byrådets generelle bemærkninger i brev af 9. august 2000

Økonomiudvalget i Farum behandlede den 8. august 2000 punkt 88: Anke til Indenrigsministeren af sager afgjort af Tilsynsrådet”¹.

Af sagsfremstillingen fremgik efter redegørelse for tre sager, der indstilledes indbragt for Indenrigsministeriet:

”Det foreslås endvidere at der stilles et konkret spørgsmål til Indenrigsministeren i forbindelse med de foreliggende Tilsynsrådssager.

4) Spørgsmål af formel karakter i forbindelse med Tilsynsrådets skrivelser.
Bilag: Notat af 29. juni 2000.”

Foruden det nævnte notat var der som bilag til dagsordenspunktet udkast til breve til henholdsvis Indenrigsministeriet og tilsynsrådet.

Af protokollen fremgår videre:

”Beslutning:

Det foreliggende udkast til brev vedrørende pkt. 4 indstilles godkendt énstemmigt.

Udkastene til breve vedrørende punkterne 1- 3 indstilles godkendt med 5 stemmer for (V-3, A- 1, C-1), idet Helene Lund (SF) ikke kunne medvirke af følgende årsager:...”

Sagen blev behandlet på byrådets møde samme dag, og protokollen blev tilført:²

”Beslutning:

Peter Brixtofte (V) deltog ikke i behandlingen af dette punkt.

¹ 336-2,f2,b151. Det fremgår af protokollen, at Peter Brixtofte var fraværende med afbud.

² 337-2,f2,b161

Økonomiudvalgets indstilling godkendtes med 13 stemmer for (V-9, A-3, C-1).

Sabine Kirchmeier-Andersen (V) undlod at stemme.

SF (4) stemte imod punkterne 1-3 og henholdt sig til Helene Lunds bemærkninger i økonomiudvalget.”

Den 9. august 2000 skrev byrådet herefter i overensstemmelse med det på byrådsmødet fremlagte udkast til brev til tilsynsrådet:¹

”Vedrørende: Tilsynsrådets breve af 14. juni, 21. juni, 4. juli og 11. juli 2000.

I forbindelse med, at Farum Byråd på mødet den 8. august 2000 behandlede en række henvendelser fra Frederiksborg Amts Tilsynsråd, har Byrådet ønsket at udtale følgende.

1. I den senere tid har tilsynsrådet udbedt sig materiale og udtalelser fra Farum Kommune i et meget betydeligt omfang. Anmodningerne betegner sig konsekvent som hidrørende fra tilsynsrådet, skønt de efter de informationer, som er nået kommunen, ikke skyldes beslutninger truffet af tilsynsrådet i et af dets møder. Der er derimod efter det foreliggende tale om beslutninger truffet af Frederiksborg Statsamt i dets egenskab af sekretariat for tilsynsrådet.

Den i statsamtets skrivelser benyttede udtryksform er følgelig misvisende og ukorrekt, på samme måde som det ville være ukorrekt, dersom breve fra en kommunes administration betegnede sig som udgået fra kommunalbestyrelsen.

Byrådet ville derfor sætte pris på, om tilsynsrådet drager omsorg for, at statsamtet i sager af denne karakter for fremtiden undlader at give udseende af at optræde som tilsynsråd, medmindre tilsynsrådet i det enkelte tilfælde faktisk har truffet beslutning i et møde om indhentning af det pågældende materiale, eller der på lignende måde foreligger bemyndigelse fra tilsynsrådet til konkrete ekspeditions-kridt. Hvor noget sådant er tilfældet, vil Byrådet finde det mest korrekt, at datoen for det pågældende tilsynsrådsmøde oplyses, på samme måde som skriftlige meddelelse om kommunale beslutninger, der hviler på vedtagelser i et af de kommunalpolitiske organer, efter fast praksis altid oplyser datoen for det pågældende møde.

2. Når Frederiksborg Statsamt ønsker at indhente dokumenter el. lign. fra Farum Kommune til brug for Tilsynsrådet, og disse dokumenter ikke i forbindelse med fremsendelsen behøver at blive gjort til genstand for politisk behandling i Farum Byråd, finder Byrådet det upåkrævet at forlange spørgsmålet om fremsendelse optaget på byrådets dagsorden. Der er tale om administrative rutineekspeditioner, jf.

¹ 175-35,b31-34

le Maire og Preislers kommentar til kommunestyrelsesloven (3. udgave 2000) s. 187.

Byrådet ville derfor sætte pris på, om tilsynsrådet påser, at statsamtet for fremtiden overlader det til Farum Byråd at afgøre, på hvilket politisk eller administrativt niveau henvendelser fra statsamtet skal behandles.

3. Tilsynsrådet (statsamtet) er i flere henvendelser til Farum Kommune kommet ind på at rekvirere udskrift af beslutningsprotokol. Dette oplyses at ske til brug for tilsynsrådets overvejelse af sanktioner efter styrelseslovens § 61c (tiltalebegæring) for det tilfælde, at nærmere angivne dokumenter ikke fremsendes fra kommunen til tilsynsrådet (statsamtet).

Byrådet finder det helt urimeligt, at statsamtet på denne måde markerer en forhåndsformodning om, at nogle af Byrådets medlemmer formentlig er indstillet på at begå strafbart forhold, og må frabede sig denne udtryksform.

4. Byrådet kunne generelt ønske sig en sagligt mere professionel sagsbehandling fra statsamtets side end den, man har oplevet i den senere tid. Byrådet kan ikke forestille sig, at Tilsynsrådet bevidst har tilstræbt eller accepteret et fald i sagsbehandlingens kvalitet, efter at statsamtsfuldmægtig Karsten Bache, hvis ekspertise Farum Kommune meget påskønnede, er fratrådt.

Som eksempel på, hvad Byrådet sigter til, citeres fra tilsynsrådets (Statsamtets) skrivelse af 4. juli 2000:

“Såfremt Byrådet ikke ønsker, at udlevere akterne, skal man anmode om en udskrift af Byrådets beslutningsprotokol med angivelse af de Byrådsmedlemmer der har stemt for og de Byrådsmedlemmer der har stemt imod Tilsynsrådets anmodning indsendes”.

Dette er dels en ubehjælpssom, sjusket sproglig fremstillingsform, som ingen statsmyndighed med juridisk uddannet arbejdskraft burde lade passere, dels et eksempel på den i pkt. 3 nævnte upåkrævede forhåndskriminalisering af Byrådets medlemmer.

Et andet eksempel er, at tilsynsrådets afgørelser i strid med Forvaltningslovens kapitel 7 ikke ledsages af klagevejledning. Denne forsømmelse er også af den grund uheldig, at adressaten bringes i tvivl om, hvilke retlig status tilsynsrådets tilkendegivelser har i det enkelte tilfælde. Farum Byråd har på grund af den manglende iagttagelse af Forvaltningslovens regler opfattet de pågældende erklæringer fra tilsynsrådet som udtryk for retsopfattelser, ikke som bindende afgørelser. Et tredje eksempel er, at statsamtet (tilsynsrådet) anvender en udtryksmåde, der ved sin uforbeholdne gengivelse af klager over og kritik af kommunens dispositioner må efterlade et ubegrundet indtryk af, at kritikken er dokumenteret.

Endelig er det vanskeligt at acceptere, at tilsynsrådsbeslutninger om ikke at give en klage medhold affattes på en måde, der kan opfattes således, at resultatet ude-

lukkende beror på bevisets stilling ("ikke grundlag for at fastslå, at Byrådet... har handlet i strid med loven", se f.eks. skrivelse af 14. juni 2000, j.nr. 2000-951/346). Til sammenligning henvises til Naturklagenævnets formulering (se samme skrivelse): "Farum Kommune findes herefter ikke at have overtrådt... loven".

5. Det er generelt ikke egnet til at styrke tilliden til tilsynsrådet som juridisk kontrollerende og vejledende instans, når dettes udtalelser aldrig giver oplysning om, hvem der har deltaget i vedkommende beslutning, lige så lidt som det meddeles, om noget medlem har stemt imod eller undladt at stemme for et beslutningsforslag. Byrådet har henledt Indenrigsministeriets opmærksomhed på dette problem.

I forhold til Farum Kommune må det imidlertid i særlig grad forekomme stødende, at amtsrådsmedlem Georg Miksa ikke efter det oplyste har erklæret sig inhabil i nogen af de tilsynsrådssager, der vedrører kommunen.

Forholdet er det, at Miksa i 1993 stemte for en tilsynsrådsbeslutning om at annullere kommunens beslutninger om dispensation fra planlovens regler om benyttelse af sommerhuse. I 1994 stemte Miksa for at begære tiltalerejsning efter Kommunestyrelseslovens § 61 c mod medlemmer af Farum Byråd. Ved Østre Landsrets dom af 5. januar 1996 blev tilsynsrådets annullationsbeslutning tilsidesat som ugyldig. Tilsynsrådet måtte efterfølgende tilbagekalde tiltalebegæringen, hvis gennemførelse landsretsdommen havde umuliggjort.

Landsretsdommen fastslog således, at den daværende statsamtmand og tilsynsrådets flertal havde overskredet deres kompetence i forhold til Farum Kommune. Tilsynsrådet havde med andre ord truffet ulovlige beslutninger.

Under disse omstændigheder må Miksas deltagelse i tilsynsrådets behandling af sager vedrørende Farum Kommune vække betænkelighed i forhold til de krav om neutralitet, som Forvaltningsloven stiller. Det er vanskeligt at overbevise sig om, at den pågældende skulle stå helt upartisk i forhold til kommunen, sml. lovens § 3, stk. 1, nr. 5.

6. Statsamtmand Trønning har for nylig til dagspressen udtalt, at langt de fleste af tilsynsrådets sager vedrører Farum Kommune. Dette kan som kendsgerning ikke bestrides, men statsamtmanden undlod at oplyse, at de fleste sager alene skyldtes henvendelser til tilsynsrådet fra to personer (A. Blume og L. Wismann), som af kommunen ubekendte grunde har ønsket at påføre denne et uforholdsmæssigt stort arbejde med besvarelse af spørgsmål m.v. fra statsamtet.

Byrådet finder det meget utilfredsstillende, at statsamtmanden således har følt sig kaldet til over for pressen at udtrykke sig på en måde, som er egnet til at stille Farum Kommune i et dårligt lys i offentligheden. Det har i øvrigt vakt undren, at formanden for tilsynsrådet konsekvent over for kommunen betegner sig som stiftamtmand. Denne stillingsbetegnelse knytter sig kun til de kommuner uvedkommende kirkelige stiftsøvrighedssager. Kommunestyrelseslovens § 48, stk. 1, om tilsynsrådets sammensætning betegner dettes formand som statsamtmand, hvilket

også stemmer med de for de pågældende stillingsindehavere udfærdigede ansættelsesbreve.

Byrådet ville sætte pris på at modtage Tilsynsrådets bemærkninger til foranstående punkter, bortset fra det forholdsvis underordnede og formelle spørgsmål om statsamtmandens uhjemlede brug af stillingsbetegnelse.

Byrådet forbeholder sig efterfølgende at forelægge punkterne for Indenrigsministeriet.

...

Samme dag skrev Farum Kommune til Indenrigsministeriet med anmodning om en udtalelse om procedurespørgsmål vedrørende tilsynsrådet:¹

”Farum Kommune skal herved anmode Indenrigsministeriet om en udtalelse om,

- a. Hvorvidt et tilsynsråd har pligt til, når det træffer afgørelse i forhold til en kommunalbestyrelse, at oplyse, om afgørelsen er truffet med enstemmighed, om medlemmer har været fraværende under sagens behandling, og om medlemmer har stemt imod eller undladt at stemme for den foreslåede afgørelse, i bekræftende fald med angivelse af de pågældende medlemmers navne,
- b. om en kommunalbestyrelse på begæring kan få de i pkt. [a)] nævnte oplysninger af tilsynsrådet, og
- c. om en kommunalbestyrelse kan få aktindsigt i tilsynsrådets beslutningsprotokol.”

Indenrigsministeriet svarede den 24. august 2000 vedrørende procedurespørgsmålene:²

“

I den anledning skal Indenrigsministeriet indledningsvis bemærke, at tilsynsrådernes møder ikke er offentlige, jf. herved Lov om kommunernes styrelse med kommentarer, 2000, side 191.

Videre kan Indenrigsministeriet oplyse følgende:

Ifølge § 49, stk. 4, i lov om kommunernes styrelse (lovbekendtgørelse nr. 810 af 28. oktober 1999) drager tilsynsrådets formand omsorg for, at rådets beslutninger indføres i en beslutningsprotokol, og efter hvert møde underskrives protokollen af

¹ 175-35,b28. Henvendelsen til Indenrigsministeriet var den 29. juni 2000 foreslået af kommunens advokat Mogens Heide-Jørgensen: ”Der kunne på baggrund af Frdbg. ATR.s ustandselige skrivelser være anledning for Farum Kommune til at få nogle spørgsmål af formel karakter afklaret i Indenrigsministeriet. Derfor foreslår jeg vedl. henvendelse.” (337-2,f3,b317).

² 175-35,b16-17

de medlemmer, der har deltaget i mødet. Ethvert af disse medlemmer er berettiget til kort at få sin afvigende mening indført i beslutningsprotokollen.

Der er ikke i lov om kommunernes styrelse fastsat regler om, at tilsynsrådets udtalelser eller afgørelser skal være ledsaget af de nævnte oplysninger.

Offentlighedslovens regler om aktindsigt henhører under Justitsministeriet, men Indenrigsministeriet kan henlede opmærksomheden på, at det følger af § 8, nr. 1, i offentlighedsloven (lov nr. 572 af 19. december 1985 som senest ændret ved lov nr. 276 af 13. maj 1998), at retten til aktindsigt uanset bestemmelsen i § 7, hvorefter en myndigheds interne arbejdsdokumenter som udgangspunkt ikke er undergivet aktindsigt, omfatter sådanne dokumenter, som foreligger i endelig form, når dokumenterne alene gengiver indholdet af myndighedens endelige beslutning vedrørende en sags afgørelse.

Beslutningsprotokoller vil derfor normalt - i modsætning til voterings- og forhandlingsprotokoller - være omfattet af bestemmelsen.
...

Tilsynsrådet besvarede den 25. september 2000 byrådets generelle henvendelse af 9. august 2000 således:¹

”Farum Byråd har i brev af 9. august 2000 fremsat en række bemærkninger til Tilsynsrådets og Tilsynsrådets sekretariats behandling af sager vedrørende Farum Kommune. Byrådet har herved gjort gældende, dels at Rådet og Rådets sekretariat bør tilrettelægge sit arbejde på en anden måde, dels at Rådet/-sekretariatet har handlet i strid med lovgivningen. Byrådet har i den forbindelse henvist til en række af Tilsynsrådets sager vedrørende Farum Kommune.

Tilsynsrådet skal hertil indledningsvis bemærke, at det tilkommer Rådet at fastlægge, hvorledes Rådets, herunder sekretariatets, arbejde skal tilrettelægges, medmindre der er fastsat regler herom i lovgivningen.

Tilsynsrådet finder derfor alene anledning til i det følgende at kommentere de punkter i Farum Byråds brev, hvor der rejses tvivl om, hvorvidt Rådet har tilside-sat lovgivningen. Tilsynsrådet har dog endvidere, i det omfang det af Farum Byråd anførte synes at bero på misforståelser af lovgivningens indhold, redegjort herfor.

Tilsynsrådets anmodninger til Farum Byråd om udtalelser:

Farum Byråd har gjort gældende, at Tilsynsrådet bør overlade det til Farum Byråd at afgøre, på hvilket politisk niveau henvendelser fra Statsamtet skal behandles. Byrådet har herved henvist til, at Tilsynsrådet har anmodet Byrådet om at frem-

¹ 175-35,b4-6

sende dokumenter til Tilsynsrådet, hvilket efter Byrådets opfattelse må anses for sager af rutinemæssig karakter, der ikke kan kræves behandlet af Byrådet.

Tilsynsrådet skal hertil bemærke, at den kommunale tilsynsmyndigheds behandling af sager vedrørende en kommune ofte må anses at være af så principiel og væsentlig betydning, at kommunens besvarelse af tilsynsmyndighedens anmodning om en udtalelse må behandles af kommunalbestyrelsen i et møde, jfr. den kommenterede kommunale styrelseslov, 2000, side 186-187. Dette vil bl.a. normalt gælde sager, der vedrører borgmesterens, kommunalbestyrelsens eller et udvalgs virksomhed.

For så vidt angår spørgsmålet om Tilsynsrådets anmodning til Farum Byråd om fremsendelse af dokumenter i de sager, som Byrådet har henvist til i sit brev af 9. august 2000, har Tilsynsrådet anset det for fornødent at anmode Byrådet herom. Baggrunden herfor er, at de anmodninger, som Tilsynsrådet forinden henvendelsen til Byrådet har fremsendt til Farum Kommune om fremsendelse af de pågældende dokumenter, helt eller delvist ikke er blevet imødekommet. Der har således ikke været tale om ekspeditioner af rutinepræget karakter.

Klagevejledning:

Farum Byråd har anført, at det er i strid med forvaltningsloven, at Tilsynsrådets afgørelser i de i brevet nævnte sager ikke har været ledsaget af en klagevejledning.

Tilsynsrådet skal hertil bemærke, at forvaltningslovens § 25 stk. 1 har følgende ordlyd:

“Afgørelser, som kan påklages til anden forvaltningsmyndighed, skal, når de meddeles skriftligt, være ledsaget af en vejledning om klageadgang med angivelse af klageinstans og oplysning om fremgangsmåden ved indgivelse af klage, herunder om eventuel tidsfrist. Det gælder dog ikke, hvis afgørelsen fuldt ud giver den pågældende part medhold.”

For så vidt angår de breve, som Farum Byråd har henvist til i sit brev af 9. august 2000, er der tale om, at Tilsynsrådet har anført, at Farum Kommune efter Tilsynsrådets opfattelse har handlet i strid med lovgivningen. Tilsynsrådet har imidlertid ikke samtidig hermed truffet beslutning om anvendelse af sanktioner, jfr. § 61 i den kommunale styrelseslov. Dette indebærer, at der ikke har foreligget afgørelser, som kan påklages til Indenrigsministeriet efter § 61 stk. 7 i styrelsesloven, hverken af kommunalbestyrelsen for så vidt angår afgørelser om suspension eller annullation, jfr. § 61 stk. 1, eller af det enkelte kommunalbestyrelsesmedlem for så vidt angår tvangsbøder, erstatningssøgsmål og erstatningsretlig bod, jfr. § 61 stk. 2, 3 og 4.

Der har altså ikke foreligget nogen klageadgang i de af Farum Byråd nævnte tilfælde, hvorfor det ville have været fejlagtigt, hvis Tilsynsrådet havde angivet, at en sådan klageadgang bestod.

Tilsynsrådsmedlem Georg Miksas habilitet:

Farum Byråd har gjort gældende, at medlem af Tilsynsrådet Georg Miksa er inhabil ved Tilsynsrådets behandling af sager vedrørende Farum Kommune. Byrådet har herved henvist til, at Georg Miksa som tilsynsrådsmedlem i 1993 og 1994 har stemt for beslutninger om annullation af Farum Kommunes dispensationsbeslutninger efter planloven henholdsvis om tiltalerejsning mod medlemmer af Farum Byråd efter § 61 c i den kommunale styrelseslov i samme sag. Østre Landsret tilsidesatte efterfølgende Tilsynsrådets annullationsbeslutning. Farum Byråd finder på den baggrund, at det "er vanskeligt at overbevise om at den på gældende skulle stå helt upartisk i forhold til kommunen, sml. lovens § 3 stk. 1 nr. 5."

Tilsynsrådet skal hertil bemærke, at forvaltningslovens § 3 stk. 1 nr. 5 har følgende ordlyd:

"Den, der virker inden for den offentlige forvaltning, er inhabil i forhold til en bestemt sag, hvis der i øvrigt foreligger omstændigheder, som er egnede til at vække tvivl om vedkommendes upartiskhed."

Efter Tilsynsrådets opfattelse er det forhold, at et tilsynsrådsmedlem - som led i sit medlemskab af tilsynsrådet og dermed sine forpligtelser til at sørge for, at kommunerne overholder lovgivningen - har stemt for en beslutning om sanktionsanvendelse m.v. efter den kommunale styrelseslov, ikke egnet til at vække tvivl om vedkommendes upartiskhed og dermed habilitet i forhold til andre sager vedrørende den pågældende kommune.

På den baggrund finder Tilsynsrådet ikke grundlag for at antage, at Georg Miksa af de af Farum Byråd anførte grunde - eller i øvrigt af andre grunde - er inhabil ved Tilsynsrådets behandling af sager vedrørende Farum Kommune."¹

Kommunen svarede herpå ved brev af 28. september 2000 til tilsynsrådet:²

"Tilsynsrådets brev af 25. september 2000 giver anledning til følgende bemærkninger.

Vi mangler stadig svar på det gentagne gange stillede spørgsmål om hvilke tilsynsrådsmedlemmer, der har stemt for og imod afgørelserne i de enkelte sager vedrørende Farum Kommune. Vi finder det forkasteligt, at man ikke vil svare på de af kommunen stillede spørgsmål.

Med hensyn til Lars Wismanns klage over Farum Kommunes udlejning af luksusboliger på Farum Hovedgade 80 B og Farum Hovedgade 74 [j.nr.] må vi fastslå, at Tilsynsrådets påstande om denne udlejning er i strid med sandheden og inde-

¹ Indenrigsministeriet fastslog senere i forbindelse med Farum Byråds klage til ministeriet i ungdomsboligsagen, at Georg Miksas deltagelse i tilsynsrådets behandling af Trevang-sagen ikke gjorde ham inhabil ved behandling af senere tilsynsrådssager vedrørende kommunen, jf. bind 8, kapitel 12.3.2.9.

² 175-35,b8

holder sigtelser om ulovlige forhold. Farum kommune vil i den anledning anmode kommunens advokat om at vurdere, om der er grundlag for et søgsmål for injuriende udtalelser.

Vi skal derfor endnu engang anmode om oplysning om hvilke tilsynsrådsmedlemmer, der mod bedre vidende har gjort Lars Wismanns ord til sine om, at kommunen skulle have udlejet luksusboliger til udvalgte personer på gunstige vilkår. Farum kommune forventer at modtage svar inden Byrådets møde den 10. oktober 2000.”

Af tilsynsrådets svar herpå af 2. oktober 2000 fremgår blandt andet:¹

”...

Kommunen har bl.a. anført, at kommunen fortsat mangler svar på det gentagne stillede spørgsmål om, hvilke tilsynsrådsmedlemmer der har stemt for og imod i sager vedrørende kommunen.

Tilsynsrådet skal hertil bemærke, at rådet har forstået kommunens henvendelse af 9. august 2000 for så vidt angår det deri anførte om stemmeafgivning som en tilkendegivelse om, at kommunen finder det mest korrekt, såfremt rådet altid i sine udtalelser og afgørelser angiver stemmeafgivningen.

Vedrørende dette spørgsmål kan Tilsynsrådet henvise til det i rådets brev af 25. september 2000 anførte, hvorefter rådet selv beslutter, hvorledes rådets arbejde skal tilrettelægges, medmindre lovgivningen indeholder regler herom. I tilknytning hertil kan oplyses, at Tilsynsrådet ikke efter lovgivningen er forpligtet til at angive medlemmernes stemmeafgivning i sine udtalelser og afgørelser.

Tilsynsrådet er dog indstillet på at give kommunen aktindsigt i de ønskede oplysninger. Rådet skal imidlertid anmode kommunen om at præcisere, hvorvidt anmodningen angår samtlige sager, som Tilsynsrådet har behandlet vedrørende Farum Kommune, herunder sager, hvor rådet ikke har fundet grundlag for at antage, at kommunen har handlet ulovligt, samt inden for hvilket tidsrum de pågældende udtalelser og afgørelser skal være afgivet.

Kommunen har endvidere anført, at Tilsynsrådet i strid med sandheden har påstået, at Farum Kommunes udlejning af nogle boliger på Farum Hovedgade er ulovlig og indeholder sigtelser om ulovlige forhold. Dette indebærer, at kommunen vil foranledige vurderet, om der er grundlag for søgsmål for injurierende udtalelser.

Tilsynsrådet skal hertil bemærke, at Tilsynsrådet i breve af 21. juni og 4. august 2000 i sagen om Lars Wismanns klage over Farum Kommunes udlejning af nogle boliger på Farum Hovedgade i anledning af klagen anmodede kommunen om udtalelser samt om samtlige sagens akter. Rådet anmodede samtidig om udskrift af byrådets beslutningsprotokol vedrørende byrådets behandling af Tilsynsrådets

¹ 175-35,b2-3

anmodning, idet rådet anførte, at oplysningerne herom skal bruges til rådets overvejelse af at anvende sanktioner "i henhold til styrelseslovens § 61 c".

Som anført i brev af 23. august 2000 til Farum Byråd beroede det på en beklagelig fejl, at de nævnte breve indeholdt en henvisning til den kommunale styrelseslovs § 61 c om straf for grov pligtforsømmelse, idet der rettelig skulle være henvist til § 61, stk. 2, om tvangsbøder. Tilsynsrådet beklager gerne på ny den begåede fejl.

Om baggrunden for det anførte om en eventuel anvendelse af tvangsbøder skal tilsynsrådet henvise til, at byrådet efter rådets opfattelse ikke har imødekommet rådets anmodning om fremsendelse af udtalelser og sagsakter. Rådet har derfor fundet det nødvendigt at henlede byrådets opmærksomhed på den mulige konsekvens af byrådets tilsidesættelse af sine forpligtelser efter § 63 i den kommunale styrelseslov, jf. for så vidt angår kommunens forpligtelser efter den nævnte bestemmelse Indenrigsministeriets brev af 4. maj 2000 til Farum Kommune.

Med hensyn til det anførte om, at Tilsynsrådet har påstået, at kommunen i sagen om udlejning af boliger på Farum Hovedgade har handlet ulovligt, samt kommunens anmodning om oplysning om "hvilke tilsynsrådsmedlemmer, der mod bedre vidende har gjort Lars Wismanns ord til sine om, at kommunen skulle have udlejet luksusboliger til udvalgte personer på gunstige vilkår", skal rådet oplyse, at rådet endnu ikke har afgivet udtalelse i den nævnte sag. Tilsynsrådet har således endnu ikke taget stilling til, hvorvidt Farum Kommune som påstået af Lars Wismann har handlet ulovligt i forbindelse med udlejning af de nævnte ejendomme.

Det kan i øvrigt afslutningsvis nævnes, at dette brev - lige som ovennævnte breve af 21. juni og 4. august 2000 - er afgivet af statsamtmanden på vegne af Tilsynsrådet, jf. herved den afgørelseskompetence, der tilkommer statsamtmanden som formand for Tilsynsrådet efter § 51, stk. 1, i den kommunale styrelseslov.

Tilsynsrådet håber hermed at have givet Farum Kommune en tilfredsstillende besvarelse af henvendelsen."

26.8. Forklaringer

26.8.1. Frederiksborg Statsamt

Christian Trønning, fra februar 1998 statsamtsmand for Frederiksborg Statsamt, har forklaret:

"Tilsynsrådets sekretariat var bemandet med en kontorchef og tre fuldmægtige. De fungerede alle fire som sagsbehandlere efter en sagstildeling, hvorefter de arbejdede deltids med tilsynsrådssager. Kontorchefen var ikke chef for fuldmægtigene. De refererede alle fire hver især direkte til vidnet. Vidnet holdt et ugentligt møde, hvor de gennemgik alle verserende sager.

Når tilsynsrådet ad forskellige veje blev opmærksom på mulige spørgsmål, overvejede man ud fra det foreliggende, om der kunne være en sag. I bekræftende fald anmodede man derefter kommunen om en redegørelse. Tilsynsrådet havde selv ansvaret for, at der blev tilvejebragt de nødvendige faktiske oplysninger til brug for afgørelsen af en sag. I almindelighed kunne oplysningerne fra en kommune lægges til grund for afgørelsen. Tilsynsrådet kunne anmode ministerier eller andre myndigheder om en fortolkning af relevante regelsæt. Kommunerne havde måske en anden opfattelse af lovgrundlaget.

Tilsynsrådet kontaktede sjældent Indenrigsministeriet om konkrete sager, men det forekom, især når Indenrigsministeriet var det relevante ressortministerium. F.eks. var det Indenrigsministeriets regler om låneadgang og deponering, der havde betydning for sagen om deponering vedrørende Farum Stadion.

...

Foreholdt brev af 21. december 2000 fra Indenrigsministeriet til tilsynsrådet¹ forklarede vidnet, at det var et meget vigtigt brev. Han betegnede siden hen brevet som "julekortet" fra Indenrigsministeriet. Der skete forskellige ting omkring det tidspunkt. Den faste fuldmægtig, der sad med Farum-sagerne, Karsten Bache, holdt op 1. maj 2000 for at gå på pension. I begyndelse af 2000 fik de en række prekære sager fra Farum Kommune, blandt andet sagerne om Farum Stadion, om Metax-tanken og om udlejning af en lejlighed i Farum Hovedgade til fodboldspilleren Michael Elbæk. Vidnet rettede henvendelse til Indenrigsministeriets departementschef i forbindelse med, at Karsten Bache forlod dem. I maj 2000 rettede han adskillige telefoniske henvendelser til Indenrigsministeriet. Det var vigtigt for vidnet, at tilsynsrådet reagerede optimalt på sagerne, da disse sager repræsenterede den største udfordring, et tilsynsråd her i landet har haft. Det var vigtigt at finde en kyndig person, der kunne håndtere Farum-sagerne. Departementschefen foreslog en souschef fra et af ministeriets egne kontorer, Hanna Ege. Vidnet foretog en strukturændring i tilsynsrådets sekretariat, så hun blev sekretariatschef. Hanna Ege var på det tidspunkt i gang med og pennefører på Indenrigsministeriets fodboldredegørelse til Folketinget, og vidnet aftalte med departementschef Niels Preisler, at hun skulle komme til tilsynsrådet, når hun var færdig med det arbejde. Hanna Ege startede i tilsynsrådet efter sommerferien, hvor hun fik et antal fuldmægtige under sig. Hun blev selv sagsbehandler på Farum-sagerne. Dette kontor i tilsynsrådet beskæftigede sig også med statsamtets egne budgetter og regnskaber.

Tilsynsrådene indsendte hvert år rammeredegørelser til Indenrigsministeriet. I redegørelsen opgjordes det bl.a., hvor mange sager der var ekspederet samt sagsbehandlingstiderne. Brevet fra Indenrigsministeriet var ikke i overensstemmelse med vidnets prioriteringer af sagerne. Vidnet prioriterede tilsynsrådssagerne højest.

Den 1. april 2001 blev Hanna Ege headhuntet til en kontorchefstilling i Domstolsstyrelsen og forlod tilsynsrådet. Det fik vidnet besked om i slutningen af februar 2001. Der var en måneds opsigelsesfrist. Vidnet rettede henvendelse på ny til Ni-

¹ 179-73,b8

els Preisler i Indenrigsministeriet og forespurgte om en ny medarbejder til afløsning for Hanna Ege. Svaret trak ud, og efter et par måneder meldte Indenrigsministeriet tilbage, at de ikke i departementet havde nogen, der kunne være en kvalificeret afløser for Hanna Ege. Der var også andre faktorer, der havde betydning for arbejdet i tilsynsrådets sekretariat. Den 1. april 2001 blev der således installeret et nyt it-system i Frederiksborg Statsamt. Systemet skulle indføres i alle landets statsamter, men Frederiksborg Statsamt var et af de første, der fik indført systemet, og det gav ”børnesygdomme”. Fuldmægtigene kunne på det familieretlige område i månederne umiddelbart efter 1. april 2001 ikke afvikle deres sager. Den øgede sagsbehandlingstid på de familieretlige sager gav anledning til frustrationer. En halv fuldmægtigstilling blev derfor overflyttet til familieretlige sager, og bemanningen på tilsynssagerne blev tilsvarende numerisk nedsat med en halv fuldmægtig. Vidnet var ikke tilfreds med bemanningen på tilsynsområdet og havde presset Indenrigsministeriet, men han havde ikke noget andet valg. Der blev spurgt rundt i huset, om der var nogen, der var interesseret i at arbejde med tilsynssager. Marianne Petersen var interesseret, og hun var velegnet, da hun fra tidligere havde erfaring med tilsynssager. Det endte i sommeren 2001 med, at hun blev sagsbehandler på Farum-sagerne.

Ved brev af 1. oktober 2001 kom der opfølgning fra Indenrigsministeriet, hvor der blev spurgt, hvordan tilsynsrådet havde fulgt op på de tidligere bemærkninger om bemanning og sagsbehandlingstider, dvs. ”julekortet”. Den 13. november 2001 svarede tilsynsrådet til Indenrigsministeriet, at de havde nedprioriteret tilsynssagerne.

Foreholdt brev af 28. februar 2002 fra tilsynsrådet til Indenrigsministeriet¹ forklarede vidnet, at han var fuldt bekendt med presseomtalen af Farum-sagen. Han fik kendskab til debatten i Folketinget via Folketingets hjemmeside. Der blev efter vidnets opfattelse tegnet et lidt for rosenrødt billede af, hvad der foregik i tilsynsrådet. Det havde de svært ved at leve op til. På mødet i tilsynsrådet den 28. februar 2002 diskuterede de derfor omtalen i Folketinget og blev enige om at sende ovennævnte brev.

Adspurgte om hvad man mente med formuleringen ”Tilsynsrådets hidtidige erfaringer” (med Farum Kommune), forklarede vidnet, at det er svært at præcisere, men tidsmæssigt blev kimen nok lagt i 1998-1999 til det forløb, der siden hen eskalerede, og det blev væsentlig mere udtalt efter årsskiftet 1999-2000. Nogle sager fra kommunen var vanskelige, og f.eks. blev det i sagen om udlejning af lejligheden i Farum Hovedgade til fodboldspilleren Michael Elbæk nærmest grotesk. Det gik i den sag rigtig galt. Der blev fra tilsynsrådets side skrevet, rykket, sat svarfrister, og så fik de måske svar, men ikke rigtige svar osv. Sagen blev først afgjort i 2001, fordi det var så vanskeligt at få kommunen til at oplyse sagen ordentligt. Det er ikke rigtigt, at tilsynsrådet generelt hidtil ikke havde anvendt svarfrister med bestemt tidsangivelse. Det gjorde man, når der var grund til det.

¹ 179-73,b9

Tilsynsrådet rettede ikke henvendelse til kommunen med krav om en generel opstramning fra kommunens side i dens behandling af tilsynssager, men tilsynsrådets sagsbehandling viste kommunen, at der ønskedes forbedringer. Det blev i tilsynsrådet drøftet, at det var vanskeligt at få svar fra Farum Kommune, og at kommunen både svarede for sent og for dårligt. De manglende svar fra Farum Kommune gjorde, at tilsynsrådet i de enkelte sager stillede svarfrister og var mere præcise og kontante i deres formuleringer over for Farum Kommune. Farum Kommune svarede, men de svar de fik, kunne tilsynsrådet ofte ikke rigtig bruge til noget, og derfor var tilsynsrådet nødt til at stille spørgsmål igen.

Farum Kommune lavede den finte, at de henviste til, at sagerne var så omfattende, at de ikke kunne finde de rigtige dokumenter, og at tilsynsrådet derfor selv var velkomment til at komme til kommunen og selv gennemgå sagerne. Det var meget frustrerende, og f.eks. sagen om Michael Elbæks lejlighed kom de ingen vegne med og var derfor nødt til at finde bilagene selv. Farum Kommune kan ikke have været i tvivl om, at tilsynsrådet var meget utilfreds over de dårlige svar, de fik fra kommunen. Det var urealistisk at kræve generel opstramning, og det var ikke noget man gjorde. Det hele handlede om, at Farum Kommune ikke ville give de nødvendige oplysninger, og som kommunen er forpligtet til at give tilsynsrådet. Brevet af 28. februar 2002 og bemærkningerne om behovet for opnormering gav i øvrigt anledning til, at tilsynsrådet fik en fuldmægtig mere.

Foreholdt brev af 15. august 2002 fra tilsynsrådet til Indenrigsministeriet¹ forklarede vidnet, at i tiden frem til den særlige Farum-enhed arbejdede fuldmægtig Jacob Næsager og vidnet meget intenst sammen, og det lykkedes mirakuløst at få behandlet sagerne. Men et var at få rejst sagerne, noget andet var at få taget de adækvate skridt, efterhånden som svarene fra kommunen kom ind. Tilsynsrådets skulle bl.a. forholde sig til, om der skulle rejses erstatningskrav mod de ansvarlige.

Adspurgte om tilsynsrådets mødesager ”til behandling” henholdsvis ”til efterretning” forklarede vidnet, at reglen var således, at hastesager og sager, der ikke gav anledning til tvivl, kunne afgøres af tilsynsrådet formand som formandsafgørelse, hvorefter sagens på næste møde blev forelagt ”til efterretning”. Det er i vidnets tid som statsamtmand i Frederiksborg Statsamt aldrig sket, at der er nogen i tilsynsrådet, der efterfølgende har kritiseret en sådan formandsafgørelse.

Ved sager ”til behandling” var proceduren den, at der blev lavet et resume og et udkast til afgørelse, som før tilsynsrådsmødet blev udsendt til medlemmerne. På mødet gennemgik vidnet sagen og udkastet til afgørelse. Sagerne blev drøftet i det omfang, det var nødvendigt, og i lyset af at medlemmerne havde haft mulighed for at forberede sig. Mange sager var der ikke uenighed om, mens andre sager gav anledning til debat og mere gennemgribende behandling i rådet. Navnlig Farum-sagerne gav anledning til diskussion i rådet, især i 2001. Tilsynsrådets to Venstremedlemmer var i en række sager ikke enige med flertallet og valgte derfor i flere tilfælde at dissentiere. Venstremedlemmerne stemte bl.a. for ikke at påtale

¹ 179-73,b3-5

noget i Rugmarken-sagen, der handlede om bygning af ungdomsboliger i et erhvervsområde. Tilsynsrådets flertal fandt, at det krævede en ændring af plangrundlaget, hvilket kommunen havde bestridt. Venstremedlemmerne støttede kommunens retlige vurdering.

Sagerne fra Farum Kommune afveg ikke så meget fra andre kommuner i amtet efter sagernes antal, derimod afveg de i art. Da vidnet startede som statsamtmand i 1998, var der 15 sager fra Farum Kommune, hvilket steg til 21 sager i 2001, dvs. kun en lille stigning. I 1998 var der 280 sager fordelt på 19 kommuner i Frederiksborg Statsamt. Farum Kommune lå måske lidt over gennemsnittet, men der skulle også være plads til et vist spillerum. Farum Kommune havde markante holdninger. De havde en lang række almindelige sager, men nogle af sagerne var prekære og skilte sig ud, bl.a. sagerne om forholdet mellem kommunen og Farum Boldklub A/S, om Farum Stadion og Farum Arena samt Metax-sagen. Sagerne var navnlig prekære, fordi Farum Boldklub var involveret, og den slags så man ikke i andre kommuner. Mange af firmaerne, der leverede til kommunen, blev sponsorer for foldboldklubben, og det gav tilsynsrådet anledning til undersøgelse af, om sponsorer også havde fortrinsret til at levere til Farum Kommune. Tilsynsrådet rejste sagerne og bad kommunen om oplysninger for at bedømme kontrakterne. Farum Kommune forklarede, at de indgik standardaftaler efter Statens Indkøbsaftaler, dvs. på sædvanlige vilkår og priser (SI-vilkår). Tilsynsrådet undrede sig over, at leverandørerne meget ofte også var sponsorer i boldklubben. Farum Kommune svarede, at leverandørerne var almindelige firmaer, bl.a. Kinnarps som var en af de største inden for kontorforsyning, og Compaq som leverede pc'erne og var det største firma på området. Tilsynsrådet vurderede, at man ikke kunne komme det nærmere. Tilsynsrådet spurgte ikke de private leverandører. Undersøgelsen gav med de oplysninger, de fik, ikke grundlag for at gøre det. Det ville også have været usædvanligt at stille spørgsmål til private. I givet fald måtte man vurdere, om der var så alvorlige signaler, at der efter god forvaltningsskik ville være grundlag for at fravige sædvanlig praksis, hvorefter der ikke rettes henvendelse til private.

Foreholdt en konkret sag vedrørende afslag på aktindsigt¹ forklarede vidnet, at det er helt normalt med 14 dage sagsbehandlingstid før en høringsskrivelse bliver afsendt. Sagerne skal til behandling på et byrådsmøde - der normalt afholdes en gang om måneden bortset fra sommerperioden - og derefter på førstkommende tilsynsrådsmøde - der afholdes efter behov, men normalt hver tredje måned - og så munde ud i en afgørelse. Efter borgmestersvar kommer sagen på førstkommende tilsynsrådsmøde. Sagerne er gearret efter den mødekadence. Når der er svaret den 16. juli, er det et meget hurtigt svar.² Det følgende svar den 7. oktober 1999 er udtryk for almindelig sagsbehandlingstid, for sagen skulle til behandling i tilsynsrådet. Aktindsigtssagerne er ofte komplekse. Visse journalister mener, at aktindsigtssager er meget lette at afgøre, men det er de ikke. Farum Kommune henviste i en række aktindsigtssager til kommunens interesse i hemmeligholdelse af økonomiske forhold. Sådanne begrundelser bliver vurderet nøje. Efter omstændighederne vurderede tilsynsrådet i den konkrete sag, at der skulle gives aktindsigt, men

¹ 175-41

² Udtalelse fra kommunen modtaget i tilsynsrådet 12. juli 1999; høring herover sendt til klager 16. juli 1999.

det kan meget vel være berettiget, at der i nogle sager skal iagttages fortrolighed om økonomiske forhold, og at disse oplysninger så må undtages. ... Tilsynsrådet bad Farum Kommune om at "revurdere" sagen. Det er en høflig måde at sige på, at der skulle gives aktindsigt, og det blev der også givet. Formuleringen "snarest belejligt" skal vurderes efter sammenhængen. I denne sag betød det, at svar skulle gives en af de førstkommende dage, idet behandlingen i kommunen af spørgsmålet om aktindsigt var afsluttet. Nu skulle aktindsigten blot effektueres. Ad billede 5 tilsynsrådets afgørelse af 7. oktober 1999 efterkommet af kommunen 3. december 1999 bemærker vidnet, at han ikke tør sige om 2 måneder er normalt mønster. Det virker her som om, at der er gået noget tid, men der blev dog givet aktindsigt rimeligt hurtigt. Adspurgt om tilsynsrådet fulgte op på, om kommunen faktisk gav aktindsigt, forklarede vidnet, at journalisterne normalt vil sige til, såfremt de ikke faktisk fik aktindsigt. Vidnet ved ikke, om der i den konkrete sag efterfølgende har været kontakt til journalisten.

Foreholdt tilsynsrådets brev til Farum Kommune af 4. oktober 2000¹ forklarede vidnet, at det godt kunne være sædvanlig svartid, at man bad om svar den 4. juli 2000 og først rykkede den 4. oktober 2000. Det virker dog som vel lang tid, men der kan være tale om flere sager, og vidnet bemærker, at brevet henviser til en anden sag. Måske har man været opmærksom på, at der var flere verserende sager. Sagerne Farum Stadion og Farum Arena var store sager og meget omfattende, og det var svært for kommunen at finde sagsakterne og håndtere dem. Telefoniske rykkere brugte man ikke ret meget. I givet fald ville det normalt blive noteret på sagerne, hvis der havde været telefonisk kontakt om en sag. Man ville dog f.eks. ringe og rykke, hvis en sag var lagt i støbeskeen til næste tilsynsrådsmøde, og man forventede yderlige dokumenter til sagen fra kommunen, idet man så ville kunne nå at få sagen behandlet på mødet.

Når der skrives "snarest", betyder det, at man ville have svar hurtigt. Vidnet vurderede på baggrund af forløbet i sagen, at tilsynssagen ikke skulle behandles i byrådet. Det drejede sig alene om tilvejebringelse af noget materiale, som kommunens administration var i besiddelse af. Adspurgt om man brugte bestemte frister over for Farum Kommune, forklarede vidnet, at normalt anmodede man om "en udtalelse" uden bestemt tidsfrist. Svaret kom så efter nogen tid. Både kommunen og tilsynsrådet kendte kadencen, for at sagerne kunne komme på et byrådsmøde og et tilsynsrådsmøde. Brevet side 2, 2. afsnit, indeholder en tidsfrist på 2 uger. Hvis der var behov for en frist, f.eks. på grund af et kommende møde i tilsynsrådet, blev der sat en bestemt tidsfrist også i forhold til Farum Kommune."

Marianne Petersen, fuldmægtig i Frederiksborg Statsamt 1976-2006, har forklaret:²

"Det typiske forløb af en sag startede med enten en klage til tilsynsrådet, eller ved at tilsynsrådet læste omtale i pressen eller på anden måde blev opmærksom på, at noget burde undersøges. Fremgangsmåden var herefter, at man altid hørte byrådet, og hvis byrådets svar var nok til at afgøre sagen, lavede de i tilsynsrådets sekreta-

¹ 175-59,f6,b198-199

² 316-153

riat et udkast til en afgørelse i tilsynsrådet eller til en formandsafgørelse i sagen. En gang om ugen havde de møde, hvor Christian Trønning tog stilling til det videre forløb. Han orienteredes om tilsynssagerne efter en restanceliste. Der var løbende drøftelse mellem Christian Trønning og tilsynsrådets øvrige medlemmer om, hvorvidt skillelinen mellem sager, der kunne afgøres af formanden alene, og sager der krævede behandling i rådet, var trukket korrekt. Der stod altid en dør åben hos Christian Trønning for sagsbehandlerne med mulighed for at drøfte sagerne med ham. Tilsynsrådet hørte altid byrådene, når der var sager. De kunne også høre andre myndigheder, men det var ikke typisk. Indenrigsministeriet var varsomt med at udtale sig, da de også var klageinstans. Man kunne dog godt i et vist omfang uformelt pr. telefon kontakte Indenrigsministeriet.

...

Adspurgte om hvorvidt Farum Kommune afveg fra andre kommuner i amtet, forklarede vidnet, at efter februar 2002 fik tilsynsrådet en masse store sager, som gav problemer, men også forud herfor havde det været vanskeligt at få relevante svar fra Farum. Overordnet set var der flere sager fra Farum Kommune end fra en gennemsnitlig kommune, og sagerne var større. Vidnet har ikke tal på, hvor mange sager det drejer sig om. De læste aviser, og hvis der blev skrevet om Farum skete det, at tilsynsrådet tog sager op af egen drift.

... Normal praksis når man skrev til kommunerne i amtet var enten, at der ingen svarfrist var, eller at tilsynsrådet skrev "snarest belejligt", hvilket betød, at sagen hastede meget. Da vidnet kom tilbage til tilsynsområdet medio 2001, blev hun opmærksom på, at Indenrigsministeriet på forespørgsel havde sagt, at det var muligt at sætte svarfrister og tvangsbøder ved fristoverskridelse. Tidligere havde der været tvivl om hjemlen til at fastsætte tvangsbøder, hvis der ikke kom svar fra kommunen. ... "Snarest belejligt" betød, at sagen hastede meget. Den forståelse af udtrykket var den almindelige forståelse i statsamtet, og formuleringen blev brugt generelt. I dag kan vidnet da godt blive i tvivl om, hvorvidt kommunerne har haft samme forståelse. Hvis der fra en kommune blev ringet til tilsynsrådet om en sag, ville man lægge et notat på sagen, og telefoniske rykkere ville tilsynsrådet notere, så det har næppe været brugt her. Adspurgte om der var andre skarpere formuleringer, forklarede vidnet, at "snarest belejligt" var formuleringen. Svarfrister med dato blev kun sjældent benyttet.

... Generelt kunne sommerperioderne gøre tilsynsrådets sagsbehandling længere. Det skulle være en meget hastende sag, før tilsynsrådet bad om svar med den konsekvens, at der skulle holdes ekstraordinært byrådsmøde i sommerperioden.

Adspurgte om behandlingen af budget- og regnskabssager forklarede vidnet, at alle revisionsberetninger og dermed alle revisionsbemærkninger og byrådets svar til disse bemærkninger skulle sendes til tilsynsrådet, hvor det blev påsat, at byrådet som fordret i loven havde forholdt sig hertil og havde truffet beslutninger af en sådan karakter, at tilsynsrådet ikke havde grundlag for at gribe ind. Adspurgte om selve årsregnskaberne blev gennemgået, forklarede vidnet, at det var op til den enkelte fuldmægtig. Som udgangspunkt gennemgik man revisionens bemærkninger og så på, om byrådet havde taget stilling.

...

Adspurgt om tilsynsrådets fokus og baggrund for at gennemgå regnskaber forklarede vidnet, at det var en cand. jur., som var sagsbehandler på regnskaberne. Tidligere havde de i statsamtet ansat en amtsrevisor. Tilsynsrådet havde oprindeligt visse godkendelsesbeføjelser m.h.t. kommunale beslutninger af økonomisk karakter, men efter at den regnskabsmæssige opgave var væk, og de kun sad tilbage med legalitetskontrollen, så de alene på revisionens bemærkninger og på byrådets opfølgning. De havde nu ikke mere en egentlig økonomisk sagsbehandler, men de havde muligheder for at ringe til den kommunale revision med opklarende spørgsmål.”

Jacob Næsager Larsen, fuldmægtig i Frederiksborg Statsamt fra den 15. april 2002, har forklaret:¹

”Hans ansættelse i Frederiksborg Statsamt var udtryk for en resursetilførsel. Han skulle udelukkende tage sig af Farum-sager. Der var andre fuldmægtige, der også havde Farum-sager. Han har ikke nogen præcis ide om, hvor mange sager der lå ved hans tiltræden. Mange af disse sager blev splittet op i flere sager efterhånden, som der kom svar fra kommunen, og sagerne blev afdækket.

...

Adspurgt om det var nødvendigt, at tilsynet gav frister, forklarede vidnet, at det var nødvendigt med fastsættelse af svarfrister, fordi administrationen i kommunen var kaotisk. Tilsynet fik kun svar, hvis der var svarfrister, og der skulle også tages hensyn til forældelsesfristen på 6 måneder ifølge styrelseslovens § 61 c for eventuelle påtalebegæringer.

... "Snarest belejligt" var efter vidnets opfattelse en standardformulering og en af Indenrigsministeriet typisk brugt formulering. Tilsynsrådet forventede så, at et svar blev behandlet på første eller næstkommende kommunalbestyrelsesmøde.

...

Da vidnet kom til, lå der mange sager i tilsynsrådet fra journalister, der klagede over manglende aktindsigt i blandt andet restaurationsregninger. De sager skulle hastebehandles. Foreholdt vidnet Mogens Beiers forklaring² forklarede vidnet, at han kunne se, at der var modstand i kommunen mod at give aktindsigt i restaurationsregningerne. Aktindsigtssagerne fyldte dog ikke meget i det samlede billede. Disse sager startede i sensommeren i 2001, og journalisterne har været ihærdige. Kommunen gav journalisterne afslag på afslag med forskellige begrundelser. Vidnet bemærkede dog, at tilsynsrådet kun så de sager, hvor der var givet afslag.

Adspurgt om vidnets indtryk af kommunens journalisering og arkivering forklarede vidnet, at der generelt var et manglende overblik i Farum Kommune. De fik of-

¹ 316-154

² 316-51, navnlig billede 9

te den besked, at udbedt materiale ikke kunne findes. Problemet adskiller sig i høj grad fra andre kommuner, der normalt har overblik over deres sager.

... Tilsynsrådet truede ikke generelt med at anvende tvangsbøder ved første henvendelse til kommunen i en sag, men alene i rykkerskrivelser når kommunen undlod at svare. Hvis der var en frist for besvarelse, og kommunens besvarelse til tilsynsrådet ikke blev overholdt, kom der ikke trusler om tvangsbøder om besvarelse første gang, men først efter flere henvendelser.”

Henrik S. Græsdal, kontorchef i Farum-enheden ved Frederiksborg Statsamt fra 1. januar 2003, har forklaret:¹

”Situationen ved opstarten af Farum-enheden var fascinerende, fordi de havde ressourcerne til at undersøge tingene. Farum-enheden havde en bevilling for et år, og de havde en aftale med departementet om, at man om nødvendigt kunne forlænge til 1½ år. I starten havde de umiddelbart set 60 sager, men flere sager kom til efterhånden, så de nok snarere havde 150 sager, som igen førte til en række undersøgelser. Sagerne blev prioriteret. De sager, der skulle nås inden frister for forældelse (strafferetligt og civilretligt), blev prioriteret højest. I starten var der behov for vidensdeling. Jacob Næsager havde allerede beskæftiget sig med Farum-sagerne og kunne formidle sin viden. De var også opmærksomme på, hvordan sagerne skred frem i relation til den uvildige undersøgelse.

Adspurgt om arbejdet med at skaffe oplysninger fra Farum Kommune, forklarede vidnet, at hele forløbet kunne ses som en historisk udfordring. Peter Brixtofte havde absolut flertal i byrådet også efter sin fratrædelse som borgmester. Det var det samme byråd, der skulle tage stilling til forespørgslerne. Dagligt holdt de interne møder i Farum-enheden. De holdt også møder undervejs med kommunens folk og de konsulenter fra Kommunernes Landsforening, der bistod kommunen.

Tilsynsrådet søgte via pressen at synliggøre, at der var nedsat en Farum-enhed. Der blev således med invitation til pressen afholdt et indvielsesmøde med efterfølgende artikler i aviserne, hvilket førte til, at borgere, byrådsmedlemmer og andre kontaktede dem med oplysninger.

De valgte også at tage på besøg i Farum Kommune, og det var en oplevelse, netop fordi kommunen var så præget af situationen. De hilste på alle i forvaltningen. Vidnet mener, at det var Liz Johannesen, der førte dem rundt fra kontor til kontor, og de hilste først på Lars Carpens og vist nok også Helene Lund. Derefter havde de et møde med Steen Gensmann og Erik Geert Petersen, der havde behov for at sætte ord på hele situationen. Tidsplanen for mødet skred, men de tog sig tid til at lytte. Besøget var berammet til 1 time, men varede hele formiddagen. Møderne var frugtbare, idet de havde en god dialog, og begge sider fik sat ansigter på. De korte tidsfrister for forældelse var afgørende for, at de måtte have oplysninger hurtigt. Den personlige kontakt var nyttig. Tilsynsrådet fik en klar fornemmelse af

¹ 316-155

arbejdspresset i kommunen og fik dermed en fornemmelse for, hvad de realistisk kunne bede kommunens folk om. De holdt løbende møder med dem. I de første møder sad Karsten Ole Knudsen med, men efterhånden var det konsulenterne fra Kommunernes Landsforening, der tog over. I sommeren 2003 havde de et møde med Kommunernes Landsforenings konsulenter, der var frustrerede over, at de ikke kunne få styr på alle repræsentationsbilagene fra 1998 og frem. Revisorerne sad og gik det hele igennem, og det var både dyrt og tog lang tid. Vidnet foreslog, at de i stedet ansatte en stud. jur., der skulle finde ud af, hvornår repræsentationsudgifterne havde et kommunalt formål eller åbenlyst var private. Forslaget blev fulgt derved, at kommunen senere ansatte en juridisk fuldmægtig Anna Bengaard.

Adspurgte om hvorvidt Farum Kommune ud fra hans erfaring afveg fra andre kommuner, forklarede vidnet, at kommunale forhold har udgjort ”den røde tråd” i hele hans karriereforløb, både som advokat og som embedsmand, og at han aldrig har set så mange fejl og uregelmæssigheder i en kommune hverken før eller siden, bl.a. vedrørende ejendomshandler og aktindsigtssager. F.eks. i sager om kommunal ejendomshandler opdagede de, at der i 18 ud af 21 sager var problemer, bl.a. en manglende bevilling på 84 mio. kr. for tennisanlægget. Hvis man sammenligner med Ny Fakse Kommune, hvor vidnet nu er ansat, er der her et samlet anlægsbudget på 60 mil. kr. om året for hele den nyligt samlede kommune, og i Farum havde de en større grov fejl i denne størrelsesorden alene på en enkelt ejendomssag.

Farum-enheden havde også andre udfordringer. Farum Kommune havde brugt forskellige firmaer udefra til at forestå administrative opgaver. Det gjorde det vanskeligt at finde alle bilagene. ... De fulgte også op på informationer i pressen, f.eks. blev det i pressen nævnt, at der lå bilag i fire flyttekasser, som de så prøvede at finde.

...

Forespurgt af kommissionen om der var ekstern sagkundskab eller revisionsmæssig bistand og om de havde budget til sådant, forklarede vidnet, at de vurderede, at kommunens egen revisionsundersøgelse var ret grundig, og endvidere havde SØK hjælp fra et revisionsfirma, og det materiale fik de fra SØK, så de anvendte ikke selv ekstern revisionsmæssig bistand. De brugte Kammeradvokaten etc., men de havde mulighederne for også at inddrage anden ekstern bistand og ville have brugt den, hvis de havde haft behov. De havde et samarbejde med Michael Gregers Larsen og Henrik Nedergård Thomsen om erstatningsspørgsmål.”

Hanna Ege, sekretariatschef i Frederiksborg Statsamt fra 15. september 2000 til 1. april 2001, har forklaret:¹

”Vidnets arbejdsopgaver i statsamtet bestod i at lede sekretariatet for tilsynsrådet og i selv at behandle sager. Som sagsbehandler tog hun sig især af sagerne fra Farum Kommune.

¹ 316-168

Hun forlod statsamtet den 1. april 2001 til fordel for en stilling som kontorchef i Domstolsstyrelsen, som hun fandt, var mere attraktiv end stillingen i statsamtet. Der var ekstremt mange tilsynssager, arbejdsmiljøet var ikke positivt, og det gav utilfredse medarbejdere. Der blev hele tiden fra Indenrigsministeriet stillet nye krav og mål for sagsbehandlingstiden. Indenrigsministeriet havde ingen forståelse for, hvad der blev ydet, og det var utilfredsstillende. Generelt havde man kæmpet for at opretholde en rimelig sagsbehandlingstid. Sagerne var ofte meget komplekse, og det var svært tidsmæssigt at få dem undergivet den nødvendige juridiske behandling. Hertil kom, at der havde manglet en chef i en periode.

Generelt fik aktindsigtssager høj prioritering, og specielt fra Farum Kommune var der mange af dem, og de blev ekspederet hurtigt. Også sager, der kunne være problematiske eller "lugtede", blev prioriteret højt. Sagerne fra Farum Kommune var antalsmæssigt overrepræsenteret i forhold til sager fra andre kommuner. De lavede en oversigt som viste uforholdsmæssigt mange sager fra Farum Kommune. De mange sager fra kommunen skyldtes også, at der var klagere, som havde "forelsket sig i" at klage over Farum Kommune.

Vidnet blev ansat for at styrke tilsynsindsatsen. Det er i øvrigt vidnets opfattelse, at der generelt var et behov for at styrke tilsynsindsatsen i statsamtene. Kommunalretlige sager var vanskelige og krævede flere juridiske resurser end sager vedrørende familieret m.v.

Foreholdt brev af 21. december 2000 fra Indenrigsministeriet til tilsynsrådet¹ forklarede vidnet, at hun oplevede ministeriets forslag om omallokering af resurser som lidt absurd. De var selvfølgelig glade for, at sagsbehandlingstiden ud fra statistikken var kort, men det krævede lidt mere indsigt at forstå tallene. De var meget hurtige til at visitere sagerne og få ekspederet de sager, hvor tilsynsrådet ikke var kompetent. Disse sager blev registreret i statistikken som afgjorte sager. De tunge sager, der krævede en længere sagsbehandling - ofte 2 til 3 måneder - afspejlede sig derfor ikke i statistikken på samme måde, som de ville have gjort, hvis ikke de simple sager var blevet ekspederet meget hurtigt. Vidnet mener ikke, at de i tilsynsrådets sekretariat omallokerede resurserne, mens vidnet var ansat.

Farum Kommune var tilbøjelig til at nægte aktindsigt frem for at overveje reglerne om aktindsigt nærmere. Den slags sager var der flere af end i forhold til andre kommuner. Også kommunens "iderigdom", hvor Farum Kommune indgik i nogle arrangementer, som de ikke så i andre kommuner, medførte nye og ofte komplekse spørgsmål.

Da vidnet blev ansat i statsamtet, var der ikke nogen bestemt praksis for, om der skulle fastsættes tidsbestemte svarfrister. De blev efterhånden opmærksomme på, at Farum Kommune ikke skulle have for lang snor, idet det ellers godt kunne trække ud. Da tilsynsrådet begyndte at sætte frister og tilkendegav, at der var mulighed for sanktioner, hvis kommunen ikke overholdt fristen, oplevede vidnet, at

¹ 179-73,b8

de fik svar, dog ikke altid tilstrækkeligt svar, men der var et svar, de kunne forholde sig til og behandle videre på. Vidnet husker, at tilsynsrådet i forhold til Farum Kommune blev bedre til at sætte svarfrister, men de har ikke gjort det i alle sager. Der blev også anvendt tidsbestemte svarfrister, da vidnet startede i sekretariatet, men det var nok ikke dengang sædvanligt at gøre det.

Foreholdt tilsynsrådets brev til Farum Kommune af 4. oktober 2000¹ hvor vidnet var sagsbehandler, forklarede vidnet, at det var en kaotisk periode, og der var problemer med at følge op på sagerne fra før vidnets ansættelse. I den konkrete sag har sommerferieperioden nok også spillet ind. Adspurgt om hvad der menes med "snarest", forklarede vidnet, at "snarest" nok ikke var tilstrækkelig præcis. Hun husker ikke sammenhængen, men der var måske usikkerhed om, hvorvidt kommunen havde svaret, og måske blev der ikke sat præcis frist, fordi statsamtets egen sagsbehandlingstid var blevet så lang.

I sager om aktindsigt blev der sat korte frister, nok også under hensyn til at anmodninger om aktindsigt af forvaltningen skal behandles inden for 10-dagsfristen. Foreholdt indenrigsministerens talepapir til samråd den 11. juni 2002² forklarede vidnet, at man også i vidnets tid anvendte tidsbestemte frister i aktindsigtsbegæring. I andre sager var det vel almindeligt at anmode om en udtalelse og uden en tidsbestemt frist. Hvis man ikke fik en udtalelse inden for rimelig tid, blev der så i anden omgang sat en tidsbestemt frist. De har således ikke konsekvent sat frister.

Adspurgt om hvorvidt tilsynsrådet generelt foretog en "risikovurdering" af kommunerne, forklarede vidnet, at det gjorde man ikke generelt. Det beroede på en konkret vurdering. De læste Fredensborg Amts Avis for at følge med i, hvad der foregik i amtet, men der var ikke nogen "bias". Farum Kommune fyldte meget i presseomtalen, for det var en kommune som skabte meget opmærksomhed om sig selv, men det gav ikke anledning til at følge denne kommune nærmere end de andre i amtet.

...

Foreholdt to breve af 15. marts 2000 fra Farum Kommune til tilsynsrådet³ forklarede vidnet, at det ikke er korrekt, at tilsynsrådet var ukritisk over for indkomne klager. Sagerne blev visiteret, og hvis de kunne se, at der intet var, der pegede på ulovligheder, blev sagen ikke sendt videre til kommunen til udtalelse. De sorterede altså grundløse klager fra, hvis det var muligt. Det var imidlertid ofte svært på forhånd at gennemskue, om der var hold i klagerne, eller om klagerne "digtede", men hvis en klage indeholdt indikationer af mulige ulovligheder, så måtte tilsynsrådet anmode kommunen om en udtalelse.

...

Adspurgt af kommissionen om der var ansatte i tilsynsrådet, der havde økonomisk eller regnskabsmæssig indsigt, forklarede vidnet, at de havde ingen økonomifolk ansat. Hvis der var udtrykt kritik i form af påtegninger til et regnskab, skulle sa-

¹ 175-59,f6,b198-199

² 179-70,b21-27

³ 175-72,b139-140

gen følges op, og man ville selvfølgelig over for kommunen reagere og efterse at kommunalbestyrelsen handlede.

...

Det faglige miljø i tilsynsrådets sekretariat var ikke på særlig højt niveau, og det var et problem for sagsbehandlerne, at de ikke var klædt på til at håndtere sager, der krævede stor indsigt i kommunalret. Det var svært at opbygge den nødvendige juridiske ekspertise. Vidnet var privilegeret, fordi hun kom fra Indenrigsministeriet, men de andre sagsbehandlere havde ikke denne baggrund. Også for vidnet kunne det være svært at sidde med sagerne alene. Nogle af sagerne var kæmpestore og vanskelige vedrørende både jura og faktum. Adspurgt om der var en form for sparring, forklarede vidnet, at hun selvfølgelig drøftede de særligt komplekse sager med statsamtsmanden, men han var jo heller ikke kommunalretlig ekspert. Hun oplevede ikke noget stærkt modspil.

Tilsynsrådssystemet var efter vidnets opfattelse generelt set ikke i stand til at håndtere en kommune, der ikke respekterede tilsynsrådet. Det var helt uvant, at en kommune trænerede sagerne, talte udenom og obstruerede tilsynsrådets arbejde. I dag er der belært af erfaringerne givet tilsynet nye muligheder for bl.a. at stille flere svarfrister og køre mere hårdt mod hårdt, men dengang var systemet slet ikke gearet til det. Det var borgmesteren, der ikke respekterede tilsynsrådet.

... Der var ikke nogen erkendelse af, at en kommune kunne modarbejde tilsynsrådet og reelt være ligeglad med deres afgørelser.

Adspurgt af kommissionen om den manglende økonomiske indsigt i tilsynsrådet var et problem, forklarede vidnet, at set i bakspejlet ville det have været hensigtsmæssigt, hvis de havde haft bedre mulighed for at kunne følge op på det område.

...

Hendes arbejde i tilsynsrådet gav hende et helt klart indtryk af, at borgmesteren personligt havde det svært med tilsynsrådet. Dette indtryk kom både fra hans udtalelser til pressen og fra hans underskrift på de meget hidsige breve, som tilsynsrådet modtog fra ham. Peter Brixtofte satte tonen.”

Jette Eikrem, fuldmægtig i Frederiksborg Statsamt fra 1990, har forklaret:¹

”Foreholdt brev af 21. december 2000 fra Indenrigsministeriet til tilsynsrådet² forklarede vidnet, at hun husker brevet. Familieretsafdelingen var temmelig presset arbejdsmæssigt. Statistikken gav et billede af behandlingen af sagerne, men de havde mange tunge tilsynssager. Det var en henstilling fra Indenrigsministeriet om omallokering af resurser. Bemandingen i tilsynsrådets sekretariat var varierende, men vidnet mener, at de fulgte henstillingen. Det var almindeligt, at Indenrigsministeriet gik tæt på de enkelte tilsynsråd, efter at resultatkontrakter blev in-

¹ 316-169

² 179-73,b8

troduceret, og bl.a. fulgte de nøje sagsbehandlingstiderne med hensyn til væsentlige overskridelser og fulgte op på det.

...

Foreholdt konkret sag vedrørende klage over afslag på aktindsigt¹ klage modtaget 10. juni 1999, kommunen hørt ved tilsynsrådets brev af 23. juni 1999 forklarede vidnet, at det ikke nødvendigvis var en usædvanlig lang sagsbehandlingstid. Normalt var der en sagsbehandlingstid på 14 dage på en henvendelse, men de bestræbte sig på en uge til 10 dage. De kunne ikke altid ekspedere sagerne så hurtigt, som de gerne ville. Det var helt normalt, at kommunen - også i dag - så hurtigt som muligt svarede på deres forespørgsler. Spørgsmålene skulle jo behandles på byrådsmøde, som kommunerne havde en gang om måneden. Tilsynsrådet forventede, at der blev behandlet svar på deres forespørgsler på det førstkommande byrådsmøde. I dag er det fortsat ikke normalt at sætte frister.

...

"Snarest belejligt" betyder så hurtigt så muligt. Normalt bør aktindsigtssagerne besvares på forholdsvis kort tid, dvs. et par uger. Ad tilsynsrådets afgørelse af 7. oktober 1999 efterkommet af kommunen 3. december 1999 forklarede vidnet, at 2 måneder er lidt lang tid, og det var længere end sædvanligt. Hvis tilsynsrådet ikke har hørt noget fra kommunen, vil man normalt undersøge, hvor langt kommunen er kommet i sagen, og hvornår de agter at svare. Der er ikke en fast procedure, men almindeligvis vil tilsynsrådet ringe eller skrive til kommunen.

Foreholdt tilsynsrådets brev til Farum Kommune af 4. oktober 2000² rykker for svar på anmodning af 4. juli 2000, forklarede vidnet, at tilsynsrådet normalt ikke rykker en kommune, før der er gået et par måneder. Sagerne skulle på byrådsmøde, og her har der også været en sommerferieperiode. Det var naturligt at sætte frist på aktindsigtssager. Tilsynsrådet begyndte at sætte frister på aktindsigtssager over for Farum Kommune, fordi tilsynsrådet erfarede, at kommunen var længe om at afgive deres svar.

Forespurgt om der i tilsynsrådet skete en individuel "risikovurdering" af hver kommune, der for eksempel kunne anvendes ved beslutninger om at iværksætte undersøgelser af egen drift, forklarede vidnet, at der ikke blev foretaget en sådan risikovurdering. Normalt behandlede tilsynsrådet kommunerne ens.

Adspurgt til tilsynsrådets praksis vedrørende benyttelse af henstillinger, anmodninger og pålæg forklarede vidnet, at tilsynsrådet snarere udtaler sig om konkrete spørgsmåls eventuelle lovlighed eller afviser henvendelserne på grund af manglende kompetence til at behandle sagen. Vidnet kender ikke til anvendelse af henstillinger. Grundlæggende forventer tilsynsrådet, at kommunerne retter ind og efterlever tilsynsrådets retsopfattelse, og først hvis kommunen ikke ville rette sig efter tilsynsrådets udtalelse, kommer det på tale med eventuelle sanktioner.

¹ 175-41,b14-18

² 175-59,f6,b198-199

Tilsynsrådet modtog løbende beretninger fra den kommunale revision, og de påså, om kommunen havde forholdt sig til revisionens bemærkninger. Tilsynsrådet fik årsregnskaber inden udgangen af september med Kommunernes Revisions afsluttende beretning. Det blev gennemgået, og de så på, om der havde været bemærkninger til det aflagte regnskab og checkede, om kommunalbestyrelsen havde handlet på baggrund af eventuelle bemærkninger. Tilsynsrådet foretog ikke nogen selvstændig bevillingskontrol af regnskabet, idet det jo var revisionens opgave.

...

Bortset fra at tilsynssagerne ikke længere forelægges tilsynsrådet i et møde, er der efter vidnets opfattelse ingen forskel på, hvorledes sekretariatet behandler sagerne nu og før tilsynsreformen 1. januar 2004. Det er en fordel, at der efter reformen er flere jurister samlet på et sted. Det er nu som før kun jurister, der behandler sagerne.”

Kontorchef Kirsten Bjerregaard, Frederiksborg Statsamt, har forklaret:¹

”Farum Kommune var atypisk. Der var mange klager. Navnlig Lars Wismann og Alf Blume var flittige brevskrivere, og der var megen presseomtale. Arbejdsmæssigt var der meget pres på, og i perioder fyldte Farum Kommune meget, men også andre kommuner kunne fylde meget til tider.

Adspurgt om brugen af frister forklarede vidnet, at de altid spurgte amtmanden, om byrådet skulle høres, og hvis det var tilfældet, skrev de "snarest belejligt". De havde en liste over byrådsmøderne i kommunerne, og de forventede en besvarelse efter det førstkommende byrådsmøde. Hvis det ikke kom på som punkt til mødet, eller de ikke fik svar, så ringede de for at høre nærmere.

Foreholdt tilsynsrådets brev til Farum Kommune af 4. oktober 2000² rykker for svar på anmodning af 4. juli 2000, forklarede vidnet, at hun ikke mener, at det var en sædvanlig sagsbehandlingstid. Grunden til den lange sagsbehandlingstid var, at personalet rokerede meget i sekretariatet i den periode. Adspurgt om hvad "snarest belejligt" betød, forklarede vidnet, at det betød at kommunen skulle tage sig sammen og skynde sig lidt, f.eks. svare inden for 14 dage. Hun husker ikke om 2 ugers fristen var normal eller sædvanlig på det tidspunkt.”

26.8.2. Indenrigs- og Sundhedsministeriet

Kontorchef Pernille Christensen, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, har forklaret,³

”at hun er kontorchef for forvaltningsjuridisk kontor, der har ansvar for det kommunale tilsyn. Kontoret har forberedt lovgivningen til den kommunale tilsynsre-

¹ 316-170

² 175-59,f6,b198-199

³ 316-182

form, der trådte i kraft 1. januar 2004. Vidnets kontor har ansvar for næsten alle tilsynsspørgsmål, dog ikke sager vedrørende miljølovgivningen og erhvervslovgivning, der hører under kommunaljuridisk kontor. Styrelsesloven er delt imellem kontorerne, idet kommunaljuridisk kontor har de overordnede områder, som man kan betegne som ”forfatningsspørgsmål”, mens vidnets kontor tager sig af ”tilsynsspørgsmål”. Økonomisk kontor beskæftiger sig med styrelseslovens økonomiske bestemmelser. Udgangspunktet er således, at kontorerne er eksperter på egne områder af styrelsesloven. I 2002 var der et kontor mere, som ikke fremgår af oversigten, nemlig 2. kommunekontor, der beskæftigede sig med kommunalfuldmagt og miljø og erhverv.

Adspurgt om forholdet mellem tilsynsrådene og vidnets kontor forklarede vidnet, at konkrete sager løses af tilsynsrådene selv. Indenrigsministeriet er 2. instans i de sager, hvor der er sanktioner involveret. Indenrigsministeriet yder kun tilsynsrådene generel vejledning, navnlig om tidligere praksis. Indenrigsministeriet foretager derimod ikke subsumption [indordning af et konkret tilfælde under en almindelig regel] i tilsynsrådernes konkrete sager. I modsat fald ville man jo kortslutte tilsynssystemet. Også Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt har modtaget sådan generel vejledning.

Adspurgt om vidnets generelle opfattelse af Farum Kommune dengang forklarede vidnet, at det i dag er nemt at være bagklog. Efter den oversigt, som ministeriet gav til Folketinget i 2002 over sager fra 1998 til 2002, husker hun, at de antalmæssigt havde lidt flere sager end normalt for en kommune af Farum Kommunes størrelse, men spredt over flere kontorer. Det var ikke noget, der skreg til himlen. Hovedparten af sagerne var almindelige borgerhenvendelser, som blev sendt videre til tilsynsrådet. Svaret må derfor være, at Farum Kommune ikke dengang fremstod som speciel. Vidnet var efter omtale i aviser og tv klar over, at Peter Brixtofte var en personlighed og også kendt fra landspolitik. Adspurgt om ministeriet foretog risikovurdering af de enkelte kommuner, forklarede vidnet, at det gjorde de ikke dengang, og det gør de heller ikke i dag. De har tillid til kommunestyret.

...

Foreholdt ”Hvidbog af 16. maj 2002”, 2. afsnit, ”Indenrigsministeriet har ikke levet op til sit ansvar”,¹ forklarede vidnet, at det er hun ikke enig i. Det svar fra Indenrigsministeriet, der henvises til, vedrører i øvrigt ”Tillæg til hvidbog af 1. juli 2002”. Vidnet forstår godt borgernes frustrationer over de skattestigninger og besparelser etc., der kom, men koblingen til tilsynssystemet er svær at se. Det er forkert at give tilsynsrådet ansvaret for kommunes dårlige økonomi, da tilsynet ikke omfatter, om en kommunen bruger for mange penge. Overtrædelse af kassekreditreglen viser, at kommunen bruger for mange penge. Det er kommunalbestyrelsesmedlemmernes ansvar at have indblik i, om kassekreditreglen overholdes og i benægtende fald at indberette det til ministeriet. Det gjorde kommunalbestyrelsen ikke. Vidnets kolleger fra den økonomiske afdeling kan fortælle mere herom. Det anføres også i hvidbogen, at sagsbehandlingstiden på 2 år vedrørende deponeringen for Farum Park var årsag til de økonomiske problemer, men som det fremgik

¹ 65-15,f2,b29

af svaret til Folketinget, så var deponeringen kun en dråbe i havet og et lille element. Farum Kommunes økonomiske problemer var dybereliggende og meget mere omfattende, og derfor er vidnet ikke enig i kritikken. Også dette emne kan vidnets kollegaer fra den økonomiske afdeling fortælle mere om. Sagen lå i Niels Jørgen Mau Pedersens kontor.

Efter B.T.'s artikel den 6. februar 2002 kontaktede vidnet pr. telefon Christian Trønning for at høre, hvad tilsynsrådet agtede at foretage sig. Det var tilsynsrådet, der førte tilsyn med Farum Kommune, men hvis en sag som denne var af landspolitisk interesse, var det normalt, at ministeriet kontaktede det relevante tilsynsråd for at spørge, om det var en sag, tilsynsrådet tog sig af. Indenrigsministeriet kunne også pålægge et tilsynsråd at tage en sag op. Hun talte i en periode næsten dagligt med Christian Trønning om, hvad tilsynsrådet foretog sig med henblik på at kunne orientere opad i ministeriet. Folketingsmedlemmerne var interesserede i sagen. Adspurgt om ministeriet også havde kontakt til politi- og anklagemyndighed om sagen, forklarede vidnet, at vidnet ikke har haft sådan kontakt og ikke i øvrigt har kendskab hertil.

Afdelingschef Hans B. Thomsen, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, har forklaret,¹

”at alle juridiske tilsynssager var forankret i kommunalafdelingen. Alle økonomiske sager var forankret i økonomisk afdeling, herunder også sager om kassekreditreglen og genopretningsplaner, og de henhørte under 2. økonomiske kontor med Niels Jørgen Mau Pedersen som kontorchef. Sager om kommunal udligning, tilskud til kommunerne, ny løn mv. hørte også under økonomisk afdeling. Kort sagt alt om penge hørte under økonomisk afdeling. Tilsynsrådets bevillinger hører også under økonomisk afdelings budgetkontor, hvor Jens Kristian Poulsen var kontorchef.

Adspurgt om hvor tilsynet med afholdelse af ikke-bevilgede udgifter ville være placeret, forklarede vidnet, at et sådant spørgsmål viser, at grænsen mellem områderne i praksis var flydende. Sådanne sager om manglende bevillinger blev behandlet i et samvirke mellem begge afdelinger. Der var tradition for et tæt og uformelt samarbejde mellem afdelingerne. Legalitetstilsynet omfatter bredt lovligheden af alle kommunale dispositioner, herunder også tilsynet med afholdelse af ikke-bevilgede udgifter. Spørgsmålet kunne f.eks. komme op i forbindelse med regnskabssager/revisionsberetninger, som tilsynsrådet havde modtaget, men kunne også komme op i andre sammenhænge.

Foreholdt vidnet Christian Trønnings forklaring² og adspurgt om hvorvidt tilsynsrådene skal se på, om kommuner afholder ubevilgede udgifter, forklarede vidnet, at det som nævnt er en del af legalitetstilsynet, og at tilsynsrådet var berettiget til at kontrollere, om der blev afholdt ubevilgede udgifter, også hvis revisionen ikke havde gjort bemærkninger herom. Adspurgt om hvilket grundlag tilsynsrådet havde for at rejse sagen eller tage en sag op, forklarede vidnet, at tilsynsrådene selv

¹ 316-183

² 316-156,b9-10

afgør hvilke sager, de tager op, men at de har pligt til at tage en sag op, hvis der er grund til at tro, at der er begået en ulovlighed, og det ikke drejer sig om ubetydelige forhold. Hvordan tilsynsrådet skal blive opmærksom på sådanne forhold, er et andet spørgsmål. Tilsynsrådet får automatisk kommunens regnskaber, og de har en forpligtelse til at se på regnskaberne. Det vil ikke være acceptabelt, hvis tilsynsrådet aldrig læser regnskaberne, men tilsynsrådet er ikke forsynet med økonomiske ekspertise, og derudover er det svært at sige, hvor langt forpligtelsen går.

Foreholdt Indenrigs- og Sundhedsministerens talepapir til samrådet den 11. juli 2002 ad punkt 4¹ forklarede vidnet, at han kender talepapiret. Det var Pernille Christensens kontor, der udarbejdede det, og det blev forelagt vidnet, inden det blev lagt op til ministeren. Ad formuleringen "... nu føres et meget aktivt tilsyn..." forklarede vidnet, at ordet "nu" dækker det faktum, at antallet af sager steg mærkbart efter 6. februar 2002. Det var en konstatering. De fik ugentligt oplysninger fra tilsynsrådet om status og oversigter over sager, der havde været behandlet, hvilket var usædvanligt. Der var flere sager fra februar 2002 og frem end før det tidspunkt. Der ligger ikke i formuleringen "nu" nogen vurdering af tilsynsindsatsen før februar 2002.

...

Adspurgt af advokat Valentiner-Branth om det var sædvanligt at tilsynsrådet vendte tilbage som det skete ved henvendelsen i 2003 vedrørende sagen om afviklingsaftalen med boldklubben, hvor tilsynsrådet fremsendte "nye oplysninger" forklarede vidnet, at det var helt usædvanligt, at tilsynsrådet henvendte sig til rekursinstansen, men hvis der foreligger nye oplysninger, er rekursinstansen forpligtet til at foretage revurdering og se materialet igennem. Ministeriet fandt dog ikke, at der forelå nye oplysninger i sagen. Ministeriet fik en henvendelse fra Peter Brixtofte om, hvorfor tilsynsrådet ikke havde tilbagekaldt anmeldelsen over for anklagemyndigheden, og da ministeriet også ad anden vej var blevet bekendt med, at tilsynsrådet ikke havde tilbagekaldt anmeldelsen, så ministeriet sig nødsaget til at skrive til tilsynsrådet, som det skete den 15. september 2003. Adspurgt videre om hvorvidt det er sædvanligt, at en statsamtsmand af ministeriet fejles af på den måde, og at det afvises, at der foreligger nye oplysninger, forklarede vidnet, at udtalelsen af 1. april 2002 var relativt udførlig, og ministeriet havde en række grunde til sin retsopfattelse, og at ministeriet ikke i tilsynsrådets henvendelse af juli 2003 fandt nye oplysninger eller argumenter, så han mener ikke, at Christian Trønnings karakteristik "rygsvømmerbrev" har noget for sig.

Adspurgt videre af politiassessor Kirsten Trønning om det forhold at tilsynsrådet fremsendte en del materiale med nye oplysninger fra den uvildige undersøgelse, forklarede vidnet, at Indenrigs- og Sundhedsministeriet ikke dengang forstod anledningen, og at den først med Christian Trønnings forklaring for kommissionen træder frem. Adspurgt om hvorvidt de forstod tilsynsrådets forventning om, at Indenrigs- og Sundhedsministeriet forholdt sig til de nye oplysninger inden tilsynsrådets møde den 15. september 2003, forklarede vidnet, at sådan opfattede Indenrigs- og Sundhedsministeriet det ikke. Adspurgt om hvordan Indenrigs- og Sund-

¹ 179-70,b16ff

hedsministeriet så opfattede det, når Christian Trønnings medarbejdere ringede til ministeriet og bad om svar inden mødet, samt om hvorvidt fuldmægtigens telefoniske svar var blevet drøftet internt i ministeriet, forklarede vidnet, at den svarende fuldmægtig havde drøftet svaret med kontorchefen og med vidnet. Det ligger helt uden for vidnets forestillingsverden, at en 1. instans vil sætte frister for 2. instans. Ministeriet svarede alligevel af de grunde, vidnet allerede har redegjort for.”

Emil le Maire, afdelingschef i Indenrigsministeriet indtil 2000, har forklaret:¹

”Kommunaljuridisk afdeling havde ansvar for kommunal jura, mens kommunaløkonomisk afdeling tog sig af alle økonomiske spørgsmål. Legalitetstilsynet lå i vidnets afdeling. Adspurgt om hvorvidt legalitetstilsynet også indebar tilsyn med afholdelse af ubevilgede udgifter, forklarede vidnet, at dette spørgsmål også var omfattet af legalitetstilsynet, da der er klare regler i styrelsesloven herom. Vidnet erindrer ikke, at ministeriet har haft sådanne sager, der i givet fald vel skulle dukke op i forbindelse med den kommunale revision. Der skulle så i kommunen formelt ske en tillægsbevilling. Alle regnskaber gik til kommunaløkonomisk afdeling, der tog spørgsmål op omkring kommunal økonomi. De råder kun over en enkelt jurist. Hvis de bemærker forhold i strid med styrelseslovens regler, vil sagen blive videregivet til kommunaljuridisk afdeling. Spørgsmålet om afholdelse af ubevilgede udgifter springer ikke frem ved læsning af regnskabet, men kræver yderligere oplysninger.²

...

Tilsynsrådet skulle ikke selv gennemgå regnskaberne med henblik på at konstatere, hvorvidt der var afholdt ubevilgede udgifter. Det ville kræve en nøje gennemgang af regnskabet sammenholdt med en oversigt over byrådsvedtagelser, og det havde tilsynsrådene ikke resurser til. Det har ikke været intentionen, at det skulle fanges af tilsynsrådet, hvis det ikke blev gjort opmærksom på forhold fra en klager eller fra sagkyndig side.”

Afdelingschef Thorkil Juul, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, har forklaret:³

”Adspurgt om tilsynsrådenes indsigt i og tilsyn med kommunernes økonomiske forhold forklarede vidnet, at Indenrigsministeriet og Finansministeriet i fællesskab varetager de overordnede rammer. Indenrigsministeriet behandler sager om tilskud til særligt vanskeligt stillede enkeltkommuner samt sager vedrørende lånebegrænsninger og dispensationer herfra. I det omfang, ministeriet ikke har mulighed for at give tilskud, kan en kommune søge om dispensation fra lånebekendtgørelsen. Adspurgt om kommunernes indsendelse af regnskaber til Indenrigsministe-

¹ 316-184

² Efter gennemlæsning har vidnet supplerende bemærket: "Forholdet er..., at selv grundige studier af et kommunalt regnskab ikke i sig selv kan føre til en afsløring af ubevilgede udgifter, idet dette kræver en gennemgang af regnskabet sammenholdt med oversigt over byrådsvedtagelser eller andre oplysninger, for eksempel fra en klager eller fra revisionen."

³ 316-185

riet og tilsynsrådene forklarede vidnet, at det følger af bekendtgørelsen om frister for aflevering af regnskaber, at regnskaber senest 1. april skal være klar konteringsmæssigt og indsendes til Danmarks Statistik og senest 1. juni skal forelægges med bemærkninger for kommunalbestyrelsen. Samme tidspunkt afleveres regnskaberne til revisionen og indberettes til Indenrigsministeriet ("det trykte regnskab"). 15. august har revisionen afgivet beretning til kommunalbestyrelsen, som sender regnskabet videre til tilsynsrådet inden 1. oktober. Indenrigsministeriet økonomiske afdeling bruger de kommunale regnskaber, de får tilsendt, i forbindelse med f.eks. sagsbehandling af dispensationsansøgninger. Ministeriet kan også have nytte af regnskaberne i forbindelse med de generelle drøftelser om kommunernes budgetvilkår. Det er tilsynsrådene, som har tilsynet med de kommunale regnskaber og revisionsberetningerne med tilhørende bemærkninger, og tilsynet vurderer således ikke den økonomiske hensigtsmæssighed af en kommunes dispositioner. Indenrigsministeriet har ikke det umiddelbare tilsyn med kommunerne og har tidligere kun haft sådant tilsyn med amterne.

Vidnet har under forberedelsen af afhøringen bemærket sig, at kommissionen under tidligere afhøringer har cirklet om manglende økonomisk ekspertise i tilsynsrådene. Det er efter vidnets opfattelse forkert at fokusere på økonomisk ekspertise i tilsynsrådene, for tilsynsrådet er et rent legalitetstilsyn, der bl.a. bygger på revisionsberetninger/-bemærkninger. Det er altså ikke et tilsyn med den økonomiske hensigtsmæssighed i kommunernes dispositioner. Sådant tilsyn skal man ikke foretage og har heller ikke mulighed for at foretage. For år tilbage, fra omkring 1970, havde man amtsrevisorer i tilsynsrådene, idet kommunerne frem til 1981-1982 skulle søge tilsynsrådene om tilladelse ved dispositioner omkring salg af fast ejendom og låneoptagelse. Det gav mulighed for og måske også pligt til hensigtsmæssighedstilsyn. Der var f.eks. en sag omkring Ishøj kommune i 70'erne, hvor der kom kritik. Efter at den ordning ophørte, var tilsynet alene et legalitetstilsyn. Det er herefter alene den kommunale revision, der både skal lave finansiell revision og kontrollere, at love og regler er overholdt. Den kommunale revision står også for forvaltningsrevision, dvs. vurdering af hensigtsmæssigheden af de kommunale dispositioner. De to typer revision skal deles op, og hensigtsmæssighedstilsynet skal byrådet og ikke tilsynsrådet forholde sig til. Forvaltningsrevisionen er udtryk for gode råd til kommunalbestyrelsen. Samlet kan man sige, at der er tradition for, at tilsynsrådet lægger revisionsberetningen og dens eventuelle bemærkninger til grund for sit legalitetstilsyn.

Adspurgt om kontrollen med kommunernes eventuelle afholdelse af ubevilgede udgifter forklarede vidnet, at det er omfattet af legalitetstilsynet, idet det efter styrelsesloven er et krav, at der skal foreligge bevilling inden udgiften afholdes. Der er en tolerancetærskel for mindre afvigelser. Adspurgt om hvorvidt tilsynsrådet skal reagere på sådanne forhold, hvis revisionen ikke har gjort bemærkninger, forklarede vidnet, at kutymen er, at man lægger revisionsberetningen til grund, men tilsynsrådene har mulighed for at anlægge deres egne vurderinger og er således ikke bundet af revisionens retlige vurderinger.

...

Foreholdt brev af 21. december 2000 fra Indenrigsministeriet til tilsynsrådet¹ forklarede vidnet, at der på det tidspunkt var 15 statsamter. Bevillingsmodellen byggede på enhedsprisen for forskellige typer sager, og hvor mange der var, således at statsamterne fik en rammebevilling i forhold hertil. Det enkelte statsamt disponerede frit inden for den tildelte rammebevilling. Der var ingen sektorbinding. Rammeredegørelser i det statslige system er en art budgetopfølgning og en slags prognose for forventet forbrug. Alle statsinstitutioner er forpligtet hertil. Oplysningerne samles i Finansministeriet til brug for fastlæggelsen af den generelle økonomiske politik. Institutionerne under Indenrigsministeriet skal således afgive rammeredegørelser til vidnets afdeling og herunder oplyse sagsantal og tidsanvendelse sammenholdt med resultatkontrakter. Af det medfølgende skema, som Frederiksborg Statsamtet sendte ind i 2000, fremgik det, at statsamtet vedrørende tilsynssager havde en meget hurtig behandling. Sagsbehandleren har så til sin kontorchef lavet en indstilling til svar. Ved styring med resultatkontrakter er udfordringen at vise en blanding af robusthed og lydhørhed, eller som tidligere amtsborgmester Erling Tiedemann har udtrykt det, at ”skelne den sande gråd fra det evige klynk”. Det var også sådan Finansministeriet gjorde i forhold til Indenrigsministeriet. Det kan derfor godt være, at kontoret har sagt, at de i Frederiksborg Statsamt havde lang sagsbehandlingstid på det familieretlige område i forhold til resultatkontrakten, men tilrettelæggelsen var noget, der blev besluttet i statsamtet. Tilsynsrådet tog ved brev af 1. marts 2001 til ministeriet stilling til brevet af 21. december 2000. Tilsynsrådet oplyste heri, at sagsbehandlingstiden var opgjort på en anden måde for tilsynssagerne, og at der derfor ikke var grundlag for at foretage den omfordeling af resurser, som anført i ministeriets brev af 21. december 2000 til tilsynsrådet. Under alle omstændigheder blev resultatet ikke, at de overflyttede resurser fra tilsynsområdet til familieretsområdet, men tværtimod fastholdt de et selvstændigt sekretariat med en sekretariatsleder og 2 medarbejdere. I 2001 kom der store problemer med nyt edb-system, og det fremgik af den sidste rammeredegørelse, at statsamtet af den grund forventede generelle konsekvenser for sagsbehandlingstiden. Efter den endelige resultatrapport viste det sig, at det for stort set alle resultatområder havde været svært at holde den forventede tid. Vidnet vil medgive, at der vitterligt var store problemer med det nye system, for leverandøren E-huset var kriseram og gik konkurs, og en anden leverandør måtte færdiggøre systemet. Men bemærkningerne i ministeriets brev af 21. december 2000 til tilsynsrådet hverken kunne eller skulle opfattes som en ordre, og sådan kan tilsynsrådet heller ikke selv have opfattet det. Det fremgår også af statsamtets efterfølgende breve, herunder navnlig brev af 1. marts 2001.

Foreholdt vidnet Christian Trønnings forklaring² og adspurgte om sit kendskab til forløbet omkring ansættelsen af Hanna Ege i tilsynsrådets sekretariat forklarede vidnet, at ansættelsen af Hanna Ege var noget Niels Preisler havde haft med at gøre. Statsamterne ansatte selv deres personale inden for de økonomiske rammer, statsamtet havde. Det var således statsamtet, der havde rekrutteringsforpligtelsen. Ingen medarbejdere i ministeriet ville normalt mod sin vilje blive placeret i et statsamt. Hanna Ege blev lokket med en lønramme 36-stilling oprettet til lejligheden, og statsamtet fik via en pulje i vidnets afdeling til betrængte institutioner en

¹ 179-73,b8

² 316-156,b3,sidste afsnit.

ekstrabevilling på 300.000 kr. for at dække ekstraudgiften til Hanna Eges løn i 2001.

Adspurgt om vidnet var involveret i etableringen af Farum-enheden pr. 1. januar 2003, forklarede vidnet, at han var involveret i sagen. Efter Farum-sagens opkomst i februar 2002 blev der stillet spørgsmål i Folketinget til Indenrigsministeren omkring sagen. Vidnet husker ikke den nøjagtige dato, om det var den 19. februar eller den 20. februar. Der blev iværksat en politiundersøgelse, en uvildig advokatundersøgelse ved Farum Kommune selv og en undersøgelse ved tilsynsrådet. Venstrepolitikerne var under pres, for de havde tidligere udtalt sig positivt om forholdene i Farum, og det var en venstremand, der stod i spidsen for Farum Kommune. Derfor tilkendegav venstrepolitikerne, at de ville have sagen undersøgt til bunds. Vidnet talte med Christian Trønning i dagene derefter, og vidnet mener, at Christian Trønning sagde, at politikerne ville "tørre sagen af på tilsynsrådet". Efter tilsynsrådsmøde den 28. februar 2002 fik ministeriet et brev om, at tilsynsrådet ikke havde resurser nok. Resursspørgsmålet dukkede også op via nogle avisartikler. I Ekstra Bladet stod der, at tilsynsrådet anklagede Lars Løkke Rasmussen for manglende resurser. Tilsynsrådet fik af Indenrigsministeriet at vide, at de kunne rette henvendelse til vidnet med henblik på ekstra resurser. Før den venstrepolitikere var under angreb, og de havde ikke mulighed for andet. Adspurgt om hvorvidt der havde været henvendelser fra Christian Trønning om resursspørgsmålet før det nævnte brev, forklarede vidnet, at han ikke vil udelukke, at Christian Trønning har henvendt sig til ministeriet vedrørende resursemangel forud herfor, men der var ikke noget på skrift. Der blev 1-2 dage før den 28. februar afholdt et møde, hvor Christian Trønning, Ib Valsborg, Hans B. Thomsen, Pernille Christensen og vidnet drøftede, hvem der gjorde hvad i Farum-sagen. Vidnet husker ikke om spørgsmål om tilstrækkelige resurser i tilsynsrådets blev drøftet, men det har meget muligt været oppe at vende.

Adspurgt om situationen forud for februar 2002 forklarede vidnet, at statsamtet havde en opsparing ved indgangen til 2002 på 500.000 kr. som man kunne tære på. Den nye regering vedtog i november 2001 en midlertidig bevillingslov, der indeholdt procentuelle besparelseskrav til statsinstitutioner. Frederiksborg Statsamt blev i lighed med de øvrige statsamter ramt af dette sparekrav. Efter et møde i begyndelsen af marts 2002 mellem Christian Trønning og vidnet, fik tilsynsrådet tildelt et ekstra årsværk og mulighed for at trække ekstra til brug for advokat- og revisorundersøgelser. Vidnet formidlede - så vidt huskes - interne personaleopslag i ministeriets organisation og aftalte med tilsynsrådet, at de kunne vende tilbage, hvis ikke de tildelte resurser var tilstrækkelige. Efter sommerferien fik ministeriet en ansøgning om 8 ekstra mand til tilsynsrådet. Ansøgningen blev imødekommet. Normalt ville ministeriet som bevillingsgiver nok have udvist større skepsis og stillet kritiske spørgsmål til belysning af behovet, men både Indenrigsministeren og Finansministeren var i en position, hvor de ikke kunne stille ret meget op over for de nævnte resurseønsker.

...

Der blev løbende fulgt op på overholdelse af målene i resultatkontrakten, herunder sagsbehandlingstiderne. I 2001 havde der med statsamtet været en diskussion af

edb-problemerne, og statsamtet overflyttede en halv fuldmægtig til statsamtets familieretlige afdeling.

Adspurgt til Frederiksborg Statsamts brev af 1. marts 2001¹ forklarede vidnet, at det var et led i diskussionen af bevillingssituationen. Der var en korrespondance om rammeredegørelsen, og det er korrekt, at Indenrigsministeriet fastholdt, at resultatkontrakten burde nås. Der er ikke noget i statsamtets redegørelse, der indikerede specielle problemer med tilsynsområdet. ... Det var ikke en tjenstlig ordre, men blot et led i debatten om muligheder indenfor statsamtets egne resurser. Vidnet har ikke oplevet noget pres fra Christian Trønning, og der er heller intet i rammeredegørelserne, der kan udlægges i den retning. Statsamtets brev af 1. marts 2001 var udtryk for, at statsamtet heller ikke opfattede det som en tjenstlig ordre.

...

Adspurgt om Indenrigsministeriets eventuelle sagsbehandling i forbindelse med at regnskaber fra kommunerne blev sendt til Indenrigsministeriet, forklarede vidnet, at der ikke sker nogen sagsbehandling i Indenrigsministeriet, men at materialet blot indgår i en form for "bibliotek" til brug for statistikker og som opslagsværk. Sagsbehandlingen foregår i tilsynsrådet, men her skal der som tidligere nævnt ikke foretages noget hensigtsmæssighedstilsyn, men alene et legalitetstilsyn."

Niels Preisler, departementschef i Indenrigsministeriet indtil november 2001, har forklaret:²

"Adspurgt om resursestyringen for Frederiksborg Statsamt og for tilsynsrådets sekretariat og foreholdt brev af 21. december 2000 fra Indenrigsministeriet til tilsynsrådet³ forklarede vidnet, at han ikke var bekendt med brevet, idet det var et rutinemæssigt kvitteringsbrev, som helt sædvanligt ikke blev forelagt departementschefen. De enkelte statsinstitutioner under ministeriet redegjorde i rammeredegørelsen for sagsbehandlingen i forhold til de forventede måltal, og ministeriets kvittering var en almindelig reaktion på rammeredegørelsen. Måltallet for tilsynsrådssager var en sagsbehandlingstid på 210 dage. Da redegørelsen viste en sagsbehandlingstid, der i snit var 140 dage kortere, var der måske en mulighed for at hente noget der. Det var derfor, ministeriet anvendte den forsigtige form og "anmodede om...". Baggrunden var også, at det var nyt med sådan detailstyring, og amtmændene var bekymrede for, at der kunne vise sig "dårlige" tal, der udsprang af forskellig opgørelsespraksis. Indenrigsministeriet var nok ressortmyndighed for budgetstyringen og for tilsynsrådssagerne, men størstedelen af sagerne i statsamterne hørte under Justitsministeriet (familieretlige sager) og andre ministerier, herunder navnlig Socialministeriet. Indenrigsministeriet skulle ikke blande sig i disse sager. Derfor sendte ministeriet en forespørgsel vedrørende de tilsyneladende gunstige tal på området for tilsynssager, men de fik det svar, at tallene berodde på en fejlagtig opgørelsesmetode, og derfor ville tilsynsrådet ikke omprioritere resurserne. Det er ikke en sag, vidnet var involveret i.

¹ 824-1

² 316-187

³ 179-73,b8

Foreholdt vidnet Christian Trønnings forklaring¹ og adspurgt om sin involvering i ansættelsen af Hanna Ege i tilsynsrådets sekretariat forklarede vidnet, at han kan bekræfte, at Christian Trønning rettede henvendelse til vidnet. Det er dog forkert, at det omtalte brev gav udtryk for, hvordan sagerne skulle prioriteres. Det er en misforståelse. Ved brev af 1. marts 2001 fra Frederiksborg Statsamt til Indenrigsministeriet² redegjorde Christian Trønning for statsamtets måde at opgøre sagsbehandlingstiden, og det fremgik, at der ikke var grundlag for en omfordeling af sagerne, ligesom ministeriets forespørgsel ikke var et udtryk for en tjenstlig ordre. Det ville også have været uklogt - helt utænkeligt - hvis ministeriets økonomiske afdeling havde søgt at give ordre til statsamter om den interne prioritering.

Adspurgt om statsamtets lønsum og rekrutteringen af Hanna Ege forklarede vidnet, at lønsummen som udgangspunkt var den samme, idet ældre medarbejdere dog typisk har højere løn, så der kan spares ved at ansætte en yngre. Det var ikke normalt, at Indenrigsministeriet var behjælpelig med at rekruttere medarbejdere til statsamterne, men der havde været tiltag for at få en mere aktiv rekrutteringspolitik for statsamterne og med anbefaling af, at der blev indgået rokeringsaftaler med andre myndigheder, så stillingerne i statsamterne kunne blive mere attraktive. Vidnet husker, at Christian Trønning ringede til vidnet for at høre, om vidnet kunne hjælpe med at finde en medarbejder med kendskab til det kommunalretlige område. Vidnet svarede Christian Trønning, at Indenrigsministeriet havde ganske få medarbejdere, der kunne behandle sager på kommunalfuldmagtområdet, måske 4-5 fuldmægtige. Kommunalfuldmagtområdet er et vanskeligt område at håndtere rent juridisk og præget af mere frie overvejelser, og i ministeriet skete væsentlige dele af den egentlige sagsbehandling på kontorchef- og afdelingschefniveau. Vidnet sad selv som afdelingschef med konkret sagsbehandling, og det var typisk ikke sager, som en almindelig fuldmægtig kunne varetage. Men Christian Trønning var i en vanskelig situation, så vidnet var ham behjælpelig med at rekruttere fuldmægtig Hanna Ege, der var kommet godt ind i kommunalfuldmagtområdet og måske ministeriets eneste på fuldmægtigniveau, der i en vis grad selvstændigt kunne behandle disse sager. Ministeriet havde derfor glæde af Hanna Ege. Der blev i forbindelse med ansættelsen af Hanna Ege tilført Frederiksborg Statsamt ekstra lønsum på 300.000 kr. til stillingen som sekretariatschef i lønramme 36.

Adspurgt om Christian Trønning havde nævnt om specielt Farum Kommune gav tilsynsrådet sager, forklarede vidnet, at som vidnet erindrer det, så fortalte Christian Trønning, at tilsynsrådet fik flere og mere vanskelige sager fra Farum Kommune. Det er korrekt, at Christian Trønning igen, efter at Hanna Ege havde fået anden beskæftigelse, henvendte sig til Indenrigsministeriet med behov for kvalificeret arbejdskraft. Vidnet husker ikke detaljerne fra telefonsamtalen, men husker, at han oplyste til Christian Trønning, at ministeriet ikke umiddelbart havde nogen medarbejdere, han kunne foreslå. Vidnet erindrer ikke, at de efter samtalen havde noget hængeparti, men vidnet har muligt sagt, at han ville vende tilbage, hvis noget dukkede noget op. Der var ikke en tradition i Indenrigsministeriet for at udstationere medarbejdere.

¹ 316-156,b3-4

² 824-1

Adspurgt om Indenrigsministeriet havde indtryk af, hvorvidt Tilsynsrådet for Frederiksborg Amts indsats afveg fra landets øvrige tilsynsråd med hensyn til sagsbehandlingstid mv., forklarede vidnet, at der var forskellige ”stilarter”. Nogle tilsynsråd var meget pragmatiske og ville måske fortælle en kommunalbestyrelse, at de nok hellere af sig selv måtte omgøre en given afgørelse. Tilsynsrådet i Frederiksborg Statsamt afveg ikke fra det normale og skilte sig bestemt ikke negativt ud i forhold til andre tilsynsråd. Adspurgt om hvorvidt der i Indenrigsministeriet var viden om, hvorvidt visse kommuner skilte sig ud på tilsynsområdet, forklarede vidnet, at han har en erindring om, at de i løbet af 2000 begyndte at høre mere til Farum Kommune. Vidnet husker i den periode navnlig sager omkring Indre Østerbro Bydelsråd, hvor Thorkild Simonsen indkaldte hele bydelsrådet til en drøftelse, men der var også andre kommuner, der gjorde sig bemærkede, herunder måske også på grund af klagelystne borgere. Indenrigsministeriet førte ikke særligt tilsyn med Farum Kommune. Ministeriet var primært opmærksomt på, at tilsynsmyndighedernes sagsbehandlingstider blev overholdt. Vidnet bemærkede supplerende vedrørende de under afhøringen tidligere stillede spørgsmål om resurser i Frederiksborg Statsamt, at statsamtet ved udgangen af 2001 havde opsparet et overskud på lønsummen på over en ½ mio. kr.

...

Adspurgt, om vidnet var bekendt med problemerne omkring it-håndtering i statsamtet på tidspunktet omkring Hanna Eges fratræden, forklarede vidnet, at det var han, for Christian Trønning ringede ofte til vidnet. Frederiksborg Statsamt var blandt de første, der fik det nye it-system, og der var indkøringsvanskeligheder. Christian Trønning ringede til vidnet om problemerne, og det endte med, at vidnet en eftermiddag tog op til Frederiksborg Statsamt og forklarede personalet, at ministeriet var ked af det, at problemerne nok skulle blive løst, og at de alle var i samme båd. Foreholdt datoen den 7. maj 2001 mener vidnet, at det sikkert er den korrekte dato. Adspurgt om der kom en forespørgsel vedrørende personalemæssig afløsning med hensyn til kommunalretslig ekspertise, forklarede vidnet, at det erindrers han ikke. Adspurgt, om Indenrigsministeriet regnede med, at Peter Brixtofte ville blive indenrigsminister i en borgerlig regering, forklarede vidnet, at det var ren spekulation. Hvis man overhovedet troede det på noget tidspunkt, var det nok snarere før valget i 1998, men der blev socialdemokraterne siddende.”

Ib Valsborg, departementschef i Indenrigs- og Sundhedsministeriet fra november 2001 til september 2005, har forklaret:¹

”Vidnet har alene kort drøftet resurseforholdene for Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt under et generelt møde i februar 2002 efter Farum-sagens opkomst. I mødet deltog foruden vidnet Thorkil Juul, Pernille Christensen, Hans B. Thomsen samt Christian Trønning og en person mere fra tilsynsrådet. Det var i den hektiske tid i februar 2002. På mødet fortalte Hans B. Thomsen og Pernille Christensen om de redskaber, der kunne bruges. Man var på mødet så også kommet ind på resursspørgsmålet og havde talt om forhold, fra før vidnet kom til Indenrigs- og

¹ 316-190

Sundhedsministeriet, herunder om de såkaldte julekort og nytårskort. Thorkil Juul har redegjort herfor over for kommissionen. Der var ingen eksplicit konklusion på resursediskussionen. Mødet fandt også sted med henblik på erfaringsindhentning, idet man på det tidspunkt påtænkte ændringer af kommunestyrelseslovgivningen.”

26.8.3. Byrådsmedlemmer

Byrådsmedlem Lis Jakobsen (A) har forklaret:¹

”Adspurgt hvordan vidnet opfattede forholdet mellem byrådet i Farum Kommune og tilsynsrådet, forklarede vidnet, at de rejste nogle sager for tilsynsrådet. Det blev det snarere værre af end bedre. Peter Brixtofte var ligeglad med tilsynsrådets beslutninger. Peter Brixtofte fik afgørelserne fra tilsynsrådet tidligere end byrådsmedlemmerne og kunne gå i pressen og sige, at han havde vundet, før de fik tid til at nærlæse afgørelsen. Man opgav at klage til tilsynsrådet. Socialdemokraterne kom til at stå som sure, tvære og imod. Man skal huske, at Peter Brixtofte på det tidspunkt var en folkehelt. Tilsynsrådet skal også selv undersøge en sag, når det får kendskab til den. Vidnet skrev flere gange nogle læserbreve, der kunne have givet tilsynsrådet anledning til nærmere undersøgelser.”

Byrådsmedlem Helene Lund (F) har forklaret:²

”Adspurgt om vidnets kendskab til tilsynsrådets indsats forklarede vidnet, at hun havde ikke så meget erfaring med tilsynsrådet før 1998, og hun mindes ikke større sager før 1998 bortset fra plansager. Tilsynsrådet havde selv henvendt sig til kommunen og bedt om oplysninger i nogle sager, de havde læst om i pressen. Efter 1998 sendte mindretallet i byrådet udtalelser til tilsynsrådet. De følte sig meget svigtet af tilsynsrådet. Vidnet skrev flere breve til tilsynsrådet, hvor hun aldrig fik svar. Vidnet skrev til tilsynsrådet om vidnets påståede inhabilitet som medlem af KL vedrørende KMD og Columbus-projektet, men hun fik ikke svar. Vidnet husker ikke, om hun rykkede for svar. Så var der sagen om fodboldspillerne, hvor vidnet skrev til borgmesteren og bad om at få lister over, hvem der var ansat af kommunen, og hvem der havde tilknytning til Farum Boldklub A/S. Borgmesteren indklagede hende for grundlovsbrud vedrørende foreningsfrihed. Tilsynsrådet stillede ikke spørgsmål og gav borgmesteren medhold. Vidnet undrede sig over, at hun aldrig fik oplysninger om de deltidsansatte, der var ansat i kommunen og samtidig havde tilknytning til Farum Boldklub A/S, og det gav tilsynsrådet ikke hjælp med at få opklaret.

Adspurgt af assessor Kirsten Trønning om vidnet skrev til Peter Brixtofte, og om det var ham, der henvendte sig til tilsynsrådet, forklarede vidnet, at det var det, og tilsynsrådet svarede, at Peter Brixtofte havde ret i, at et byrådsmedlem ikke kunne tillade sig at stille det spørgsmål. Vidnet undrede sig over svaret. Det, SF har

¹ 316-216

² 316-245

sendt til tilsynsrådet efter 1998, har vidnet på sin pc, men ikke før 1998. Vidnet husker, at SF skrev til tilsynsrådet om f.eks. gavemomentet ved kommunens forhold til boldklubben, og om at de var bekymrede over, at Kinnarps leverede nye møbler til skolerne, som skolerne ikke havde bedt om, og så pludselig var de sponsorer. Det var det samme med Metax' benzinstation. Metax fik sagsbehandlingen gennemført på "nul komma nul dut" svarende til to dage, mens Jysk ikke kunne få en udkørsel, og pludselig blev Metax sponsor i Farum Boldklub A/S. Adspurgt om vidnet rykkede tilsynsrådet for svar i sagerne, forklarede vidnet, at hun skrev til tilsynsrådet og rykkede for svar over en klage over, at dagsordnerne kom for sent ud, men der kom ikke svar. De følte, at det ikke kunne være rigtigt, og der måtte være nogen, der kunne hjælpe. De følte, at de boede i en bananrepublik. I de få sager, hvor Peter Brixtofte fik en over næsen af tilsynsrådet, gik han til medierne og fortalte, at han ville blæse på, hvad tilsynsrådet skrev, og at det kun var domstolene, der talte. I SF sad de derfor tilbage med den opfattelse, at det var lige meget, hvad de gjorde, "for den mand kan gå på vandet." Han var urørlig.

Adspurgt om tilsynsrådets rolle efter sagens opkomst i februar 2002 forklarede vidnet, at nu fik kommunen i hundredvis af breve fra tilsynsrådet og senere tilsynet. Alle disse spørgsmål burde være kommet fra tilsynsrådet år forinden. Vidnet husker, at Jacob Næsager fra tilsynsrådet havde skrevet mange af disse breve. Morten Pflug og Erik Fuchs havde forladt Venstre-gruppen, og pludselig var der et nyt byrådsflertal, og så var det lige pludselig bl.a. SF, der skulle have orden i tingene og svare på dynger af spørgsmål. Det var tragikomisk, at de med svarfrister på 14 dage eller en måned skulle redegøre for bl.a. lejekontrakter med boldklubben, Milcom, driften af Farum Arena og Furesøbad etc. Forvaltningen var ved at gå op i limningen. Listen til byrådet med oversigt over sager i tilsynsrådet var på et tidspunkt på over 100 sager. Listen over uafsluttede tilsynsrådssager fyldte 5-6 sider, og listen over de sager, der var afsluttet, fyldte meget lidt. Det ville have været godt, hvis alle de henvendelser var kommet noget tidligere."

Byrådsmedlem Lars Gram (V) har forklaret:¹

"Tilsynsrådet har efter hans opfattelse i stor set hele perioden været et handlingslammet redskab, som man ikke behøvede at være bange for. Der var en del sager fra Farum, der blev behandlet i tilsynsrådet, men sagerne blev i kommunen ikke taget særligt alvorligt. Det var som om, tilsynsrådet vurderede, hvilken politisk succes de ville få ved at tage en sag op. Tilsynsrådet var skræmt af Peter Brixtofte. Tilsynsrådet var utrolig langsomt og alt for svagt. Den generelle stemning i flertalsgruppen i Farum Byråd var, at tilsynsrådet behøvede de ikke at beskæftige sig så meget med, og det gav ikke anledning til bekymring hos byrådsmedlemmerne."

¹ 316-225

Byrådsmedlem Morten Pflug (V) har forklaret:¹

”Kommunens forhold til tilsynsrådet var i denne periode meget lidt konstruktivt. Det krævede 5 mands fuldtidsjob at besvare tilsynsrådets henvendelser. Tilsynsrådet truede kommunen med dagbøder 23 gange, som om de nærmest var kriminelle, samtidig med at de ikke kunne finde bilag, så det nærmest var umuligt at svare. De havde håbet, at tilsynsrådet i den situation, kommunen befandt sig i, ville have været en medspiller, men tilsynsrådet var en modspiller og ikke medspiller. Det var mest grotesk, efter at Farum Kommune havde lavet en afdragsaftale med Farum Boldklub A/S. Kommunen havde penge til gode, men boldklubben kunne ikke betale. Både byrådet og kommunens advokat mente, at det var sundt fornuft at lave en afdragsordning, men tilsynsrådet syntes ikke, at de penge kommunen havde til gode, kunne laves om til et lån. Det var belastende. Alle i økonomiudvalget fandt, at tilsynsrådets behandling af sagen ikke var konstruktiv. Det var en barsk periode.

...

Adspurgt af kommissionen om hvad tilsynsrådet i givet fald skulle have gjort som ”medspiller”, forklarede vidnet, at tilsynsrådet ikke bare skulle stikke en kæp i hjulet. I perioden 1996 til Farum-sagens opkomst i 2002 var tilsynsrådet meget usynligt. Måske havde tilsynsrådet på den baggrund nu et behov for at træde i karakter og vise handlekraft. Kommunen måtte svare på 220 spørgsmål fra tilsynsrådet. Tilsynsrådet havde ingen forståelse for det store arbejde oprydningen i Farum Kommune medførte.”

Sabine Kirchmeier-Andersen (A) har forklaret:²

”Adspurgt om vidnets kendskab til tilsynsrådets indsats i forbindelse med Farum-sagens opkomst forklarede vidnet, at hun ikke syntes, at tilsynsrådet greb fat om nældens rod. Adspurgt hvad tilsynsrådet skulle have gjort, forklarede vidnet, at der var meget polemik og avisartikler med fokus på sale-and-lease-back arrangementer. Vidnet havde måske forventet at tilsynsrådet ville gribe ind af egen drift. Vidnet havde kun været med i et halvt år, og hun var partiets spidskandidat, så valgkampen i november 2001 fyldte mere og mere. Samtidig var der folketingsvalg på samme dato. Vidnet foretog uformelle henvendelser - via sit eget parti. På kongressen var meldingen fra Karen Jespersen, at så længe der var valgkamp, var det klogest at holde fingrene fra denne sag. På et tidspunkt drøftede vidnet sale-and-lease-back arrangementerne i Farum Kommune med Arbejdsbevægelsens Erhvervsråd, og de prøvede at regne på det. Vidnet havde dengang ikke det store kendskab til, hvad tilsynsrådet kunne gøre. Mundtligt har vidnet nævnt økonomien og diskussionen om, at Peter Brixtofte kørte uden om byrådet og den manglende information om økonomien samt budgetoverskridelserne. I sidste ende manglede vidnet klare beviser. Karen Jespersen havde sagt, at hvis der ikke var beviser, kunne hun heller ikke gøre noget. Vidnet vil sige, at hun var under oplæring frem

¹ 316-229

² 316-243

til juli 2001, og at det var en meget langsom, gradvis erkendelsesproces at få indblik i forholdene.

Det var en belastning, når tilsynsrådet stillede dem spørgsmål og truede med dagbøder, men som politiker oplevede vidnet tilsynsrådet som en god hjælp ved genopretningen i 2002. Det var en hjælp, at nogen stillede krav og spurgte om ting, hun ikke selv havde haft fantasi til at spørge om. Svarene gav anledning til mange diskussioner, og tingene blev belyst bedre. Især i begyndelsen havde der i forvaltningen været en tendens til at sløre, hvad der var foregået i kommunen. Udkastene til svar var meget florumvundne. Når tilsynsrådet krævede et svar fra kommunen, insisterede Helene Lund og vidnet på, at så skulle tingene også frem. De brugte en del tid på at få korrekte formuleringer på svarene til tilsynsrådet. Adspurgte om tilsynsrådets krav om dagbøder også var en "hjælp", forklarede vidnet, at det var ikke særligt rart eller behageligt set indefra, men vidnet kunne godt forstå, at der var et behov herfor."

26.8.4. Tilsynsrådsmedlemmer

Medlem af tilsynsrådet Arne Blom (V) har forklaret:¹

"Vidnet mødte som lægmand på tilsynsrådets møder. Formanden og juristerne gennemgik sagerne på møderne, og de forelagde en indstilling til afgørelse. Sagen blev diskuteret i rådet, og i de fleste fremlagte sager var man enige med juristerne i deres indstilling. Faktisk mindes han ikke tilfælde, hvor de har været direkte uenige. Mødematerialet blev fremsendt til medlemmerne før mødet. Medlemmerne fik ikke udleveret referatet fra mødet, men man blev gjort bekendt med, hvad der blev stemt. Vidnet var fuldt tilfreds med både det fremsendte mødemateriale - det var grundigt og omfattende - og de sagkyndiges gennemgang af sagerne. Typisk varede et møde omkring 2-2½ time. Der var ganske mange sager på møderne. Nogle sager var korte, mens andre var lange. Farum-sagerne var ofte store sager og kunne tage lang tid. Som tilsynsrådsmedlem fulgte man med i, hvad der skete i kommunerne.

I den første periode fyldte Farum-sagerne ikke specielt meget, men i den anden periode fra februar 2002 fyldte de ganske meget. Han har aldrig diskuteret sagerne med andre. Der var tid nok til at gennemgå sagerne grundigt på møderne. Der var et par enkelte gange, hvor de blev indkaldt til ekstraordinære møder i tilsynsrådet udover de fire faste møder om året. Der var mange tvistigheder i Farum Byråd, der blev forelagt tilsynsrådet, og derudover var der mange borgere, der klagede til tilsynsrådet. Mange klagesager blev afvist umiddelbart. I andre sager bad de byrådet om en udtalelse, før afgørelse kunne træffes. Det skete også, at de stillede spørgsmål til Indenrigsministeriet.

Medlemmerne af tilsynsrådet blev ikke involveret direkte i spørgsmål om rådssekretariatet. Det lå uden for deres kompetence. Men de blev orienteret om, at

¹ 316-176

rådssekretariatet var meget trængt arbejdsmæssigt og ikke havde tilstrækkelige resurser.

Vidnet har aldrig været uenig i de formandsafgørelser, der blev truffet. Som medlem af tilsynsrådet er man bundet af styrelsesloven, og ens egne holdninger er uvedkommende. Tilsynsrådet har taget sager op af egen drift. Han husker dog ikke konkrete eksempler herpå. Statsamtsmanden tog således på rådets vegne nogle sager op af egen drift på grund af presseomtale eller på andet grundlag. Vidnet har aldrig selv taget initiativ til at rejse sager af egen drift og tror heller ikke, andre medlemmer har gjort det.

Adspurg om tilsynsrådets tilsyn med kommunernes økonomi forklarede vidnet, at rådet fik forelagt kommunernes regnskaber, men regnskaberne var ikke genstand for diskussion. Rådssekretariatet så materialet og stillede evt. spørgsmål til kommunen, og så blev tilsynsrådet orienteret. Vidnet er lidt i tvivl om, hvorvidt de i almindelighed holdt øje med et evt. stigende underskud i en kommune. De blev gjort opmærksom på, at der kunne være problemer i Farum Kommune med stigende underskud, og det er der vel stillet spørgsmål om til kommunen, men han husker det ikke eksakt og heller ikke, om de diskuterede det nærmere.

...

Adspurg om hvorvidt vidnet havde talt om sagen vedrørende ungdomsboligbyggeriet med nogen fra Farum Kommune, forklarede han, at han som amtsrådsmedlem for Venstre var indbudt til bestyrelsesmøderne i Venstres partiforening i Farum. Byrådsmedlemmerne var også indbudt til bestyrelsesmøderne. De afgav beretning om arbejdet i byrådet. Herigennem havde han kendskab til hvilke sager, der var oppe i byrådet. Han har altid været parat til at lytte. Derimod har han ikke diskuteret sagerne med byrådsmedlemmerne. Han har således aldrig selv kommenteret sager, men blot lyttet, når sager blev diskuteret, bortset fra en enkelt gang hvor der på et bestyrelsesmøde blev drøftet forhold vedrørende kommunen og Farum Boldklub A/S. Han havde da sagt, at man skulle sørge for at holde tingene adskilt.

Foreholdt uddrag af Peter Brixtoftes kalender¹ forklarede vidnet, at han husker mødet med Peter Brixtofte den 5. april 2000. Da vidnet kom til mødet, gik de andre. Peter Brixtofte og vidnet havde altid talt godt sammen. Peter Brixtofte var interesseret i, hvad der foregik i amtet, og de drøftede politiske sager vedrørende motorvejen og sygehuset etc. Det var Peter Brixtofte, der tog initiativ til mødet. De talte nok også om sager fra tilsynsrådet. Arbejdet i tilsynsrådet var i øvrigt ikke særligt vellidt blandt politikerne. Vidnet blev selv valgt ind i tilsynsrådet mod eget ønske.

Vidnet ville gerne lytte, men han kommenterede ikke sagerne. Peter Brixtofte var godt klar over, at vidnet havde en forpligtelse over for tilsynsrådet, og det er vidnets opfattelse, at det havde de en gensidig forståelse om. Peter Brixtofte har helt

¹ 349-3,b30. I kalenderen er anført: ”13:30 15:00, Møde med Arne Blom, Sted: Regatta P, Arne foreslået denne dag og PBX sagt Ok, LTJ skrevet til Arne 14.3, MOL bestil bord til ca. 3 - Hvem skal med - JLA??? og skal alle sagerne med????? Arne bekræftet mødet”.

sikkert også givet ham en almindelig politisk orientering om forestående tilsynsager fra Farum. Der var ikke tale om, at vidnet gik Peter Brixtoftes ærinde i tilsynsrådet. Vidnet kendte ikke til alle sagerne i kommunen, men han var interesseret i byrådsagerne og blev - som forklaret ovenfor - også orienteret gennem sin deltagelse i bestyrelsesmøderne i vælgerforeningen, hvor både amtsrådsmedlemmer og byrådsmedlemmer blev inviteret.¹

Adspurgt af kommissionen om hvorvidt vidnet efter det netop forklarede fik en særlig information ud over det, som de andre medlemmer af tilsynsrådet fik, forklarede vidnet, at han ikke mener, at han fik mere at vide end andre medlemmer af tilsynsrådet. Han stemte som de andre medlemmer, herunder for at Farum Kommune skulle give tilsynsrådet oplysninger. Kommunen var meget langsom til at reagere.”

Medlem af tilsynsrådet Karin Falkencrone (V) har forklaret:

”Vidnet trådte ind i tilsynsrådet for at se, hvad det var, og i øvrigt med en forudsætning om, at tilsynsrådet burde nedlægges. Der sad politikere i tilsynsrådet, men tilsynet med kommunerne var en juridisk opgave, og derfor skal der ikke sidde politikere. Den holdning havde hun også givet udtryk for i Frederiksborg Amtsbasis. Da hun kom i tilsynsrådet, fik hun sine formodninger bekræftet om, at der ikke burde sidde politikere i tilsynet, og i dag er den model da også opgivet. Tilsynet med amtsrådene skete jo også alene ved jurister i Indenrigsministeriet.

Adspurgt om hvorvidt hun var tilfreds med den forberedelse, som sagerne fik før forelæggelse i tilsynsrådet, forklarede vidnet, at medarbejderne i sekretariatet udførte deres arbejde, som de skulle. Vidnet fik en stor bunke papirer 4-5 dage før mødet, så vidnet tog et kursus i hurtig læsning på Den Kommunale Højskole i Grenå og klarede sig igennem. Det var imidlertid ikke tilfredsstillende, og hun sagde da også til sekretariatet, at det var lige lovlig voldsomt. Der var årligt fire ordinære møder. Hun husker ikke, om hun har bedt om flere møder, men det vil undre hende, hvis hun ikke har gjort det, men det var den mødehyppighed, der var lagt. Der kom flest sager omkring Farum Kommune, men der var mange latterlige sager imellem. Vidnet var tvunget til at læse alle sagerne igennem. På møderne var behandlingen både kvalitets- og tidsmæssigt ikke i orden. Der var afsat ca. to timer til et møde. Politikere har meget andet at se til og skulle ofte videre til andre møder. Vidnet husker ikke, om hun har været uenig i trufne formandsafgørelser, men

¹ Arne Blom er i Jyllands-Posten den 21. november 2009 i artiklen ”Peter Brixtofte fik fortrolig information” citeret for følgende: ”Det er rigtigt, at vi mødtes, men der var ikke tale om hemmelige møder. Du kan kalde det kammerateri eller en vennetjeneste, fordi jeg kendte Peter og var tidligere medlem af byrådet i Farum. Men det var Peter, der orienterede mig om sagerne. Ikke omvendt. ... Der er da ingen tvivl om, at Peter forsøgte at påvirke mig, men jeg tog aldrig Farums parti. Tværtimod var det mig, der forsøgte at gøre alle Brixtoftes ryglappere i byrådet medansvarlige for kommunens økonomiske kollaps, hvorfor jeg i dag ikke er så populær hos Venstre i Farum.” Peter Brixtofte udtalte ifølge samme artikel: ”Der er intet fortroligt eller hemmeligt i tilsynsrådets arbejde. Det er det rene tankespind. Fire af de fem medlemmer var politikere, og jeg har vel lov til at tale med hvem, jeg har lyst til og argumentere politisk. Jeg har aldrig presset Arne Blom eller andre i tilsynsrådet til noget. Arne Blom var som amtsrådsmedlem også medlem af tilsynsrådet og kunne som politisk valgt frit følge sin egen samvittighed og træffe sine egne beslutninger.” (447-5,f3,b72).

hun havde respekt for statsamtmandens afgørelser og for hans kompetence. Vidnet mener ikke, at hun har taget sager op af egen drift.

Det var et underligt tilsynsråd. Vidnet husker, at Georg Miksa på et møde havde sagt, at "min fornemste opgave er at få skovlen under Peter Brixtofte". Er det så seriøst? Der kom ingen reaktion på den bemærkning. Christian Trønning var svær at finde ud af. Vidnet syntes at kunne spore, at Christian Trønning var neutral og andre gange partisk. Hun sad med følelsen af, at Christian Trønning var imod alt, hvad der kom fra Farum Kommune, mens borgerne i Farum havde ret i deres klager. Hun kan ikke give eksempler på, at Christian Trønning kunne være forudindtaget, men det var, som sagerne blev fremlagt, den følelse, hun havde gennem hendes fire år i tilsynsrådet. Det er meget svært at beskrive.

Arne Blom var hendes partikollega, var i samme parti og boede i Farum. Statsamtmanden lyttede til Arne Blom om forholdene i Farum. Finn Hansen fra Skævinge var en "snu ræv", som han også lyttede til.

...

Adspurg om hvorvidt vidnet havde noget indtryk af, om Arne Blom mødtes med politikere fra Farum Kommune mere jævnligt, forklarede vidnet, at det var hendes indtryk, at det for Arne Blom, som jo boede i Farum, var naturligt, at han havde kontakt til partikollegaer der. Vidnet og Arne Blom telefonerede forud for møderne om sager fra de kommuner, de selv kom fra, og hvis der havde været en sag fra Fredensborg-Humblebæk, ville Arne Blom også have haft kontakt med hende herom.

... Der var ikke prestige i at sidde i tilsynsrådet, og sagerne var politiske. Hun følte ikke, at tilsynsrådene var objektive. Tilsynsrådet skulle for lang tid siden have været nedlagt, og tilsynet have fulgt det, der gælder for amterne. Så var det aldrig sket."

Medlem af tilsynsrådet Georg Miksa (A) har forklaret:

"Tilsynsrådet holdt møder omkring hver anden måned. Vidnet fik sagerne tilsendt med posten forud for møderne med henblik på forberedelse. Til stede på møderne var statsamtmanden og sagsbehandlere, Marianne, Kirsten og Karsten Bache, samt de politikere, der sad som medlemmer af tilsynsrådet. Kvaliteten af mødematerialet var god, sagerne var velforberedte, og sekretariatets udkast til svarskrivelser blev sjældent rettet eller omformuleret. Medlemmerne havde en politisk baggrund og kendte næsten samtlige byrådsmedlemmer i de 19 kommuner i amtet, selv om de ikke havde direkte kontakt med dem.

Adspurg om hvorvidt tilsynsrådet havde tilstrækkelig tid i forhold til antallet af sager, forklarede vidnet, at det var hans indtryk, at sagerne blev behandlet ordentligt, og han stolede trygt på rådssekretariatet og havde ingen grund til bekymring. Alle på rådsmøderne kom til orde, og tingene skulle ikke skyndes igennem. Rådsmøderne varede fra 1½ - 3 timer. Vidnet har aldrig i relation til sagerne fore-

taget selvstændige undersøgelser hverken vedrørende faktum eller juraen. Vidnet har ikke været uenig i nogen af de trufne formandsafgørelser. Han husker ikke tilfælde, hvor medlemmerne har bedt om, at tilsynsrådet tog sager op af egen drift.

Adspurgt om tilsynet med kommunernes økonomi forklarede vidnet, at han ikke mindes at have set de indsendte kommunale regnskaber, men det var sat på møderne "til efterretning", at regnskaber var indkommet, og de blev orienteret, hvis der var evt. bemærkninger, eller hvis der var indsigelser fra revisionen. Han mindes ikke, at specifikke tal i regnskaberne er blevet diskuteret. Vidnet husker ikke drøftelser i tilsynsrådet om det stigende underskud i Farum Kommune. Hvis det punkt konkret havde været på dagsordenen, mener han, at han ville have kunnet huske det.

Adspurgt om overvejelser om medlemmernes habilitet forklarede vidnet, at han husker, at Peter Brixtofte et par gange klagede over vidnets habilitet. Baggrunden var, at Peter Brixtofte mente, at vidnet efter avisartikler skulle have taget beslutning på forhånd vedrørende sager om Farum Kommune.

Foreholdt udskrift af tilsynsrådets møde den 2. august 2001¹ forklarede vidnet, at som han husker det i dag, kom spørgsmålet op på baggrund af en artikel i Amtsavisen. Foreholdt Karin Falkencrones forklaring tidligere i dag om, at vidnet skulle have udtalt, at hans fornemste opgave var at få skovlen under Peter Brixtofte, forklarede vidnet, at han ingen grund havde til at være ond på Peter Brixtofte, og den slags spøger politikere ikke med. Vidnet har kendt Peter Brixtofte siden 1990 og har bl.a. deltaget i budgetforhandlinger med ham i amtsrådet. De havde et godt socialt samvær. Peter Brixtofte har måske haft problemer med, at vidnet sad i tilsynsrådet, og det er så måske baggrunden for, at han har klaget til Indenrigsministeriet. Peter Brixtofte havde klaget over den tidligere statsamtsmand i forbindelse med Trevangssagen. Den eneste gang, de har haft en seriøs uenighed, var, da Peter Brixtofte mødte personlig op i tilsynsrådet sammen med udvalgsformanden i forbindelse med behandlingen af Trevangsagen, men der har ikke været noget dårligt forhold mellem dem, og vidnet har også siden spist frokost med Peter Brixtofte på Bregnerød Kro. Vidnet har ikke haft nogen grund til at være ond på Peter Brixtofte.

Vidnet husker ikke, at venstrefolkene i tilsynsrådet har oplyst om kontakt med Farum Kommune vedrørende de sager, rådet skulle behandle, men tvivler på at de har oplyst herom. Han var dog personligt ikke i tvivl om, at venstrefolkene talte sammen i andre sammenhænge. Det var en fingerspidsfornemmelse. Arne Blom havde tidligere siddet i byrådet i Farum. Medlemmerne af tilsynsrådet blev belært af statsamtmanden om, at de skulle være meget forsigtige i forhold til pressen vedrørende tilsynssager, og at det var meget sparsomt, hvad de kunne udtale sig om af hensyn til deres habilitet.

¹ 663-13,b21-22

Adspurgt om antallet af sager fra Farum Kommune forklarede vidnet, at det er hans fornemmelse, at Farum Kommune fra Trevang-sagen i midten af 1990'erne kom på top 10 med hensyn til klagesager.

Vidnet husker ikke sagen om afviklingsaftalen mellem Farum Boldklub A/S og Farum Kommune nærmere.

Vidnet mener ikke, at en anden udformning af reglerne eller af tilsynet i øvrigt kunne have ført til, at Farum-sagen var undgået. Tilsynsrådet var dybt professionelt, og vidste hvad det gjorde.

Adspurgt af kommissionen om det var sædvanligt, at man som medlem af tilsynsrådet kontaktede kommunen om verserende sager, forklarede vidnet, at det var det bestemt ikke, og at han aldrig er blevet kontaktet af partifæller vedrørende tilsyns-sager.”

Medlem af tilsynsrådet Finn Hansen (C) har forklaret:¹

”Adspurgt om der var ændringer i tilsynsrådets sagsbehandling i undersøgelsesperioden, forklarede vidnet, at han og George Miksa på et tidspunkt henvendte sig til amtsborgmester Lars Løkke Rasmussen vedrørende forholdet til Farum Kommune for at få "det tilbage på sporet". Det var nok engang i enten 2000 eller i hvert fald et år før, Lars Løkke Rasmussen blev minister. Vidnet og George Miksa bad Lars Løkke Rasmussen, som vidnet altid har haft et godt forhold til, om at tale med Peter Brixtofte, fordi der gik meget lang tid, når tilsynsrådet bad Farum Kommune om materiale, og de svar, der kom, gjorde, at de ofte var nødt til at skrive til kommunen igen. Det var ikke en officiel kontakt til Lars Løkke Rasmussen, men et uformelt møde, der nok varede tre kvarter til en time, hvor de bad ham om at prøve at løse "knuden" via sin kontakt til Peter Brixtofte, der også var i samme parti som amtsborgmesteren. Vidnet og Georg Miksa syntes, at det f.eks. var problematisk, at der forelå referater fra byrådsmøder, der ikke havde fundet sted. Adspurgt om hvorvidt de på mødet havde talt om specifikke sager, forklarede vidnet, at det gjorde de ikke, men med hensyn til at føre protokoller fra byrådsmøder, skal de være underskrevet og godkendt af byrådsmedlemmerne og ikke blot udfærdiges af kommunaldirektøren. Der forelå heller ikke en dagsorden. Lars Løkke Rasmussen gav udtryk for, at han ville tale med Peter Brixtofte, men det blev ikke bedre, og der var ingen mærkbar ændring i Farum Kommunes reaktioner over for tilsynsrådet. Vidnet gik ud fra, at Lars Løkke Rasmussen tog kontakt til Peter Brixtofte, men der kom aldrig nogen tilbagemelding.

Der var normalt 4 møder om året i tilsynsrådet, men senere kom der rigtig mange møder, og de "flyttede næsten sammen". Møderne foregik med dagsorden, og 99 % af sagerne var rene ekspeditionssager. Der var kun en kommune, der var problemer med i Frederiksborg Amt, og alle andre end Farum rettede ind. Når de fik re-

¹ 316-180

visionsberetninger, så tilsynsrådet efter rettelserne/anmærkninger fra revisionen, og om de var fulgt op.

Formelt var vidnet efter 31. december 2001 udtrådt af tilsynsrådet, men han blev indkaldt som suppleant for konservative Eva Nejstgaard. Allerede inden sagerne dukkede op i pressen, havde tilsynsrådet påtalt mange ting i kommunen. De sager tog lang tid at behandle, og ofte gik der op til 3-5 måneder, før kommunen svarede, nogle gange med modspørgsmål, og så gik der yderligere 3 måneder. Det var ikke fordi tilsynsrådet halvsov i timen, for de var godt klar over mange af de ting, der foregik i Farum, og som ikke var efter bogen, herunder at de brugte af de deponerede penge, at der var problemer med bl.a. Farum Park, borgmesterens formandskab i boldklubben, sponsorkontrakter osv. Der var f.eks. sagen om Jydsk Rengøring, der fik for 78 mio. kr. rengøringskontrakter uden udbud, og så blev de pludselig sponsor i boldklubben med reklamer på alle stolene.

De tog nogle sager op af egen drift ud fra historier i pressen, men de fik også mange henvendelser fra byrådets politikere, bl.a. fra SF, som rådet var nødt til at tage op. Der var også mange borgere, der klagede til tilsynsrådet. Tilsynsrådet tog ikke "småfnidder"-sager op af egen drift, men hvis de fik henvendelser fra byrådsmedlemmer, så tog de det op. Vidnet har kun talt meget lidt med Per Edrén, som vidnet var partifælle med, om dennes byrådsarbejde. Per Edrén var advokat og burde kende sine forpligtelser. Vidnet var ikke i kontakt med Per Edrén i konkrete sager, men på et tidspunkt drøftede de udviklingen i Farum, og vidnet sagde til ham, at som jurist/advokat kunne han ikke være med i sådan et cirkus. Vidnet kan ikke tidsfæste det.

Det var kun Christian Trønning, der udtalte sig til pressen. Vidnet er dog kommet for skade selv at udtale sig til Berlingske Tidende en enkelt gang, hvilket ikke gjorde ham inhabil.

Vidnet var i slutningen af 1990'erne opmærksom på, at der var et stigende underskud i Farum Kommune, og det blev drøftet på tilsynsrådsmøderne. Tilsynsrådet gav Farum Kommune besked på, at det ikke var god skik. Andre kommuner afleverede deres regnskab, som revisoren havde underskrevet, og var i orden. Tilsynsrådet sagde også til Farum Kommune, at regnskabet skulle være retvisende, men kommunen medregnede kommende ejendomssalg og den slags. Det var ikke tilsynsrådet, der sad og sov. Der var ingen bemærkninger til regnskaberne i 2000, bemærkningerne til regnskaberne kom først i efteråret 2001. Vidnet mener, at Farum Kommune havde samme revisor, en revisor Andersen fra Kommunernes Revision, som også reviderede Skævinge Kommune, og han fortalte vidnet, at Farum Kommune, var den eneste kommune i amtet, som de reviderede, der kørte med underskud.

...

Adspurgte om tilsynsrådets brug af frister forklarede vidnet, at hvis de sendte spørgsmål ud fra et rådsmøde, så skulle kommunen svare tilbage inden for 14 dage/en måned. Man forventede, at tilsynsrådet fik svar på spørgsmålet efter førstkommende byrådsmøde, og det gjaldt også, hvis revisionen havde bemærkninger.

...

Adspurgt om eventuelle forslag til imødegåelse af en gentagelse af "Farum-sagen" med videre forklarede vidnet, at hvis Indenrigsministeriet havde gået ind og understøttet tilsynsrådet, havde det måske hjulpet, fordi tilsynsrådet er jo Indenrigsministeriets organ eller forlængede arm. Det ville have hjulpet, hvis indenrigsministeren var trådt i karakter, når der opstod problemer i en kommune. Så var Farum-sagen ikke opstået. Indenrigsministeren skulle have fortalt Farum Kommune, at nu var det slut, og at tilsynsrådet var i deres gode ret til at få alle oplysningerne. Farum Kommune havde ingen respekt over for tilsynsrådet. Det skulle bare have været den samme lov, der gjaldt i 274 andre kommuner, som også gjaldt i Farum."

Medlem af tilsynsrådet Peter Philip Heimbürger (O), har forklaret:¹

"Vidnet havde ingen særlig indsigt i Farum Kommune, men han boede selv i Birkerød, og hans indtryk af Farum var, at der var gang i den. Peter Brixtofte blev rost i ny og næ for, at det gik så godt. Vidnet havde derfor til at begynde med ikke grund til at tro, at Farum var et problem. Der var også andre sager, som tilsynsrådet skulle tage sig af, da artiklerne i BT startede i februar i 2002.

Vidnet oplevede tilsynsrådet som en gruppe af medlemmer, der skulle vurdere oplæggene fra statsamtmanden Christian Trønning og hans folk. Der var måske en diskussion medlemmerne imellem, men det mandede normalt ud i, at man fulgte indstillingerne, og det var meget få gange, at der var længere diskussion af sagerne. Normalt gik det meget smertefrit. Nogle medlemmer i tilsynsrådet havde måske særlig indsigt i Farum Kommune, f.eks. Arne Blom som havde siddet i Farum Byråd og kendte til Farum Kommune, og vidnet talte med ham. Vidnet tror ikke, at der var nogen medlemmer, der vidste mere, end hvad de andre kunne finde ud af.

Det var ikke dengang vidnets indtryk, at Arne Blom havde drøftet sager forinden med Peter Brixtofte. Det afspejlede sig ikke under behandlingen af sagerne, men Arne Blom vidste noget om Farum Kommune, og det lagde han ikke skjul på. Vidnet husker ikke, at Arne Blom har nævnt, at han holdt møder med Peter Brixtofte, men vidnet var jo godt klar over, at Arne Blom kendte Peter Brixtofte.

Adspurgt om Farum Kommunes økonomi forklarede vidnet, at i tilsynsrådet base-rede man sin mening på de oplæg, som man fik fra Christian Trønning. Vidnet vidste, at regnskaberne blev revideret af den kommunale revision, og han gik ud fra, at så var den sag i orden. Derfor overlod vidnet sagerne til dem, der havde siddet i tilsynsrådet i mange år, og som vidste noget om regnskab. Vidnet kom først ind i tilsynsrådet i 2002, og regnskaber og revisionsberetninger var ikke vidnets stærke side. Vidnet husker at have set regnskaberne, men han husker ikke detaljerne. Han husker ikke diskussioner om et stigende underskud i Farum Kommune."

¹ 316-181

26.8.5. Andre vidner

Cand. jur. Steen Gensmann, der fra 1999 udførte konsulentopgaver for Farum Kommune og fra 1. januar 2002 blev ansat som sekretariatschef, har forklaret:¹

”På spørgsmål om hvorvidt der efter vidnets opfattelse var forskel på tilsynsrådets indsats før og efter Farum-sagens opkomst, bemærker vidnet, at han efter at have læst de gamle sager har den opfattelse, at der bestemt var en forskel i tilsynsrådets indsats og intensitet før og efter Farum-sagens opkomst. De tidligere sager er ikke behandlet med den samme dybde og grundighed med hensyn til at stille krav og yderligere spørgsmål om oplysninger i de sager, der blev behandlet. Det er hans opfattelse, at Farum Kommune bistået af advokat Mogens Heide-Jørgensen besvarede tilsynsrådets henvendelser meget lemfældigt og i en tone, som vidnet ikke bryder sig om, og de holdt tilsynsrådet hen. Vidnet ved ikke, hvorfor tilsynsrådet ikke gjorde mere. Med de kompetencer, tilsynet havde, kunne de godt have gjort mere. Man kunne have været mere aktiv i hvert fald i 2001, hvor der var en mangfoldighed af kritik og massivt forsinkede regnskaber, som aldrig blev afleveret til tiden, men der var nok også for lidt personale i tilsynsrådet indtil Farum-enheden kom på plads.

Med Farum-enheden fik tilsynsrådet 5 jurister til Farum-sagerne. De var meget effektive, meget aktive og meget grundige. De stillede hidtil uhørte, men berettigede krav. Der blev sat frister. Det havde tilsynsrådet aldrig før gjort. I starten kunne kommunen ikke få udsættelse af besvarelser. Der blev truet med tvangsbøder. Der blev holdt byrådsmøder om søndagen for at overholde fristen på besvarelserne til tilsynsrådet. Samarbejdet blev bedre og bedre. Effektiviteten blev endnu større efter, at tilsynet kom til Statsamtet København.”

Karsten Ole Knudsen, kommunaldirektør i Farum Kommune fra 1. januar 2003, har forklaret:²

”Det var efter vidnets opfattelse ikke nødvendigt for tilsynsrådet at sætte så massivt ind. Det er nok muligt, at f.eks. et krav om tilbagebetaling på 5.000 kr. fordi en person havde været med på for mange rejser, kunne risikere at blive forældet, hvis man ikke var hurtig nok, men det er ikke i overensstemmelse med vidnets opfattelse af, hvad genopretning går ud på, at prioritere sådanne opgaver. Retsgrundlaget virkede uigennemtænkt og ureflekteret. Vidnet har ikke noget godt at sige om tilsynsrådets indsats i 2003. Vidnet bad om et møde med Christian Trønning om tilsynsrådets virke, men han ville ikke mødes med vidnet. Vidnet og Vibeke Vinten fra KL tog til et møde med tilsynsrådet i Hillerød, og Christian Trønning var da også til stede, men han forlod mødet efter 5 minutter og overlod mødet til to medarbejdere, der efter vidnets opfattelse var ”forvaltningsmæssige amatører”. Samarbejdet med tilsynsrådet kom aldrig til at fungere.

¹ 316-152

² 316-172

Vidnet følte, at tilsynsrådet overdængede kommunen med krav om undersøgelser om f.eks. rejseafregninger, som var helt ude af proportioner i forhold til hvilke beløb, man senere kunne hente ind. Det burde have været muligt i løbet af 2-3 måneder at få klarhed over hvilke krav, der måske kunne holde vand. Hvilken energi kunne der ikke være frigjort, hvis ikke der skulle have været spildt tid med disse undersøgelser. Det er for så vidt rigtigt, at kommunen ikke svarede, før man blev rykket. Det var udtryk for en resurse-mæssig prioritering i kommunen. At true med dagbøder var helt ud over enhver form for rimelighed. Kommunen befandt sig i en kortlægningsfase. Det var vidnets opgave at få penge hjem på en overkommelig måde. Tilsynsrådets krav gik ud over, hvad der kunne tjene et fornuftigt formål.”

Kontorchef Vibeke Vinten, Kommunernes Landsforening, der i 2003 på konsulentbasis assisterede Farum Kommune med behandlingen af tilsynsrådssager, har forklaret:¹

”Vidnet forsøgte at etablere et samarbejde med tilsynsrådet. Hun fik et møde i stand med Christian Trønning og Henrik Græsdal samt Karsten Ole Knudsen, men Christian Trønning hilste blot kort på og gik igen, måske for at stå frit. Karsten Ole Knudsen, Henrik Græsdal og vidnet gennemførte mødet. Vidnet prøvede at lave aftaler om prioritering af sagerne, hvor der blev taget hensyn til byrådets mødedekadence. Der kom dog ingen aftale, så de arbejdede videre med sagerne, og der kom stramme frister til Farum Kommune. Tilsynsrådet gav dem en forholdsordre om, at sådan var det, og at fristerne skulle overholdes. Det var bare at tage fat.

Foreholdt brev af 21. marts 2003 fra tilsynsrådet² der indeholder formuleringen ”Tilsynsrådet anmoder om udtalelsen snarest belejligt, dog senest den 10. april 2003” og nævner mulighed for tvangsbøder, forklarede vidnet, at baggrunden for, at Farum Kommune henvendte sig til KL, netop var, at tilsynsrådet truede byrådet med tvangsbøder. Det var ikke normalt andre steder, men det var normalbilledet i Farum, da vidnet var der. Tilsynsrådets frister var lige stramme nok.

Foreholdt e-mail af 27. marts 2003 fra vidnet samt telefonnotat af 1. april 2003 fra Jacob Næsager³ forklarede vidnet, at det somme tider lykkedes at få udsættelse på frister. Farum-enheden i tilsynsrådet beroede på en ekstraordinær bevilling, hvor der var ansat en række personer, som skulle være beskæftiget, indtil bevillingen udløb på et tidspunkt, og det kunne måske have betydning for fristerne. Det var nødvendigt at afholde ekstraordinære byrådsmøder for at overholde fristerne.”

¹ 316-157

² 256-11,f1,b313-316

³ 256-11,f1,b310-311

Daværende indenrigs- og sundhedsminister Lars Løkke Rasmussen har forklaret:¹

”Foreholdt vidnet Finn Palle Hansens forklaring² forklarede vidnet, at han ikke kan bekræfte, at der blev holdt et møde som beskrevet. Finn Hansen og Georg Miksa var medlemmer af amtsrådet, og derfor havde vidnet haft et utal af kontakter med dem, men vidnet kan med bestemthed afvise, at han har påtaget sig den opgave at rette op på forholdet mellem Farum Kommune og tilsynsrådet. Det ville da også have været en mærkelig opgave at påtage sig. Som amtsborgmester har han ingen relationer til tilsynsrådet. Vidnet har heller ingen erindring om et møde af den karakter som Finn Palle Hansen har forklaret om. Vidnet kan dog erindre, at der i relation til Farum Kommune var en generel irritation i amtet og andre kommuner over, at kommandolinjen ikke var fuldstændig strømlinjet i forhold til Farum Kommune, men det havde ikke noget med tilsynsrådet at gøre.”

26.9. Sammenfatning og vurdering

Frederiksborg Statsamts allokering af resurser til tilsynsområdet i tiden forud for Farum-sagens opkomst synes at have ligget lidt over gennemsnittet, hvorefter der (1996) blev anvendt godt ét AC-årsværk på opgaven i hvert statsamt.

I begyndelsen af 2000 rejste Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt bl.a. de tunge sager vedrørende opførelse og udlejning af Farum Park og om habilitet og mulig magtfordrejning i forbindelse med tilladelse til etablering af en Metax-tankstation. Samme forår gik den fuldmægtig, der i en årrække havde behandlet Farum-sagerne, på pension, og statsamtmand Christian Trønning bad i den forbindelse Indenrigsministeriet om hjælp med at finde en afløser med særlig indsigt i området. Løsningen blev, at en souschef fra ministeriet den 15. september 2000 tiltrådte en nyoprettet stilling som sekretariatschef i statsamtet, idet ministeriet samtidig ydede en ekstrabevilling i 2001 på 300.000 kr. til den hermed forbundne ekstra lønudgift. Sekretariatschefen fratrådte imidlertid stillingen allerede den 1. april 2001, og en ny fast sagsbehandler på Farum-sagerne var først på plads i sommeren i 2001.

I forbindelse med Farum-sagens opkomst i medierne i februar 2002 rejste Christian Trønning over for Indenrigs- og Sundhedsministeriet på ny resursspørgsmålet. Statsamtet fik herefter en tillægsbevilling i 2002 på 500.000 kr. til ansættelse af en yderligere fuldmægtig, der tiltrådte 15. april 2002. I løbet af foråret 2002 rejste tilsynsrådet et meget stort antal sager vedrørende Farum Kommune, og efter nye henvendelser til Indenrigs- og Sundhedsministeriet i

¹ 316-192

² 316-180,b2-3

juli, august og september 2002, tiltrådte Folketingets Finansudvalg den 9. oktober 2002 en anmodning fra ministeren om en bevilling på 3 mio. kr. til oprettelse af den særlige Farum-enhed ved tilsynsrådet. Det er næppe realistisk at forestille sig, at resursetilførslen til statsamtet kunne være opnået væsentligt tidligere, jf. herved også afdelingschef Thorkild Juuls forklaring, hvorefter ”ministeriet som bevillingsgiver nok normalt ville have udvist større skepsis og stillet kritiske spørgsmål til belysning af behovet, men både Indenrigsministeren og Finansministeren var i en position, hvor de ikke kunne stille ret meget op over for de nævnte resurseønsker.”

Peter Brixtofte stod som borgmester over for tilsynsrådet for en kritisk, uvillig og konfrontatorisk linje præget af manglende samarbejde og angreb på medlemmer af tilsynsrådet og medarbejdere i dets sekretariat. Det må lægges til grund, at Peter Brixtofte havde i hvert fald en vis opbakning til denne linje fra et flertal af byrådets medlemmer.¹ Farum Byråds både i form og indhold usædvanlige, generelle henvendelse til tilsynsrådet den 9. august 2000 blev da også vedtaget af et bredt byrådsflertal, der også omfattede SF's og Socialdemokraternes stemmer, idet Sabine Kirchmeier-Andersen dog undlod at stemme. Borgmesterens generelle holdning over for tilsynsrådet, der var offentligt kendt, hindrede endvidere ikke genvalg med meget store personlige stemmetal.

Kommissionen har ikke fundet holdepunkter for, at denne adfærd fra borgmesterens side, der kan opfattes som et forsøg på intimidering af tilsynsrådet, skulle have medført ”berøringsangst” i forhold til Farum Kommune. Den beskrevne holdning over for tilsynsrådet har imidlertid også udmøntet sig i trænering af sager ved forsinkede eller ufylddestgørende svar på tilsynsrådets høringer af byrådet. Det må lægges til grund, at tilsynsrådets arbejde med sagerne vedrørende Farum Kommune herved i en række tilfælde er blevet forsinket og besværliggjort. Som eksempel kan nævnes sagen vedrørende Farum Park, hvor følgende datoliste kan opstilles:²

¹ Se for eks. Lars Gram (V)'s udtalelse i byrådsmødet den 30. oktober 2001 refereret i bind 13, kapitel 22.3.3.3.: ”Jeg synes, at det var smart i begyndelsen at holde kortene tæt ind til kroppen, fordi vi skulle, jeg troede, at det var for, at vi skulle narre oppositionen, vi skulle narre tilsynsrådet, vi skulle narre Indenrigsministeriet osv. Jeg synes, der hvor vi er nu, det er at vi narrer os alle sammen, vi narrer os selv, og vi narrer byens borgere, ved ikke at fortælle hvor vi står henne.” Se beretningens bilag 1.1.2.6. om høringssvar fra seks byrådsmedlemmer og kommissionens bemærkninger hertil.

² Datolisten omfatter kun de sagsskridt, der vedrører høring af Farum Byråd, samt datoen for tilsynsrådets afgørelse. Sagen er udførligt omtalt i bind 7, kapitel 10.5.1.1. og bind 13, kapitel 21.6.4.4.

31. januar 2000: Tilsynsrådet anmoder Farum Byråd om en udtalelse uden angivelse af svarfrist
11. april 2000: Sagen er på Farum Byråds dagsorden, men udsættes til næste møde
9. maj 2000: Farum Byråd vedtager svar til tilsynsrådet
11. maj 2000: Tilsynsrådet modtager svaret vedlagt bl.a. fremlejekontrakt men uden kontraktens bilag
22. maj 2000: Tilsynsrådet anmoder i telefax Farum Byråd om omgående at fremsende bilagene til fremlejekontrakten
21. juni 2000: Tilsynsrådet rykker og anmoder om behandling på førstkommende byrådsmøde og truer med sanktioner
4. juli 2000: Tilsynsrådet anmoder Farum Byråd om en udtalelse om dispositionernes forhold til lånebekendtgørelsen og om ”fuldstændig aktindsigt i sagerne vedrørende salg og leje af Farum Park og Farum Multihal”
2. august 2000: Farum Byråd fremsender ny fremlejekontrakt med to bilag til tilsynsrådet
4. oktober 2000: Tilsynsrådet anmoder Farum Byråd om snarest at besvare brev af 4. juli 2000
25. oktober 2000: Tilsynsrådet anmoder Farum Byråd om inden en uge at oplyse, hvorpå sagen beror
15. november 2000: Advokat Mogens Heide-Jørgensen meddeler på vegne Farum Byråd tilsynsrådet, at sagen er på byrådets dagsorden 28. november 2000
30. november 2000: Farum Byråd besvarer tilsynsrådets brev af 4. juli 2000 og foreslår, at tilsynsrådet selv gennemser sagen i kommunen
30. marts 2001: Tilsynsrådet afviser Farum Byråds forslag af 30. november 2000 og anmoder på ny uden angivelse af svarfrist om fremsendelse af alle relevante akter
8. august 2001: Farum Byråd besvarer tilsynsrådets brev af 30. marts 2001 og fremsender en række sagsakter
7. december 2001: Tilsynsrådet fremkommer med sin udtalelse.

Det kan konstateres, at tilsynsrådet før 2002 ved høring af Farum Kommune - som det er almindeligt mellem offentlige myndigheder - ikke i første omgang har fastsat svarfrist eller har

anmodet om svar ”snarest belejligt” eller lignende. I tilsynsrådets rykkere ses i større omfang tidsbestemte svarfrister. Praksis har i sager vedrørende aktindsigt generelt været lidt mere restriktiv, navnlig således at der i højere grad er anvendt tidsbestemte frister. Trussel om tvangsbøder er kun anvendt helt undtagelsesvist.¹ Et sådant skridt er da også meget usædvanligt ved korrespondance mellem offentlige myndigheder, og der har angiveligt blandt medarbejdere i tilsynsrådet endvidere været tvivl om hjemmelen hertil, jf. fuldmægtig Marianne Petersens forklaring herom. I forbindelse med de mange sager, der blev rejst af tilsynsrådet fra februar 2002, er der i vidt omfang fastsat tidsbestemte svarfrister og truet med tvangsbøder ved fristoverskridelse. Ved tilsynsreformen, der trådte i kraft den 1. januar 2004, blev adgangen til at fastsætte svarfrister præciseret i kommunestyrelseslovens § 49, stk. 3. Ifølge forarbejderne er muligheden for at anvende sanktioner herved blevet forbedret, idet overskridelse af en fastsat svarfrist herefter umiddelbart kan anses som en undladelse af en forpligtelse med den fornødne klarhed til, at undladelsen kan berettige til anvendelse af tvangsbøder med henblik på at gennemtvinge tilvejebringelsen af oplysninger, jf. lovens § 50 b.

Der kan ikke bortses fra, at en skærpelse på et tidligere tidspunkt af tilsynsrådets praksis med hensyn til svarfrister over for Farum Kommune kunne have afkortet rådets sagsbehandlingstid også i de store og væsentlige sager, der blev indledt i 2000, herunder sagen vedrørende FIH's finansiering af idrætsbyggerierne. Kommissionen finder det imidlertid tvivlsomt, om det herved ville have været muligt at fremskynde sagsbehandlingen i en sådan grad, at det på afgørende måde havde begrænset omfanget af de problemer, som kommunen endte med at have.

Også i andre sager, herunder sager vedrørende aktindsigt, har sagsbehandlingstiden i tilsynsrådet i nogle tilfælde været længere end sagernes karakter umiddelbart synes at kunne begrunde. Dette må dog ses i sammenhæng med de resursemæssige udfordringer, som tilsynsrådet stod med fra foråret 2000 og indtil den særlige Farum-enheds etablering 1. januar 2003.

Også Indenrigsministeriet har i nogle sager haft en sagsbehandlingstid af en længde, der ikke umiddelbart lader sig forklare ud fra sagernes indhold. Dette gælder således sagen om psykolog Ulla Andersen omtalt i bind 5, kapitel 7.4.2. (Indenrigsministeriets j.nr. 4.k. 1994/122-

¹ Se for eksempel bind 7, kapitel 10.5.1.1.5.: Rykker af 21. juni 2000 i sagen om fremleje af Farum Park til Farum Boldklub A/S (hjemmel fejlagtigt anført som kommunestyrelseslovens § 61 c) og bind 12, kapitel 20.3.13.: Høring af 13. april 2000 i sag om aktindsigt i rapport vedrørende plejecenteret Lillevang.

207-3) og sagen om Farum Kommunes salg af ejendomme i "Stationsområdet" til Pen-Sam omtalt i bind 8, kapitel 12.3.2.2. (Indenrigsministeriets j.nr. 1.k. 1992/1079-207-1). Såvel tilsynsrådet som ministeriet har da også i flere tilfælde beklaget lang sagsbehandlingstid.¹

Tilsynsrådets og Indenrigsministeriets sagsbehandling i forbindelse med de i beretningen omtalte tilsynssager giver ikke i øvrigt kommissionen anledning til generelle bemærkninger.

Kommissionen finder, at tilsynsrådet ikke med rette kan kritiseres for at have "siddet på hænderne". Tilsynsrådet har således også forud for Farum-sagens opkomst i februar 2002 i flere tilfælde rejst sager vedrørende Farum Kommune uden forudgående klage, herunder væsentlige sager vedrørende bl.a. borgmesterens og andre byrådsmedlemmers habilitet i sager med relation til Farum Boldklub A/S (10. februar 1999),² mulig kritisabel sammenhæng mellem kommunens ordrer til private virksomheder og samme virksomheders sponsorater for Farum Boldklub A/S (10. februar 1999),³ den økonomiske struktur omkring driften af Farum Park og dets overdragelse til Farum Boldklub A/S (31. januar 2000)⁴ og den såkaldte Metax-sag (31. januar 2000).⁵

Som eksempel på, at Indenrigsministeriet efter presseomtale har taget en sag op til behandling, kan nævnes sagen vedrørende Farum Kommunes dispositioner vedrørende rensningsanlæg mv., som ministeriet i kraft af sit ressortbetingede overtilsyn med overholdelsen af lånebekendtgørelsen tog op i sommeren 1998.⁶ Da ministeriet - efter noget "tovtrækkeri" med Farum Kommune - havde fået udleveret de indgåede kontrakter, udtalte indenrigsminister Thorkild Simonsen på grundlag af en indhentet udtalelse fra Kammeradvokaten, at der reelt var tale om låneoptagelse hos FIH i strid med lånebekendtgørelsen, og at lånet som udgangspunkt skulle indfries. Da Farum Kommune bestred dette, var embedsværkets indstilling til

¹ Se som eksempler for så vidt angår tilsynsrådet bind 11, kapitel 15.3.2.1.2., bind 12, kapitel 20.3.14.2. og kapitel 20.3.15.2. og for så vidt angår Indenrigsministeriet bind 3, kapitel 4.5.2.4. (spørgsmålet om inhabilitet for borgmesteren og andre byrådsmedlemmer, der tillige var bestyrelsesmedlemmer og/eller aktionærer i Farum Boldklub A/S) og bind kapitel 12, 20.3.14.1. (Dagbladet Arbejderens klage over afslag på aktindsigt i kommunens aftale med ISS om drift af daginstitutioner). Se hertil bilag 1, afsnit 1.4.2.2., med gengivelse af høringssvar fra embedsmænd i det tidligere Indenrigsministerium og kommissionens bemærkninger hertil.

² Omtalt i beretningens bind 4, kapitel 5.6.

³ Omtalt i beretningens bind 7, kapitel 11.3.

⁴ Omtalt i beretningens bind 7, kapitel 10.5.

⁵ Omtalt i beretningens bind 3, kapitel 4.4.5.3., bind 4, kapitel 5.4.1.4., 5.6.4.3., bind 7, kapitel 11.3.2.6. og bind 16, kapitel 27.4.2.

⁶ Omtalt i beretningens bind 13, kapitel 21.6.4.2.

ministeren, at ministeriet anlagde retssag imod kommunen. Sagen endte dog med at blive forliget, idet ministeriet frafaldt indfrielse af engagementet med FIH mod, at kommunen dels indfriede hele sin øvrige langfristede gæld opgjort til ca. 200 mio. kr., dels deponerede et beløb på 140 mio. kr. Ministeren ønskede således med sin kommunale baggrund¹ ikke en langvarig retssag med en højtprofileret og populær borgmester som modpart.

Indenrigsminister Karen Jespersen fandt ikke anledning til i foråret 2000 at gå ind i sagen om FIH's finansiering af Farum Park,² selv om ministeriet i et notat af 16. februar 2000 havde vurderet, at kommunens dispositioner udløste pligt til deponering af et beløb, der af ministeriet da blev skønnet i størrelsesordenen 200 mio. kr. I sit svar på et spørgsmål om sagen fra Folketingets Kommunaludvalg henviste ministeren til, at sagen blev undersøgt af Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt, og at hun derfor ikke kunne udtale sig om arrangementets lovlighed i forhold til lånereglerne. Som omtalt i bind 13, kapitel 21.6.11., er det kommissionens vurdering, at den meget betydelige yderligere gældsætning af kommunen kunne være blevet begrænset, hvis Indenrigsministeriet som overordnet ressortansvarlig for kommunernes låntagning i foråret 2000 var gået ind i sagen på samme måde, som det tidligere var sket vedrørende Farum Kommunes dispositioner med hensyn til rensningsanlægget.^{3 4}

En anden meget omtalt sag var sagen vedrørende bl.a. mulig magtfordrejning i forbindelse med tilladelse til byggeri af en Metax tankstation i Farum.⁵ Tilsynsrådet sluttede som omtalt i bind 7, kapitel 11.3.2.6., i første omgang sagen med henvisning til, at en stillingtagen til spørgsmålet om, hvorvidt kommunen havde varetaget usaglige hensyn, ville forudsætte en vurdering af bevismæssige tvivlspunkter, som tilsynsrådet ikke havde forudsætninger for at foretage. Indenrigs- og Sundhedsministeriet pålagde efter klage fra en borger tilsynsrådet at genoptage sagen med henblik på yderligere undersøgelser af spørgsmålene om inhabilitet og mulig magtfordrejning og endvidere undersøgelse af spørgsmål om planlovens og delegati-

¹ Thorkild Simonsen var medlem af Århus Byråd 1966-97, rådmand 1970-82 og borgmester 1982-97. 1978-97 var han medlem af Kommunernes Landsforenings bestyrelse, 1979-82 og 1986-92 som formand.

² Omtalt i beretningens bind 13, kapitel 21.6.4.4.

³ Også i forbindelse med Farum Kommunes sale-and-lease-back aftale vedrørende kommunens skoler og svømmehal bad Indenrigsministeriet straks efter, at ministeriet via dagspressen var blevet bekendt med sagen, kommunen om at fremsende kopi af de indgåede aftaler til ministeriet. I denne sag deponerede kommunen imidlertid af egen drift hele provenuet på 518 mio. kr., jf. bind 13, kapitel 21.6.4.3.

⁴ Se hertil bilag 1, afsnit 1.4.2.1., med gengivelse af høringssvar fra embedsmænd i det tidligere Indenrigsministerium og kommissionens bemærkninger hertil.

⁵ Sagen er omtalt i bind 3, kapitel 4.4.5.3., bind 4, kapitel 5.4.1.4., 5.6.4.3., bind 7, kapitel 11.3.2.6. og bind 16, kapitel 27.4.2.

onsreglernes overholdelse. De sidstnævnte spørgsmål var ikke rejst i borgerens oprindelige klage til tilsynsrådet. Ministeriet redegjorde i den forbindelse for tilsynsmyndighedernes muligheder for at oplyse en sag, herunder muligheden for at pålægge byrådsmedlemmer tvangsbøder. Sideløbende med tilsynsrådets genoptagelse af sagen kom den også til at indgå i den uvildige advokat- og revisorundersøgelse, der bl.a. konkluderede, at kommunen ikke havde varetaget usaglige hensyn i sagen. Sagen blev endvidere efterforsket af Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet, der efter bl.a. at have afhørt ledende medarbejdere hos Metax og hos Jysk Sengetøjslager, sluttede sagen. Tilsynsrådet afgav efter sin fornyede behandling af sagen en omfattende udtalelse.¹ Tilsynsrådet fandt, at habilitets- delegations- og naboorienteringsregler var blevet tilsidesat i forbindelse med kommunens behandling af sagen, og at Peter Brixtofte ved at blande sig i det materielle indhold på plan- og miljøudvalgets sagsområde havde overskredet den kompetence, han var tillagt som borgmester. Tilsynsrådet fandt det fortsat ikke godtgjort, at der havde været varetaget usaglige hensyn i Farum Kommunes sagsbehandling.

Sagen vedrørende udlicitering af sekretariatsfunktioner for skatteankenævn og vurderingsråd² illustrerer de problemer, der kan opstå i samspillet mellem det kommunale tilsyn og de ressortansvarlige sektormyndigheder. Tilsynsrådet udtalte med støtte i indhentede udtalelser fra Told- og Skattestyrelsen, at Farum Kommune ved udliciteringen i strid med lovgivningen havde overladt udøvelse af myndighedsopgaver til private. Farum Byråd svarede tilsynsrådet, at byrådet var uenig med tilsynsrådet, idet de udliciterede opgaver efter byrådets opfattelse ikke vedrørte myndighedsudøvelse, men faktisk forvaltningsvirksomhed. Byrådet udtalte videre, at der på den baggrund ikke ville ske en genforhandling af aftalen om udlicitering, og at Farum Byråd ikke agtede at foretage sig yderligere i sagen. Tilsynsrådet anmodede derpå Skatteministeriet om en udtalelse om, hvorvidt tilsynsrådet efter ministeriets opfattelse burde anvende sanktioner efter kommunestyrelsesloven over for byrådet. Tilsynsrådet anså således de centrale skattemyndigheder, der efter skattestyrelseslovens kapitel 2 førte tilsyn med de lokale lignings- og vurderingsmyndigheder, for at være ansvarlig sektormyndighed.³ Told- og Skattestyrelsen svarede, at sektormyndighederne ingen kompetence havde til generelt at påta-

¹ 254-16,b6-40

² Omtalt i beretningens bind 6, kapitel 9.2.6.3.

³ Som anført ovenfor i afsnit 26.1.6. vil det normalt være en forudsætning for tilsynsmyndighedens anvendelse af sanktioner, at ressortmyndigheden har udtalt, at der foreligger en klar ulovlighed, der er så alvorlig, at anvendelse af sanktioner skønnes påkrævet.

le, at Farum kommune havde valgt at udlicitere sekretariatsbetjeningen til et privat revisionsfirma, idet dette under de foreliggende omstændigheder lå uden for rammerne af bestemmelserne i skattestyrelsesloven. Styrelsen fastholdt således over for tilsynsrådet, at dette havde initiativforpligtelsen med hensyn til at iværksætte sanktioner. Der fulgte yderligere korrespondance herom, og sagen fandt først sin afslutning ca. 2½ år efter tilsynsrådets oprindelige udtalelse - og uden at sanktioner var blevet iværksat - da lovændringer havde ført til nedlæggelse af vurderingsrådene og overførelse af sekretariatsbetjeningen af skatteankenævnene til staten.

Sagen vedrørende helårsbeboelse i sommerhusområdet Trevang og sagen vedrørende ungdomsboligbyggeriet illustrerer de problemer, der kunne være forbundet med den politiske repræsentation i de daværende tilsynsråd.

I Trevang-sagen,¹ hvor tilsynsrådets flertal havde truet Farum Byråd med sanktioner, udtalte planudvalgsformand Regner Møller (V) under et byrådsmøde, at ”Venstres medlem af tilsynsrådet og SF’s medlem af tilsynsrådet har sagt til os, at de vil stemme sammen med Farum” og opfordrede socialdemokraterne til at få ”deres medlem af tilsynsrådet til en samtale”, ”således at vi kan stoppe denne her”. Forslaget blev straks i mødet afvist, men sagen blev omtalt i pressen og førte til en henvendelse fra Indenrigsministeriet til tilsynsrådet, hvis medlemmer over for ministeriet måtte erklære, at de var ”enige i, at de i deres tilsynsfunktion ikke er repræsentanter for bestemte politiske interesser, og at rådet træffer sine beslutninger efter en retlig vurdering”.

Det må efter indholdet af Peter Brixtoftes kalender og tilsynsrådsmedlem Arne Blom (V)’s forklaring efter forhold heraf lægges til grund, at Arne Blom har drøftet tilsynssager med Peter Brixtofte forud for sagernes behandling i tilsynsrådet. I sagen vedrørende ungdomsboligbyggeriet,² der efter et standsningspåbud fra Naturklagenævnet af Miljø- og Energiministeriet var blevet indbragt for tilsynsrådet, må det lægges til grund, at både Arne Blom og Karin Falkencrone (V) forud for rådets behandling havde møde om sagen med Peter Brixtofte (V)

¹ Omtalt i beretningens bind 16, kapitel 26.7.1.

² Omtalt i beretningens bind 8, kapitel 12.3.2.9.

og Flemming Oppfeldt (V).¹ Ved tilsynsrådets behandling af sagen afgav de to medlemmer en mindretalsudtalelse, idet de ikke fandt, at tilsynsrådet kunne behandle sagen, da der var væsentlige mangler i sagsoplysningen, da forvaltningslovens regler om partshøring ikke var overholdt af Naturklagenævnet, og da Naturklagenævnet havde truffet sin beslutning på forkert grundlag. Tilsynsrådets flertal fandt, at medlemmerne af Farum Byråd handlede i strid med lovgivningen ved at undlade at gribe ind over for byggeriet som tilsynsmyndighed i sagen, og truede med tvangsbøder. Arne Blom og Karin Falkencrone klagede herefter til Indenrigsministeriet over såvel sagsbehandlingen i tilsynsrådet som et andet tilsynsrådsmedlems habilitet. Også Farum Kommune indbragte habilitetsspørgsmålet for Indenrigsministeriet. Indenrigsministeriet afviste habilitetsklagerne og fandt ikke grundlag for at udtale sig om klagen over tilsynsrådets sagsbehandling.

Som omtalt ovenfor i afsnit 26.1.8. trådte en reform af tilsynsreglerne i kraft den 1. januar 2004. Forløbet giver ikke kommissionen anledning til at fremkomme med forslag om yderligere lovændringer eller om ændringer af administrative bestemmelser eller administrativ praksis.

¹ Arne Blom husker - i modsætning til Karin Falkencrone og Flemming Oppfeldt - efter sin forklaring ikke det konkrete møde, men har forklaret, at Peter Brixtofte "helt sikkert også [har] givet ham en almindelig politisk orientering om forestående tilsynssager fra Farum". (316-176 og 316-209).

Kapitel 27

27. Politiets rolle

27.1. Indledning

27.1.1. Kommissoriet og kritikken af Hillerød Politi

Efter kommissoriet skal kommissionen undersøge og redegøre for det samlede begivenhedsforløb, som knytter sig til de beskrivelser og påstande, der er fremkommet i medierne og den offentlige debat om kritisable forhold blandt andet vedrørende ”den måde, hvorpå tilsynsmyndigheder mv. har reageret på forholdene i Farum Kommune”. Inden for denne ramme skal kommissionen undersøge og redegøre for ”Hillerød Politis varetagelse af sine opgaver i forbindelse med anmeldelser af Farum Kommune”, jf. kommissoriet.

Kommissionen skal ikke undersøge forhold, der knytter sig til den efterforskning, der er foretaget af Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet, der den 14. februar 2002 formelt overtog efterforskningen i Farum-sagen fra Hillerød Politi.

I den offentlige debat har der været rejst kritik af Hillerød Politi¹ for manglende indgriben over for Farum Kommune. Kritikken har særligt knyttet sig til det forløb, der fulgte efter dagbladet B.T.’s første artikler om Farum-sagen bragt i avisen den 6. februar 2002. Hillerød Politi er navnlig blevet kritiseret for ikke at have foretaget tilstrækkelige efterforskningsskridt over for Farum Kommune og mistænkte enkeltpersoner i dagene umiddelbart efter den 6. februar 2002. Denne kritik er mest direkte blevet fremført af journalister, der dækkede den strafferetlige efterforskning af Farum-sagen².

¹ I forbindelse med politi- og domstolsreformens ikrafttrædelse den 1. januar 2007 blev Hillerød Politi lagt sammen med en række andre nordsjællandske politikredse under det nye navn Nordsjællands Politi.

² 65-1,f1,b118-122. ”Brixtofte - historien om en afsløring” af Morten Pihl og Jakob Priess-Sørensen, s. 117 ff.

Kritikken har endvidere været rejst af medlemmer af Folketinget. Som eksempel herpå kan der henvises til Ekstra Bladets artikel ”Brixtoftes brandert: Politiets indsats stinker” fra den 10. februar 2002¹, hvor MF Anne Baastrup (F) er citeret for følgende udsagn:

”Politiets tøven kan tolkes, som om der er habilitetsproblemer mellem politiet og Farum Kommune. Som om personer blandt ordensmagten er i lommen på kommunens folk. - Det tror jeg ikke, der er, men det er meget farligt, at man overhovedet kan få den overvejelse.”

Endvidere kan nævnes artiklen ”Ekspert: Farlig kritik af politiet” bragt i Politiken den 10. februar 2002², hvor daværende medlem af Folketinget Elisabeth Arnold (Det Radikale Venstre) er citeret for følgende udtalelse:

”Politiet burde have rykket ud uden unødigt forsinkelse for at sikre sig bevismateriale, da de fik en anmeldelse af medlemmer af Farum Kommunalbestyrelse. Jeg kender ikke til Brixtoftes inderkreds og ved ikke, om det lokale politi er for tæt på ham, så det kan begrunde, hvorfor de er så langsomme. Men der må ikke være mistanke om noget som helst, så politiets ledelse bør beslutte, om sagen skal overlades til statsadvokaten”.

Andre har omvendt kritiseret den politiske indblanding i Hillerød Politis opgavevaretagelse i forhold til Farum Kommune. Således professor i strafferet og straffeprocess ved Aarhus Universitet, Gorm Toftegaard Nielsen, der i Politiken den 10. februar 2002³ udtalte:

”Politikerne har en fantastisk evne til at udtale sig om konkrete sager, som sikrer dem presseomtale på en billig måde. De skulle hellere forstå, at det ikke er deres opgave at forsøge at påvirke hverken politiet eller domstolene. Især ikke i en politisk sag som denne, hvor offentligheden nemt kan få det indtryk, at det er politiske hensyn, der afgør, om Brixtofte bliver retsforfulgt. ... Det er dybt beklageligt, at politikerne forsøger at påvirke politiets efterforskning, da vores retsvæsen netop fungerer uden indblanding fra politikerne.”

Endvidere kan der henvises til Peter Brixtoftes tidligere forsvarer, advokat René Offersen, der i bogen ”Imperator Sagen uden om Brixtofte” skriver:⁴

”Hillerød Politi burde roses og respekteres for ikke at lade formiddagspressen sætte dagsordenen i en sag, hvor selve det overhovedet at iværksætte politimæssige

³ 257-13,f2,b148

² 257-13,f2,b169

³ 257-13,f2,b168

⁴ 65-22,f1,b35

foranstaltninger ville få sagen til at eksplodere og efterlade den berørte i et rets-sikkerhedsmæssigt tomrum.”

Hillerød Politis efterforskning af forholdene i Farum Kommune har endvidere været drøftet i Folketinget.

Der kan i den forbindelse henvises til spørgsmål nr. S 1001 fremsat den 18. februar 2002 af MF Søren Søndergaard (Enhedslisten) til justitsministeren:

”Vil ministeren oplyse, om ministeren på nogen måde har været i forbindelse med politiets beslutning om at vente i dagevis efter pressens afsløring af mulige ulovligheder i Farum med at foretage sig noget - dage, som blandt andet blev brugt til at fjerne muligt bevismateriale?”

Justitsministeren svarede den 8. marts 2002:

”Det er sædvanlig praksis, at politiet orienterer Justitsministeriet om sager, der må forventes at påkalde sig generel mediemæssig og/eller politisk interesse. I overensstemmelse hermed har Politimesteren i Hillerød i den indledende fase af Farum-sagen givet Justitsministeriet en generel orientering om sagen, herunder om modtagne anmeldelser og om spørgsmålet om assistance fra Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet. Det er ikke Justitsministeriets opgave i forbindelse med sådanne orienteringer at tage stilling til eller i øvrigt forholde sig til politiets nærmere tilrettelæggelse af efterforskningen.”

Derudover kan der henvises til justitsministerens mundtlige besvarelse af samrådsspørgsmål A (B 84 - bilag 55) i Folketingets Udvalg for Forretningsordenen den 30. maj 2002. Besvarelsen indeholder en kortfattet kronologisk gennemgang af straffesagen fra B.T.’s første artikler i februar 2002 frem til besvarelsen af spørgsmålet i maj måned.

I debatten har det også været anført, at der skulle bestå et særligt venskabeligt forhold mellem Farum Kommune og ledelsen i Hillerød Politi, navnlig mellem Peter Brixtofte og tidligere politimester Jørgen Skat-Rørdam, jf. blandt andet de ovenfor nævnte aviscitater. Det er antydning, at dette forhold har haft betydning for Hillerød Politis opgavevaretagelse og vurdering af anmeldelser vedrørende Farum Kommune. Afsnit 27.2. indeholder en beskrivelse af samarbejdsrelationerne mellem Farum Kommune og Hillerød Politi, herunder mellem blandt andre borgmesteren og politimesteren.

I perioden fra 1990 og frem til Farum-sagens opkomst har der været indgivet forskellige politianmeldelser mod Farum Kommune, og herunder også mod Peter Brixtofte personligt. I de fleste af disse sager afviste Hillerød Politi efter en kort og umiddelbar vurdering at indlede efterforskning. Anmeldelserne vil blive omtalt nedenfor under afsnit 27.3. og 27.4.

For så vidt angår perioden fra den 6. februar 2002 og frem til Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitets beslutning i juni 2003 om at rejse tiltale mod blandt andre Peter Brixtofte, er det blevet hævdet, at afgørelsen om overhovedet at indlede en strafferetlig efterforskning, herunder ransagninger af blandt andet Farum Rådhus og Peter Brixtoftes private bopæl, blev dirigeret eller i hvert fald påvirket af højtstående personer fra det politiske miljø. Det er gjort gældende, navnlig af Peter Brixtofte og dennes forsvarere, at straffesagerne var politisk motiverede, og at beslutningen om at indlede en efterforskning reelt blev truffet i Justitsministeriet og Statsministeriet. Se således René Offersen i ”Imperator - Sagen uden om Brixtofte”, hvor det anføres:¹

”Det er utænkeligt, at der kan begæres ransagning af et hjem tilhørende en person som Peter, uden dette er tiltrådt af justitsministeren og statsministeren ... Det er klart, at justitsministeren og statsministeren som udgangspunkt må følge de anbefalinger, der bliver givet nedefra i systemet. Det interessante er så, hvor langt nedefra en anbefaling kommer, og hvordan den modtages? Jeg kunne svært godt tænke mig at se den indstilling, som politimesteren i Hillerød sendte op i systemet den lørdag [lørdag den 9. februar 2002, hvor ransagningerne af blandt andet Peter Brixtoftes bolig fandt sted]. Det måtte alligevel kræve noget selvtillid at bede en Venstre-ledet regering om tilslutning til en begæring om ransagning af et fremtrædende medlem af Venstres folketingsgruppe... I tid må politimesterens begrundelse nødvendigvis være udformet efter den indstilling, der gik op i systemet. Begrundelsen hviler derfor på den indstilling, som rådgivningen af justitsministeren og statsministeren må have baseret sig på. Men der må da have været mere? Ellers må der da et eller andet sted undervejs i systemet have været en, der løftede et øjenbryn. Der er selvfølgelig også den mulighed, at ideen om ransagningsbegæringen tog form et andet sted højere oppe i systemet.”

Spørgsmålet om mulig politisk indblanding vil blive belyst nedenfor i afsnit 27.5 i forbindelse med en nærmere gennemgang af forløbet i februar måned 2002.

¹ 65-22,f1,b40-41

27.1.2. Retlig ramme

Politikredsene og kommunerne har traditionelt samarbejdet inden for en lang række områder. Det gælder forskellige spørgsmål som færdsel og trafik, beredskabskommissioner, tildeling af alkoholbevillinger, SSP-samarbejdet (skole, sociale myndigheder og politi) og PPS-samarbejdet (politi, psykiatrien og sociale myndigheder), pas og kørekort mv.

En betydningsfuld del af samarbejdet foregår i dag i kredsådene, der blev oprettet i forbindelse med politi- og domstolsreformen, der trådte i kraft den 1. januar 2007. I kredsådene drøftes spørgsmål af almindelig karakter vedrørende politiets virksomhed og organisation i politikredsen samt spørgsmål vedrørende kriminalitetsudviklingen og samarbejdet mellem politiet og lokalsamfundet, jf. retsplejelovens § 112, stk. 1. Det enkelte kredsåd består af politidirektøren og borgmestrene i de kommuner, som politikredsen dækker.

I undersøgelsesperioden (1990-2003) eksisterede der også et tæt samarbejde mellem landets kommuner og politikredsene. Samarbejdet svarede på flere punkter til samarbejdet i dagens kredsåd. Frem til 2007 var et af de centrale fora i samarbejdet mellem kommunerne og politikredsene de såkaldte lokalnævn, hvor man ligeledes drøftede blandt andet politiets virksomhed i kredsen.

Såvel kommunernes som politikredsenes organisation og opgavevaretagelse er nærmere beskrevet i lovgivningen. Der kan i den forbindelse henvises til lov om kommunernes styrelse, og - for så vidt angår politiets virksomhed - retsplejeloven og politiloven.

Derudover er såvel kommunerne som politikredsene undergivet almindelige offentligretlige grundsætninger om f.eks. saglighed i forvaltningen og formelle regler som f.eks. forvaltningslovens regler om (in)habilitet.

For så vidt angår samarbejdet mellem kommunerne og politikredsene er dette nærmere beskrevet enkelte steder i lovgivningen, f.eks. retsplejelovens bestemmelser om oprettelse af kredsåd (tidligere lokalnævn) og i restaurationslovens bestemmelser om oprettelse af bevillingsnævn.

Vedrørende anklagemyndighedens opgaver og spørgsmålet om påtale fremgår det af retsplejelovens § 96, stk. 1, at det er de offentlige anklageres opgave i forbindelse med politiet at forfølge forbrydelser. Af bestemmelsens andet stykke fremgår det endvidere, at de offentlige anklagere skal fremme enhver sag med den hurtighed, som sagens beskaffenhed tillader, og derved ikke blot påse, at strafskyldige drages til ansvar, men også at forfølgning af uskyldige ikke finder sted.

Om anklagemyndighedens forhold til justitsministeriet er det i retsplejelovens § 98 nævnt, at justitsministeren er de offentlige anklagere overordnet og fører tilsyn med disse. I stk. 2 er anført, at justitsministeren kan fastsætte bestemmelser om de offentlige anklageres udførelse af deres opgaver.

I § 98, stk. 3, er det foreskrevet, at justitsministeren kan give de offentlige anklagere pålæg vedrørende behandlingen af konkrete sager, herunder om at begynde eller fortsætte, undlade eller standse forfølgning.

Ved lov nr. 368 af 24. maj 2005, der trådte i kraft den 26. maj 2005, indførtes i retsplejelovens § 98, stk. 3 en tilføjelse om, at såfremt justitsministeren udnytter hjemmelen til at give anklagemyndigheden pålæg angående en konkret straffesag, skal dette pålæg være skriftligt og ledsaget af en begrundelse. Endvidere skal Folketingets formand skriftligt underrettes om pålægget.

I lovforslaget¹ er blandt andet anført:

”Formålet er at sikre en større åbenhed og gennemsigtighed i forbindelse med anvendelsen af denne beføjelse, uanset at beføjelsen i praksis anvendes yderst sjældent. Efter regeringens opfattelse vil den foreslåede ordning kunne medvirke til at hindre, at der opstår mytedannelser om f.eks. årsagerne til, at en tiltale er blevet rejst eller ikke er blevet rejst... Efter fast praksis er justitsministrene yderst tilbageholdende med at gribe ind i konkrete straffesager, som behandles af anklagemyndigheden. Fra de senere år kendes kun et enkelt eksempel på, at justitsministeren har anvendt beføjelsen i retsplejelovens § 98, stk. 3.”²

¹ Fremsat den 23. februar 2005 af justitsministeren (2004/2 LSF 13).

² Det eksempel, der omtales i lovforslaget, vedrører Rigsadvokatens afgørelse om ikke at opgive påtale mod tre politiassistenter i forbindelse med politiets indsats på Nørrebro natten mellem den 18. og den 19. maj 1993. På baggrund af Ombudsmandens efterfølgende udtalelse om, at Rigsadvokaturen som myndighed måtte betragtes som inhabil, fandt Justitsministeriet, at der forelå sådanne helt særlige eller ekstraordinære omstændigheder, som kunne begrunde justitsministerens anvendelse af beføjelsen i § 98, stk. 3. Justitsministeren traf herefter afgørelse om at opgive påtale mod de tre betjente.

27.2. Samarbejdet mellem Farum Kommune og Hillerød Politi

Samarbejdet mellem Farum Kommune og Hillerød Politi i perioden 1990-2003 har primært drejet sig om traditionelle områder som f.eks. trafik og færdsel, tilladelser, alkoholbevillinger og SSP-samarbejdet.

Tidligere politimester ved Hillerød Politi Jørgen Skat-Rørdam,¹ der var kredsens politimester i årene 1975-2003, og tidligere vicepolitimester ved Hillerød Politi Inge Wilsbech Andersen², der var kredsens vicepolitimester i årene 1983-2006, har begge afgivet vidneforklaringer for kommissionen. Ifølge deres forklaringer afveg samarbejdet med Farum Kommune ikke fra politikredsens samarbejde med de øvrige kommuner i politikredsen, og de opgaver, der skulle løses mellem politikredsen og Farum Kommune, var i store træk de samme som i forhold til de øvrige kommuner. De har begge forklaret alene at have haft professionel og ikke privat relation til borgmesteren.

For så vidt angår samarbejdet med Peter Brixtofte nævnes det fra begge, at dette var præget af, at Peter Brixtofte var meget væk fra kommunen pga. folketingsarbejdet, og der var således mindre direkte borgmesterkontakt til Peter Brixtofte end til borgmestrene i de andre kommuner i politikredsen.

27.3. Politianmeldelser mod Farum Kommune frem til februar 2002

Kommissionen har anmodet Hillerød Politi (nu Nordsjællands Politi) om at fremsende journaloplysninger om oprettede sager vedrørende Farum Kommune og 6 navngivne enkeltpersoner, herunder Peter Brixtofte og Leif Frimand Jensen.

Ud fra de fremsendte journaloplysninger, har kommissionen anmodet om udlån af i alt 15 sager, der har været oprettet af Hillerød Politi i undersøgelsesperioden.

Der er tale om anmeldelser, der i nogle tilfælde alene har vedrørt Farum Kommune, i andre tilfælde specifikt er rettet imod enkeltpersoner, navnlig Peter Brixtofte. En større del af an-

¹ 316-160

² 316-159

meldelserne er indgivet af den samme gruppe af personer og foreninger så som Komokoda (Komitéen mod Magtmisbrug og Korruption i Danmark) og Åbenhedskomiteén.

Anmeldelserne fra før februar 2002 har f.eks. vedrørt kommunens afskedigelse af psykolog Ulla Andersen, ”tvangsarbejde”, mulige overtrædelser af byggeloven eller naturbeskyttelsesloven, pligtforsømmelse og brud på brevhemmeligheden.

De fleste af anmeldelserne er efter en kort sagsbehandlingstid blevet afvist af Hillerød Politi i medfør af retsplejelovens § 749, det vil sige uden at der er rejst en sigtelse, idet det har været politiets opfattelse, at der ikke var tale om et strafbart forhold.

I flere af sagerne er Hillerød Politis afgørelse om at afvise anmeldelsen blevet påklaget til Statsadvokaten for Sjælland, der i alle tilfælde har tiltrådt politiets afgørelse.

27.4. Konkrete sager

27.4.1. Kommunens aftale med Falck om patruljering og vagttjeneste

Sagen om Farum Kommunes indgåelse af aftaler med Falck om forskellige former for vagtvirksomhed indeholder et eksempel på uenighed mellem Farum Kommune og Hillerød Politi.

På baggrund af flere episoder med hærværk og graffiti i Farum Kommune tilbød Falck, der i forvejen drev en redningsstation i kommunen, at overvåge kommunens ejendomme med henblik på at forebygge kriminalitet.

Farum Kommune og Falck indgik herefter i 1997 og 1998 flere aftaler om patruljering i kommunen. Dette blev senere udvidet til også at gælde patruljering i private boligområder - de såkaldte områdevagter.

Den del af aftalerne, der vedrørte patruljering eller vagttjeneste i private boligområder eller ved ejendomme, der ikke var ejet af Farum Kommune, var efter politimester Jørgen Skat-

Rørdams opfattelse i strid med lov om vagtvirksomhed.¹ Politimesteren anførte dette over for Farum Kommune, der herefter lod ordningen ophøre. Dog fortsatte vagtvirksomheden i forhold til kommunens egne ejendomme.

27.4.2. Metax-tankstationen på Paltholmvej

Navnlig den såkaldte Metax-sag har været fremhævet som eksempel på, at der i forbindelse med Hillerød Politis behandling af sager vedrørende Farum Kommune indgik usaglige forhold. I denne sag frafaldt Hillerød Politi et tidligere meddelt vilkår om etablering af en venstresvingsbane i forbindelse med anlæg af en tankstation med ind- og udkørsel til Paltholmvej i Farum.

Der kan i den forbindelse henvises til blandt andet bogen ”Ikke bare rødvin - Om underet i Farum” af Jens Jørgen Nielsen, hvor det anføres:²

”Politimesteren gav dispensation til at lave en venstresvingsbane. Jydsk Sengetøjs lager havde tidligere fået afslag på en lignende anmodning om dispensation. Men lige pludselig var det altså OK med Metax stationen. Billedet er altså som følger: Metax blev sponsor for Farum Boldklub samtidig med at dispensationen i forhold til lokalplanen blev sjasket igennem på to dage, samtidig med at politimesteren, der er på venskabelig fod med borgmesteren, pludselig ændrede syn på trafikale problemer i forbindelse med en udkørsel osv. Døm selv, om det hele er tilfældigt!”

Den 15. april 1999 modtog Hillerød Politi en mundtlig forespørgsel fra Farum Kommune om politikredsens vurdering af udkørselsforholdene i forbindelse med en påtænkt etablering af en tankstation på hjørnet af Frederiksborgvej og Paltholmvej i Farum.³

I et brev af 29. april 1999 til Hillerød Politi understregede Farum Kommune, at sagen var meget vigtig for kommunen, og at man imødeså en hurtig sagsbehandling.⁴

¹ 316-160,b3

² 65-5,f1,b40

³ 233-11,f1,b34-35

⁴ 233-11,f1,b37

Den 17. juni 1999 meddelte Hillerød Politi Farum Kommune, at politiet kunne godkende opførelsen af en tankstation på det ønskede sted på vilkår om blandt andet etablering af en venstresvingsbane ind mod tanken på Paltholmvej for trafikken vestfra¹.

Den 2. juli 1999 udstedte kommunen en byggetilladelse til opførelse af tankstationen og den 17. november 1999 gav Farum Kommune foreløbig ibrugtagningstilladelse.² I tilladelsen var angivet en række vilkår, blandt andet færdiggørelse af et beplantningsbælte og en færdselsstribe. Derimod var der ikke anført noget om etablering af venstresvingsbane.

Den 18. januar 2000 ansøgte Farum Kommune Hillerød Politi om godkendelse af de påtænkte ind- og udkørselsforhold til Paltholmvej fra den nu opførte Metax-tankstation.³

Den 21. januar 2000 indgav en privat borger politianmeldelse mod Farum Kommune for at have udstedt en ibrugtagningstilladelse uden at sikre sig, at der skete etablering af en venstresvingsbane på Paltholmvej som fastsat af Hillerød Politi.⁴ I samme brev blev Metax samtidig anmeldt for at have taget tankstationen i brug uden at de vilkår, der var stillet af politiet, var overholdt.

Umiddelbart efter anmeldelsens modtagelse anmodede Hillerød Politi Farum Kommune om en udtalelse om de forhold, der var omtalt i anmeldelsen.

Den 23. februar 2000 svarede Farum Kommune:⁵

”... Vi kan oplyse, at Farum Kommune har udstedt foreløbig ibrugtagningstilladelse til tankanlægget med skrivelse af 17. november 1999, som vedlægges i kopi.

Vi skal herefter venligst anmode Politimesteren om på ny at overveje spørgsmålet om behovet for at etablere en venstresvingsbane på Paltholmvej ud for Metax-tanken.

¹ 233-11,f1,b52

² 233-11,f1,b32-33

³ 233-11,f1,b11

⁴ 233-11,f1,b21

⁵ 233-11,f1,b5

Begrundelsen for anmodningen er, at trafikken efter vor opfattelse afvikles uden problemer med den nuværende vejbredde og den nuværende afstribning på Paltholmvej.

Det kan tilføjes, at der er foretaget en ændring af afstribningen på Paltholmvej, således at den fuldt optrukne afstribning midt på vejbanen er ændret til en stiptet afstribning ud for Metax-tanken.”

Herefter foretog en polititjenestemand fra Hillerød Politi en besigtigelse af den nu opførte tankstation og tilkørselsforholdene.

I politirapport af 7. marts 2000¹ anføres det:

”... Ved besigtigelse omkring Metax-tanken på Paltholmvej ses, at denne tankstation ikke har bemanding. Der er en vaskehal og nogle få benzinstandere.

Der er 2 afgørende faktorer, som kan ændre trafikforholdene ved benzinstationen.

- 1) En væsentlig ændring af trafikmønstret, som forøger trafikintensiteten på stedet.
- 2) En ændring af det nuværende serviceniveau på benzinstationen.

Det vil være forsvarligt i trafiksikkerhedsmæssigt henseende, at undlade krav om etablering af venstresvingsbane, så lang tid trafikmønstret ikke ændres af fx etablering af stadion eller lignende, der i væsentlig grad forøger trafikken på stedet.

Der bør ligeledes stilles krav om etablering af venstresvingsbane, hvis dette eller andet selskab, som måtte erhverve grunden, udbyder detailsalg som almindeligt fra benzinstation.”

Ledelsen ved Hillerød Politi fulgte denne indstilling, og i skrivelse af 21. marts 2000 fik Farum Kommune meddelelse om, at anlæg af en venstresvingsbane ud fra en samlet vurdering kunne undlades ”for tiden”.²

Som en konsekvens heraf meddelte Hillerød Politi den 7. april 2000 anmelderen i sagen, at politiet ikke ville foretage videre i sagen³, idet kravet om etablering af en venstresvingsbane på Paltholmvej var frafaldet.

¹ 233-11,f1,b28

² 233-11,f1,b3

³ 233-11,f1,b1

Om dette forløb har Jørgen Skat-Rørdam forklaret¹:

”Adspurgt om Metax-sagen forklarede vidnet, at denne havde to faser. Først på trafik siden som en godkendelse af udkørsel, hvilket blev betinget af en venstresvingsbane og så et halvt år senere, hvor kommunen ønskede denne betingelse fjernet på baggrund af en henvendelse fra Metax.

Foreholdt brev af 7. april 2000 fra Politimesteren i Hillerød forklarede vidnet, at han kender brevet og kommunens svar derpå. ... Han husker, at han drøftede det med både Hillerød Politis trafikafdeling og med stationslederen i Farum, idet det var et spørgsmål om den konkrete trafikintensitet. Der var mindst trafik på vejen i weekenden, hvor tanken blev brugt mest, og derfor var det ikke relevant med en venstresvingsbane. Farum Park spillede ikke nogen rolle, og der var ingen kiosk på tanken. Så vidnet skønnede, at det var unødvendigt med en venstresvingsbane på det tidspunkt og svarede kommunen, at det var i orden at undlade at etablere en venstresvingsbane, men tog dog forbehold for hvis situationen ændrede sig. Vidnet mener ikke, at Metax fik positiv særbehandling vedrørende udkørselsforhold og svingbane. Trafikafdelingen havde fået et halvt års erfaring med de faktiske forhold og var på den baggrund nået frem til et andet skøn, nemlig at svingbanen ikke var nødvendig. Andet lå der ikke i det.”

Omstændighederne ved Farum Kommunes tilladelse til opførelse af tankstationen og den efterfølgende ibrugtagningstilladelse har været undersøgt og vurderet af flere, blandt andet Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt², Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet³ og i forbindelse med den uvildige advokatundersøgelse⁴. Baggrunden for disse undersøgelser har blandt andet været en mistanke om sammenhæng mellem Farum Kommunes tilladelse til opførelse af tankstationen og en samtidig eller forudsat sponsoraftale mellem Metax og Farum Boldklub A/S. Der kan i den forbindelse henvises til beretningens bind 7, kapitel 11 om reklame- og sponsoraftaler, idet denne problemstilling ikke direkte vedrører Hillerød Politis opgavevaretagelse i Metax-sagen.

27.4.3. Ungdomsboligerne på Rugmarken 37⁵

Farum Kommune gav den 9. maj 2001 byggetilladelse til opførelse af ungdomsboliger på Rugmarken 37. To borgere klagede herover til Naturklagenævnet, der den 3. juli 2001 med-

¹ 316-160,b2-3

² 254-16

³ 285-2,f4,b3-15

⁴ 110-20,f1

⁵ Sagen er udførligt omtalt i bind 8, kapitel 12.3.2.9.

delte Farum Kommune, at de indgivne klager var tillagt opsættende virkning, og at byggetilladelsen af 9. maj 2001 herefter ikke kunne udnyttes, før der var truffet endelig afgørelse i sagen.¹ Naturklagenævnet fastholdt afgørelsen om opsættende virkning i brev af 10. juli 2001.

Ved brev af 18. juli 2001 indgav to borgere i Farum anmeldelse til Hillerød Politi i anledning af, at byggeriet af ungdomsboligerne fortsatte trods Naturklagenævnets afgørelse om at tillægge klagerne opsættende virkning.²

Imidlertid afgjorde Hillerød Politi, at der ikke skulle indledes en strafferetlig efterforskning i sagen.

I afgørelsen fra den 19. juli 2001 hedder det blandt andet:

”... Jeg har ved min afgørelse navnlig lagt vægt på, at Naturklagenævnet ikke vides at have påbudt det iværksatte bygge- og anlægsarbejde standset i medfør af planlovens § 60, stk. 3. Der ses derfor ikke at foreligge en strafbar overtrædelse af planloven, jfr. herved lovens § 64, stk. 1, nr. 4.”

Dette svar blev fulgt op med et brev fra vicepolitimesteren af 31. juli 2001, hvori det blandt andet blev anført:

”... Såfremt der skal kunne blive tale om at straffe efter planlovens § 64, stk. 1, nr. 4, for overtrædelse af et påbud, skal formalia vedrørende påbuddet være opfyldt. Det er således efter min opfattelse nødvendigt, at påbuddet betegner sig som et egentligt påbud, og der skal være vejledt om, at tilsidesættelse af påbuddet kan straffes.”

Den 14. august 2001 meddelte Naturklagenævnet Boligselskabet Farumsødal som bygherre og ejer af ejendommen påbud om at standse byggeriet.³ Dansk Boligselskab svarede ved brev af 15. august 2001, at selskabet fandt, at påbuddet var meddelt på et forkert grundlag, og at kommunen var den relevante tilsynsmyndighed i sagen.⁴

¹ 223-127,b97f

² 223-127,b59

³ 223-128,b88f

⁴ 223-128,b91

Den 21. august 2001 meddelte Politimesteren i Hillerød en af de oprindelige klagere, at anmeldelsen nu ville blive vurderet.

Den 23. august 2001 traf Naturklagenævnet afgørelse i klagesagen. Naturklagenævnet fandt, at anvendelsen til ungdomsboliger ikke var omfattet af byplanvedtægtens anvendelsesbestemmelser, og at tilladelsen til at etablere ungdomsboliger indebar en større afvigelse fra planens anvendelsesbestemmelser, end der kunne tillades ved en dispensation. Byggetilladelsen af 9. maj 2001 var således ikke lovligt meddelt i relation til planloven, og da der forelå en væsentlig retlig mangel, var afgørelsen ugyldig. Fortsat byggeri, indtil der måtte foreligge retlig lovliggørelse, var således ulovligt.¹

Byggeriet blev først standset, da miljø- og energiministeren den 27. august 2001 i medfør af planlovens § 3, stk. 4, overtog kommunens kompetence som tilsynsmyndighed i sagen og samme dag meddelte Boligselskabet Farumsødal påbud om at standse byggeriet med øjeblikkelig virkning.²

Tilsynsrådet, der også var blevet inddraget i sagen, begærede den 6. september 2001 over for Statsadvokaten for Sjælland påtale rejst imod borgmester Peter Brixtofte i medfør af kommunestyrelseslovens § 61 c.³

Peter Brixtofte blev herefter i den såkaldte hovedsags forhold 4 tiltalt principalt for overtrædelse af straffelovens § 155 subsidiært for overtrædelse af § 61 c, stk. 1, i lov om kommunernes styrelse ved som borgmester og formand for økonomiudvalget at have gjort sig skyldig i grov tilsidesættelse af de pligter, som dette hverv medførte, ved at undlade at opfylde pligten efter planlovens § 51 til at påse overholdelse af planloven og derved foranledige et ulovligt forhold lovliggjort, idet han havde undladt at tage de nødvendige skridt til at standse byggeriet, uagtet Naturklagenævnets delafgørelser om, at de to indgivne klager var blevet tillagt opsættende virkning med den følge, at den af kommunen meddelte byggetilladelse af 9. maj 2001 ikke måtte udnyttes, før Naturklagenævnet havde truffet endelig afgørelse i sagen.

¹ 223-128,b97ff

² 349-69,f2,b64ff

³ 223-123,b704ff

Ved Hillerød kriminalrets dom af 10. april 2007 blev Peter Brixtofte fundet skyldig i den subsidiære tiltale. Vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt der i sagen forelå et påbud eller forbud, hedder det i dommen:¹

”Retten kan ikke tiltræde forsvarets principale anbringende, hvorefter alene et forbud/påbud, som i formen fremtræder som et sådant, udløser en pligt til indgriben. Planlovens § 51 stk. 3 skaber en pligt til indgriben, når kommunalbestyrelsen får kendskab til et ulovligt forhold, og bestemmelsens stk. 4, som omhandler kommunalbestyrelsens pligt til at påse overholdelse af forbud og påbud, kan ikke fortolkes som indskrænkende pligten til indgriben efter stk. 3. Naturklagenævnets delafgørelser af 3. og 10. juli 2001 bestemte, at byggetilladelsen ikke kunne udnyttes, før end der var truffet endelig afgørelse i sagen, hvilket må opfattes som et forbud mod at bygge, også selvom ordet "forbud" ikke er anvendt. At byggeriet var gået i gang, udelukker ikke, at der træffes en foreløbig afgørelse, og en sådan, formuleret med lovens egne ord, "at den meddelte byggetilladelse ... ikke kan udnyttes før end der er truffet endelig afgørelse i sagen", kan fornuftigvis kun forstås som et påbud om at standse det igangsatte byggeri eller, hvad der kommer ud på det samme, et forbud imod at fortsætte byggeriet.”

Ved Østre Landsrets ankedom af 6. oktober 2009 blev Peter Brixtofte fundet skyldig i den principale tiltale efter straffelovens § 155, 1. pkt. Det hedder i dommen:²

”Det kan efter bevisførelsen anses for godtgjort, at Peter Brixtofte under hele sagsforløbet med hensyn til opførelse af ungdomsboliger på Rugmarken 37 har indtaget en særdeles aktiv rolle og personligt har presset på for at fremskynde byggeriet. Han har på et tidligt tidspunkt været bekendt med, at der kunne rejses begrundet tvivl om, hvorvidt kommunen havde det fornødne grundlag efter planloven for byggeriets gennemførelse. Det kan efter bevisførelsen lægges til grund, at Peter Brixtofte, der i al fald fra Naturklagenævnets afgørelser af 3. og 10. juli 2001 var fuldt bekendt med baggrunden for, at kommunens tilladelse til byggeri skulle afvente endelig afgørelse i klagesagen, uberettiget modsatte sig, at byggeriet blev sat i bero.

Landsretten finder af de i byretsdommen anførte grunde, at Naturklagenævnets afgørelser ikke er ugyldige. Specielt for så vidt angår indsigelsen om ugyldighed på grund af manglende partshøring, skal landsretten yderligere anføre, at byggeriet som anført reelt var Peter Brixtoftes initiativ med Dansk Boligselskab som en indforstået partner.

Peter Brixtoftes samlede kompromisløse adfærd under hele sagsforløbet må efter landsrettens opfattelse sidestilles med aktiv handling med det formål at ignorere Naturklagenævnets indgriben og derved udvirke, at byggeriet blev gennemført

¹ Medtaget i beretningens bilag 9.1., side 723-724

² Medtaget i beretningens bilag 9.2., side 35

uantastet. Peter Brixtofte havde som borgmester et ansvar for det støttede byggeris lovlighed. Landsretten finder det herefter ubetænkeligt at lægge til grund, at Peter Brixtofte siden begyndelsen af juli 2001 herved kontinuerligt misbrugte sin stilling som borgmester i Farum Kommune til at krænke det offentliges ret.”

27.5. Hillerød Politis efterforskning i februar 2002

27.5.1. Kronologi

Farum-sagens kronologi er nærmere beskrevet i beretningens bind 2, kapitel 3 om Farum-sagens opkomst. I dette afsnit vil alene de forhold blive fremhævet, som har haft betydning for vurderingen af den rolle, som Hillerød Politi spillede i Farum-sagen. Dels i forhold til efterforskningen efter de første afsløringer i dagspressen, dels spørgsmålet om hvem der nærmere traf afgørelse om iværksættelse af den politimæssige efterforskning.

Onsdag den 6. februar 2002 bragte dagbladet B.T. de første artikler om mulige strafbare forhold i Farum Kommune. Artiklerne vedrørte navnlig kommunens store udgifter til repræsentation, herunder regningerne fra Restaurant Sepp med store udgifter til rødvin.

Torsdag den 7. februar 2002 bragte B.T. blandt andet historien om kommunens forsinkede betaling af 32,5 mio. kr. med en dag til entreprenør Svend Petersen for købet af Rørmosegård-grunden. B.T. skrev, at Peter Brixtofte ifølge avisens kilde havde givet Jørn Frederiksen ordre om at gennemføre betalingen en dag for sent med den konsekvens, at der skulle udbetales en strafrente på 1 % af købesummen svarende til 325.000 kr.¹ B.T. havde konfronteret Jørn Frederiksen med oplysningerne, men han havde ifølge avisen ikke ønsket at udtale sig. B.T. ville ifølge artiklen også have forelagt oplysningerne for Leif Frimand Jensen, men han havde ikke været at træffe.

Senere samme dag modtog Hillerød Politi anmeldelser imod Peter Brixtofte fra Borgerlisten og fra Helene Lund (F).

¹ Peter Brixtofte blev senere dømt for mandatsvig af særlig grov beskaffenhed vedrørende dette forhold.

Samme dag omkring kl. 14 interviewede journalist Morten Pihl fra B.T. vicepolitimester Inge Wilsbech Andersen om politiets reaktion på artiklens oplysninger¹. Vicepolitimesteren udtalte ifølge avisen, at hun havde læst artiklen og drøftet den med politimesteren, og at de havde været enige om ikke på det foreliggende grundlag at tage sagen op af egen drift. Journalisten foreholdt vicepolitimesteren, at Jørn Frederiksen i Københavns Radio havde bekræftet historien. Vicepolitimesteren svarede, at denne oplysning var ny for hende, og at hun ville drøfte den med politimesteren. Senere samme eftermiddag rettede politiet henvendelse til Jørn Frederiksen og aftalte en afhøring, der blev foretaget samme aften. I den forbindelse beslaglagde politiet hos Jørn Frederiksen kommunens sagsmappe vedrørende købet af Rørmosegård-grunden. Beslaglæggelsen blev efter anmodning fra viceborgmester Per Edrén den følgende dag forelagt retten, der ved kendelse af 15. februar 2002 godkendte beslaglæggelsen.²

Fredag den 8. februar 2002 meddelte Jørn Frederiksen Hillerød Politi, at en person natten til den 8. februar 2002 fra hans kontor havde fjernet flere sagsmapper med materiale fra forskellige ejendomshandler. Jørn Frederiksen henledte politiets opmærksomhed på kommunens byrådssekretær. Det viste sig efterfølgende rent faktisk at være byrådssekretæren, der sent torsdag aften den 7. februar 2002 havde fjernet de omhandlede mapper fra Jørn Frederiksens kontor.

B.T. bragte under overskriften ”Politiet sov sødt” interviewet fra den foregående dag med vicepolitimesteren. Artiklen indeholdt en meget skarp og direkte kritik af Hillerød Politi med beskyldninger om passivitet.³

”Næsten som de tre abekatte, hvor den ene holder sig for øjnene, den anden for ørerne og den tredje for munden, reagerede politiet i Hillerød i går, da Borgerlisten ved 9-tiden anmeldte Farums borgmester, Peter Brixtofte, for mandatsvig.

...

Cirka fem timer efter anmeldelsen havde politiet stadig ikke foretaget sig noget som helst.”

Lørdag den 9. februar 2002 bragte B.T. historien om de bortfjernede mapper fra Jørn Frederiksens kontor.

¹ 148-7,b1. Interviewet er endvidere gengivet i bogen ”Brixtofte - Historien om en afsløring” s. 118ff.

² 237-1,f4

³ 148-7,b1

Navnlig interviewet med Inge Wilsbech Andersen og historien om de bortfjernede mapper fik kritikken af Hillerød Politi til at blusse kraftigt op - også på Christiansborg. Fra flere sider blev det gjort gældende, at efterforskningen burde overdrages til andre, f.eks. Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet.

Også i andre aviser blev Hillerød Politi udsat for hård kritik. Dette gjaldt f.eks. Ekstra Bladet, der den 10. februar 2002 bragte den ovenfor nævnte artikel "Brixtoftes brandert: Politiets indsats stinker" i avisen, hvor MF Anne Baastrup (SF) blev citeret for følgende:¹

"Det lokale politi må tages af den sag... Jeg skal ikke vurdere, om Hillerød Politi burde have beslaglagt papirer, straks da sagen kom frem. Men det er velkendt, at politiet i sager, der indeholder papirer, skal være meget hurtigt ude... Det er direkte chokerende, at der nu er fjernet papirer, som kan have betydning for sagen, og for politiet i Hillerød indebærer det et meget, meget stort problem."

Samme dag anmodede politimesteren Statsadvokaten for Særlig økonomisk Kriminalitet om bistand til sagens fortsatte efterforskning. Henset til sagens karakter og til det omfang, som den efter presseomtalen og anmeldelserne kunne antages at få, blev denne anmodning straks imødekommet.

Hillerød Politi indgav anmodning til Retten i Hillerød om tilladelse til ransagninger på 10 adresser, herunder Farum Rådhus og Peter Brixtoftes private bopæl. Kriminalretten i Hillerød blev samme aften kl. 18.20 sat af dommer Peter Garde, der i en kortfattet kendelse² imødekom politiets anmodning.

Senere samme aften blev ransagningerne gennemført af politipersonale fra Hillerød Politi og Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet.

I dagene herefter gennemgik Hillerød Politi det forholdsvis omfattende materiale, der var tilvejebragt ved ransagningerne.

¹ 257-13,f2-b148

² 237-1,f3,b3. I bogen "Imperator Sagen uden om Brixtofte" kritiserer advokat René Offersen Hillerød kriminalrets afgørelse om ransagning. Det skal hertil bemærkes, at det ikke er kommissionens opgave at forholde sig til afgørelser truffet af domstolene i forbindelse med Farum-sagen.

Søndag den 10. februar 2002 bragte Berlingske Tidende under overskriften ”Hård politisk kritik af politiet” en artikel, der på linje med artiklerne bragt i B.T. og Ekstra Bladet indeholdt en kritik af Hillerød Politi for passivitet, navnlig ved ikke at have sikret sig sagsmapperne fra Jørn Frederiksens kontor, efter at Jørn Frederiksen den 7. februar 2002 var stået frem i B.T. som kilde til historien om den forsinkede betaling ved købet af Rørmosegård-grunden. I artiklen anføres det, at MF Elisabeth Arnold (Det Radikale Venstre) ”undrer sig over, at politiet var mere end 12 timer om at hente tre sagsmapper, som angiveligt kan dokumentere, at Brixtofte sørgede for, at grunden Rørmosegård blev betalt en dag for sent.”¹

I artiklen anføres endvidere: ”Også professor i erhvervsret ved Aalborg Universitet, Lars Bo Langsted, finder det overraskende, at politiet ikke har beslaglagt alle dokumenter, som kan be- eller afkræfte beskyldningerne mod Brixtofte.”

Torsdag den 14. februar 2002 anmodede politimester Jørgen Skat-Rørdam Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet om at overtage sagen, idet den foreløbige gennemgang af det beslaglagte materiale havde vist, at omfanget var langt større, end kredsen havde resurser til at behandle. Statsadvokaturen overtog umiddelbart herefter sagen.

27.5.2. Kritikken af Hillerød Politi

Navnlig to spørgsmål skal overvejes, når Hillerød Politis rolle i forbindelse med begivenhederne i februar 2002 skal vurderes på baggrund af den offentlige debat, der har fundet sted. Spørgsmålene har ingen indbyrdes sammenhæng, men vedrører to forskellige aspekter i Farum-sagen.

Det første spørgsmål går på, om Hillerød Politi var for længe om at reagere på de oplysninger, som politiet modtog i dagene efter den 6. februar 2002.

Det andet spørgsmål, der er rejst af Peter Brixtofte og hans forsvarere er, hvorvidt beslutningen om at indlede en strafferetlig efterforskning mod Farum Kommune og en række enkelt-

¹ 257-13,f2-b157

personer reelt blev taget i det politiske system, hvorfor afgørelsen ikke var strikt saglig, men i et vist omfang båret af politiske motiver.

Om forløbet i februar 2002 har tidligere politimester Jørgen Skat-Rørdam over for kommissionen forklaret:¹

”Adspurgt om politiets efterforskning i februar 2002 mener vidnet, at politiet handlede rimelig hurtigt. Den første artikel handlede om forbrug af dyr vin, og hvor meget kommunen brugte til repræsentation. Det var et spørgsmål, om det var et strafferetligt problem. Vidnet var ikke hjemme, da artiklen blev bragt i avisen. Dagen efter blev han orienteret om overvejelserne og var enig i, at politiet ikke havde handlet på baggrund af den artikel. Den efterfølgende artikel handlede om forsinkelse af betalingen vedrørende Rørmosegaard. Det var ejendomsdirektøren, der bragte historien i avisen, og den artikel udløste en reaktion fra politiets side. De sendte en viceinspektør fra kriminalpolitiet ud for at afhøre ejendomsdirektøren og fik udleveret en række bilag. Den tredje artikel kom i avisen om fredagen.

Torsdag eller i hvert fald fredag havde de kontakt med statsadvokaten med henblik på at orientere om de overvejelser, de havde gjort samt at sikre formel underretning om sagen, da det drejede sig om et medlem af Folketinget, og det kunne have interesse opad i systemet. Herefter havde de flere samtaler med vicesstatsadvokat Jørgen Jensen. Lørdag indgav de begæringen til retten om ransagningskendelse. Baggrunden for, at ransagningen blev begæret på det tidspunkt, var, at de fik en opringning fra vicesstatsadvokaten, hvor de blev orienteret om, at Rigsadvokaten ”syntes”, at de ikke burde vente længere, dvs. til mandag, men gå i gang straks. Vidnet svarede benægtende på kommissionens spørgsmål om, hvorvidt vidnet opfattede Rigsadvokatens opfattelse som en ordre om straks at gå i gang. Det krævede ret meget at samle folk en lørdag aften. Hillerød Politi rettede henvendelse til SØK med anmodning om bistand. Vidnet talte selv med statsadvokat Henning Thiesen fra SØK herom. Han husker ikke, om vicepolitimesteren også havde kontakt til SØK i den anledning. SØK var med til ransagningen.”

På linje hermed har tidligere vicepolitimester Inge Wilsbech Andersen forklaret:²

”Adspurgt om politiets efterforskning i februar 2002 efter artiklerne i B.T. forklarede vidnet, at B.T. onsdag den 6. februar 2002 havde den første omtale af regningsbilag fra restaurant Sepp. I artiklerne blev der fokuseret på, at det var en falsk faktura, men i straffelovens forstand var det ikke falsk. Derimod dækkede regningsbilaget meget muligt ikke det reelle indhold. Bilaget burde findes i kommunens regnskaber. Derfor ville øjemedet ikke forspildes ved ikke straks at rykke ud. ...

¹ 316-160,b3-4

² 316-159,b4-5

Torsdag den 7. februar 2002 kom politimesteren tilbage fra ferie. Vidnet satte politimesteren ind i problemstillingen. Den næste dags artikel indeholdt afsløringen om 1 dags forsinket betaling for Rørmosegaard, der udløste en erstatning på 325.000 kr. Efter politiets opfattelse måtte de bilag, der viste dette forløb, ligge i kommunen. De bilag løb ikke nogen steder. Den fungerende borgmester ville undersøge tingene. I løbet af dagen havde hun en særdeles ubehagelig telefonsamtale med journalist Morten Pihl. Der var en hadsk stemning. Morten Pihl gjorde vidnet opmærksom på, at Jørn Frederiksen i radioen havde sagt, at han af borgmesteren havde fået direkte ordre til at forsinke betalingen. Der blev bebudet flere afsløringer. Politiet fik omgående fat i Jørn Frederiksen, der afleverede det materiale, han havde om Rørmosegaard.

Torsdag eller i alt fald fredag underrettede de den fungerende statsadvokat, vicesstatsadvokat Jørgen Jensen om sagen. Om fredagen kom artiklen om sagen med Alletiders Rejser. Politimesteren og vidnet drøftede strategien for efterforskningen. Den blev forelagt for Jørgen Jensen, der erklærede sig enig.

Lørdag den 8. februar 2002 blev politimesteren ringet op hjemme af Jørgen Jensen, der havde talt med rigsadvokaten. Beskeden var, at de nu skulle gå i gang med ransagningen af Farum Kommune og af Peter Brixtoftes hjem. Ransagningen skete lørdag aften. Dommeren blev hidkaldt. Dommeren bor i nærheden af politigården, og retten blev derfor af praktiske grunde sat på vidnets kontor. SØK var med til ransagningen, da Hillerød Politi ikke havde mandskab nok, ligesom SØK bidrog med ekspertise. SØK overtog officielt efterforskningen, men om det først var i den efterfølgende uge, husker vidnet ikke. Det var naturligt, at SØK overtog sagen. Det var ikke vidnet, der ringede til SØK herom, så det må have været politimesteren.”

Kommissionen har anmodet Justitsministeriet om journaloplysninger vedrørende oprettede sager om Farum Kommune eller sager oprettet med relation til Farum-sagen for undersøgelsesperioden 1990-2003. Anmodningen omfattede alt materiale, der kunne belyse Hillerød Politis behandling af anmeldelser og efterforskning vedrørende Farum Kommune, navnlig Farum-sagens opkomst i februar 2002, herunder korrespondance og telefonnotater med ministeriet.

Der kan i den forbindelse tillige henvises til justitsministerens besvarelse af spørgsmål nr. 1 af 16. april 2002 fra Folketingets Udvalg for Forretningsordenen vedrørende forslag til folketingsbeslutning om kommission til undersøgelse af Farum-sagen (B 84 - bilag 45). Ved dette spørgsmål blev justitsministeren anmodet om at fremsende en oversigt over, hvilke sager ministeriet indenfor en årrække på 5 år har haft vedrørende Farum Kommune inkl. klagesager.

Der har ifølge materialet fra Justitsministeriet ikke været nogen sagsgang mellem Justitsministeriet og anklagemyndigheden om iværksættelse af efterforskning forud for ransagningernes gennemførelse den 9. februar 2002.

Den eneste sag, der er journaliseret i Justitsministeriet vedrørende dette emne er en sag med journalnummer 2002-1006/10-0001: Indberetninger fra Politimesteren i Hillerød og Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet om efterforskning i Farum-sagen¹. Denne sag indeholder intet materiale fra perioden før den 14. februar 2002, hvor efterforskningen overgik til Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet. Denne dag modtog Justitsministeriet en telefax fra Hillerød Politi vedlagt politimesterens pressemeddelelse om, at efterforskningen fra denne dato var overtaget af Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet². Derudover er der tale om notater og bidrag til besvarelse af folketingsspørgsmål. I sagen er en notits udfærdiget af en af ministeriets embedsmænd den 18. februar 2002³. I notitsen er gengivet en mail fra Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet til Justitsministeriet af 17. februar 2002 vedrørende politiets undersøgelser i Farum-sagen.

27.6. Forklaringer

Forklaringer er medtaget under sagsfremstillingen.

27.7. Sammenfatning og vurdering

27.7.1. Samarbejdet mellem Farum Kommune og Hillerød Politi

Ud fra kommissionens undersøgelse af samarbejdet mellem Farum Kommune og Hillerød Politi i perioden 1990-2003 er det overordnet kommissionens vurdering, at dette samarbejde ikke i særlig grad har adskilt sig fra politikredsens samarbejde med de øvrige kommuner (Allerød, Græsted-Gilleleje, Helsingør, Hillerød, Skævinge og Slangerup) eller for den sags skyld fra andre politikredsers forhold til de kommunale samarbejdspartnere.

¹ 778-2

² 778-2,f1,b48-49

³ 778-2,f1,b46-47

Det er blevet antydnet, at der skulle have bestået et særligt venskabeligt forhold mellem Peter Brixtofte og Jørgen Skat-Rørdam, og at dette venskab i konkrete sager, hvor politikredsen traf afgørelse, muligvis har haft betydning for sagens udfald.

Ved afhøringerne i kommissionen har såvel Jørgen Skat-Rørdam som Inge Wilsbech Andersen afvist at have haft et forhold af privat karakter til Peter Brixtofte. I det for kommissionen tilvejebragte materiale indgår alene korrespondance af mere formel karakter, f.eks. mødeindkaldelser, invitation til nytårsparole, jubilæum og lignende, og der indgår ikke heri materiale, der godtgør, at der skulle have bestået et særligt, venskabeligt forhold mellem Peter Brixtofte på den ene side og repræsentanter fra Hillerød Politis øverste ledelse på den anden side.

Kommissionen må herefter lægge til grund, at der ikke har foreligget omstændigheder, der for så vidt angår ledelsen i Hillerød Politi kunne medføre inhabilitet ved politiets behandling af sager med tilknytning til Farum Kommune.

27.7.2. Politianmeldelser imod Farum Kommune før februar 2002

Den af kommissionen foretagne gennemgang af politianmeldelser indgivet imod Farum Kommune før februar 2002 giver ikke kommissionen anledning til bemærkninger. Der er således efter kommissionens opfattelse ikke påvist fejl ved Hillerød Politis behandling af anmeldelser frem til februar 2002 bortset fra sagen om byggeri af ungdomsboliger på Rugmarken i Farum. Det må i denne sag betegnes som en fejl, at Hillerød Politi ved afgørelserne af 19. og 31. juli 2001 afviste at indlede efterforskning i sagen vedrørende overtrædelse af planloven i forbindelse med byggeriet. Det må antages, at fejlen beroede på en urigtig anvendelse af lovgivningen.

For så vidt angår Metax-sagen er der efter kommissionens opfattelse ikke grundlag for at antage, at der skulle være indgået usaglige forhold ved politiets afgørelse om at frafalde vilkåret om en venstresvingsbane. Som anført af Jørgen Skat-Rørdam foretog Hillerød Politi i januar 2000 en fornyet vurdering af trafikforholdene på Paltholmvej, efter at tanken var taget i brug, og efter at det var konstateret, at aktivitetsniveauet på tanken ikke var så højt som først forventet.

27.7.3. Hillerød Politis dispositioner i dagene efter de første afsløringer

Det er gjort gældende, at Hillerød Politi i forlængelse af afhøringen af Jørn Frederiksen onsdag den 7. februar 2002 om aftenen burde have beslaglagt yderligere materiale, end det Jørn Frederiksen havde i sin besiddelse under afhøringen vedrørende kommunens køb af Rørmo-segård-grunden, og at politiet hurtigere burde have iværksat ransagninger. Flere journalister og politikere satte i denne forbindelse spørgsmålstejn ved Hillerød Politis vilje og evne til at efterforske muligt strafbare forhold begået i Farum Kommune.

Det kan anføres, at Hillerød Politi i forlængelse af afhøringen af Jørn Frederiksen og gennemgang af det fra ham modtagne materiale og i hvert fald senest efter hans oplysning til politiet den følgende dag, om at sagsmapper var fjernet fra hans kontor, burde have iværksat ransagninger. Der var således en nærliggende risiko for, at belastende dokumenter såvel på rådhuset som hos involverede personer, ville blive skaffet af vejen.

På den anden side må sagens kompleksitet og særegenhed også tages i betragtning. Der var tale om muligt strafbare økonomiske transaktioner i en kommune med involvering af kommunens øverste politiske og administrative ledelse og en heraf følgende overvældende offentlig interesse. Hillerød Politi, der var en politikreds af forholdsvis beskeden størrelse, inddrog den regionale statsadvokatur i sagen senest dagen efter afhøringen af Jørn Frederiksen og tilrettelagde efterforskningen i samråd med denne. Anmodning om ransagningskendelse blev - efter Rigsadvokatens intervention - indgivet til retten knap to døgn efter afhøringen af Jørn Frederiksen og modtagelsen af de første belastende dokumenter, og Hillerød Politi anmodede om og fik bistand fra Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet til gennemførelse af ransagningerne, der blev foretaget straks rettens kendelse forelå. Efter at sagens omfang i de følgende dage stod klarere, overtog Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet den 14. februar 2002 efter politimesterens anmodning den fortsatte efterforskning med bistand fra Hillerød Politi.

Hillerød Politis dispositioner i sagen fra den 6. februar 2002 og frem til Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitets overtagelse af efterforskningen den 14. februar 2002 giver efter en samlet vurdering ikke kommissionen anledning til bemærkninger.

Det er også blevet anført, at Hillerød Politi og Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet burde have ransaget hos flere personer end sket, idet disse personer muligvis spillede en rolle i de kriminelle aktiviteter, der fandt sted i Farum Kommune, og at det materiale, disse personer muligvis lå inde med, kunne have haft betydning for de efterfølgende straffesager.

Det ligger uden for kommissionens opgave at udtale sig om, hvorvidt enkeltpersoner burde have været inddraget i efterforskningen. Kommissionen går derfor ikke nærmere ind i disse overvejelser.

For så vidt angår spørgsmålet om mulig indblanding fra det politiske system i politiets efterforskning er det som nævnt gjort gældende, at efterforskningen i realiteten var iværksat på regeringens initiativ, eller i hvert fald understøttet derfra på samme måde som den senere afgørelse om at rejse tiltale.

Politimester Jørgen Skat-Rørdam og vicepolitimester Inge Wilsbech Andersen har begge forklaret om deres kontakt til statsadvokaten i forbindelse med efterforskningens opstart. Ved disse afhøringer er det også nævnt, at rigsadvokaten via statsadvokaten lod forstå, at han var af den opfattelse, at man ikke burde vente med at gennemføre de påtænkte ransagninger til mandag den 11. februar 2002, men allerede foretage dem om lørdagen den 9. februar 2002.

Der er ikke i afhøringerne eller det skriftlige materiale holdepunkter for, at Justitsministeriet eller andre ministerier skulle have været involveret i de trufne beslutninger eller på anden måde skulle have påvirket politiets efterforskning i forbindelse med Farum-sagen.

27.7.4. Forslag til lovændringer

Hillerød Politis rolle i Farum-sagen giver ikke kommissionen anledning til at fremkomme med forslag til ændringer af den eksisterende lovgivning.

Kommissionen bemærker herved, at der i retsplejelovens § 98, stk. 3, som anført nu er foreskrevet en særlig fremgangsmåde, såfremt den siddende justitsminister i forhold til konkrete straffesager ønsker at instruere politiet eller anklagemyndigheden. Forsøg på mytedannelser i

Farum-sagen kunne måske mere effektivt have været bremsset, såfremt denne bestemmelse havde været gældende allerede i februar 2002.

Endvidere bemærker kommissionen, at der ved politikredsreformen pr. 1. januar 2007 er sket en sammenlægning af de tidligere politikredse til nye og større enheder. Dette indebærer, at der i hver politikreds nu er en særlig advokatur for økonomisk kriminalitet, og en tilsvarende efterforskningsafdeling.

Denne specialisering må alt andet lige styrke politiet og anklagemyndigheden også i forhold til større sager om økonomisk kriminalitet, således at de politikredse med deres større ”slagstyrke” i højere grad end tidligere vil være i stand til selv at løfte sådanne opgaver.

Kapitel 28

28. Domstolsbehandling

I dette kapitel gives en oversigt over domstolsafgørelser af betydning for kommissionens undersøgelse. De emneopdelte kapitler indeholder mere udførlig omtale med henvisning til udvalgte dele af dommene. Straffedommene er medtaget som bilag 7-9 til beretningen.

Straffesagerne indtager en særlig rolle efter kommissoriet og dets tilblivelse. I beretningen er medtaget, ”hvad der er blevet afdækket under domstolenes behandling af straffesagerne”, med henblik på at opnå en samlet beskrivelse af alle væsentlige forhold vedrørende Farum Kommune, der er omfattet af kommissoriet, jf. kommissoriets punkt 1.6. Kommissionens dokumentindsamling og afhøringer er ikke gennemført med det sigte at bidrage til belysning af forhold i straffesagerne, men for at belyse de spørgsmål kommissoriet omhandler. Kommissionens undersøgelse og redegørelse for faktum er endvidere ikke begrænset til, hvad der måtte have indgået i straffesagerne. Kommissionen er imidlertid forpligtet til at lægge dommenes begrundelse og resultat til grund vedrørende ”de dele af det samlede begivenhedsforløb”, der er omfattet af anklageskrifterne.¹

I beretningens enkelte afsnit er domsresultaterne herefter indgået som ”et faktum” i kommissionens undersøgelse ligesom en række bevisdata, herunder forklaringer afgivet af tiltalte og vidner i straffesagerne, også er benyttet af kommissionen. Forklaringerne indeholder således i vidt omfang oplysninger og udsagn, der ikke alene vedrører straffesagerne, men også emner omfattet af kommissoriet. Nogle bisiddere for byrådsmedlemmer har i øvrigt under kommissionens afhøringer særskilt understreget betydningen af, at også forklaringerne fra straffesagerne blev inddraget i kommissionens arbejde. Ud over dommene har kommissionen haft ad-

¹ Der henvises i øvrigt til bind 1, kapitel 1, om kommissionens opgave og arbejdsbetingelser med omtale af kommissoriets punkt 1.5 og 1.6.

gang til retsbøgerne og alt materiale i straffesagerne, herunder i form af ”forsvarergenparter” og kostermateriale¹ samt udskilt efterforskningsmateriale² og skriftlige procedurer.

28.1. Straffesager

Der er med tilknytning til Farum-sagen afsagt domme i tre straffesager, der i det følgende omtales i den rækkefølge, hvori der er afsagt endelige straffedomme.

Domstolene udsender pressemeddelelse ved domsafsigelse i større eller mere principielle sager. Med henblik på at give et kort, læsevenligt resumé har kommissionen valgt at gengive disse pressemeddelelser.³

28.1.1. Sagen mod byrådsmedlemmer (2007)

Der blev i denne sag rejst tiltale mod 12 byrådsmedlemmer for i 2001 at have forsømt at udøve budgetkontrol i deres respektive fagudvalg. De 12 byrådsmedlemmer var Per Edrén, Erik Fuchs, Marianne Helslev-Rasmussen, Mogens Hovgaard Nielsen, Bent Jensen, Henrik Knud Jerger, Hans Carl Nielsen, Flemming Birger Oppfeldt, Morten Pflug von der Osten, Hüseyin Tas, Ketty Elinor Træholt og Poul Winckler.⁴

Ved Retten i Hillerøds dom af 29. november 2007 blev alle frifundet, jf. beretningens bilag 7.01.⁵ Denne dom blev ikke anket og var således endelig.

Retten udsendte følgende pressemeddelelse:⁶

”12 forhenværende byrådspolitikere frifundet (Farum byråd)

¹ Eksempelvis kloner af harddiske fra beslaglagte computere på rådhuset i februar 2002.

² Eksempelvis efterforskning vedrørende sponsorater, der ikke førte til tiltalerejsning.

³ Domstolenes pressemeddelelser udarbejdes eller godkendes af de juridiske dommere, der har medvirket ved sagernes afgørelse. Ved evt. tvivl om forståelsen er det naturligvis ikke pressemeddelelsen, men dommens ordlyd, der skal lægges til grund.

⁴ Rækkefølgen er som angivet i dommen.

⁵ Medtaget i beretningens bilag 7.01

⁶ 438-101. Dateret 4. december 2007.

Ved Hillerød rets dom af 29. november 2007 er 12 forhenværende byrådspolitikere blevet frifundet for overtrædelse af Kommunestyrelseslovens § 61, jf. § 21.

De tiltalte var medlemmer af byrådet i Farum kommune.

Tiltalen drejede sig om, at de tiltalte i 2001 havde forsømt at udøve budgetkontrol i deres respektive fagudvalg.

Der var under sagen nedlagt påstand om bøder i størrelsesordenen 5-20.000 kr.

Der blev i Farum kommune i 2001 afholdt ubevilgede udgifter på ca. 157 mio. kr.

Kommunens økonomiske forvaltning havde udarbejdet budgetopfølgningsskemaer udvisende det løbende forbrug. Budgetopfølgningsmaterialet blev efter ordre fra borgmesteren ikke udleveret til byrådspolitikerne.

Byrådspolitikerne var i 2001 ikke vidende om eksistensen af budgetopfølgningsskemaerne.

Byrådspolitikerne modtog ingen advarselssignaler fra de budgetansvarlige embedsmænd om budgetoverskridelser.

Byrådspolitikerne fulgte med i den økonomiske udvikling i udvalgene ved at spørge de budgetansvarlige embedsmænd og ved at følge med i diverse plangrundlag, mere/mindre indskrivninger og i prognose- og statistikanalyser.

I følge Indsigtsbetænkning nr. 1425/2002 kan der ikke stilles krav om, at byrådspolitikere skal udstyres med løbende økonomiske oversigter.

En del af budgetoverskridelserne skyldtes såkaldte uundgåelige udgifter, hvilket vil sige udgifter som kommunen er forpligtet til af afholde efter loven eller som beror på usikre fremtidige omstændigheder. For sådanne udgifter gælder, at der ikke behøver at være nogen forudgående bevilling, men at de efterfølgende kan samles op bevillingsmæssigt.

Kommunernes Revision konkluderede, at Farum kommunes regnskab for 2001 ikke gav et retvisende billede af kommunens forvaltning.

Retten fandt ikke, at byrådspolitikerne havde handlet så skødesløst, at deres budgetkontrol, som viste sig ikke at have været tilstrækkelig, kunne karakteriseres som grov pligtforsømmelse.

Retten lagde herved navnlig vægt på, at byrådspolitikerne var blevet ført bag lyset, at de ikke havde modtaget oplysninger om det løbende forbrug samt at størrelsen af de såkaldte uundgåelige udgifter i forhold til det samlede ubevilgede merforbrug ikke var afklaret.

Sagen, der begyndte den 31. oktober 2005 og hvori domsmænd har deltaget, strakte sig over 90 retsdage med afhøringer af de tiltalte, af andre byrådspolitikere og af flere embedsfolk.”

Det hedder i dommen under rettens bemærkninger afslutningsvis side 37f:¹

”Det fremgår af Kommunestyrelsesloven § 20, at udvalgene udøver deres virksomhed i møder. Det følger heraf, at udvalgsmedlemmerne skal forholde sig til det materiale de får forelagt på møderne, og at de herudover ikke har nogen yderligere undersøgelsespligt.

Det fremgår af Kommunestyrelseslovens § 21, at udvalgene skal foretage bevillingskontrol. Har udvalgsmedlemmerne behov for yderligere oplysninger for at kunne følge op på forpligtelsen til at udøve bevillingskontrol, og kan disse oplysninger ikke tilvejebringes i udvalget, finder retten, at ethvert udvalgsmedlem har en handlepligt i henhold til styrelseslovens § 11, stk. 1, til at indbringe spørgsmålet for kommunalbestyrelsen og at udvalgsmedlemmet kan ifalde ansvar, hvis han undlader at opfylde sin handlepligt.

Styrelseslovens § 21 opstiller ingen nærmere krav til, hvorledes bevillingskontrollen skal udøves. Ifølge Indsigtsbetænkningen og ifølge nyeste teori kan der ikke stilles krav om, at udvalgsmedlemmerne løbende skal forsynes med økonomiske oversigter.

Efter bevisførelsen lægges det til grund, at de tiltalte i forbindelse med vedtagelsen af enkeltsager har forhørt sig hos de tilstedeværende budgetansvarlige embedsmænd, om der var plads i budgettet.

Det findes ligeledes godtgjort, at de tiltalte under deres arbejde i udvalgene havde et grundlag at forholde sig til bevillingerne på i form af plangrundlag, prognose og statistikanalyser samt mere/mindre indskrivninger.

Retten finder ikke, at den af de tiltalte udøvede bevillingskontrol fuldt ud har været tilstrækkelig. En tjenlig kontrol må bestå i at sammenligne det løbende forbrug med bevillingerne. En forudsætning for at kunne foretage denne kontrol er imidlertid, at de tiltalte kunne modtage oplysninger om forbrugstallene, og at tallene var korrekte.

Forsvaret har under sagen påvist og givet eksempler på, at kommunens bogføring og regnskabsaflæggelse for 2001 har været mangelfuld og fejlbehæftet.

Der har under sagen været divergerende forklaringer om, i hvilken udstrækning de tiltalte blev bibragt den opfattelse, at IT-problemer var årsag til, at pålidelige oplysninger om forbrugstallene ikke kunne leveres.

¹ Der henvises i øvrigt til dommen medtaget i beretningens bilag 7.01.

Efter bevisførelsen findes det godtgjort, at de tiltalte blev ført bag lyset af borgmesteren og af dele af embedsværket vedrørende kommunens økonomi. Det findes ligeledes godtgjort, at de tiltalte var i god tro med hensyn til kommunens økonomiske ressourcer og til, at de af borgmesteren på byrådsmødet den 30. oktober 2001 omtalte kalkulatoriske budgetoverskridelser ville blive rettet op ved en senere budgetregulering.

Der er ikke ført bevis for, at de tiltalte havde grund til at nære bekymring over udviklingen i forbruget i udvalgene.

En forudsætning for at kunne straffe de tiltalte for manglende bevillingskontrol er, at der kan konstateres et ubevilget merforbrug af en vis størrelse, og at dette merforbrug ikke skyldes udgifter, som må betegnes som kalkulatoriske eller lovbundne udgifter. Hvor stor en del af den af Kommunernes Revision konstaterede budgetoverskridelse, der skyldes disse uundgåelige udgifter, henstår uafklaret.

De tiltalte har ikke modarbejdet de af Sabine Kirchmeier-Andersen i 2001 stillede forslag til bedre budgetstyring m.v.

De tiltalte har ikke i løbet af 2001 modtaget så alvorlige advarselssignaler om betydelige budgetoverskridelser, at deres politiske arbejde i udvalgene med rimelighed kan betegnes som skødesløst.

De tiltalte findes efter en samlet vurdering herunder navnlig af, at de tiltalte blev ført bag lyset, at de tiltalte ikke modtog nogen oplysninger om det løbende forbrug og at størrelsen af de såkaldte uundgåelige udgifter i forhold til det samlede ubevilgede merforbrug er uoplyst, ikke at have gjort sig skyldige i grov tilsidesættelse af deres pligter som medlemmer af Farum kommunes fagudvalg.

De tiltalte vil derfor være at frifinde.”

Der henvises i øvrigt til bind 13, kapitel 22, om budget- og bevillingskontrol. Emnet berøres også i bind 3, kapitel 4.5.2.5.

28.1.2. Sponsorsagen (2008)

Den såkaldte ”sponsorsag” omfattede tiltale mod bl.a. Peter Brixtofte og Leif Frimand Jensen for at have ladet Farum Kommune betale merpriser til Alletiders Rejser A/S for pensionistrejser (forhold 1) og til Skanska Danmark A/S for renoveringen af en idrætshal (forhold 2), mod at merpriserne skulle anvendes til sponsorstøtte.

Ved Retten i Hillerød dom den 20. juni 2006 blev bl.a. Peter Brixtofte og Leif Frimand Jensen frifundet i forhold 1, men dømt i forhold 2. Dommen var endelig for så vidt angår frifindelsen

af de tiltalte i forhold 1 og domfældelsen af Leif Frimand Jensen og en medtiltalt i forhold 2, mens Peter Brixtofte og en anden medtiltalt ankede til frifindelse. Østre Landsret stadfæstede den 8. februar 2007 byrettens dom for disse tiltalte vedrørende forhold 2. Peter Brixtofte indbragte herefter med Procesbevillingsnævnets tilladelse landsrettens dom for Højesteret, der den 15. april 2008 stadfæstede landsrettens dom, jf. beretningens bilag 8.03.¹

Højesteret udsendte ved domsafsigelsen følgende pressemeddelelse:²

”Tidligere borgmester idømt 2 års ubetinget fængsel for mandatsvig af særlig grov beskaffenhed.

Højesteret har i dag afsagt dom i den såkaldte “sponsor-sag”, hvor Farum Kommunes tidligere borgmester, Peter Brixtofte, var tiltalt for mandatsvig af særlig grov beskaffenhed ved at have ladet Farum Kommune betale Skanska Danmark A/S 9 mio. kr. i merpris for renoveringen af en idrætshal, mod at merprisen skulle anvendes til sponsorstøtte til en håndboldklub.

Peter Brixtofte blev for dette forhold ved Hillerød Kriminalrets dom af 20. juni 2006 idømt 2 års ubetinget fængsel. Han ankede dommen til Østre Landsret med påstand om frifindelse. Ved dom af 8. februar 2007 stadfæstede landsretten byrettens dom. Den 16. august 2007 meddelte Procesbevillingsnævnet Peter Brixtofte tilladelse til at anke dommen til Højesteret.

For Højesteret anførte Peter Brixtofte bl.a., at han ikke var skyldig i mandatsvig, idet han havde erklæret sig inhabil vedrørende byggesagen. Efter den kommunale styrelseslov medfører det, at hans rettigheder og forpligtelser som borgmester var overgået til viceborgmesteren Per Edrén. Det var ikke ham, men Per Edrén, der underskrev den aftaleseddel af 1. maj 2000, som forpligtede kommunen til at betale merprisen på de 9 mio. kr. Han anførte videre, at der i landsretten var begået rettergangsfejl, bl.a. ved anvendelse af en forkert bevisbyrde-regel, og at dommen derfor skulle ophæves og sagen hjemvises til fornyet behandling ved landsretten. Endelig anførte han, at straffen skulle nedsættes væsentligt og gøres betinget.

Ved Højesterets behandling af sagen deltog 7 dommere.

Højesteret stadfæstede landsrettens afgørelse.

Dommen er enstemmig.

1 456-39, 752-6,f2 og 828-2. Beretningens bilag 8 omfatter bilag 8.1. Hillerød kriminalrets dom af 20. juni 2006, bilag 8.2. Østre Landsrets ankedom af 8. februar 2007 og bilag 8.3 Højesterets ankedom af 15. april 2008 (UfR 2008.1607) se også bilag 8.4. Rigsadvokatens kommentar til Højesterets dom i artiklen "Borgmesters strafansvar for mandatsvig" (Juristen 2008, side 247f).

2 828-1

Højesterets afgørelse er begrundet således:

“Landsretten har anset det for bevist, at Peter Brixtofte - i overensstemmelse med beskrivelsen i anklageskriftet - som borgmester i Farum Kommune og i forening med de øvrige tiltalte, herunder ordførende direktør i kommunen Leif Frimand Jensen, har foranlediget, at kommunen i forbindelse med renovering af Stavnsholthallen betalte entreprenøren Skanska Danmark A/S en merpris på 9 mio. kr. mod at dette beløb med tillæg af yderligere 1 mio. kr. af Skanska skulle anvendes som sponsorbidrag til Ajax/Farum Håndbold A/S. Da landsretten således har lagt til grund, at Peter Brixtofte faktisk har handlet i sin egenskab af borgmester i Farum Kommune, er det uden betydning for strafansvaret efter § 280 i straffeloven, at han den 11. januar 2000 i kommunens økonomiudvalg og i kommunalbestyrelsen erklærede sig inhabil i en sag om kommunens leje af Farum Hallen af FIH og i en sag om overladelse af driften af Farum Hallen til Farum Boldklub A/S. Det gælder, selv om dette forstås således, at Peter Brixtofte tillige havde erklæret sig inhabil i byggesagen vedrørende Farum Hallen (Farum Arena), således som byretten har lagt til grund. Det er endvidere uden betydning, at aftalesedlen af 1. maj 2000 fra Skanska med den forhøjede pris ikke blev underskrevet af Peter Brixtofte, men af viceborgmester Per Edrén.

Højesteret tiltræder herefter, at Peter Brixtoftes handling er omfattet af straffelovens § 280 om mandatsvig, og hans principale påstand om frifindelse kan derfor ikke tages til følge.

Som anført er det uden betydning for strafansvaret, at Peter Brixtofte havde erklæret sig inhabil den 11. januar 2000. Det kan derfor ikke anses for en fejl, at landsretten - modsat byretten - ikke omtaler dette spørgsmål i sine præmisser. Der er ikke noget grundlag for at antage, at landsretten har anvendt en forkert bevisbyrderegel. Der foreligger heller ikke andre fejl eller mangler, som kan føre til ophævelse af landsrettens dom, og Peter Brixtoftes subsidiære påstand herom tages derfor ikke til følge.

Forholdet angår et betydeligt beløb - 9 mio. kr. - og må allerede af denne grund anses for at være af særlig grov beskaffenhed, jf. straffelovens § 286, stk. 2. Der er ikke grundlag for at antage, at Peter Brixtoftes handling har været motiveret af et ønske om at opnå personlig økonomisk vinding. Det må på den anden side tillægges en væsentligt skærpende betydning, at han ved sin handling groft har misbrugt sin stilling som borgmester i Farum Kommune, jf. herved straffelovens § 81, nr. 8. Sigtelse i sagens forhold 1 blev rejst i marts 2002, men sagens varighed kan, når henses til dens karakter og omfang samt til, at den har været behandlet i tre instanser, ikke ved straffastsættelsen betragtes som en formildende omstændighed.

Efter en samlet vurdering tiltræder Højesteret, at straffen er fastsat til fængsel i 2 år. Det tiltrædes endvidere, at der efter forholdets omfang og karakter ikke er grundlag for at gøre nogen del af straffen betinget, heller ikke med vilkår om samfundstjeneste.

Højesteret stadfæster herefter dommen. ...”

Peter Brixtofte blev således idømt en ubetinget straf på fængsel i 2 år, mens Leif Frimand Jensen blev idømt en betinget straf på fængsel i 1 år 3 måneder.

28.1.3. Hovedsagen (2009)

I den såkaldte ”hovedsag” mod Peter Brixtofte og Leif Frimand Jensen blev tiltalen i anklagemyndighedens skriftlige forelæggelse i 2003 sammenfattet således:¹

”Stillingsmisbrug

- Undladelse af at påse bevillingsoverholdelse, afholdelse af ubevilgede udgifter samt mangelfuld information om Farum Kommunes økonomi til medlemmerne af kommunens stående udvalg og medlemmerne af byrådet i øvrigt i 2001 (forhold 1.a. og 1.b.).
- Optagelse af kassekredit på 265.000.000 kr. (inkl. renter) i april 2001 hos Finansieringsinstituttet for Industri og Håndværk A/S uden om Farum Byråd (forhold 2.a.).
- Optagelse af lån på 200.000.000 kr. i december 2001 hos BG Bank - ligeledes uden om Farum Byråd (forhold 2.b.).
- Ulovligt forbrug af deponerede midler (forhold 2.c.).
- Undladelse af at påse overholdelse af planlovgivningens regler i forbindelse med opførelse af almene ungdomsboliger på Rugmarken 37 i Farum (forhold 4).
- Mangelfuld procedure omkring bl.a. attestation og godkendelse af regninger vedrørende kommunens afholdelse af udgifter til fortæring m.v. (forhold 9). [forhold 7 efter udskillelse af de oprindelige forhold 6 og 7]²
- Afholdelse af ubevilget udgift i forbindelse med ulovlig fjernelse af fredskov primo 2001 på Farumgård i Farum (forhold 10). [forhold 8 efter udskillelse af de oprindelige forhold 6 og 7]

¹ 352-1,b14-16. Forelæggelse af 1. december 2003.

² Efter Højesterets kendelse af 17. februar 2004 blev de oprindelige forhold 6 og 7 om sponsorater udskilt til særskilt behandling med henblik på sammenlægning med en straffesag mod 4 andre tiltalte, jf. 28.1.2. om sponsorsagen. Sagens forhold 8-10 blev herefter ændret til forhold 6-8.

I visse af disse forhold er der rejst en subsidær tiltale for overtrædelse af lov om kommunernes styrelse i overensstemmelse med en påtalebegæring fra Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt.

Mandatsvig af særlig grov beskaffenhed.

- Ulovlig ydelse af en garanti i 2001 for Boligselskabet Farumsødal i forbindelse med en påtænkt opførelse af almene ungdomsboliger på Rugmarken 37 i Farum (forhold 3).
- Ulovlig udbetaling til en entreprenør af et honorar i forbindelse med en påtænkt opførelse af en ejendom på Palholmvej 102 i Farum, der var kommunen uvedkommende (forhold 5).
- Ulovlig forhøjelse af udgifterne i forbindelse med de såkaldte ”velfærdsrejser” idet forhøjelsen skulle kanaliseres over i Farum Boldklub A/S som sponsorat (forhold 6). [senere udskilt til sponsorsagen, jf. afsnit 28.1.2]
- Ulovlig forhøjelse af en entreprenørkontrakt i forbindelse med renoveringen af Stavnsholthallen, idet forhøjelsen skulle kanaliseres over i Ajax/Farum Håndbold A/S som et sponsorat (forhold 7). [senere udskilt til sponsorsagen, jf. afsnit 28.1.2]
- Ulovlig afholdelse af udgifter til forskellige sponsorture og rejser i øvrigt i 2000 og 2001 samt ulovlig afholdelse af udgifter til fortæring i forbindelse med mødevirksomhed i 2001 (forhold 8). [forhold 6 efter udskillelse af de oprindelige forhold 6 og 7]

Der er i disse forhold rejst subsidære tiltaler for stillingsmisbrug.”

Retten i Hillerød afsagde dom den 10. april 2007. Efter anke afsagde Østre Landsret dom den 6. oktober 2009, jf. beretningens bilag 9.¹

Østre Landsret udsendte ved domsafsigelsen følgende pressemeddelelse, hvor T1 er Peter Brixtofte og T2 Leif Frimand Jensen:²

”... (Østre Landsrets afgørelse i straffesag mod en forhenværende borgmester)

¹ 238-99 og 802-87. Beretningens bilag 9 omfatter bilag 9.1 Hillerød kriminalrets dom af 10. april 2007 med Appendix I-III og bilag 9.2 Østre Landsrets dom af 6. oktober 2009.

² 802-88

Østre Landsret har i dag, den 6. oktober 2009, afsagt dom i en langvarig straffesag mod en forhenværende borgmester (T1). T1 er af en enig domsmandsret idømt en tillægsstraf af fængsel i 2 år.

Byretten afsagde dom i sagen den 10. april 2007. Også ved byretten blev T1 idømt fængsel i 2 år. Herefter har sagen været behandlet som ankesag ved Østre Landsret.

Der har tidligere verseret en anden straffesag mod T1. Den tidligere sag blev afgjort ved Højesterets dom af 15. april 2008, hvorved han blev idømt 2 års fængsel for mandatsvig af særlig grov karakter.¹ Den tidligere sag var ved byretten blevet udskilt fra den sag, som Østre Landsret nu har afsagt dom i. På grund af denne tidligere sag er den straf, som landsretten nu har udmålt, fastsat som en tillægsstraf.

T1 er efter bevisførelsen for landsretten blevet dømt blandt andet for i 2001, mens han var borgmester, blandt andet for byrådet at have skjult de økonomiske problemer i kommunen, for ikke at have sørget for fornødne bevillinger, for lånoptagelse uden om kommunalbestyrelsen, for at have ignoreret afgørelser fra Naturklagenævnet, og fordi de regnskabsmæssige forhold i kommunen vedrørende repræsentationsudgifter ikke var i orden. Landsretten har i den sammenhæng fundet ham skyldig i en række tilfælde af embedsmisbrug (straffelovens § 155, 1. og 2. pkt.).

For så vidt angår kommunens repræsentation, møder og rejser mv. er T1 dømt for groft mandatsvig (straffelovens § 280, jf. § 286, stk. 2) ved over en periode på et år fra den 1. januar 2001 til den 31. december 2001 at have ladet kommunen betale en lang række regninger for arrangementer, der enten slet ikke havde noget kommunalt formål, eller hvor udgiften pr. deltager var så stor, at en del af regningen må siges at have savnet kommunalt formål. T1 lod udgifterne afholde alene på grundlag af sin stilling uden nogen speciel bemyndigelse fra byrådet vedrørende den enkelte udgift.

De omhandlede regninger har i vidt omfang vedrørt servering af vin, herunder dyr vin, men Østre Landsret har i lighed med byretten undladt at tage særskilt stilling til henholdsvis lovligheden af udgiften til vin og den - ofte mindre - udgift til foræring.

I de tilfælde, hvor repræsentationen har haft et lovligt kommunalt formål, har landsretten i denne sag som et udgangspunkt statueret mandatsvig i de tilfælde, hvor en samlet kuvertpris på 1.000 kr. på gerningstidspunktet er overskredet. Landsretten har endvidere indlagt en "bagatelgrænse", således at der som udgangspunkt ikke er domfældt i tilfælde, hvor overskridelsen er under ca. 40 pct. af regningens omfang, idet der herved tages hensyn til overskridelsens størrelse i absolute tal.

¹ Sponsorsagen, jf. afsnit 28.1.2.

Der er anledning til at fremhæve, at landsretten ikke har taget stilling til ”1000-kronersreglens” generelle anvendelighed ud over som et udgangspunkt under denne sag. Landsretten har i et enkelt tilfælde efter en konkret vurdering fundet, at der var grundlag for højere kuvertpris. De 1.000 kr. udgør derfor ikke nogen absolut øvre grænse gældende for kommunale arrangementer. Endvidere kan der selvsagt også være anledninger, der ikke i sig selv og uden særlig hjemmel kan legitimere en udgift til fortæring på 1.000 kr. pr. person. Dette vil ikke mindst kunne være tilfældet ved interne møder, hvad dommen også afspejler. Der er således også eksempler i dommen på, at der er dømt for mandatsvig ved en udgift pro persona på under 1.000 kr.

T1’s samlede mandatsvig vedrørende arrangementerne med restaurantbesøg og rejser m.v. er opgjort til godt 1,8 mio. kr.

Landsrettens bevisbedømmelse afviger på nogle punkter fra byrettens, således at T1 til dels er blevet fundet skyldig, hvor han var frifundet af byretten, mens han er frifundet for andet, som byretten havde dømt ham for. Landsretten har også i visse tilfælde henført T1’s strafbare forhold under andre strafbestemmelser end byretten.

Som nævnt har landsretten idømt T1 en tillægsstraf på fængsel i 2 år. Fængselsstraffens betydelige længde er særligt begrundet i omfanget af T1’s mandatsvig vedrørende repræsentation. Straffastsættelsen må i øvrigt blandt andet ses i lyset af, at T1 har vist en fast vilje til at sætte sig ud over regler, der begrænsede hans handlefrihed i forhold til kommunen og det kommunale demokrati, og af hans manglende respekt for regler, der i samfundets interesse begrænsede kommunens handlefrihed udadtil.

Foruden at være blevet idømt fængselsstraf er T1 ved landsretten dømt til at betale en erstatning til kommunen. Erstatningen vedrører udgiften til møder og rejser mv. Endvidere er han blevet dømt til at betale delvise sagsomkostninger.

Under samme ankesag er en forhenværende kommunaldirektør i kommunen (T2) for strafbare forhold i forbindelse med T1’s lovovertrædelser blevet idømt en fællesstraf af fængsel i 2 år. Byretten havde udmålt den samme straf. Straffen er en fællesstraf, der omfatter den straf på fængsel i 1 år og 3 måneder, som T2 den 20. juni 2006 blev idømt ved byrettens endelige dom i den sag, som for T1’s vedkommende først den 15. april 2008 fandt sin endelige afgørelse ved Højesterets dom. Landsretten har ligesom byretten gjort T2’s fængselsstraf betinget under hensyn til hans dårlige helbred. Også T2 er dømt til at betale erstatning.”

I dommen findes følgende sammenfatning side 53f:

”Landsrettens bevisresultat og subsumtion kan kort sammenfattes som følger:

I **forhold 1** er tiltalte **Peter Brixtofte** fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 155, 1. pkt., idet tiltalte i tiden efter 1. oktober 2001 undlod på fyldestgø-

rende måde at oplyse medlemmerne af Farum byråd om Farum Kommunes økonomiske tilstand samt hemmeligholdt og undlod at reagere ved bevillingsoverskridelser.

Bevillingsoverskridelserne omfatter ubevilgede merudgifter på ca. 97,4 mio. kr., ubevilgede udgifter på ca. 11,5 mio. kr. i regnskabet kaldet budgetregulering og ca. 52 mio. kr. til Team Danmark bygningen. Det voksende underskud i forholdet mellem kommunens indtægter og udgifter for så vidt angår 2000 og 2001 blev til lige skjult. Endvidere er tiltalte Brixtofte i forhold 1 fundet skyldig i hemmeligholdelse af og manglende indgriben over for forringelsen af kommunes likviditet, særligt overtrædelse af kassekreditreglen.

I forhold 2 er Peter Brixtofte fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 155, 1. og 2. pkt., i forbindelse med optagelse af kassekredit på 250 mio. kr. og lån på 200 mio. kr., medens Leif Frimand Jensen, som ikke har påanket skyldspørgsmålet, i dette forhold ved byrettens dom ligeledes blev fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 155, 1. og 2. pkt.

I forhold 3 er Peter Brixtofte fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 155, 1. pkt., ved meddelelse af garanti på 12,5 mio. kr., medens Leif Frimand Jensen, som ikke har påanket skyldspørgsmålet, ved byrettens dom blev fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 157.

I forhold 4 er Peter Brixtofte fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 155, 1. pkt., ved ikke at tage nødvendige skridt til at standse byggeriet af ungdomsboligerne.

I forhold 5 er Peter Brixtofte fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 155, 1. pkt., ved udbetaling af godt 9 mio. kr. til Kay Wilhelmsen, medens Leif Frimand Jensen, som ikke har påanket skyldspørgsmålet, i dette forhold ved byrettens dom blev fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 157.

I forhold 6 er Peter Brixtofte fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 280, jf. § 286, stk. 2, idet han har begået mandatsvig vedrørende 1.893.770 kr. i forbindelse med arrangementer med fortæring m.v. for kommunens regning. Leif Frimand Jensen er fundet skyldig i overtrædelse af de samme bestemmelser på grund af medvirken til Peter Brixtoftes mandatsvig i en række tilfælde. Denne tiltalte mandatsvig vedrører 1.001.936 kr.

I forhold 7 er Peter Brixtofte fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 155, 2. pkt., og Leif Frimand Jensen i overtrædelse af straffelovens § 157 på grund af den regnskabsmæssige håndtering af repræsentationsbilagene i kommunen.

I forhold 8 er Peter Brixtofte fundet skyldig i overtrædelse af skovlovens § 65, stk. 1, jf. § 8, ved træfældning, samt i overtrædelse af straffelovens § 155, 1. pkt., på grund af den udbetalte strafrente på 325.000 kr. og den undladte refusionsopgørelse, medens Leif Frimand Jensen, som ikke har påanket skyldspørgsmålet,

ved byrettens dom blev fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 155, 1. pkt., vedrørende strafrente og refusionsopgørelse.

Samlet er **Peter Brixtofte** således fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 155, 1. og 2. pkt., § 286, stk. 2, jf. § 280 og skovlovens § 65, stk. 1, jf. § 8, medens **Leif Frimand Jensen** samlet er fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 155, 1. og 2. pkt., § 157 samt § 280, jf. 286, stk. 2.

Straffen fastsættes herefter under citering af de samme bestemmelser som nævnt i byrettens dom, dog at henvisningen til § 61 i lov om kommunernes styrelse for så vidt angår tiltalte Brixtofte udgår.

For Peter Brixtofte fastsættes straffen som en tillægsstraf, jf. straffelovens § 89, og for Leif Frimand Jensens vedkommende som fællesstraf, jf. straffelovens § 61, stk. 1.

Vedrørende den relative strafværdighed af det grove mandatsvig, de tiltalte har begået (straffelovens § 286, stk. 2, jf. § 280), og deres tjenestemisbrug (straffelovens § 155) henviser landsretten til, at straffen for groft mandatsvig kan stige til fængsel i 8 år, medens den højeste straf for tjenestemisbrug efter straffelovens § 155, 1. pkt., er fængsel i 4 måneder. Når tjenestemisbrug er sket for at skaffe sig eller andre uberettiget fordel, kan fængsel indtil 2 år anvendes, jf. § 155, 2. pkt.

Det kan vedrørende **Peter Brixtofte** efter bevisførelsen lægges til grund, at hans strafbare handlinger i væsentlig grad har været drevet af hans ønske om at sætte Farum i centrum som en af landets mest effektive og mest serviceorienterede kommuner og i øvrigt som en kommune, hvor idrætten, navnlig på eliteniveau stod stærkt. Bortset fra den atypiske berigelse, Peter Brixtofte har opnået for sig selv og andre i forhold 6, kan det lægges til grund, at Peter Brixtofte ikke umiddelbart har tilsigtet eller opnået personlig økonomisk vinding.

På den anden side har Peter Brixtofte for at nå sine politiske mål bevidst og løbende sat sig ud over de regler, der begrænser en borgmesters virke i forhold til kommunen. Beslutninger, som skulle have været truffet af kommunalbestyrelsen, er blevet truffet af Peter Brixtofte alene, og kommunalbestyrelsen har truffet beslutninger på et grundlag, som var præget af manglende eller utilstrækkelig information fra Peter Brixtoftes side. Dette bliver ikke mindre utilstedeligt af, at han i vidt omfang kunne regne med støtte fra kommunalbestyrelsens flertal. Peter Brixtofte har som borgmester fremmet egne formål uden respekt for de regler, der gælder for kommunale beslutninger og således, at den åbne, demokratiske beslutningsproces blev skadet. Dette har medvirket til, at Farum Kommune er blevet påført meget alvorlige økonomiske problemer. Særligt for så vidt angår forhold 6 har Peter Brixtofte ved sin kontinuerlige adfærd ved de talrige arrangementer i 2001, hvor udgifterne til blandt andet meget dyre vine og rejsearrangementer i vid udstrækning har været Farum Kommune helt eller delvist uvedkommende, også påført kommunen et betydeligt tab. Endvidere har Peter Brixtofte vist en fast vilje til at sætte sig ud over lovgivning, som i samfundets interesse begrænser en kom-

munes handlefrihed udadtil, herunder ved sin uefterrettelighed i forhold til Naturklagenævnet og særligt for så vidt angår låntagning.

Efter en samlet vurdering finder landsretten, at den tillægsstraf, der bør udmåles, passende kan fastsættes til fængsel i 2 år, jf. herved også straffelovens § 81, nr. 8, hvorefter det ved straffens fastsættelse i almindelighed skal indgå som en skærpende omstændighed, at gerningen er begået i udførelsen af offentlig tjeneste eller hverv.

For så vidt angår **Leif Frimand Jensen** gælder overordnet, at han var en højt placeret embedsmand, der i praksis spillede en helt afgørende rolle for effektueringen af Peter Brixtoftes beslutninger og løbende gik denne til hånd. Leif Frimand Jensen har ikke sagt fra over for Peter Brixtoftes ulovligheder, og hans misforståede loyalitet over for Peter Brixtofte havde et sådant omfang, at han tilsidesatte de pligter over for Farum Kommune, der var forbundet med hans stilling.

Landsretten er opmærksom på, at Leif Frimand Jensen med en så egenartet og stærk politisk leder som Peter Brixtofte ville være kommet under et betydeligt pres, hvis han havde sagt fra, og at han muligt kunne have risikeret afskedigelse, forringelse af arbejdsvilkår eller lignende. Det forhold, at Leif Frimand Jensens helbred var stærkt svækket gennem hele 2001, må antages at have gjort det vanskeliggere for ham at yde den modstand, som han burde.

Navnlig når henses til sidstnævnte formildende omstændigheder finder landsretten efter en samlet vurdering, at den fællesstraf for Leif Frimand Jensen på fængsel i 2 år, som byretten har udmålt, er passende bestemt.

Når endvidere henses til de for landsretten fremlagte oplysninger om Leif Frimand Jensens nuværende alvorlige helbredsproblemer, tiltræder landsretten, at den af Leif Frimand Jensen forskyldte fællesstraf gøres betinget på vilkår om to års straffri vandel.

Sagens varighed kan ikke for nogen af de tiltalte føre til en anden og mildere straf. Det bemærkes herved, at efterforskning og strafforfølgning i sagen er iværksat og fremmet behørigt, og at sagen er behandlet i to instanser.”

Peter Brixtofte blev således idømt en ubetinget tillægsstraf på fængsel i 2 år, mens Leif Frimand Jensen blev idømt en betinget fællesstraf på fængsel i 2 år, hvortil kom sagsomkostninger og erstatning, jf. afsnit 28.2.3.

Procesbevillingsnævnet gav den 18. december 2009 afslag på ansøgning fra Peter Brixtofte om anketilladelse til Højesteret.

28.2. Civile erstatningssager

28.2.1. Farum Venstreforening (2004)

Ved Retten i Hillerøds dom af 24. september 2004 blev Venstres Vælgerforening frifundet i en sag anlagt af Farum Kommune med påstand om betaling af 6.952,50 kr. med tillæg af renter. Kommunen gjorde gældende, at der var ydet ulovlig partistøtte i form af bespisning af medlemmer af vælgerforeningen ligesom bespisningen ikke tjente noget kommunalt formål. Retten anførte i sin begrundelse bl.a., at den skete bespisning ikke kunne sidestilles med udbetaling af ulovlig partistøtte, ligesom deltagerne måtte antages at være i god tro efter invitation fra kommunen.¹

Dommen er nærmere omtalt i bind 11, kapitel 17.10.1.

28.2.2. Sport & Event International v/Bjarne Jensen (2008)

Ved Lyngby rets dom af 28. oktober 2008 blev Sport & Event International v/Bjarne Jensen frifundet i en sag anlagt af Farum Kommune med påstand om betaling af 500.000 kr. med tillæg af renter. Kommunen gjorde gældende, at dette beløb var faktureret for meget i anledning af parternes samarbejde vedrørende pensionistrejser, andre rejser og repræsentation. Retten anførte i sin begrundelse bl.a.:²

”Det må efter sagens forelæggelse og de afgivne forklaringer lægges til grund, at de ydelser, der er omfattet af fakturaerne, alle er bestilt af kommunen, i det væsentlige ved daværende borgmester Peter Brixtofte. Det lægges videre til grund, at fakturaerne efterfølgende alle er godkendt af kommunens daværende ordførende direktør Leif Frimand Jensen. Begge har ved deres vidneforklaringer erklæret, at fakturaerne dækker over arrangementer, der faktisk har fundet sted. Kommunen har heroverfor ikke godtgjort omstændigheder, der kan begrunde en formodning for, at nogen faktura skulle angå ydelser, der ikke er leveret.

Retten finder på den baggrund, at kommunen ikke har godtgjort, at der skulle bestå et grundlag for at kræve tilbagebetaling af beløb, som kommunen skulle have betalt i urigtig formening om skyld.”

Dommen er nærmere omtalt i bind 11, kapitel 17.10.2.

¹ 201-8

² 902-1,b18-36

28.2.3. Erstatningskrav i hovedsagen (2009)

I Østre Landsrets dom af 6. oktober 2009 i straffesagen hedder det om Furesø Kommunes erstatningskrav mod Peter Brixtofte og Leif Frimand Jensen:¹

”Furesø Kommune (tidligere Farum Kommune) har over for Peter Brixtofte fremsat krav om erstatning på 9.037.500 kr. inkl. moms vedrørende Farum Kommunes i forhold 5 omhandlede udbetaling til Kay Wilhelmsen og krav på erstatning over for begge de tiltalte vedrørende de under forhold 6 omhandlede udgifter, som er afholdt af Farum Kommune. Det fremgår af det til sagen oplyste, at Kay Wilhelmsen A/S under konkurs v/en række kreditorer i 2004 anlagde sag mod Farum Kommune med påstand om betaling af ca. 22 mio. kr. vedrørende boets angivelige krav på ydelser i relation til den under forhold 5 omhandlede ”Paltholmsvejs-projekt”. Den skete betaling af 9.037.500 kr. indgår efter det oplyste i sagen. Landsretten finder på det foreliggende grundlag ikke at burde behandle kravet.

Det tab, som kommunen har lidt på grund af mandatsvig i forhold 6², kan på grundlag af landsrettens bevisresultat vedrørende dette forhold opgøres til 1.872.186 kr. Tiltalte Peter Brixtofte hæfter for hele dette beløb. Tiltalte Leif Frimand Jensen er dømt for medvirken til en del af dette mandatsvig svarende til i alt 1.001.936 kr. For dette beløb hæfter han solidarisk med tiltalte Peter Brixtofte.”

Der skete herefter domfældelse vedrørende erstatningskravet i forhold 6, mens kravet vedrørende forhold 5 blev udskilt, jf. nedenfor afsnit 28.2.5.

Der henvises i øvrigt til bind 11, kapitel 17.10.3.

28.2.4. Køb af Rørmosegård (2010)

I sammenhæng med straffesagens forhold 8 vedrører Farum Kommunes køb af Rørmosegård³ anlagde Farum Kommune sag mod sælgeren med påstand om betaling af 536.047,48 kr. med tillæg af renter. Påstanden fremkom således:

- For meget betalte morarenter 314.166,67 kr.
- Depositum fra lejemål 154.875,00 kr.
- Refusion af 2 måneders lejebetalinger 82.983,68 kr.
- Refusion af ejendomsskatter -15.977,87 kr.

¹ Beretningens bilag 9.2, side 58

² Forhold 6 vedrører rejser og repræsentation

³ Se afsnit 28.1.3. og beretningens bilag 9.

Kommunen gjorde gældende, at sælger fejlagtigt havde fået udbetalt morarenter med én procent pr. påbegyndt måned, idet han efter skødet kun havde krav på én procent pr. måned, ligesom sælger uberettiget tilbageholdt lejers depositum og leje for to måneder. Sælger gjorde gældende, at kommunen i overensstemmelse med den indgåede aftale havde betalt 325.000,00 kr. og at krav på depositum og leje efter aftale modsvarede af sælgers rydning af skovarealer. Kravene var under alle omstændigheder fortabt ved passivitet.

Ved Retten på Frederiksbergs dom af 17. marts 2010¹ fik kommunen medhold som påstået. Dommen blev stadfæstet ved Østre Landsrets dom af 18. oktober 2010.²

Byretten anførte i sin begrundelse:

”...

I § 5 i skødet for den i sagen omhandlede ejendomshandel er anført følgende:

“Ved skødets underskrift, dog senest 10. januar 2001, deponerer køber hos Lokalbanken, ... kr. 32.500.000,00.

Det deponerede beløb frigives til sælger, når nærværende skøde er tinglyst retsanmærkningsfrit. Lokalbanken bemyndiges til frigivelse mod at banken indestår for at pantehæftelserne aflyses. Såfremt frigivelse sker senere end den 1. februar 2001, på grund af forhold der ikke kan tilskrives sælger, betaler køber renter til sælger med 1% pr. måned fra den 1. februar 2001 og indtil frigivelse finder sted.

Købesum i alt kr. 32.500.000,00”

Efter ordlyden af bestemmelsen findes sagsøgte at have krav på morarente med 1 % pr. måned af købesummen svarende til 10.833,33 kr. om dagen efter den 1. februar, og indtil købesummen frigives. Herefter, og da det er ubestridt, at købesummen blev frigivet den 2. februar 2001, har sagsøgte kun krav på 10.833,33 kr. og ikke 325.000 kr.

Efter vidneforklaringerne fra Peter Brixtofte og Leif Frimand findes det ikke bevist, at de pågældende indgik en mundtlig aftale med sagsøgte om, at § 5 uanset ordlyden skulle forstås således, at morarentesatsen skulle være 1 % pr. påbegyndt måned.

¹ 974-1,f1. Den civile sag har afventet endelig dom i straffesagen (849-7,f2,b2). Der blev under byrettens hovedforhandling afgivet forklaring af Erik Geert Pedersen, Svend Petersen, Peter Brixtofte og Leif Frimand Jensen.

² 974-1,f2. Der blev under landsrettens hovedforhandling afgivet supplerende forklaring af Svend Petersen, Peter Brixtofte og Leif Frimand Jensen.

Af skødets § 8 fremgår det, at sagsøger skal respektere det eksisterende lejemål med Daghøjskolen Rørmosegård. Herefter, og da overtagelsesdagen er aftalt til den 1. februar 2001, tilkommer lejebetalingerne for februar og marts måned 2001 og fremefter sagsøger. Med samme begrundelse, og da det af lejerens indbetalte depositum først kommer til udbetaling efter skæringsdagen, har sagsøger krav på dette beløb på 154.875 kr.

Efter bevisførelsen kan det lægges til grund, at sagsøgte efter sagsøgers anmodning og i løbet af kort tid inden overtagelsen ryddede et større fredspligtigt skovareal på den solgte ejendom, da sagsøger som offentlig myndighed efter de dagældende regler ikke selv kunne foretage denne rydning. Dette arbejde var nødvendigt for at ejendommen kunne byggemodnes og videresælges med en betydelig fortjeneste, som var formålet med hele handelen.

Disse forhold om, hvem der skulle rydde arealet og betalingen herfor, er ikke omtalt i skødet eller anden skriftlig aftale.

Selvom det kan lægges til grund, at sagsøgte ikke har fået betaling for skovrydningen, findes det ikke bevist ved vidneforklaringerne fra Peter Brixtofte og Leif Frimand, at de som repræsentanter for en offentlig myndighed indgik en tilstrækkelig klar og tydelig aftale med sagsøgte om, at det udførte arbejde skulle betales på den usædvanlige måde med 2 måneders lejebetalinger fra daghøjskolen og lejers depositum, og uden der blev udstedt nogen regning.

Herefter, og da sagsøger ikke findes at have udvist retsfortabende passivitet, når henses til, at sagsøgte blev afkrævet samtlige omtvistede beløb i februar måned 2003, og sagsøgte under hele forløbet må have vidst, at pengene var udbetalt med urette.

Efter det anførte tages sagsøgers påstand til følge, dog findes der ikke tilstrækkeligt grundlag for at tillægge procesrente forud for sagens anlæg.”

Landsretten stadfæstede dommen med samme begrundelse som byretten.

Der henvises i øvrigt til bind 8, kapitel 12.3.1.2.

28.2.5. Kay Wilhelmsen A/S under konkurs (2011)

I sammenhæng med det standsede byggeprojekt vedrørende ungdomsboliger, hotel samt vandrerhjem på Paltholmvej 102, jf. straffesagens forhold ¹, anlagdes sag mod Farum Kommune med påstand om betaling af 22,8 mio. kr. med tillæg af rente. Sagen drejer sig om, hvorvidt der var indgået en entrepriseaftale mellem Kay Wilhelmsen A/S og Farum Kommune eller om

¹ Se afsnit 28.1.3. og beretningens bilag 9.

kommunen på andet grundlag var forpligtet til at betale Kay Wilhelmsen A/S' udgifter i forbindelse med byggeprojektet og om opgørelsen af disse udgifter. Sagen gennemførtes af kreditorer i Kay Wilhelmsen A/S under konkurs, der havde købt fordringen af konkursboet. Ved Østre Landsrets dom af 17. januar 2011 blev Furesø Kommune frifundet.¹

Det hedder i landsrettens begrundelse:

”Det er ubestridt, at der ikke blev indgået en skriftlig entreprisekontrakt om Paltholmvejprojektet mellem Kay Wilhelmsen A/S og Farum Kommune.

Peter Brixtofte, Leif Frimand og tidligere direktør i Dansk Boligselskab, Knud Erik Matz, har forklaret, at Dansk Boligselskab skulle være bygherre på projektet. Forklaringerne støttes af, at Farum Kommune allerede i begyndelsen af marts 2001 havde drøftelser med Dansk Boligselskab om køb af Stig Helslev-Rasmussens grund, der skulle anvendes til Paltholmvej-projektet, at det af mødereferatet for byrådsmødet den 24. april 2001 fremgår, at Dansk Boligselskab ønskede at erhverve en grund på Paltholmvej 102 med henblik på at opføre et blandet byggeri, at Dansk Boligselskab i december 2001 anmodede byrådet om at tage stilling til Dansk Boligselskabs forslag til opførelse af projektet, og at Dansk Boligselskab samme måned fremsatte tilbud om køb af Stig Helslev-Rasmussens grund til brug for projektet.

Herefter lægger landsretten til grund, at Farum Kommune og Dansk Boligselskab havde til hensigt, at Dansk Boligselskab, eller et datterselskab heraf, skulle være bygherre på projektet.

I marts 2001 sendte Kay Wilhelmsen A/S efter anmodning fra kommunen prospekt til Dansk Boligselskab, og i maj og juli 2001 fremsendtes henholdsvis kopi af ansøgning om principgodkendelse og salgsbudget. Knud Erik Matz udstedte i juli 2001 fuldmagt til det af Kay Wilhelmsen A/S antagne arkitektfirma til at ansøge om opførelse af projektet. Dansk Boligselskab var anført som bygherre på de tegninger, som arkitektfirmaet i oktober 2001 indsendte til Farum Kommune sammen med ansøgningen om tilladelse til opførelse af projektet. I september 2001 bekræftede Kay Wilhelmsen A/S over for Knud Erik Matz ”vor aftale om at vi afgiver ordre på betonelementer”. Disse parter repræsenterer korresponderede om indgåelse af entreprisekontrakt, hvor niveau for pris og indhold skulle være det samme som efter totalentreprisekontrakten indgået i juli 2001 mellem de samme parter om Rugmarken-projektet. Af pressemeddelelse udsendt i februar 2002 af Peter Brixtofte, Kay Wilhelmsen og Knud Erik Matz fremgik, at Dansk Boligselskab eller dets datterselskab skulle stå for opførelsen af Paltholmvej-projektet, at Farum Kommune havde betalt Kay Wilhelmsen A/S for en række ar-

¹ 974-2,b41-43. Sagen blev anlagt i 2004 ved landsretten som 1. instans med påstand om betaling af 22.863.798,75 kr. med tillæg af procesrente fra sagens anlæg. Den civile sag har afventet endelig dom i straffesagen (849-7,f2,b2). Der blev i landsretten afgivet forklaring af bl.a. Kay Wilhelmsen, Lars Carpens, Peter Brixtofte, Leif Frimand Jensen, Knud Erik Matz, Jørgen Lindhardt og Stig Wessberg.

bejder, som bygherren skulle betale i forbindelse med den samlede byggesag, og at den samlede økonomi inklusive udlæg skulle overtages af byggesagen.

Herefter lægger landsretten til grund, at Kay Wilhelmsen A/S var bekendt med og accepterede, at det var Dansk Boligselskab, der skulle være bygherre på projektet og således skulle bære de dermed forbundne udgifter. Det forhold, at Peter Brixtofte spillede en aktiv rolle i iværksættelsen af projektet og den videre planlægning heraf, er derfor uden betydning.

Landsretten finder det herefter ikke bevist, at der mellem Farum Kommune og Kay Wilhelmsen A/S blev indgået aftale om, at Farum Kommune skulle være bygherre på projektet, eller at kommunen på andet grundlag var forpligtet i forhold til Kay Wilhelmsen A/S.

Den omstændighed, at Peter Brixtofte på vegne af kommunen foranledigede betaling af Kay Wilhelmsen A/S' a conto faktura, kan ikke føre til et andet resultat. Der er herved lagt vægt på, at fakturaen blev fremsendt efter, at det på et møde den 6. juli 2001 stod klart, at projektet ville blive udsat i minimum 3 måneder, at Peter Brixtofte og Leif Frimand har forklaret, at det var aftalt, at Dansk Boligselskab skulle refundere kommunen eventuelle udgifter, og betalingen skete som et midlertidigt udlæg.

Heller ikke det forhold, at Farum Kommune betalte for det af Kay Wilhelmsen A/S udførte arbejde med kloak og cykelsti, kan føre til et andet resultat, idet kommunen efter Lars Carpens' forklaring betalte, fordi arbejdet var udført på kommunens grund og var blevet bestilt af en medarbejder hos kommunen. Kommunen anførte ved betalingen, at denne skete uden præjudice for en eventuel senere retssag.

Endelig finder landsretten det ikke bevist, at det var Peter Brixtofte, som på et møde den 30. august 2001 anmodede Kay Wilhelmsen om at bestille betonelementerne. Der er herved lagt vægt på, Peter Brixtofte har forklaret, at han ikke mener at have deltaget i mødet og ikke på anden måde havde med betonelementerne at gøre, Knud Erik Matz har forklaret, at han ikke husker at have deltaget i mødet, men at han og Dansk Boligselskabs advokat flere gange over for Kay Wilhelmsen tilkendegav, at denne ikke kunne disponere på boligselskabets vegne, og at Kay Wilhelmsen A/S over for Dansk Boligselskab bekræftede aftalen om bestilling af betonelementerne.

Herefter tager landsretten Furesø Kommunes frifindelsespåstand til følge.

...”

28.2.6. Hævede erstatningssager

Furesø Kommunes økonomiudvalg traf den 16. december 2010 beslutning om at hæve 22 anlagte civilretlige erstatningssager mod Peter Brixtofte m.fl. om erstatningskrav på ca. 5,3 mio. kr. vedrørende rejser og repræsentation mv.¹

Statsforvaltningen Hovedstaden, Tilsynet, udtalte den 18. maj 2011 om Furesø Kommunes beslutning bl.a.:²

”...

Statsforvaltningen finder ikke grundlag for at udtale, at Furesø Kommune har handlet økonomisk uforsvarligt ved at hæve de civilretlige erstatningssager mod Peter Brixtofte m.fl.

Statsforvaltningen har herved lagt vægt på, at økonomiudvalget traf beslutning om at hæve sagerne af procesøkonomiske grunde, og at grundlaget for beslutningen var, at Peter Brixtofte og Leif Frimand Jensen er dømt til at betale ca. 1,8 mio. kr. til kommunen i en anden sag, som kommunen ikke har kunnet inddrive på grund af insolvens, at kravet mod andre byrådsmedlemmer udgør en meget lille del af det samlede krav, og at det ifølge advokatvurdering vil koste 2,5-3,5 mio. kr. at føre retssagerne i 1. instans og det dobbelte, hvis sagerne ankes.

Statsforvaltningen foretager sig derfor ikke yderligere vedrørende erstatningssagerne.”

Der henvises herom til bind 11, kapitel 17.9.

28.2.7. Uafsluttede sager

Der blev med henblik på at udelukke forældelse af kommunens evt. erstatningskrav indgået procesaftale med Kommunernes Revision om suspension af forældelse. Yderligere drøftelse af sagen afventer såvel endelig straffedom som beretning fra Farum-kommissionen.³

¹ 849-7,f6 og 902-2,f2. Den civile sag har afventet endelig dom i straffesagen (849-7,f2,b2).

² 902-2,f2,b1-5

³ 849-7,f2,b3. Jf. statusnotat af 18. august 2010 til økonomiudvalget.

28.3. Andre sager

28.3.1. Trevang-sagen (1996)

Hovedproblemet i sagen var om kommunen ulovligt havde meddelt en række dispensationer efter planlovens § 40, stk. 2, til helårsbeboelse til beboere i sommerhusområdet "Trevang" efter at Miljøministeriet i oktober 1993 tilkendegav, at ministeriet ikke på det foreliggende grundlag ville acceptere, at området skiftede status til helårsbeboelse. Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt greb den 8. november 1993 ind over for kommunens dispensationspraksis. Der var under sagen uenighed om både gyldigheden af kommunens dispensationer og gyldigheden af tilsynets afgørelser af 8. november 1993.¹ Sagen var anlagt af Farum Kommune mod tilsynsrådet.

Ved Østre Landsrets dom af 5. januar 1996 blev det bestemt:²

"Sagsøgte, Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt, tilpligtes at anerkende, at sagsøgtes annullation af 8. november 1993 af Farum kommunes planudvalgs beslutning af 29. oktober 1993 og pålæg af samme dato til sagsøger, Farum kommune, om udøvelsen af dispensationsbeføjelsen efter planlovens § 40, stk. 2, er ugyldige.

Sagsøger frifindes for sagsøgtes påstand om, at sagsøgers dispensationer af 29. oktober 1993, 3. og 4. november 1993 og 30. maj 1994 til 29 ejere af ejendomme i Trevang skal tilbagekaldes.

Sagens omkostninger ophæves."

Der var dissens vedrørende begrundelse og resultat. Dommen er nærmere omtalt i kapitel 26.7.1 om det kommunale tilsyn og er i øvrigt gengivet i Ugeskrift for retsvæsen 1996, side 583.

28.3.2. Injuriesag "Rapporten" (1997)

Ved Civilretten i Hillerøds dom af 3. oktober 1997 blev tidligere byrådsmedlem P. E. Gustafsson (C) for en konkret udtalelse fremsat i tv-udsendelsen "Rapporten" den 4. december 1996 idømt 15 dagbøder á 150 kr. ligesom udtalelsen blev kendt ubeføjet. Udtalelsen omfattede en mulig sammenhæng mellem kommunens behandling af byggesager og partibidrag.

¹ 82-1,b1-34. Jf. indledningen i Østre Landsrets dom.

² 82-1,b33-34

Injuriesagen var anlagt af Farum Kommune og borgmesteren. Byrettens dom blev stadfæstet ved Østre Landsrets dom af 15. december 1998, idet landsretten fandt, at udtalelsen om bidrag var urigtig og nærliggende måtte forstås som en sigtelse om strafbart forhold.¹

Sagen er omtalt i bind 3, kapitel 4.5.3.3.2., og i bind 4, kapitel 5.4.1.1.

28.3.3. Centralkøkkenet A/S (2002)

Centralkøkkenet A/S stod som underentreprenør for Jydsk Rengøring A/S for madleverancer til plejecentret Lillevang og benyttede til det formål plejecentrets køkken. I begyndelsen af 2000 fik Centralkøkkenet også en madleverance til Allerød Kommune, og benyttede da også køkkenet til det formål.

Centralkøkkenet rejste krav mod kommunen om betaling af madleverancer for 451.358,09 kr. Kommunen havde ikke indsigelser mod den størrelsesmæssige opgørelse af kravet, men gjorde gældende, at kommunen havde et tilsvarende modregningskrav for forpagtningsafgift for brugen af køkkenet.

Ved Civilretten i Hillerøds dom af 10. juli 2002 blev kommunen dømt til at betale 451.358,09 kr. med tillæg af rente til Centralkøkkenet A/S.² Byretten fandt ikke, at Centralkøkkenet var bundet af et vilkår i kommunens kontrakt med Jydsk Rengøring A/S, der gjorde det muligt for kommunen at kræve betaling for benyttelse af køkkenet. Der kunne derfor ikke modregnes.³

Om plejecentret Lillevang henvises til bind 6, kapitel 9.2.5.

28.3.4. Tina Jensen sagen (2004)

SiD anlagde som mandatar for Tina Jensen sag mod kommunen og en arbejdsgiver med påstand om betaling af 25.326,87 kr. med tillæg af renter. Kravet omfattede restlønkrav, ferie-

¹ 80-1,b1-4

² 86-5. En anke blev hævet 31. januar 2003 (86-1,f1,b1-2).

³ Kontrakten indeholdt følgende vilkår: "Den årlige forpagtningsafgift fastsættes til kr. 0. Ønsker leverandøren, efter aftale med kommunen, at sælge ydelser til andre, kan det kun ske ved betaling af en royalty/reduktion i pris for salg af mad til Kommunen, der blandt andet sikrer, at leverandøren ikke får en konkurrencefordel, der kan sidestilles med "uretmæssigt tilskud til enkelt virksomhed." (85-5,b1)

penge, søgnehelligdagsbetaling og overarbejdsbetaling samt godtgørelse for manglende ansættelsesbevis, som Tina Jensen anså sig berettiget til ved ophør af sin ansættelse i et fleksjob formidlet af kommunen.

Ved Civilretten i Hillerøds dom af 27. september 2004 blev virksomheden dømt til at betale 10.676,74 kr. med rente, heraf 5.676,74 kr. for restlønkrav og 5.000 kr. i godtgørelse for manglende ansættelsesbevis. Ingen af parterne skulle betale omkostninger til den anden. Af de 5.676,74 kr. for restlønkrav skulle Farum Kommune refundere arbejdsgiveren 2/3 eller 3.163,94 kr. Farum Kommune blev i øvrigt frifundet og tilkendt sagsomkostninger.¹

Sagen er omtalt i bind 10, kapitel 14.3.3.

28.3.5. Forlig om Idrætten I, II og III (2007)

Kommunen indgik den 29. maj 2007 forlig med FC Nordsjælland A/S om betaling af 153.245,00 kr. med tillæg af rente²

“til fuld og endelig afregning af ethvert krav fra Furesø Kommune på betaling af overskud ved driften af Idrætten I, II og III, og således at der ikke herefter af Furesø Kommune kan rejses noget krav mod Idrætten I, II og III eller FC Nordsjælland A/S om tilbagebetaling af midler modtaget fra Furesø Kommune til dato vedrørende Idrætten I, II og III.

...”

Sagen er omtalt i bind 6, kapitel 9.2.8.

28.4. Sammenfatning og vurdering

Der henvises til omtalen af domme mv. i de emneopdelte kapitler.

¹ 60-2,b3-12

² 832-3,b55

Bilag

1. Bilag 1. Høringssvar og kommissionens bemærkninger hertil

Bilag 1 omfatter afsluttende indlæg fra bisiddere og klienter samt enkelte andre høringssvar på grundlag af udkast til beretnings bind 2 - 16 (uden bilag) og kommissionens bemærkninger hertil.

Det bemærkes generelt, at kommissionen i høringsfasen har gennemgået det udsendte udkast til beretning. Der er herunder foretaget rettelser af navnlig sproglig og systematisk art i sagsfremstillingerne samt gennemgang af henvisninger dels til beretningens øvrige kapitler og afsnit, dels til baggrundsmaterialet i kommissionens dokumenthåndteringssystem. Kommissionen har endvidere på enkelte områder suppleret eller udbygget sagsfremstillingerne.¹

Udkast til sammenfatninger og vurderinger er i det væsentlige fastholdt. Kommissionens bemærkninger til høringssvarene er gengivet nedenfor umiddelbart efter høringssvarene.

Som beskrevet i bind 1, kapitel 1.4.4., har ”den person, hvis forhold undersøges” efter § 21, stk. 1, i lov om undersøgelseskommissioner, ret til en bisidder, og denne person og pågældendes bisidder har ved undersøgelsens afslutning ret til at komme med en skriftlig udtalelse om ”de faktiske og eventuelt retlige spørgsmål, undersøgelsen rejser vedrørende den pågældende”, jf. lovens § 23, stk. 4.

Kommissionen sendte udkast til beretning i høring den 11. oktober 2011 og bestemte i den forbindelse, at høringssvar skulle være kommissionen i hænde senest den 10. januar 2012.

¹ Jf. protokol nr. 259 af 11. oktober 2011: ”Kommissionen forbeholder sig, ud over de ændringer høringssvarene måtte give anledning til, i beretningen at foretage rettelser af navnlig sproglig og systematisk art.”

Kommissionen har i enkelte tilfælde hørt vidner, der ikke har anmodet om bisidder, om dele af beretningen, som vidnet må antages at have særlig interesse i efter omtale af vidnet i kommissionens sammenfatning og vurdering.¹ Kommissionen har endvidere hørt både sådanne personer og personer, der ikke har været afhørt som vidner, vedrørende beretningens omtale af deres ansættelsesforhold eller et ansættelseslignende konsulentforhold i kommunen. Denne høring er udtryk for, at omtalen ikke nødvendigvis medfører, at der er tale om en person, ”hvis forhold undersøges”, men at der inden for en rimelig margin også her ud over kan være grund til at tage hensyn til personforhold.

Høringen over udkast til beretningens bind 2-16 har omfattet følgende:

Advokat Preben Kønig som bisidder for tidligere byrådsmedlem og borgmester Peter Brixtofte og for Poul Erik Sørup Madsen.

Advokat Anders Valentiner-Branth som bisidder for de tidligere byrådsmedlemmer Hans Carl Nielsen, Flemming Oppfeldt, Morten Pflug, Paul Wachtell og Poul Winckler.

Advokat Lars Carstens som bisidder for tidligere byrådsmedlem Erik Fuchs.

Advokat Jacob Arrevad som bisidder for tidligere byrådsmedlem Lis Jakobsen.

Advokat Nicolai Mallet som bisidder for tidligere byrådsmedlem Hüseyin Tas.

Advokat Henrik Holm Nielsen som bisidder for de tidligere byrådsmedlemmer Per Torsten Edrén, Bent Jensen, Henrik Knud Jerger, Lisbeth Susanne Lose Hasseriis Mohr, tidligere Jacobsen, Marianne Helslev-Rasmussen, Henrik Hovgaard Nielsen og Ketty Elinor Træholt.

Advokat Steen Bech som bisiddere for de tidligere byrådsmedlemmer Eric Christensen, Bo Finsen, Lene Bjerre Herdel, Helene Lund, Lars Schrøder Pedersen og Heike Penzien.

¹ Jf. protokol nr. 259 af 11. oktober 2011.

Advokat Karen-Margrethe Schebye som bisidder for en række embedsmænd i Farum Kommune: Bente Abildstrøm, Steen Elholm Elken, Erik B. Frandsen, John Frederiksen, Jørn Frederiksen, Lars Møller Hansen, Liz Tørnsø Johannesen, Morten Bo Jørgensen, Jørgen Larsen, Carsten Lehrmann, Ane Storm Liedecke, Benthe Lindevang, Peter August Madsen, Thue Mylin, Bent Nedergård, John Gilbert Nielsen, Birgit Pedersen, Peter Rosgaard, samt for tidligere ældrerådsformand Erik Scharbau Hjorth-Madsen og for embedsmænd i Frederiksborg Statsamt: Kirsten Bjerregaard, Hanna Ege, Henrik Svend Græsdal, Jakob Næsager Larsen, og Marianne Petersen.

Advokat Helge Sørensen som bisidder for Søren Hjort.

Advokat Jan Erik Kornerup Jensen som bisidder for tidligere ordførende direktør Leif Friemand Jensen.

Advokat Per Møller for Steen Ballegaard og Thorvald Marcussen.

Advokat Niels W. Fredsted for Jørgen Bredahl Tidemand.

Advokat Poul Bach for Mogens Norup Thomsen.

Advokat Maria Muñiz Auken for Alice Wilquin.

Advokat Svend Paludan-Müller som bisidder for en række nuværende og tidligere ansatte i Kommunernes Revision (KR): Kenneth Steen Andersen, Steen Andersen, Knud E. Gamborg, Palle Høegsberg, Keld Johansen, Ejno Bay Klausen, Ulrik Klausen, Robert Knudsen, Henrik Nevado, Michael S. Nielsen, Ole Nielsen, Michael Rasmussen og Poul E. Sørensen.

Tidligere politiassessor Kirsten Trønning som bisidder for tidligere statsamtmand Christian Trønning.

Advokat Martin Haug for tidligere medlem af tilsynsrådet Georg Miksa.

Advokat Nicolai Westergaard som bisidder for tidligere ministre: Karen Jespersen, Lars Løkke Rasmussen, Thorkild Simonsen, og for nuværende og tidligere embedsmænd: Pernille Christensen, Thorkil Juul, Emil le Maire, Niels Jørgen Mau Pedersen, Niels Preisler, Christian Schønau, Hans B. Thomsen og Ib Valsborg.

Advokat Steen Lassen som bisidder for tidligere minister Thor Pedersen.

Advokat John Petersen for tidligere vicepolitimester Inge Wilsbech Andersen og tidligere politimester Jørgen Skat-Rørdam.

Vidnerne Arne Blom, Karin Falkencrone og Regner Reinhardt Møller, der ikke har haft bisidder, er med samme frist hørt om de dele af bind 16, kapitel 26, om det kommunale tilsyn, der vedrører Trevang-sagen og mulige kritisable kontakter mellem kommunalpolitikere og politisk udpegede medlemmer af tilsynsrådet.

Følgende vidner, der ikke har bisidder, er hørt over uddrag af beretningen med omtale af deres ansættelsesforhold eller et ansættelseslignende konsulentforhold, jf. bind 5, kapitel 7 og 8, og bind 7, kapitel 10.3.4.:

Thomas Andreasen, Ulla Andersen, Karin Vith Ankerstjerne, Per Benjaminsen, Mette Bloch, Bob Borella, Hans Jørgen Brink, Jeppe Byrnak, Dorte Dahl, Karen Egdal, Michael Elbæk, Frederik Fetterlein, Jens Glavind, Flemming Steen Hansen, Charlotte Høyer, Mette Jacobsen, Kenneth Jonassen, Ronni Jonski, Michael Fabach Knudsen, Jan Laursen, Jørgen Lindhardt, Jacob Ellingsgaard Marcussen, Jeffery Wayne Markray, Michael Maze, Palle Mikkelsen, Allan Mogensen¹, Martin Monrad, Ulrik Møberg, Tom Nielsen, Carsten Pedersen, Peter Rasmussen, Stine Helslev-Rasmussen, Martin Vith og Charlotte Aagaard.

De afgivne høringssvar omtales i afsnit 1.1.-1.4

Bisidderne for henholdsvis de tidligere byrådsmedlemmer Per Torsten Edrén, Bent Jensen, Henrik Knud Jerger, Lisbeth Susanne Lose Hasseriis Mohr, tidligere Jacobsen, Marianne

¹ Brevet er returneret med adressat ubekendt. Ingen dansk adresse.

Helslev-Rasmussen, Henrik Hovgaard Nielsen, Ketty Elinor Træholt og for Eric Christensen, Bo Finsen, Lene Bjerre Herdel, Helene Lund, Lars Schrøder Pedersen og Heike Penzien samt bisidderen for Leif Frimand Jensen og bisidderen for Thor Pedersen har meddelt, at der ikke afgives høringssvar.

Arne Blom og bisidderne for Christian Trønning og Paul Wachtell har meddelt, at beretningsudkastet ikke giver anledning til bemærkninger.

Endelig har bisidderen for Lars Løkke Rasmussen meddelt, at Lars Løkke Rasmussen ”ikke ønsker at fremkomme med bemærkninger til kommissionens udkast til beretning, som det nu foreligger”.

1.1. Byrådsmedlemmer

1.1.1. Peter Brixtofte

Advokat Preben Kønig har som bisidder for Peter Brixtofte i mail af 9. januar 2012 skrevet således:

”En detaljeret gennemgang indenfor den af Kommissionen fastsatte frist har som følge af materialets omfang ikke været muligt for min klient.

En anmodning om forlængelse af fristen for afgivelse af kommentarer er ikke blevet imødekommet.

På baggrund heraf har min klient ikke mulighed for at fremkomme med detaljerede bemærkninger til Kommissionens udkast til beretning.

Med den gennemgang det dog har været mulig for min klient at foretage, er der imidlertid ikke umiddelbart bemærkninger til Kommissionens udkast til beretning, idet jeg dog må påpege, at min klient ikke er ganske enig i samtlige vurderinger/konklusioner, der i ikke uvæsentligt omfang hviler på oplysninger/et fejlagtigt grundlag.”

Kommissionens bemærkninger:

Bisidderen anmodede den 23. december 2011 om udsættelse af fristen til udgangen af januar 2012, idet Peter Brixtofte netop havde meddelt, at han var bortrejst til 19. januar 2012, hvor-

for bisidderen ikke kunne holde møde med klienten inden høringsfristens udløb.¹ Kommissionen meddelte samme dag, at høringsfristen fastholdtes.²

1.1.2. Seks tidligere byrådsmedlemmer

Advokat Anders Valentiner-Branth er som anført bisidder for de tidligere byrådsmedlemmer Hans Carl Nielsen, Flemming Oppfeldt, Morten Pflug og Poul Winckler, mens advokat Lars Carstens er bisidder for Erik Fuchs og advokat Nicolai Mallet for Hüseyin Tas.

Nedenfor behandles disse advokaters høringssvar af 10. januar 2012 efter beretningens systematik.

Advokaterne Anders Valentiner-Branth, Lars Carstens og Nicolai Mallet har om to punkter afgivet identiske høringssvar. Disse svar og kommissionens bemærkninger hertil behandles derfor samlet i afsnit 1.1.2.5.-6.

1.1.2.1. Kulturudvalget og økonomi (bind 3, s.177)

Advokat Anders Valentiner-Branth har som bisidder for Hans Carl Nielsen gjort indsigelse om utilstrækkelig citering i sagsfremstillingen af Lene Bjerre Herdels og Hans Carl Nielsens forklaringer vedrørende kulturudvalgets indseende med økonomi, herunder Hans Carl Nielsens viden som formand for udvalget.

Kommissionens bemærkninger:

Bisidderens indsigelse er imødekommet ved yderligere citering i tekst og note.

¹ Mailen har følgende ordlyd: ”Idet jeg netop har fået oplyst, at min klient er bortrejst til den 19. januar 2012 og idet det ikke forinden min klients afrejse har været muligt at gennemgå sagen med min klient, skal jeg hermed venligst anmode om udsættelse i sagen til ultimo januar måned 2012.”

² Det hedder i kommissionens afgørelse af 11. oktober 2011 efter fristfastsættelsen til den 10. januar 2012: ”Eventuelle udtalelser modtaget efter dette tidspunkt kan ikke forventes at indgå hverken i kommissionens endelige vurdering eller at blive medtaget i beretningen”. Det hedder om høringen bl.a.: ”Efter lovens afgrænsning forventes en evt. udtalelse koncentreret om kommissionens sammenfatninger og vurderinger, men med adgang til at udtale sig om også de øvrige dele af beretningen.” (protokol nr. 259). Hverken fristfastsættelsen den 11. oktober 2011 eller beslutningen af 23. december 2011 om at fastholde fristen blev kæret.

1.1.2.2. Tabt arbejdsfortjeneste (bind 3, s. 360)

Advokat Lars Carstens har som bisidder for Erik Fuchs noteret sig, ”at det fremgår af udkastet til beretning, at Erik Fuchs blev rensset for mistanke om i uberettiget omfang at have opnået kompensation for tabt arbejdsfortjeneste.”

Kommissionens bemærkninger:

Det anførte giver ikke anledning til bemærkninger.

1.1.2.3. Rejse til Tyrkiet (bind 11, s. 150)

Advokat Nicolai Mallet har som bisidder for Hüseyin Tas gjort indsigelse om manglende citering i sagsfremstillingen af Hüseyin Tas forklaring om bl.a., at han ikke havde nogen personlig økonomisk interesse i rejsen til Tyrkiet, til imødegåelse af citeret forklaring afgivet af Hans Jørgen Brink. Bisidderen bemærker herefter:

”Det kan være forbundet med vanskeligheder at vurdere rigtigheden af modstridende udsagn uden nærmere undersøgelser, men i dette tilfælde har forklaringen fra Hans Jørgen Brink karakter af en gengivelse af rygter, hvorimod udsagnet fra Hüseyin Tas er afgivet som førstehåndskendskab under vidneansvar. Der er derfor kun et ringe grundlag for at holde fast i denne del af Hans Jørgen Brinks vidneforklaring.

Jeg skal på den baggrund som bisidder for Hüseyin Tas anmode om, at det i udkastet til beretning anførte citat udgår, eller at det citerede fra Hüseyin Tas' forklaring i det mindste også tages med i beretningen for at afbalancere Hans Jørgen Brinks krænkende udsagn.”

Kommissionens bemærkninger:

Bisidderens indsigelse er imødekommet ved indsætning af note i tilknytning til det bestridte vidneudsagn med citering af Hüseyin Tas forklaring og i øvrigt med henvisning til høringsvaret.

1.1.2.4. Vidneforklaring om repræsentation (bind 11)

Advokat Nicolai Mallet har endvidere i høringsvaret af 10. januar 2012 som bisidder for tidligere byrådsmedlem Hüseyin Tas anfægtet en citeret vidneforklaring vedrørende Hüseyin

Tas og anmodet om, at det citerede enten tages ud af den endelige beretning eller Hüseyin Tas vidneforklaring kobles til forklaringen.

Kommissionens bemærkninger:

Bisidderens anmodning imødekommes ved udeladelse af det anførte citat efter en afvejning af dets relevans for kommissionens arbejde.

1.1.2.5. Budget- og bevillingskontrol (bind 13, s. 325)

Advokaterne Anders Valentiner-Branth, Lars Carstens og Nicolai Mallet har om dette punkt på deres klienters vegne afgivet identiske høringssvar. Det hedder i høringssvarene bl.a.:

”1. Farum-kommissionens udkast til beretning har en sammenfattende beskrivelse af budget- og bevillingskontrol i de stående udvalg i Farum Byråd, der ikke er dækkende for faktum.

Den sammenfattende beskrivelse vil endvidere være i strid med de rammer, som kommissionen er bundet af ved afgivelsen af sin beretning i kraft af det vedtagne kommissorium, da kommissionen ved at formulere sig som sket tager stilling til et spørgsmål, som må anses for endeligt afklaret ved Hillerød Rets dom af 29. november 2007.

Det nedenfor anførte afsnit må således udgå af den endelige beretning.

I udkastet til beretning, Budget- og bevillingskontrol, kapitel 22, bind 13, side [325], er bl.a. anført følgende som sammenfatning vedrørende den udøvede budget- og bevillingskontrol:

"I de følgende knap fire år beroede byrådsmedlemmernes indsigt i kommunens løbende økonomiske stilling i alt væsentligt på borgmesterens mundtlige redegørelser - navnlig om en stor og stadigt voksende kassebeholdning - og de såkaldte 25-årsoversigter."

Det er min opfattelse, at kommissionen med denne formulering giver udtryk for en opfattelse, der ikke er dækkende for faktum, og som i øvrigt ikke er i overensstemmelse med de bevismæssige resultater, som Retten i Hillerød nåede frem til, jf. tillige det anførte herom nedenfor.

Det fremgår således, at det er kommissionens sammenfattende beskrivelse, at byrådsmedlemmerne forlod sig på borgmesterens mundtlige redegørelser om kommunens kassebeholdning og de såkaldte 25-årsoversigter."

Herefter refereres kommissoriets punkt 1.5. og 1.6., jf. beretningens bind 1, kapitel 1, vedrørende domstolsbehandling. Endvidere refereres fra beretningens bind 15, kapitel 25, side 169, note 1.

"Da kommissionen efter kommissoriets punkt 1.5. vedrørende tiltalte i straffesager skal lægge de endelige domme til grund vedrørende de tiltaltes rolle, er dele af forløbet derfor allerede fastlagt med det anførte i dommene, herunder hvornår og hvorledes byrådsmedlemmerne fik oplysning om låneoptagelser på i alt 450 mio. kr., jf. anklageskriftet i hovedsagens forhold 2 a og b om stillings-misbrug og omtalen i kapitel 28, mens kommissionen ikke er afskåret fra at undersøge andre end de tiltaltes rolle vedrørende samme forhold og i øvrigt forhold, der ikke er omfattet af tiltalen. Kommissionens vidneafhøringer har derfor også berørt dette forløb."

Det hedder videre:

"Der gælder således en bestemt og ganske snæver ramme for kommissionens gengivelse af de strafferetlige forløb, herunder straffesagen mod en række byrådspolitikere ved Retten i Hillerød.

Kommissionen har ikke haft til opgave at undersøge og redegøre for, hvilken rolle disse byrådspolitikere har haft med hensyn til det eller de forhold, der er omfattet af tiltalen mod vedkommende, og kommissionen er i sin beretning begrænset til at medtage en gengivelse af, hvad der er blevet afdækket under domstolens behandling af straffesagerne.

En sådan gengivelse er sket i beskrivelsen af Domstolsbehandling, kapitel 28, bind 16, side [149-150], hvor følgende er anført som et citat fra dommen i straffesagen mod byrådspolitikere for at have forsømt at udøve budgetkontrol i de respektive fagudvalg:

"Det fremgår af Kommunestyrelsesloven § 20, at udvalgene udøver deres virksomhed i møder. Det følger heraf, at udvalgsmedlemmerne skal forholde sig til det materiale de får forelagt på møderne, og at de herudover ikke har nogen yderligere undersøgelsespligt. Det fremgår af Kommunestyrelsesloven § 21, at udvalgene skal foretage bevillingskontrol. Har udvalgsmedlemmerne behov for yderligere oplysninger for at kunne følge op på forpligtelsen til at udøve bevillingskontrol, og kan disse oplysninger ikke tilvejebringes i udvalget, finder retten, at ethvert udvalgsmedlem har en handlepligt i henhold til styrelseslovens § 11, stk. 1, til at indbringe spørgsmålet for kommunalbestyrelsen og at udvalgsmedlemmet kan ifalde ansvar, hvis han undlader at opfylde sin handlepligt.

Styrelseslovens § 21 opstiller ingen nærmere krav til, hvorledes bevillingskontrollen skal udøves. Ifølge Indsigtbetænkningen og ifølge nyeste teori kan der ikke stilles krav om, at udvalgsmedlemmerne løbende skal forsynes med økonomiske oversigter. Efter bevisførelsen lægges det til grund, at de tiltalte i forbindel-

se med vedtagelsen af enkeltsager har forhørt sig hos de tilstedeværende budgetansvarlige embedsmænd, om der var plads i budgettet.

Det findes ligeledes godtgjort, at de tiltalte under deres arbejde i udvalgene havde et grundlag at forholde sig til bevillingerne på i form af plangrundlag, prognose- og statistikanalyser samt mere/mindre indskrivninger.

...

Der er ikke ført bevis for, at de tiltalte havde grund til at nære bekymring over udviklingen i forbruget i udvalgene. En forudsætning for at kunne straffe de tiltalte for manglende bevillingskontrol er, at dette merforbrug ikke skyldes udgifter, som må betegnes som kalkulatoriske eller lovbundne udgifter. Hvor stor en del af den af Kommunernes Revision konstaterede budgetoverskridelse, der skyldes disse uundgåelige udgifter, henstår uafklaret.

...

De tiltalte har ikke i løbet af 2001 modtaget så alvorlige advarselssignaler om betydelige budgetoverskridelser, at deres politiske arbejde i udvalgene med rimelighed kan betegnes som skødesløst. De tiltalte findes efter en samlet vurdering herunder navnlig af, at de tiltalte blev ført bag lyset, at de tiltalte ikke modtog nogen oplysninger om det løbende forbrug og at størrelsen af de såkaldte uundgåelige udgifter i forhold til det samlede ubevilgede merforbrug er uoplyst, ikke at have gjort sig skyldige i grov tilsidesættelse af deres pligter som medlemmer af Farum Kommunes fagudvalg.

De tiltalte vil derfor være at frifinde."

Det må på baggrund af det anførte lægges til grund, at kommissionen i sin beretning ikke kan beskrive andet end det, der fremgår af dommen.

Det må endvidere lægges til grund, at dommens beskrivelse af den udøvede budgetkontrol ikke er forenelig med den ovenfor citerede beskrivelse fra udkast til beretning bind 13, side [325].

Hertil kommer, at den citerede beskrivelse f.eks. ikke tager højde for, at byrådet hvert år vedtog et budget for det følgende år, og at der efterfølgende blev udarbejdet et regnskab, som blev revideret og godkendt af byrådet. Dette gjaldt også i årene 1998-2002.

Jeg skal på den baggrund som bisidder for [Erik Fuchs/Hans Carl Nielsen/Flemming Oppfeldt /Morten Pflug/ Hüseyin Tas/Poul Winckler/] anmode om, at det anførte i udkastet til beretning vedrørende budget- og bevillingskontrol, kapitel 22, bind 13, side [325], der er citeret ovenfor, udgår eller i hvert fald bringes i overensstemmelse med rettens ovennævnte bevisresultater, og således at beretningen er dækkende for det faktiske forløb som dokumenteret under straffesagen."

Kommissionens bemærkninger:

Bisidderne gør gældende, at kommissionen i sammenfatningen i kapitel 22 har givet udtryk for en opfattelse, der ikke er dækkende for faktum, og som i øvrigt ikke er i overensstemmelse med de bevismæssige resultater, som Retten i Hillerød nåede frem til i straffesagen mod en række byrådsmedlemmer. Bisidderne henviser herved til følgende formulering:

"I de følgende knap fire år beroede byrådsmedlemmernes indsigt i kommunens løbende økonomiske stilling i alt væsentligt på borgmesterens mundtlige redegørelser - navnlig om en stor og stadigt voksende kassebeholdning - og de såkaldte 25-årsoversigter."

Som det fremgår, vedrører kommissionens bevisvurdering byrådsmedlemmernes indsigt i "kommunens løbende økonomiske stilling", og kommissionen lægger til grund, at denne indsigt "i alt væsentligt" beroede på borgmesterens mundtlige redegørelser - navnlig om en stor og stadigt voksende kassebeholdning - og de såkaldte 25-årsoversigter. Det af bisidderne anførte giver ikke kommissionen anledning til at ændre sin bedømmelse, der i øvrigt ikke ses at stride imod den bevisvurdering, der er foretaget i byretsdommen, hvor det bl.a. lægges til grund, "at de tiltalte ikke modtog nogen oplysninger om det løbende forbrug".

Om økonomistyringen på udvalgsniveau i 2001 henvises til det ved dommen fastslåede, jf. bind 16, kapitel 28.1.1., og beretningens bilag 7.

Der er i beretningens bind 13, side 330 (kapitel 22.5.), indsat en henvisningsnote om høringsvaret og kommissionens bemærkninger hertil.

1.1.2.6. Forholdet til tilsynsrådet (bind 16, s. 112)

Advokaterne Anders Valentiner-Branth, Lars Carstens og Nicolai Mallet har om dette punkt på deres klienters vegne afgivet identiske høringssvar. Det hedder i høringssvarene:

"2. Det er min vurdering, at kommissionen ikke har noget grundlag for - eller i hvert fald ikke har påvist noget holdbart grundlag for - en antagelse om, at flertallet i byrådet kan tages til indtægt for at støtte en tilsvarende konfrontatorisk linie over for tilsynsrådet, som den af Peter Brixtofte efter kommissionens opfattelse anlagte.

Kommissionens udkast til beretning anfører således i forhold til Det kommunale tilsyn, kapitel 26, bind 16, side [112], at Peter Brixtofte som borgmester stod for en kritisk, uvillig og konfrontatorisk linje præget af manglende samarbejde og angreb på medlemmer af tilsynsrådet og medarbejdere i dets sekretariat. Det anføres endvidere, at det må lægges til grund, at Peter Brixtofte i hvert fald havde en vis opbakning til denne linje fra et flertal af byrådets medlemmer.

Kommissionen henviser i den forbindelse til Farum Byråds i "form og indhold usædvanlige, generelle henvendelse" til tilsynsrådet den 9. august 2000, der blev vedtaget af et bredt byrådsflertal, som også omfattede SF's og Socialdemokraternes stemmer.

Dagsordenspunkt den 8. august 2000 fra byrådsmøde, punkt 88, Anke til Indenrigsministeren af sager afgjort af Tilsynsrådet blev vedtaget med følgende ordlyd:

"I henhold til bestemmelsen i Lov om kommunernes styrelse ... § 47, stk. 4 kan kommunalbestyrelsen indbringe sager afgjort af Tilsynsrådet for Indenrigsministeren.

Det foreslås, at følgende afgørelser ankes til Indenrigsministeren: ... 4) Spørgsmål af formel karakter i forbindelse med Tilsynsrådets skrivelser ...

Økonomiudvalget: Udvalget behandlede sagen den 8/8-2000 (pkt. 88).

Det foreliggende udkast til brev vedrørende pkt. 4 indstilles godkendt enstemmigt.

Udkastene til breve vedrørende punkterne 1-3 indstilles godkendt med 5 stemmer for (V-3, A-1, C-1), idet Helene Lund ikke kunne medvirke af følgende årsager: ...

Beslutning:

Peter Brixtofte deltog ikke i behandlingen af dette punkt.

Økonomiudvalgets indstilling godkendtes med 13 stemmer for (V-9, A-3, C-1).

Sabine Kirchmeier-Andersen (V) [rettelig (A)] undlod at stemme.

SF (4) stemte imod punkterne 1-3 og henholdt sig til Helene Lunds bemærkninger i Økonomiudvalget."

Der henvises herved til 337-2 (b145-46).

Som anført undlod Sabine Kirchmeier-Andersen at stemme. Derimod må SF's stemmeafgivelse forstås således, at medlemmerne af SF i byrådet kunne tilslutte sig henvendelsen til Indenrigsministeriet.

Den efterfølgende henvendelse af 9. august 2000 fra Farum Byråd til Indenrigsministeriet var sålydende:

"Anke af afgørelse truffet af Tilsynsrådet for Frederiksborg amt. Tilsynsrådets journ. nr. 2000-951/359.

I skrivelse af 14. juni 2000 har Frederiksborg Amts Tilsynsråd pålagt Farum Byråd at give Morgenavisen Jyllands-Posten aktindsigt i rapporten "Det første år i plejeboligerne Lillevang" ...

Da lov om kommunernes styrelse ikke giver hjemmel til pålæg af den anførte karakter, og da tilsynsrådets udtalelse ikke er ledsaget af nogen klagevejledning, skønt udtalelsen betegner sig som en afgørelse, har Byrådet forstået tilsynsrådets skrivelse således, at den udtrykker en retsopfattelse, som rådet ønsker lagt til grund af Farum Kommune.

I denne anledning skal Byrådet herved anmode Indenrigsministeriet om en udtalelse om, hvorvidt tilsynsrådets retsopfattelse er bindende for kommunen, eller om ministeriet har bemærkninger til den nedenfor beskrevne løsning. ...

Byrådet anser en saglig debat i medierne om ældre og demente borgeres forhold på plejehjem, beskyttede boliger o.l. for særdeles værdifuld og har for så vidt fuld forståelse for Morgenavisen Jyllands-Postens ønske om at få aktindsigt i rapporten.

Denne bygger bl.a. på interviews med og observation af 23 demente beboere i Lillevang. ... Disse interviews og observationer er foretaget, uden at de pågældende eller deres pårørende var indstillet på eller orienteret om, at rapporten til sin tid kunne blive offentliggjort.

Tillidsforholdet mellem Farum Kommune på den ene side og beboerne og deres pårørende på den anden side gør, at Byrådet må finde det helt uacceptabelt, hvis nogen af disse skulle læse om rapporten i pressen uden at have haft mulighed for at hindre det.

Det er derfor Byrådets standpunkt, at rapporten ikke bør stilles til pressens rådighed, hvis Lillevangs personale, beboere eller beboernes nærmeste pårørende er modstandere af den ønskede aktindsigt.

Byrådet ville sætte pris på at blive underrettet om hvorvidt Indenrigsministeriet har principielle bemærkninger til, at aktindsigten gøres betinget af de pågældendes accept. Der henvises i denne forbindelse til Højesterets dom i Ugeskrift for Retsvæsen 1989 side 726."

Der henvises herved til 175-35-1 (b37-38).

Denne henvendelse må antages at bunde i uenighed om rigtigheden af tilsynsrådets udtalelse vedrørende spørgsmålet om aktindsigt i overensstemmelse med henvendelsens ordlyd. Uanset om henvendelsen til ministeriet måtte kunne opfattes som en i form og indhold usædvanlig, generel henvendelse, synes der næppe

alene på baggrund af denne henvendelse at være grundlag for at betegne byrådets flertal som konfrontatorisk over for tilsynsrådet.

Det bemærkes i den forbindelse, at denne henvendelse i sit indhold er væsentlig mindre konfrontatorisk end de henvendelser til tilsynsmyndighederne, som en række kommunalbestyrelser f.eks. stod bag i perioden 1996-97 på grund af uenighed i fortolkningen af reglerne om aktindsigt i personalesager. Disse mange henvendelser førte som bekendt til, at offentlighedsloven blev ændret på en sådan måde, at der alene er en meget begrænset adgang til aktindsigt i personalesager.

Kommissionen henviser endvidere til Lars Gram (V)'s udtalelse i byrådsmødet den 30. oktober 2001, side [112] note 1, hvor Lars Gram er citeret for følgende udtalelse:

"Jeg synes, at det var smart i begyndelsen at holde kortene tæt ind til kroppen, fordi vi skulle, jeg troede, at det var for at narre oppositionen, vi skulle narre tilsynsrådet, vi skulle narre Indenrigsministeriet osv. jeg synes, der hvor vi er nu, det er at vi narrer os alle sammen, vi narrer os selv, og vi narrer byens borgere, ved ikke at fortælle hvor vi står henne."

Det fremgår imidlertid ikke af udkastet til beretning, hvordan kommissionen kommer frem til, at de øvrige medlemmer af "flertallet" kan tillægges samme opfattelse som Lars Gram.

Et synspunkt om, at den af Lars Gram tilkendegivne holdning kunne tilskrives hele flertallet, blev i øvrigt gjort gældende af anklagemyndigheden under straffesagen, men det blev ikke lagt til grund i dommen.

En antagelse af, at flertallet kan tilskrives det samme ønske som tilkendegivet af Lars Gram, fordi hvert enkelt medlem af byrådet ikke efterfølgende udtrykkeligt tog afstand herfra, vil kunne få ganske vidtrækkende konsekvenser.

Tilbage står i hvert fald, at der ikke i byrådet er truffet en beslutning om ikke at ville efterleve tilsynsrådets afgørelser eller beslutninger.

Jeg skal på den baggrund som bisidder for Flemming Oppfeldt anmode om, at det anførte om, at flertallet i byrådet kan tages til indtægt for at støtte en tilsvarende konfrontatorisk linie over for tilsynsrådet, som den af Peter Brixtofte efter kommissionens opfattelse anlagte, enten udgår, eller at de beskrevne forhold, der sår tvivl om kommissionens vurdering, tillige kommer til at fremgå af beretningen."

Kommissionens bemærkninger:

Bisiddernes bemærkninger giver ikke kommissionen anledning til at ændre den foretagne bevisvurdering, hvorefter Peter Brixtofte fra et flertal af byrådets medlemmer havde i hvert fald en vis opbakning til en kritisk, uvillig og konfrontatorisk linje over for tilsynsrådet.

Der er i beretningens bind 16, kapitel 26.9., side 112, indsat en henvisningsnote om høringsvaret og kommissionens bemærkninger hertil.

1.2. Ansatte i Farum Kommune

1.2.1. 18 ansatte i Farum Kommune

Advokat Karen-Margrethe Schebye har som bisidder den 9. januar 2012 skrevet således:

”Høringssvar vedrørende Ane Storm Liedেকে, Bente Abildstrøm, John Frederiksen, Jørgen Larsen, Liz Tørnsø Johannesen, Benthe Lindevang, Bent Nedergård, Steen Elholm, Erik B. Frandsen, Peter August Madsen, Birgit Pedersen, Carsten Lehrmann, Jørn Frederiksen, Thue Mylin, Morten Bo Jørgensen, Peter Rosgaard, John Gilbert, Jakob Næsager, Erik Hjorth Madsen, Marianne Petersen, Henrik Græsdal, Lars Møller Hansen, Hanna Ege og Kirsten Bjerregaard.

Som bisidder for ovennævnte personer, enten i henhold til aftale med DJØF, HK, FOA og KC eller i henhold til konkret beskikkelse skal jeg hermed afgive høringssvar vedrørende udkast til beretning i henhold til Kommissionens protokol nr. 259 af 11. oktober 2011.”¹

1.2.1.1. Generelt om personomtale

Det hedder i høringssvaret:

”I forhold til de personer, som er eller har været ansat i Farum/Furesø Kommune, er det væsentligt for mig som bisidder på vegne disse at betone, at der ved gennemgangen af udkast til beretningen helt overordnet er lagt vægt på, at Kommissionen i sit arbejde i henhold til kommissoriet har udlagt sin opgave som følger, jf. Kommissionens hjemmeside:

”Farum-kommissionen har til opgave at undersøge og redegøre for det samlede begivenhedsforløb, som knytter sig til de beskrivelser og påstande, der er fremkommet i medierne og den offentlige debat, om en lang række kritisable forhold vedrørende Farum Kommune i perioden 1. januar 1990 til 6. august 2003. Kommissionen kan beslutte at inddrage forhold, der ligger før 1. januar 1990, hvis kommissionen finder behov for det med henblik på at kunne give en sammenhængende redegørelse for begivenhedsforløbet. Kommissionen kan også undersøge andre forhold, som er af sådan karakter, at de må anses for at høre med i en redegørelse om forholdene vedrørende Farum Kommune.

¹ Høringssvaret indeholder ingen bemærkninger i relation til Jakob Næsager, Marianne Petersen, Henrik Græsdal, Hanna Ege og Kirsten Bjerregaard, der alle var ansat i Frederiksborg Statsamt, og Erik Hjorth-Madsen, der var formand for ældrerådet i Farum Kommune.

Farum-kommissionen har endvidere til opgave at komme med forslag til sådanne ændringer af love, administrative bestemmelser eller administrativ praksis, som undersøgelsen af det samlede begivenhedsforløb kan begrunde.

Farum-kommissionens beretning skal således give lovgiver og offentligheden grundlag for at vurdere behovet for evt. regelændringer, også udover de ændringer af den kommunale styrelseslov, som Folketinget vedtog i foråret 2003 blandt andet i lyset af Farum-sagen (lov nr. 381 af 21. maj 2003).

Farum-kommissionen skal ikke tage stilling til, om enkeltpersoner har gjort sig skyldig i strafbart forhold eller har pådraget sig et erstatningsansvar eller ansættelsesretlige konsekvenser (min fremhævelse)."

På denne baggrund har jeg overvejet, om de sammenfatninger og vurderinger, hvori der i forhold til embedsværkets arbejde af Kommissionen direkte eller indirekte udtrykkes en kritik, burde konkretiseres mere end sket for eksempel ved en angivelse af, hvilke enkeltpersoner der evt. kan udtrykkes kritik i forhold til.

Min overvejelse har været begrundet i, at en for generelt formuleret kritik ville kunne misforstås og misbruges af 3. mand, dels ved misbrug i forbindelse med omtale af konkrete personer, dels ved misbrug i forhold til forsøg på at tilsidesætte retssikkerhedsgarantier ved iværksættelse af ansættelsesretlige eller strafferetlige sanktioner overfor konkrete personer. En generelt formuleret kritik vil således i mange situationer (uberettiget) nemt kunne udbredes til angå alle, uanset om den fra Kommissionens side udtrykte kritik på baggrund af det konstaterede faktum faktisk kan rettes mod alle.

Min konklusion er imidlertid, at når henses til Kommissionens ovennævnte udmeldelse om forståelse af kommissoriet, er det ikke Kommissionens opgave at foretage en sådan konkretisering af kritik i forhold til enkeltpersoner, og Kommissionens generelle formuleringer - i det omfang der ikke med henvisninger eller eksemplificeringer i kritikken opstår "skjulte" konkretiseringer, der som anført vil kunne føre til misforståelser i forhold til enkeltpersoner af offentligheden eller i relation til iværksættelse af sanktioner - er derfor acceptabel.

Jeg finder det imidlertid vigtigt at henstille til Kommissionen, til trods for at beretningens kapitel 1 principielt ikke er underlagt høring, at Kommissionen fremhæver netop dette forhold ved sin gennemgang af kommissoriet, idet dette ikke direkte fremgår af ordlyden af kommissoriet. Alternativt kunne det fremhæves i forhold til de sammenfatninger og vurderinger, hvor embedsværkets forhold giver Kommissionen anledning til kritik.

Jeg har ikke fundet eksempler på, at der i det foreliggende udkast til beretning i sammenfatningerne og vurderingerne er henvisninger eller eksemplificeringer, der i forhold til den opmærksomme læser af den samlede beretning medfører risiko for "skjult" konkretisering. Jeg skal imidlertid betone, at i det omfang der i det ikke til høring udsendte kapitel 2 med sammenfatning af Kommissionens undersø-

gelse og forslag sker en anderledes sammenstilling af beretningens gengivelse af den retlige ramme og det faktum, som ligger til grund for sammenfatningerne og vurderingerne, kan der opstå en ”skjult” konkretisering, som medfører, at læseren får indtryk af, at det netop er en eller flere af mine klienter, der er genstand for kritik. I det omfang dette måtte blive tilfældet, tager jeg forbehold for på vegne mine klienter at fremføre indsigelser i så henseende.

Kommissionen er sikkert allerede bevidst om, at offentligheden, herunder også pressen, ikke vil have lyst eller ressourcer til at gennemgå den fulde beretning, og at kapitel 2 derfor i langt den overvejende del af befolkningen vil blive kilden til bl.a. den vurdering af enkeltpersoner, som i offentligheden vil blive foretaget af disse, og i det lys henstilles det til Kommissionen, at formuleringerne i kapitel 2 nøje afstemmes med formuleringer og sammenstillinger i den fulde beretning, som jeg har haft lejlighed til at gennemgå på vegne mine klienter.

Jeg erindrer i den forbindelse også om, at der ikke fra Farum Kommunes/Furesø Kommunes side eller fra politiets/anklagemyndighedens side er iværksat ansættelsesretlige sanktioner eller rejst krav om iværksættelse af strafferetlige sanktioner i forhold til andre embedsmænd end Leif Frimand Jensen. Kommissionen har til stadighed under undersøgelsen betonet, at Kommissionen i sit arbejde lagde de konklusioner, som domstolene i forhold til de for domstolene rejste sager kom til, til grund for sit arbejde og de vurderinger, som Kommissionen skulle foretage. Kommissionens endelige beretning, og de vurderinger der er indeholdt heri, må derfor heller ikke sætte spørgsmålstegn ved de konklusioner i forhold til enkeltpersoners forhold, som dommene i disse sager udtrykker direkte eller indirekte.”

Kommissionens bemærkninger:

Kommissionen kan bekræfte, at der ikke ud fra kommissionens generelt formulerede betragtninger i sammenfatninger og vurderinger kan drages retlige konklusioner vedrørende enkeltpersoners forhold. Der henvises i øvrigt til bind 1, kapitel 1.3.3. og 1.7.2.

1.2.1.2. Konkret personomtale (bind 5, s. 213-217)

Bisidderen har fremsat konkret indsigelse vedrørende omtalen af Jørgen Larsens personaleforhold og henviser navnlig til offentlighedslovens § 2, og til at dele af forklaringerne er afgivet for lukkede døre.

Kommissionens bemærkninger:

Kommissionen har til dels imødekommet indsigelsen, idet det pågældende afsnit er redigeret til en kortere og mere refererende form. Endvidere er protokollen gennemgået. Der henvises i øvrigt til bind 1, kapitel 1.3.3. og 1.7.2.

1.2.1.3. Ledende embedsmænd og stillingsansvar (bind 5, s. 221-222)

Det hedder dernæst i høringssvaret:

”Kommentar til kapitel 7 afsnit 7.4.8.2.

I dette afsnit konkluderer Kommissionen, at der ikke i forhold til ansvar i en stilling, når denne er accepteret, kan påberåbes begrænsninger vedrørende uddannelsesmæssig eller personlig kompetence endsige henvises til manglende faglige forudsætninger for at beklæde en stilling. Denne konklusion er jeg ikke enig med Kommissionen i.

Det er almindeligt antaget i dansk ansættelsesret, at en medarbejder ikke kan forpligtes ud over sine evner - se hertil bl.a. Lars Svenning Andersen m.fl. i Funktionsnærret, 4. udgave, side 848, afsnit 5.2.2.

Dette følger bl.a. af, at enhver arbejdsgiver også den politiske i kraft af den generelle ledelsesret og proportionalitetsprincippet i forhold til en ansat er pligtig, i det omfang man ikke er tilfreds med den måde, en opgave løses på, at udrede, hvad der er årsagen til, at opgaven ikke løses som forventet, og i øvrigt, i det omfang det er muligt, derefter er pligtig at iværksætte rimelige afhjælpningsforanstaltninger evt. i form af konkrete tilrettevisninger eller efteruddannelse, før der evt. skrides til en afskedigelse. Dette gælder særligt, hvis arbejdsgiveren har været bekendt med alle forhold vedr. den ansattes uddannelse, erfaring og personlige kompetencer, og til trods herfor har ansat den pågældende i en stilling, som det viser sig, at den pågældende ikke har de rigtige forudsætninger for at løfte.

Det er klart, at der i forhold til visse stillinger kan opstilles typeforudsætninger om den ansattes indsigt i krav til stillingen og stillingens indhold, som en ansat må antages at kunne imødekomme, uden at dette er særligt betonet fra arbejdsgiverens side ved ansættelsen/forfremmelsen. Der skal imidlertid i denne forbindelse også tages hensyn til, at arbejdsgiveren ved et længerevarende og forudgående kendskab til den ansatte jo også må formodes at have en indsigt i, om den ansatte kan forventes at opfylde disse typeforudsætninger.

Hertil kommer, at i visse tilfælde udmønter et sådant kendskab sig i, at arbejdsgiveren tilpasser stillingen til den ansatte, og i det omfang dette sker - og selvom det sker, uden at det afspejles i f.eks. stillingsbetegnelse, løn eller hierarkisk placering - må grænserne for en medarbejders ansvar fastlægges herudfra, ligesom medarbejderens imødekommelse og opfyldelse af kravene til ansvar i stillingen må bedømmes herudfra.

Jeg skal opfordre Kommissionen til at medtage disse bemærkninger vedrørende de ansættelsesretlige rammer enten i Kommissionens redegørelse for den retlige ramme, indenfor hvilken medarbejderes ansvar skal bedømmes, eller tilpasse konklusionen som refereret nedenfor i overensstemmelse hermed.

Jeg er med denne tilføjelse for så vidt ikke uenig med Kommissionens konklusioner i den sammenfatning og vurdering, som er foretaget.

Sætningen i næstsidste afsnit i 7.4.8.2 side [221-222] ” *gør sig klart, hvilket ansvar der er forbundet med at indtage en sådan stilling* ” kunne dog med fordel - også for at sikre mod for vidtrækkende konklusioner i forhold til enkeltpersoner - klarere perspektiveres i forhold til den usikkerhed og uklarhed i forhold til ansvar og ansvarsområdet, også på topembedsmandsplan, der har været i kraft af den anderledes og stadigt skiftende organisation i Farum Kommune. Det må således lægges til grund, at det er det faktiske indhold af en stilling, uanset stillingens betegnelse, der afgør pligter og ansvar i en stilling. Jeg er opmærksom på, at der i afsnit 7.4.8.2 er en henvisning til kapitel 6, afsnit 6.5, hvori er anført nogle bemærkninger om de særlige forhold, der har gjort sig gældende i forhold til begrænsning af kompetencer hos ledende medarbejdere i den flade struktur i Farum Kommune, men for at tydeliggøre betydningen af disse forhold i relation til ansvarsbedømmelse bør der i relation til sammenfatning og vurdering ad kapitel 7 ske en klar citering af konklusionerne i kapitel 6 afsnit 6.5.”

Kommissionens bemærkninger:

Bisidderens kritik vedrører følgende afsluttende bemærkninger i udkastet

”Det må forventes, at den der påtager sig en ledende stilling i en kommune - navnlig som kommunaldirektør, ordførende eller administrerende direktør - gør sig klart, hvilket ansvar der er forbundet med at indtage en sådan stilling, og at der ikke siden kan henvises til manglende uddannelsesmæssig eller personlig kompetence, endsige manglende faglige forudsætninger for at bestride stillingen.”

Kommissionen foretager ikke med denne bemærkning en ansættelsesretlig stillingtagen. Med henblik på tydeliggørelse heraf er ovennævnte afsnit i kommissionens endelige beretning tilføjet følgende med note om høringssvaret:

”Undladelse heraf ved ansættelse eller forfremmelse er imidlertid ikke ensbetydende med at der senere kan gøres et ansættelsesretligt ansvar gældende.”

Det af bisidderen i øvrigt anførte giver ikke kommissionen anledning til bemærkninger.

1.2.2. Michael Elbæk (bind 5, s. 405)

Michael Elbæk, der ikke har bisidder, er hørt over beretningens bind 5, kapitel 8.5. ”Særligt om personale og idræt” samt bind 8, kapitel 12.3.2.12., om Farum Hovedgade 80B. Michael

Elbæk har i svar af 13. december 2011 anmodet om sletning af oplysninger om boligforhold, der er uden relation til Farum Kommune.

Kommissionens bemærkninger:

Den ønskede ændring er imødekommet.

1.3. Revisorer i det daværende KR

Der er fremsat bemærkninger vedrørende kommissionens sammenfatning og vurdering i bind 10, side 247 - 253.

Advokat Svens Paludan-Müller har som bisidder for en række revisorer i det daværende Kommunernes Revision den 9. januar 2012 skrevet således:

”Som bisidder for nuværende og tidligere ansatte i Kommunernes Revision (KR) skal jeg herved kommentere kapitel 23 - kommunens revision - i udkast til beretning.

Kommissionen har fra KR modtaget skriftlige kommentarer og vidneforklaringer til især HLB's rapport, som KR ikke er enig i. KR's kommentarer er medtaget i kommissionens beretning.

Nedenstående kommentarer, som vedrører afsnittet Sammenfatning og vurdering i udkast til beretning, skal supplere de tidligere indgivne kommentarer. Bemærkningerne vedrører dels revisionsberetningens lovgivningsmæssige og praktiske status, dels punkter, hvor der er behov for supplerende kommentarer.

Blank påtegning

Det afvises - som det også flere steder er refereret i udkast til beretning - at KR har afgivet udtalelser, som på nogen måde bør kunne opfattes som en "blank påtegning" af Farum Kommunes regnskaber. Der henvises i påtegningen til beretningen, hvor de kritiske bemærkninger, som krævet af styrelsesloven, fremgår af et særskilt punkt. De gældende regler i styrelsesloven om revisionens rapportering er således nøje overholdt. Endvidere forudsættes det, at kommunens forvaltning har gennemgået revisionsberetningerne (med bemærkninger) til brug for dagsordenstekst og kommunalbestyrelsens senere besvarelse af bemærkningerne over for tilsynsmyndigheden. De mangelfulde sagsfremstillinger fra forvaltningen er nævnt på side [251].

Det afvises derfor, at der er givet "blank påtegning" af kommunens regnskaber i dette ords revisionsfaglige betydning. Alene udtrykket "revisionsberetning", som

er fastsat i styrelsesloven, er en afvigelse fra den private revisionsstandard, der bruger betegnelsen "revisionsprotokollat".

Ledelseserklæringer og engagementsforespørgsler

Uanset at det er god revisionsskik at indhente ledelseserklæringer og engagementsforespørgsler, var det ikke i undersøgelsesperioden generel praksis i den kommunale sektor.

På side [249] anføres det, at kommissionen er enig i HLB's kritik af, at KR ikke har fulgt gældende revisionsstandard vedrørende de nævnte erklæringer. I tilslutning hertil mener KR at kunne konstatere, at de manglende erklæringer og forespørgsler ikke har haft betydning for afdækning af noget forhold, heller ikke efter 2002.

Leasingforpligtelser

Der fremsættes af kommissionen på side [250] kritik af manglende oversigter i revisionsberetningerne over kommunens leasingudgifter. Spørgsmålet om reglerne på dette område blev rejst under afhøringen af statsaut. revisor Jørgen Krauw, HLB (side [142]) om de autoriserede konteringsregler fra Indenrigs-ministeriet ("den gule mappe"). Det skal oplyses, at det først fra 2003 var et krav i konteringsreglerne, at leasingudgifter skulle oplyses. I en orienteringsskrivelse fra juli 1997 i den gule mappe siges det, at "kommunalbestyrelsen kan beslutte, hvorvidt forpligtelser i tilslutning til kommunens leasing- og lejeaftaler skal optages i garanti- og eventualrettighedsfortegnelsen". Samme formulering går igen indtil 2003.

KR har derfor holdt sig til regnskabsreglerne for kommuner, men kommissionen har ud fra en efterfølgende betragtning ment, at noget andet kunne have været hensigtsmæssigt.

Afslutning

Gennem kommissionens undersøgelse er hændelsesforløbet efterforsket, og forhold, som ikke har været gennemskuelige før efter 2002, er afdækket. Uanset hvad der måtte være af kritik af kommunens revision, er der ikke i beretningen nævnt konkrete forhold, der peger på, at eventuelle tab kunne være undgået ved revisionshandlingerne fra KR's side.

Det fremgår af beretningen, at kommissionens bemærkninger til revisionen ikke er ensbetydende med, at revisionen ikke retligt har levet op til de gældende krav på det tidspunkt, hvor revisionen blev udført, men at bemærkningerne er udtryk for en vurdering af, hvad byrådsmedlemmer kunne forvente.

En sag af denne art har naturligt givet anledning til at se på reglerne for bl.a. revisionen af kommuner. Det nævnes i udkast til beretning, at alle kommuner fra den

1. januar 2012 skal revideres i henhold til revisorlovgivningen. Det skal oplyses, at KR fra den 1. januar 2010 har opfyldt denne betingelse.”

Kommissionens bemærkninger:

Det anførte giver ikke kommissionen anledning til bemærkninger.

Der er i beretningens bind 14, kapitel 23.9, side 253, indsat en henvisningsnote til høringssvaret.

1.4. Indenrigsministeriet

1.4.1. Karen Jespersen (bind 13, s. 171)

Advokat Nicolai Westergaard har som bisidder for tidligere velfærdsminister Karen Jespersen, der i undersøgelsesperioden var socialminister og senere indenrigsminister, den 10. januar 2012 skrevet således:

”I det sammenfattende afsnit, bind 13, kapitel 21.6.11, side [171], er det samråd i Folketingets Kommunaludvalg, som Karen Jespersen som daværende indenrigsminister deltog i den 2. marts 2000, omtalt. Det fremgår her, at Karen Jespersen i samrådet om sagen vedrørende Farum Park og Farum Arena udtalte:

"at sagen blev undersøgt af Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt, og at hun derfor ikke kunne udtale sig om arrangementets lovlighed i forhold til lånereglerne. Indenrigsministeren fandt ikke anledning til på grundlag af ministeriets ressortbetingede overtilsyn med overholdelsen af lånebekendtgørelsen at gå ind i sagen på daværende tidspunkt."

Om baggrunden og grundlaget for denne udtalelse ønsker Karen Jespersen i det hele at henholde sig til den redegørelse herfor, som de ledende embedsmænd i det daværende Indenrigsministerium har afgivet i deres høringssvar af [10]. januar 2012 til beretningsudkastet, og som hun i det hele kan tilslutte sig.”

Kommissionens bemærkninger:

Der henvises til kommissionens bemærkninger nedenfor til høringssvaret fra ledende embedsmænd i Indenrigsministeriet.

1.4.2. Ledende embedsmænd i Indenrigsministeriet

Advokat Nicolai Westergaard har som bisidder den 10. januar 2012 skrevet således:¹

”På vegne hofchef, daværende departementschef Christian Schønau, afdelingschef Hans B. Thomsen, afdelingschef, daværende kontorchef Niels Jørgen Mau Pedersen, afdelingschef, daværende kontorchef Pernille Christensen, direktør, daværende afdelingschef Thorkil Juul og direktør, daværende departementschef Niels Preisler (i det følgende under ét betegnet embedsmændene) skal jeg herved fremkomme med følgende bemærkninger til Farum-kommissionens udkast til beretning:

...”

1.4.2.1. Finansiering af Farum Park og Arena (bind 13, s.171; bind 16, s.117)

Det hedder i høringssvaret:

”Ad finansieringsarrangementet vedrørende Farum Park og Farum Arena:

1.

I bind 13, kapitel 21.6.11, anføres det i det sammenfattende afsnit på side [171] i forbindelse med omtalen af finansieringsarrangementet vedrørende Farum Park og Farum Arena om det daværende Indenrigsministeriums rolle i sagen:

"Kommissionen finder at måtte lægge til grund, at denne meget betydelige yderligere gældssætning af kommunen kunne være blevet begrænset, hvis Indenrigs- og Sundhedsministeriet som overordnet ressortansvarlig for kommunernes låntagning i foråret 2000 var gået ind i sagen på samme måde, som det tidligere var sket vedrørende Farum Kommunes dispositioner med hensyn til rensningsanlægget."

Den citerede bemærkning er gentaget i bind 16, kapitel 26.9 på side [117], her tillige med en henvisning til, at bemærkningen også findes i kapitel 21.6.4.4.2. Dette ses imidlertid ikke at være tilfældet.

2.

Indledningsvis bemærkes for fuldstændighedens skyld, at den korrekte betegnelse for ministeriet i 2000 var Indenrigsministeriet.

3.

Den grundlæggende indvending mod kommissionens betragtning om ministeriets mulighed for i foråret 2000 at gribe ind i sagen vedrørende Farum Park og Farum Arena med henvisning til forløbet af den tidligere sag vedrørende rensningsanlægget er, at betragtningen er forankret i en falsk præmis, nemlig at de to sager er

¹ Advokaten er herudover bisidder for de tidligere ministre Thorkild Simonsen, Karen Jespersen og Lars Løkke Rasmussen. Der er afgivet svar for de to sidstnævnte. Advokaten er endvidere bisidder for Emil le Maire, Niels Preisler og Ib Valsborg.

sammenlignelige i denne henseende. Der er imidlertid en afgørende forskel mellem de to sager derved, at sagen vedrørende rensningsanlægget i modsætning til, hvad der var situationen i Farum Park-sagen, ikke var indbragt for, endsige under behandling i tilsynsrådet, hvilket ministeriet på forhånd havde sikret sig ved henvendelse til tilsynsrådet, jf. daværende kontorchef Niels Jørgen Mau Pedersens forklaring, refereret i kapitel 21.6.4.2.4, side [85].

4.

Ifølge den i 2000 gældende kommunestyrelseslov var tilsynsrådene den primære og egentlige tilsynsmyndighed i forhold til kommunerne og ifølge lovens §§ 47, stk. 4 og 61, stk. 7, kunne visse af tilsynsrådernes afgørelser ankes til indenrigsministeren (min understregning).

Tilsynsrådene var ifølge loven selvstændige forvaltningsorganer, som ikke stod i et almindeligt underordningsforhold til Indenrigsministeriet, og med en i loven fastlagt saglig kompetence. Det ville derfor kræve en klar hjemmel, hvis Indenrigsministeriet skulle kunne intervenere i konkrete sager, medens de blev behandlet af tilsynsrådet. En sådan hjemmel findes ikke. Jeg henviser om retsstillingen til Betænkning nr. 1395/2000 om statens tilsyn med kommunerne, side 139 (uddrag af betænkningen er vedlagt).¹

Det følger heraf, og det var i øvrigt også i fuld overensstemmelse med den almindelige opfattelse i teori og administrativ praksis af Indenrigsministeriets beføjelser som tilsynsmyndighed i forhold til tilsynsrådene, at ministeriet var afskåret fra at gå ind i sager, såfremt og så længe de verserede ved tilsynsrådet, men tillige fordi ministeriet i så fald ville foregribe tilsynsrådernes afgørelser, kortslutte den ved loven fastlagte administrative ankeadgang og forhindre, at ministeriet kunne varetage opgaven som administrativ ankeinstans.

Med andre ord svigter selve den forudsætning om Indenrigsministeriets mulighed for at gå ind i Farum Park-sagen, som kommissionen har lagt til grund for den ovenfor citerede bemærkning i beretningsudkastet.

5.

I forbindelse med daværende indenrigsminister Karen Jespersens samråd i Folketingets Kommunaludvalg den 2. marts 2000 i anledning af en presseomtale af den finansieringsmodel, Farum Kommune angiveligt anvendte for projekterne vedrørende Farum Park og Farum Arena, blev der redegjort for den beskrevne retsstilling i forholdet mellem det kommunale tilsyn og det ministerielle overtilsyn. Til brug for samrådet havde ministeriet udarbejdet såvel et talepapir, et såkaldt beredskabspapir som en replik, jf. beretningsudkastets kapitel 21.6.4.4.2, side [103-105]. Det fremgår udtrykkeligt heraf, at ministeriet var blevet bekendt med, at Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt allerede havde taget sagen op, og at ministeriet

¹I det vedlagte uddrag af betænkningens afsnit 3.2. "Indenrigsministeriets beføjelser som tilsynsmyndighed i forhold til tilsynsrådene", er side 139 markeret følgende: "Tilsynsrådene er selvstændige forvaltningsorganer, som ikke står i et almindeligt underordningsforhold til Indenrigsministeriet." og efter omtale af styrelseslovens § 47, stk. 2, 2. pkt.: "Der er derimod ikke hjemmel til, at ministeren kan meddele et tilsynsråd tjenestebefalinger med hensyn til afgørelsen af en konkret sag."

derfor – i overensstemmelse med det ovenfor anførte – ikke havde mulighed for eller anledning til at gå ind i sagen, så længe den verserede ved tilsynsrådet.

6.

I den ovenfor citerede bemærkning har kommissionen tillige lagt til grund, at Indenrigsministeriet i kraft af sin rolle som overordnet ressortansvarlig for kommunernes låntagning kunne være gået ind i Farum Park-sagen i foråret 2000.

I indenrigsministerens beredskabspapir til brug for samrådet den 2. marts 2000 er der redegjort for det ulovbestemte såkaldte overtilsyn, som Indenrigsministeriet som ressortministerium for lånebekendtgørelsen havde med hensyn til overholdelsen af bekendtgørelsen, og som indebar, at ministeriet havde mulighed for af egen drift at tage en sag op, hvis ministeriet blev bekendt med, at en kommune ikke overholdt bekendtgørelsen, eller hvis der var en vis tvivl herom, jf. beretningsudkastets kapitel 21.6.4.4.2, side [103-105]. Der henvises om de retlige rammer for udøvelsen af overtilsynet tillige til Betænkning 1395/2000, side 218f (vedlagt).¹

Det skal i tilknytning hertil navnlig fremhæves, at overtilsynet ikke hjemlede Indenrigsministeriet nogen særskilt adgang til at gå ind i sager på tværs af de almindelige regler om kompetencefordelingen vedrørende det kommunale tilsyn. Det siger således sig selv, at en adgang for Indenrigsministeriet til - uden en særskilt og klar hjemmel - men alene i kraft af det særlige overtilsyn som ressortansvarligt ministerium at gå ind i sager, der allerede verserede for et tilsynsråd, ikke blot ville være uforenelig med men også undergravende for den ordning af tilsynet med kommunerne, kommunestyrelsesloven foreskrev.

Det blev derfor i overensstemmelse hermed i beredskabspapiret konkluderet, at heller ikke det særlige overtilsyn gav ministeriet nogen mulighed for at gå ind i Farum Park-sagen, så længe den blev undersøgt af Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt.

Ved ændringen af kommunestyrelsesloven i 2003 bortfaldt det ministerielle overtilsyn i øvrigt helt, jf. den kommenterede styrelseslov, 2. udg., 2010, side 564f.

7.

Det må endvidere have for øje, at "Farum-sagen" først opstod længe efter foråret 2000.

Som daværende kontorchef Pernille Christensen har forklaret, jf. kapitel 26.8.2, side [87f], adskilte Farum Kommune sig ikke med det kendskab, som Indenrigsministeriet på det tidspunkt havde til kommunen, fra andre kommuner på en sådan måde, at ministeriet allerede af den grund havde eller burde have en særlig anledning til at gribe ind.

¹ I det vedlagte uddrag af betænkningens afsnit C "Ulovbestemt sektortilsyn (overtilsynet)" er side 220 markeret følgende: "Udvalget finder det rigtigt, at det enkelte fagministerium ikke er forpligtet til at realitetsbehandle - herunder foretage nærmere undersøgelse i - enkeltsager i kommunerne."

Selvom det var oplyst, at projektet vedrørende Farum Park og Farum Arena involverede et anseeligt beløb - i størrelsesordenen 174 til 184 mio. kr. - var der i foråret 2000 intet i det for ministeriet oplyste, der tydede på en gældsætning, der på nogen måde ville kunne bringe kommunens økonomiske tilstand i fare.

Set i ministeriets perspektiv ville den for tilsynsrådet i foråret 2000 allerede verse- rende sag vedrørende finansieringen af disse projekter derfor i det højeste kunne ende med, at Farum Kommune måtte deponere et beløb i denne størrelsesorden.

8.

Endelig fremgår det af den ovenfor citerede bemærkning, at det er kommissionens antagelse, at den yderligere gældsætning af Farum Kommune, der efterfølgende fandt sted, kunne være undgået, hvis Indenrigsministeriet var gået ind i Farum Park-sagen som nævnt.

Hertil skal det bemærkes, at det er vanskeligt at se, hvorfor kommissionen anta- ger, at en indgriben fra ministeriets side i Farum Park-sagen - i modsætning til til- synsrådets behandling af sagen som den primære og egentlige tilsynsmyndighed - ville kunne have standset eller begrænset kommunens gældsætning.

9.

Med de anførte begrundelser er det embedsmændenes bestemte opfattelse, at kommissionens antagelse, som den er citeret ovenfor, er forkert.

Jeg skal derfor henstille, at bemærkningen i kapitel 21.6.11 og kapitel 26.9 samt de steder, hvor den i øvrigt måtte forekomme, udgår af beretningen.

Hvis kommissionen ikke kan imødekomme at lade bemærkningen udgå, beder jeg om, at der i tilknytning til de steder i beretningen, hvor den forekommer, indsættes en note om embedsmændenes opfattelse, således at det ved læsning af beretningen umiddelbart kan konstateres, at kommissionens bemærkning ikke står uimodsiget. En sådan note kan have følgende ordlyd:

"I et høringssvar til kommissionen har de ledende embedsmænd i det daværende Indenrigsministerium tilkendegivet, at kommissionens antagelse om ministeriets mulighed for at gribe ind i Farum Park-sagen i foråret 2000 er forkert, idet mini- steriet hverken i kraft af det da gældende ulovbestemte overtilsyn som ressortmi- nisterium for lånebekendtgørelsen eller på noget andet grundlag havde hjemmel til at gribe ind i sagen, idet den på det tidspunkt allerede blev behandlet af Tilsynsrå- det for Frederiksborg Amt – i modsætning til, hvad der var tilfældet i den tidligere sag om rensningsanlægget."

Kommissionens bemærkninger:

De ledende embedsmænd i det daværende Indenrigsministerium har i høringssvaret, som tid- ligere indenrigsminister Karen Jespersen har tilsluttet sig, tilkendegivet, "at kommissionens antagelse om ministeriets mulighed for at gribe ind i Farum Park-sagen i foråret 2000 er for-

kert, idet ministeriet hverken i kraft af det da gældende ulovbestemte overtilsyn som ressortministerium for lånebekendtgørelsen eller på noget andet grundlag havde hjemmel til at gribe ind i sagen, idet den på det tidspunkt allerede blev behandlet af Tilsynsrådet for Frederiksborg Amt - i modsætning til, hvad der var tilfældet i den tidligere sag om rensningsanlægget.” Det er i høringssvaret endvidere anført, ”at det er vanskeligt at se, hvorfor kommissionen antager, at en indgriben fra ministeriets side i Farum Park-sagen - i modsætning til tilsynsrådets behandling af sagen som den primære og egentlige tilsynsmyndighed - ville kunne have standset eller begrænset kommunens gældsætning.

Kommissionen bemærker hertil, at tilsynsrådet den 31. januar 2000 af egen drift - som også anført i Indenrigsministeriets notat af 16. februar 2000 og i ministerens oprindelige talepapir af 23. februar 2000 - over for kommunen rejste spørgsmålet om ”den økonomiske struktur omkring drift af Farum Stadion og Stadions overdragelse til Farum Boldklub A/S, herunder navnlig om der forel[å] et gavemoment i kontrakterne.” Denne sag, der altså vedrørte kommunens aftaler med Farum Boldklub A/S om drift og overdragelse af Farum Park, er omtalt i beretningens bind 7, kapitel 10.5.1. Tilsynsrådet nævner således ikke finansieringen af idrætsbyggeriet.

Spørgsmålet vedrørende byggeriets finansiering og forholdet til lånereglerne blev rejst af tilsynsrådet over for Farum Byråd ved brev af 4. juli 2000. Indenrigsministeriet havde forinden den 2. marts 2000 - samme dag som samrådet i Folketingets Kommunaludvalg blev afholdt - oversendt Lars Wismanns brev af 11. februar 2000 til tilsynsrådets videre foranstaltning. Efter de foreliggende dokumenter havde tilsynsrådet således først efter modtagelsen af brevet af 2. marts 2000 fra Indenrigsministeriet med sikkerhed inddraget dette spørgsmål i den tilsynssag, der blev rejst ved brevet af 31. januar 2000 til Farum Byråd.

Tilsynsrådet fremkom den 7. december 2001 - efter høring af Indenrigsministeriet - med en udtalelse om byggeriets finansiering og forholdet til lånereglerne. Sagen blev herefter af kommunen indbragt for Indenrigs- og Sundhedsministeriet, der den 24. april 2002 fremkom med sin udtalelse, hvorefter aftalerne med FIH måtte sidestilles med låntagning, og hvorefter kommunen enten skulle indfri lånene eller deponere lånebeløbet.

Den i høringssvaret anførte begrundelse for, at Indenrigsministeriet forholdt sig passiv, da man i februar 2000 blev opmærksom på, at Farum Kommune på ny i strid med lånereglerne optog maskerede lån på meget betydelige beløb, har således efter kommissionens opfattelse ikke støtte i det ovenfor beskrevne sagsforløb.

Hvis Indenrigsministeriet som overtilsyn straks var gået ind i sagen i februar 2000, finder kommissionen det endvidere åbenbart, at gældsætningen af kommunen kunne være blevet begrænset, jf. i det hele beskrivelsen i bind 13, kapitel, 21.6.4.4.2.

Der er i beretningens bind 1, kapitel 2.13.1.3., bind 13, kapitel 21.6.11., og bind 16, kapitel 26.9., indsat henvisningsnoter med oplysning om høringssvaret og kommissionens bemærkninger hertil.

1.4.2.2. Sagsbehandlingstiden (bind 16, s. 116)

Det hedder i høringssvaret:

”Ad sagsbehandlingstiden:

I bind 16, kapitel 26.9, side [116], er anført følgende:

"Også Indenrigsministeriet har i nogle sager haft en sagsbehandlingstid af en længde, der ikke umiddelbart lader sig forklare ud fra sagernes indhold. Såvel tilsynsrådet som ministeriet har da også i flere tilfælde beklaget lang sagsbehandlingstid.¹"

I den angivne note er der som eksempler for så vidt angår Indenrigsministeriet henvist dels til kapitel 4.5.2.[4] (sagen vedrørende Farum Boldklub A/S) dels til kapitel 20.3.14.1 (sagen vedrørende Dagbladet Arbejderen).

For så vidt angår sagen vedrørende Farum Boldklub A/S, var der tale om en meget omfattende sag, hvor Indenrigs- og Sundhedsministeriet skulle tage stilling til spørgsmålet om inhabilitet i tre forskellige relationer, som hver især skulle vurderes individuelt for en række kommunalbestyrelsesmedlemmer. Herudover gav sagen også ministeriet anledning til principielle overvejelser om de spørgsmål, den rejste. Dertil kom, at ministeriet i den pågældende periode også havde måttet varetage en række andre presserende og meget højt prioriterede sager.

Farum Boldklub-sagens betydelige omfang og kompleksitet er således i sig selv en forklaring på sagsbehandlingstidens længde.

Sagen vedrørende Dagbladet Arbejderen drejede sig om en anmodning fra Folketingets Ombudsmand i juli 1999 om en udtalelse fra Indenrigsministeriet til brug for behandlingen af en sag, som tilsynsrådet havde afgivet en udtalelse i. Der var således ikke tale om, at tilsynsrådets udtalelse var indbragt for ministeriet.

Den lange sagsbehandlingstid skyldtes, at sagen gav ministeriet anledning til principielle overvejelser om den kommunale indkøbsbekendtgørelse, i henhold til hvilken Farum Kommune i den konkrete sag havde givet afslag på aktindsigt. Disse overvejelser skulle koordineres med Finansministeriets tilsvarende overvejelser om den statslige indkøbsbekendtgørelse. Overvejelserne resulterede i, at såvel den kommunale som den statslige indkøbsbekendtgørelse blev ophævet den 15. juni 2002.

Det kan tilføjes, at problemstillingen i sagen også var genstand for drøftelse under et samråd i Folketingets Kommunaludvalg den 10. april 2002, og selve sagen var genstand for et § 20-spørgsmål (S 1659 2001-02, 2. samling) stillet af Line Barfod (EL) den 10. april 2002.

Af det vedlagte svar¹ på spørgsmålet (22. april 2002) fremgår det, at den konkrete sag vedrørende den kommunale indkøbsbekendtgørelse blev sat i bero med henblik på afslutning af sagen vedrørende Finansministeriets anvendelse af den statslige indkøbsbekendtgørelse.

Det fremgik endvidere, at Dagbladet Arbejderen (klageren) i den forbindelse over for Indenrigs- og Sundhedsministeriet havde oplyst, at Dagbladet Arbejderens interesse i sagen ikke var de konkrete kontrakter, der var anmodet om aktindsigt i, men det generelle spørgsmål om bekendtgørelsens betydning for offentlighedens adgang til oplysninger i udliciteringssager.

Der er således en god forklaring på ministeriets sagsbehandlingstid i de to sager, kommissionen konkret har henvist til "som eksempler". Det ses ikke, om kommissionen derudover måtte have haft andre sager i tankerne med bemærkningen om sagsbehandlingstiden.

Det skal tilføjes, at det forhold, at ministeriet i de to tilfælde har beklaget den lange sagsbehandlingstid, alene refererer til, at sagsbehandlingstiden - som nævnt - har været lang, men ikke at den efter ministeriets opfattelse - de konkrete omstændigheder taget i betragtning - har været for lang.

Kommissionens bemærkning om ministeriets sagsbehandlingstider kan således ikke anerkendes. Jeg henstiller derfor, at bemærkningen udgår af beretningen. Hvis kommissionen ikke kan imødekomme dette, beder jeg om, at der på tilsvarende måde tilføjes en note på det pågældende sted i beretningen om de berørte embedsmænds opfattelse.”

¹ Se beretningens bilag 10, afsnit 2.16.4.39., om Folketingsspørgsmål og forslag.

Kommissionens bemærkninger:

Kommissionen har i det omhandlede afsnit som eksempler på sager med en sagsbehandlings-tid af en længde, der ikke umiddelbart lader sig forklare ud fra sagernes indhold, indsat en udtrykkelig henvisning til sagen om psykolog Ulla Andersen omtalt i bind 5, kapitel 7.4.2. (Indenrigsministeriets j.nr. 4.k. 1994/122-207-3) og til sagen om Farum Kommunes salg af ejendomme i "Stationsområdet" til Pen-Sam omtalt i bind 8, kapitel 12.3.2.2. (Indenrigsmini-steriets j.nr. 1.k. 1992/1079-207-1).

Det anførte giver ikke i øvrigt kommissionen anledning til bemærkninger.

Der er i beretningens bind 16, kapitel 26.9., indsat en henvisningsnote om høringssvaret og kommissionens bemærkninger hertil.

1.4.2.3. Redegørelse fra afdelingschefer

Bisidderen har for så vidt angår bemærkninger i øvrigt til beretningsudkastet henvist til en vedlagt redegørelse af 6. januar 2012 fra afdelingscheferne Hans B. Thomsen og Niels Jørgen Mau Pedersen, hvori det hedder:

”...

Som supplement til advokat Nicolai Westergaards samlede høringssvar for em-beds mændene i det daværende Indenrigsministerium og Indenrigs- og Sundheds-ministerium har Afdelingschef Hans B. Thomsen og daværende kontorchef, nu afdelingschef Niels Jørgen Mau Pedersen følgende bemærkninger:

1. Inhabilitet ved privatøkonomisk investering i aktier (bind 4, s. [179-180])

1.1. Farum-kommissionen finder (s. [180]), at enhver privatøkonomisk investering uanset størrelse i aktier, andele mv. principielt kan give anledning til tvivl om ha-biliteten i forbindelse med behandling af og afgørelse i sager, der direkte vedrører den virksomhed, investeringen er foretaget i. Det pågældende kommunalbestyrel-sesmedlem bør derfor efter kommissionens opfattelse altid underrette kommunal-bestyrelsen om sådanne investeringer med henblik på kommunalbestyrelsens af-gørelse af habilitetsspørgsmålet, jf. den kommunale styrelseslovs § 14, stk. 1 og 2.

Farum-kommissionen har anført, at besiddelse af enhver aktiepost uanset størrelse må antages at medføre inhabilitet for en dommer i forbindelse med behandling af en sag, der vedrører selskabet, jf. retsplejelovens [§ 60, stk. 1, nr. 1, og § 61]. Vi-dere anføres det, at for revisorer gælder reglen i revisorlovens [§ 24, stk. 2, jf. stk.

1 (tidligere § 11, stk. 2, nr. 4, jf. stk. 1)], hvorefter en revisor er afskåret fra at udføre opgaver som omhandlet i lovens § 1, stk. 2, hvis revisoren har nogen form for direkte eller indirekte økonomisk interesse i den virksomhed, opgaven vedrører. Der henvises endvidere til de advokat etiske regler om interessekonflikter.

Det daværende Indenrigs- og Sundhedsministerium afgav den 11. juli 2005 en udtalelse om inhabilitet i forbindelse med bl.a. kommunalbestyrelsesmedlemmers aktiebesiddelse i Farum Boldklub A/S og Farum Boldklub Holding A/S.

Ministeriet fandt, at selv en direkte, økonomisk interesse som følge af en investering på kr. 5.000 og derunder i en aktiepost er af så ubetydelig karakter, at dette ikke kan føre til en inhabilitetsbegrundende interesse i en sag.

Hvad angår undtagelse fra underretningspligten i den kommunale styrelseslovs § 14, stk. 2, fandt ministeriet, at dette alene utvivlsomt har kunnet ske i de tilfælde, hvor aktiebesiddelsen har været åbenbart ubetydelig, dvs. i denne sag ved aktiebesiddelser på kr. 1.000.

Ministeriet henviste bl.a. til Forvaltningsret - sagsbehandling af Jens Garde m.fl. 2001, s. 76 (nu 2007, s. 97), hvor følgende fremgår:

”Hvis der er tale om mindre aktieposter, vil interessen ofte være så indirekte og ubestemt, at der ud fra vurderingen i [forvaltningslovens] § 3, stk. 1 (”særlig interesse”) og § 3, stk. 2 (”interessens karakter eller styrke”) ikke kan antages at foreligge inhabilitet. Ofte vil det være ganske uvist, om aktierne bliver mere værd eller giver større udbytte ved et positivt udfald af sagen. Kun i særlige tilfælde, f.eks. hvis udfaldet af den sag, der er til behandling, ligefrem skulle være af afgørende betydning for selskabets eksistens, vil der kunne foreligge inhabilitet.”

1.2. Vi har noteret os kommissionens opfattelse, men skal knytte følgende bemærkninger hertil:

Uanset, at inhabilitetsregler for dommere, revisorer og advokater i et vist omfang kan inddrages som inspiration, finder vi ikke, at reglerne bør anvendes uændret på kommunalbestyrelsesmedlemmer. Det er således nogle andre hensyn, der ligger bag reglerne om inhabilitet/uafhængighed for dommere, revisorer og advokater.

Det kan i den forbindelse nævnes, at reglerne om revisorers uafhængighed er baseret på EU-regulering (Rdir 2006/43/EF med senere ændringer).

Hvad angår reglerne om dommers inhabilitet, følger det af retsplejelovens § 60, stk. 1, nr. 1, og § 61 (lovbekendtgørelse nr. 1063 af 17.11.2011), at ingen må handle som dommer i en sag, når han selv er part i sagen eller er interesseret i dens udfald, eller der i øvrigt foreligger omstændigheder, som er egnede til at rejse tvivl om dommerens fuldstændige upartiskhed.

Ifølge Kommenteret retsplejelov, red. af Bernhard Gomard m.fl., 2008, s. 139, åbner formuleringen ”part i sagen eller interesseret i dens udfald” plads for et vist

skøn. Det anføres videre, at det ikke er enhver interesse i sagens udfald, der gør dommeren inhabil. En fjernere interesse som beboer i kommunen, kunde i en virksomhed eller aktionær med et mindre beløb i et aktieselskab, der er part i sagen, bevirker næppe i almindelighed inhabilitet, jf. herved princippet i forvaltningslovens § 3, stk. 1, nr. 3. Afgørende er, om det må antages, at de pågældende omstændigheder medfører fare for, at afgørelsen af sagen vil kunne blive påvirket af uvedkommende hensyn.

Vi henviser endvidere til, at det efter (principperne i) forvaltningslovens § 3 stk. 1, nr. 1 og 2, er en betingelse, at der er tale om en *særlig* personlig eller økonomisk interesse, og at inhabilitet ikke foreligger, hvis der bl.a. pga. interessens karakter eller styrke ikke er fare for, at afgørelsen vil blive påvirket af uvedkommende hensyn, jf. forvaltningslovens § 3, stk. 2.

Der er herved fra lovgivers side taget stilling til, at *ikke enhver* personlig eller økonomisk interesse medfører inhabilitet.

På denne baggrund ligger det ikke fjernt at antage - som ministeriet har gjort det i sin udtalelse af 11. juli 2005 - at *ikke enhver* personlig eller økonomisk interesse giver en sådan anledning til tvivl om inhabilitet, at kommunalbestyrelsesmedlemmet har underretningspligt efter den kommunale styrelseslovs § 14, stk. 2.

Det bemærkes, at ministeriet i den konkrete sag fandt, at undtagelse fra pligten til at underrette kommunalbestyrelsen efter den kommunale styrelseslovs § 14, stk. 2, alene kunne ske ved aktiebesiddelser på kr. 1.000 (eller derunder). Bagatelgrænsen for undtagelse fra underretningspligt lå således lavere end den tilsvarende grænse for, hvornår der efter ministeriets opfattelse forelå inhabilitet.¹

2. Klageorganets undersøgelsespligt (bind 10, s. [276-280 og 353-355])

Vi er enige med Farum-kommissionen i, at et klageorgan eller en tilsynsmyndighed ikke er henvist til blot ukritisk at lægge en myndigheds udtalelser til grund, men at der må gælde en stærk formodning om, at oplysningerne fra en offentlig myndighed lever op til de forventninger, man i et demokratisk samfund kan have til, at oplysningerne er tilvejebragt og videregivet efter spillereglerne for en uvil dig offentlig myndighedsudøvelse, jf. bind 10, s. [280 og 353] i udkastet til beretning.

I den omtalte sag (ministeriets j.nr. 2000/1220/207-7) meddelte ministeriet som anført i kommissionens beretning klageren, at det i medfør af officialprincippet påhviler en forvaltningsmyndighed, herunder et tilsynsråd, at tilvejebringe et fyldestgørende faktisk og retligt grundlag, forinden myndigheden træffer afgørelse i en sag. Tilsynsrådet vil i den forbindelse som regel skulle indhente en udtalelse fra kommunen, og tilsynsrådet vil normalt kunne lægge kommunens oplysninger om de faktiske forhold til grund.

¹ Der er i bind 4, side 180, indsat en henvisningsnote om høringssvaret.

Der henvises til Folketingets Ombudsmands beretning for 1993, s. 119, hvor ombudsmanden udtalte, at udgangspunktet i tilfælde af uenighed om de faktiske forhold må være, at tilsynsmyndigheden kan lægge kommunens oplysninger til grund.

Vi bemærker hertil, at ministeriets udtalelse i den omtalte sag synes at ligge på linje med kommissionens opfattelse - hvilket måske kunne tydeliggøres i kommissionens fremstilling af spørgsmålet i bind 10, s. [279], i udkastet til beretning.

Kommissionen har anført, at forløbet giver kommissionen anledning til at pege på, at klageorganer, tilsynsmyndigheder og andre offentlige myndigheder som led i deres frie bevisbedømmelse på det forvaltningsmæssige område bør være opmærksomme på bl.a. princippet om processuel skadevirkning. Der kan evt. udstedes administrative forskrifter, f.eks. i form af en vejledning.

Vi bemærker hertil, at sådanne forskrifter i givet fald må udstedes af Justitsministeriet.¹

3. Notatpligt ved administration af Produktionshuset (bind 10, s. [352-353])

Farum-kommissionen anfører, at Farum Kommune fra Produktionshusets start fastholdt, at aftaler med private virksomheder henhørte under kommunens forretningsområde og derfor ikke var undergivet forvaltningsretlige formkrav.

Kommissionen anfører videre, at dette bestyrkedes af Indenrigsministeriets og tilsynsrådets afgørelser, hvorefter der ikke blev stillet krav om notatpligt eller om, at aftalerne skulle være skriftlige. Der har således ikke været noget dokumentationskrav i forhold til den forvaltningsretlige grundopfattelse af god forvaltningsskik.

Indenrigsministeriet havde i et brev af 21. august 2000 (j.nr. 2000/1220/207-7) til Landsorganisationen af Arbejdsledige (LA) bl.a. udtalt, at ministeriet på baggrund af de foreliggende oplysninger lagde til grund, at der alene forelå mundtlige aftaler mellem Farum Kommune og private firmaer om udførelse af arbejdsopgaver i Produktionshuset. Ministeriet oplyste videre, at retten til aktindsigt efter offentlighedslovens § 4 og forvaltningslovens § 9 alene gælder dokumenter, der er indgået til eller oprettet af myndigheden på tidspunktet for fremsættelsen af aktindsigtsbegæringen. Disse bestemmelser giver således ikke en ansøger krav på, at myndigheden producerer dokumenter til opfyldelsen af aktindsigtsanmodningen.

Da der ikke forelå dokumenter omfattet af LA's anmodning om aktindsigt, foretog ministeriet ikke videre.

Ministeriet tog ved denne udtalelse ikke eksplicit stilling til spørgsmålet om notatpligt.

¹ Der er i bind 10, side 280 og 355, indsat henvisningsnoter om høringssvaret.

Indenrigs- og Sundhedsministeriet besvarede den 2. april 2002 en fornyet henvendelse i sagen fra LA vedrørende spørgsmålet om notatpligt. Ministeriet oplyste bl.a., at pligten til at gøre notat efter offentlighedslovens § 6, stk. 1, alene gælder i sager, hvor der er eller vil blive truffet afgørelse. Sager om kontraktsindgåelse var derfor ikke omfattet af reglen.

Ministeriet oplyste videre, at der ifølge Beskæftigelsesministeriet ikke efter reglerne om aktivering var pligt for kommunerne til at indgå skriftlige aftaler med private firmaer i forbindelse med aktivering.

Endelig oplyste ministeriet, at Folketingets Ombudsmands kompetence er anderledes afgrænset end tilsynsrådets og Indenrigs- og Sundhedsministeriets kompetence. Folketingets Ombudsmand (der behandlede sagen på daværende tidspunkt) kan bl.a. tage stilling til eventuelle overtrædelser af god forvaltningsskik, hvilket de kommunale tilsynsmyndigheder ikke kan.

Vi skal henlede kommissionens opmærksomhed på, at baggrunden for, at ministeriet ikke gik ind i spørgsmålet om notatpligt i den konkrete sag om Produktionshuset, således var, at ministeriet ikke anså sig for kompetent hertil. Det var vurderingen, at spørgsmålet om notatpligt i forbindelse med kontraktindgåelserne var et spørgsmål om god forvaltningsskik og dermed ikke et spørgsmål om overholdelse af lovgivningen, som er temaet for tilsynsmyndighedernes retlige prøvelse.

Farum-kommissionens bemærkning bind 10, s. [350], om, at der ”således ikke [har] været noget dokumentationskrav i forhold til den forvaltningsretlige grundopfattelse af god forvaltningsskik”, kan give et urigtigt indtryk af, at ministeriet havde mulighed for at udtale sig om Farum Kommunes iagttagelse af god forvaltningsskik.¹

Der kan i øvrigt henvises til Offentlighedskommissionens betænkning nr. 1510/2009, hvor bl.a. følgende fremgår om kommissionens overvejelser s. 421:

”Det følger af ombudsmandens praksis, at den omtalte almindelige forvaltningsretlige retsgrundsætning, medfører, at en forvaltningsmyndighed også uden for afgørelsessager kan være forpligtet til at tage notat om ”væsentlige sagsekspeditionsskridt”, hvis de ikke fremgår af sagens akter i øvrigt.

...

I forlængelse heraf kan der peges på, at en udvidelse af notatpligten til at omfatte al virksomhed, der udøves af den offentlige forvaltning, vil harmonere med den grundlæggende afgrænsning af offentlighedslovens anvendelsesområde.

Heroverfor kan der imidlertid peges på, at der kan rejses spørgsmål om, hvorvidt notatpligten efter den almindelige retsgrundsætning gælder for al virksomhed, der udøves af den offentlige forvaltning. Det kan således fremhæves, at de sager, der

¹ Der er i bind 10, side 352, indsat en henvisningsnote om høringssvaret.

ikke har haft karakter af afgørelsessager, hvor ombudsmanden har anvendt den almindelige retsgrundsætning, ikke ”dækker” al den virksomhed, som den offentlige forvaltning udøver. De sager, hvor ombudsmanden har anvendt retsgrundsætningen ... har således haft karakter af ”traditionelle” administrative sager, der har en vis indgribende og væsentlig betydning for borgeren, og hvor det er naturligt og ønskeligt, at der stilles krav om, at der tages notat om væsentlige sagsekspeditionsskridt.

Der kan i forlængelse af det anførte rejses spørgsmål om, hvorvidt den almindelige retsgrundsætning indebærer, at der inden for alle de forskellige typer af faktisk forvaltningsvirksomhed, som den offentlige forvaltning udøver, består en pligt til at tage notat om væsentlige sagsekspeditionsskridt, herunder notat af modtagne oplysninger, der er af væsentlig betydning for sagen. Blandt andet den tradition for mere uformelle sagsbehandlingsrutiner og de ressourcebetragtninger, ... taler efter kommissionens opfattelse også for, at notatpligten ikke gælder i samme omfang for al forvaltningsvirksomhed.”

Under henvisning til det af Offentlighedskommissionen anførte er det således ikke givet, at der gælder en ulovbestemt retsgrundsætning om notatpligt for den type af forvaltningsvirksomhed, som fandt sted ved den omtalte kontraktindgåelse.

Offentlighedskommissionen ses derimod ikke at have udtalt sig om, hvorvidt der ud fra princippet om god forvaltningsskik gælder en sådan grundsætning, men kommissionen henviser til, at Folketingets Ombudsmand i en række sager har antaget, at de efter god forvaltningsskik bør ske den fornødne bevissikring, jf. Offentlighedskommissionens betænkning s. 416.

4. Rensningsanlægget (bind 13, s. [169-173])

I sagen om rensningsanlægget har Farum-kommissionen bl.a. anført, at embedsmandsværkets indstilling til indenrigsminister Thorkild Simonsen var, at ministeriet anlagde retssag imod Farum Kommune for at opnå, at kommunen med retligt bindende virkning blev tilpligtet at anerkende ministeriets retsopfattelse. Det er videre anført, at ministeren med sin kommunale baggrund ikke ønskede en langvarig retssag med en højtprofileret og populær borgmester som modpart. Sagen blev på den baggrund lukket med et forlig, der på den ene side indebar, at ministeriets principielle holdning kunne hævdes at være fastholdt, og på den anden side stillede kommunen væsentligt mere fordelagtigt, end en indfrielse af engagementet eller en deponering af det samlede provenu ville have gjort.

Vi bemærker hertil, at dispensationen til Farum Kommune den 3. august 1999 ikke indebar en varig forbedring af kommunens økonomi, men stillede kommunen likviditetsmæssigt i et vist omfang mere fordelagtigt i forhold til en fuld indfrielse af lånet eller en deponering af det samlede provenu. Der er ikke i beretningsudkastet argumenteret for, at fordelene for kommunen skulle være væsentlig.¹

¹ Der er i bind 13, side 171, indsat en henvisningsnote om høringssvaret.

5. Fremadrettede tiltag - ændring af styrelsesloven (bind 15, s. [257-260]) og de kommunale budget- og regnskabsregler (bind 13, s. [172])

5.1. Styrelseslovens § 66

Farum-kommissionen anfører, at konklusionen kan være, at Farum-sagen ikke dokumenterer et behov for ændring af styrelseslovens § 66, men alene et behov for generel information - et ABC-notat til alle kommunalbestyrelsesmedlemmer. Det er imidlertid kommissionens opfattelse, at der er god grund til - evt. i forbindelse med andet sagkyndigt lovforberedende arbejde - at overveje, om styrelseslovens § 66 vedrørende borgmesterens vægring kan og bør tydeliggøres.

Vi har noteret os kommissionens opfattelse.

Det bemærkes, at ministeriet fandt, at der var det fornødne retlige og faktiske grundlag for at suspendere Peter Brixtofte efter styrelseslovens § 66.¹

5.2. Generel information til alle landets kommunalbestyrelsesmedlemmer om mindretallets rettigheder

Hvad angår behovet for generel information (ABC-notat) til alle landets kommunalbestyrelsesmedlemmer om mindretallets rettigheder, kan det oplyses, at Center for Offentlig Kompetenceudvikling (COK) og KL tilbyder en række kurser til kommunalpolitikere.

I denne sammenhæng skal det såkaldte ”Kattegat-kursus”, nævnes. Kurset, der tager afsæt i den fiktive Kattegat Kommune, er målrettet til nyvalgte kommunalpolitikere. Ifølge KL deltog 4 ud af 5 nyvalgte kommunalpolitikere i de seneste Kattegat-kurser i 2010.

Ifølge COK tilrettelægger nogle kommuner selv introduktionskurser, eksempelvis Odense, København, Aarhus og Vejle.

Til brug for Kattegat-kurset er der udarbejdet en omfattende grundbog², hvori der indgår følgende hovedtemaer: 1) Kommunalt folkestyre - kommunalpolitikken i det danske demokrati, 2) Kommunernes styrelse - rammer for det kommunalpolitiske arbejde, 3) Kommunernes opgaver - redskaber til politisk styring af kommunens opgaver, 4) Den kommunale økonomi - redskaber til politisk styring af kommunens økonomi og 5) Kommunernes omverden - samspillet med andre kommuner og aktører.

De temaer, som ABC-notatet handlede om (de enkelte kommunalbestyrelsesmedlemmers rettigheder (mindretalsgarantier) og tilsynets beføjelser), er alle behandlet i den omtalte bog.

¹ Der er i bind 15, side 260, indsat en henvisningsnote om høringssvaret.

² ”Kommunalt folkestyre - overblik og indblik” af Caroline Hegelund og Lars Wilms (red.), Kommuneforlaget A/S, 2009.

Udover Kattegat-kurserne udbydes en række andre kurser af relevans for kommunalpolitikere.¹

5.3. Forretningsgange vedr. leje- og leasingaftaler

Farum-kommissionen anfører, at kommuner, der indgår leje- og leasingaftaler, bør have fastlagt forretningsgange, der sikrer entydige ansvarsplaceringer. Forretningsgangene skal sikre, at kommunen bliver i stand til at udarbejde en oversigt over forpligtelserne til årsregnskabet. Oversigten skal udarbejdes i overensstemmelse med gældende krav, herunder de bestemmelser, som fremgår af lånebekendtgørelsen om leje- og leasing.

Kommissionen anfører endvidere, at forretningsgangene bør indeholde bestemmelser om:

1. ansvars- og kompetencefordeling ved indgåelse af leasingkontrakter
2. godkendelsesprocedure i byråd og økonomiudvalg
3. at leasinggivere skal indarbejdes i oversigt over finansielle institutioner, fra hvem der indhentes engagementsforespørgsler
4. opgørelsen af forpligtelserne i årsregnskabet
5. vurdering af leje- og leasingforholdet, i relation til om lejemålet eller leasingforholdet erstatter en kommunal anlægsudgift, og om der er givet dispensation for deponering/belastning af låneramme for indgåelse af kontrakter
6. opgørelse af evt. beløb til deponering

Vi skal hertil bemærke, at det fra regnskab 2004 har været obligatorisk at optage forpligtelser vedrørende finansielle leasingkontrakter i balancen. Endvidere skal der i bemærkningerne til regnskabet optages en oversigt over garantier, eventualrettigheder og -forpligtelser. Denne oversigt bør efter gældende regler indeholde væsentlige finansielle forpligtelser i forbindelse med lejeaftaler eller operationel leasing. Endvidere har der siden budget 2000 været et krav om, at bemærkningerne til budgettet skal indeholde en redegørelse for, hvordan budgettet er påvirket af indgåelsen af leasingarrangementer, herunder sale-and-lease-back arrangementer.

Vedrørende punkt 1 og 2 skal det nævnes, at det er fastsat i lånebekendtgørelsens § 15, stk. 4, at beslutning om indgåelse af leje- og leasingaftaler, der kan sidestilles med en kommunal anlægsopgave, træffes af kommunalbestyrelsen i et møde. Der stilles således efter gældende regler krav til forretningsgangene i forbindelse med indgåelse af større leasingaftaler.

Vedrørende punkt 4 er der som ovenfor nævnt krav om, at finansielle leasingforpligtelser skal opgøres og fremgå af balancen i regnskabet. Der er i "Budget- og regnskabssystem for kommuner" oprettet en særskilt funktion til registrering af leasingforpligtelser: 9.55.79 Gæld vedrørende finansielt leasede aktiver.

¹ Der er i bind 15, side 260, indsat en henvisningsnote om høringssvaret.

Vedrørende punkt 5 og 6 skal alene rent teknisk bemærkes, at det kan forekomme uhensigtsmæssigt at udtage enkeltelementer til særskilt behandling, da det ved alle kommunale anlægsopgaver forudsættes, at de vurderes i forhold til lånebekendtgørelsens bestemmelser om opgørelse af låneramme, deponering m.v.¹

5.4. Øvrige tiltag

For så vidt angår lovgivning om midlertidig suspension, mens en borgmesters forhold undersøges, og om muligheden for evt. at kræve nyvalg, henviser kommissionen til de overvejelser, der allerede er gjort i Folketinget i forbindelse med behandling af forslag til ændring af den kommunale styrelseslov (midlertidig suspension af borgmesteren under visse undersøgelser) og forslag til folketingsbeslutning om adgang til at kræve nyvalg og folketingsbeslutning om mistillidsvotum til borgmesteren.

Kommissionen anfører, at overvejelser om gennemførelse af sådanne meget vidtrækkende forslag i forhold til det kommunale selvstyre og dets virkemåde bør afvente evt. sagkyndigt lovforberedende arbejde.²

5.4.1. Midlertidig suspension

Vi har noteret os kommissionens opfattelse, herunder at vurderingen af spørgsmålet vedrørende midlertidig suspension bør afvente et evt. sagkyndigt lovforberedende arbejde.

5.4.2. Adgang til at kræve nyvalg og mistillidsvotum til borgmesteren

Som kommissionen har anført, er der tale om meget vidtrækkende forslag. Til brug for kommissionens overvejelse af, om der er behov for inddragelse af disse spørgsmål i et evt. lovforberedende arbejde, kan vi endvidere oplyse, at spørgsmålene er blevet indgående behandlet af Folketinget.

Der kan i den forbindelse nærmere oplyses følgende om folketingsbehandlingen:

a) *adgang til at kræve nyvalg:*

- B 88 (2009-10) om mulighed for afholdelse af ekstraordinære kommunale valg.

Forslaget ville give borgere i en kommune eller i en region mulighed for med en underskriftsindsamling at forlange et ekstra valg til kommunalbestyrelsen eller regionsrådet. Der krævedes underskrifter fra mindst 35 pct. af antallet af afgivne stemmer ved det seneste valg. Ændringen fra 50 pct. i de tidligere forslag til 35 pct. blev begrundet med de nye, større kommuner efter kommunalreformen.

- B 33 (2004-05, 1. samling) om mulighed for afholdelse af ekstraordinære kommunale valg.

¹ Der er i bind 13, side 172, indsat en henvisningsnote om høringssvaret.

² Der er i bind 15, side 260, indsat en henvisningsnote om høringssvaret.

Beslutningsforslaget skulle åbne mulighed for ekstraordinære valg til kommunalbestyrelse og regionsråd. Der skulle afholdes nyvalg, hvis et antal vælgere svarende til mindst 50 pct. af de vælgere, der deltog i seneste ordinære valg, skrev under herpå.

Forslaget skulle sikre, at det i de faste kommunale valgperioder var muligt for vælgerne at tilbagekalde deres mandat til politikerne. Forslaget havde baggrund i Farumsagen og erfaringer fra udlandet.

- B 152 (2003-04) om mulighed for nyvalg til kommunalbestyrelse og amtsråd og om folkeafstemning i kommune og amt.

Beslutningsforslaget pålagde regeringen at ændre lovgivningen således, at der kunne udskrives nyvalg til en kommunalbestyrelse midt i en valgperiode eller afholdes folkeafstemning i kommunen, hvis et nærmere fastsat antal vælgere anmodede herom (for kommunalvalgs vedkommende 50 pct.).

- B 88 (2001-02, 2. samling) om vælgernes ret til at kræve nyvalg til kommunalbestyrelsen.

Beslutningsforslaget pålagde regeringen at fremsætte lovforslag, der skulle sikre, at der kunne afholdes nyvalg til kommunalbestyrelsen, hvis over halvdelen af de vælgere, som stemte ved det forudgående kommunalvalg, skrev under på et krav om dette. Af bemærkningerne til beslutningsforslaget fremgik det, at forslagsstillerne ville give borgerne ret til at kræve nyvalg til kommunalbestyrelsen, når der opstod situationer, som vælgerne ikke havde kunnet forudse ved det ordinære kommunalvalg. Det drejede sig f.eks. om sager, der afslørede, at der var tilbageholdt en række oplysninger over for borgere og opposition, eller at politikerne løb fra deres valgløfter.

- B 9 (1997-98, 1. samling) om mulighed for afholdelse af ekstraordinære kommunale valg.

Beslutningsforslaget skulle åbne mulighed for ekstraordinære valg til kommunalbestyrelse, amtsråd og bydelsråd. Der skulle afholdes nyvalg, hvis 50 pct. af det antal vælgere, der deltog i seneste ordinære valg, skrev under herpå.

- B 30 (1997-98, 1. samling) om udvikling af demokratiet i kommuner og amter.

Der blev foreslået en ny demokratisk formålsparagraf i kommunestyrelsesloven med bl.a. mulighed for nyvalg i valgperioden. Den kommunale valglov ændres, så der bliver mulighed for at gennemføre nyvalg til kommunalbestyrelsen/amtsrådet under følgende omstændigheder:

- 10 pct. af samtlige stemmeberettigede borgere i kommunen skriver under på et begrundet krav om nyvalg.

- nyvalget gennemføres 2 måneder efter, at det er konstateret, at 10 pct. af de stemmeberettigede har skrevet under. Den nyvalgte kommunalbestyrelse konstituerer sig og tiltræder senest 1 måned efter valget.
- den nyvalgte kommunalbestyrelses funktionsperiode begrænses til udløbet af den sædvanlige valgperiode, således at der uanset denne mulighed holdes kommunal- og amtsrådsvalg samtidig hvert 4. år i hele landet.

Beslutningsforslagene er alle fremsat af et enkelt eller to partier (Enhedslisten og/eller SF), og det har også alene været de partier, der ubetinget har støttet forslagene.

Ved 1. behandlingen siden 1997 blev det blandt andet fremhævet fra de daværende regerings side, at den manglende adgang til at udskifte medlemmerne af kommunalbestyrelser og regionsråd i løbet af valgperioden giver kontinuitet og ro til at varetage de opgaver, som kommunalbestyrelsen og regionsrådet har det øverste ansvar for.

Efter førstebehandlingen er alle forslagene blevet henvist til Kommunaludvalget og derefter bortfaldet.

b) adgang til at stille et mistillidsvotum til borgmesteren:

- B 24 1997-98, 2. samling
- B 113, 1998-99
- B 73, 2001-02, 2. samling
- B 10, 2005-06

Beslutningsforslagene, som alle var fremsat af SF, var enslydende og indeholdt en opfordring til regeringen om at fremsætte lovforslag, der muliggør, at en borgmester kan fratages sin funktion, hvis et kvalificeret flertal i kommunalbestyrelsen på 2/3 af kommunalbestyrelsens medlemmer mener, at den pågældende har vist sig uegnet til at varetage funktionen som den øverste administrative chef.

Ved 1. behandlingen siden 1997 blev det fremhævet fra de daværende regerings side, at baggrunden for, at valget af borgmesteren har virkning for kommunalbestyrelsens funktionsperiode, er hensynet til ro og kontinuitet i kommunalbestyrelsen.

Dansk Folkeparti har fremsat et lignende forslag: B 131, 1998-99, som blev behandlet sammen med B 113, 1998-99.

Generelt har SF, EL og i et vist omfang DF været for forslagene, mens V, S, K og R har været imod (partier, der ikke pt. er repræsenteret i Folketinget er ikke medregnet)."

Kommissionens bemærkninger:

Det i redegørelsen anførte giver ikke kommissionen anledning til bemærkninger.

Der er i beretningen indsat notehenvisninger til redegørelsen.¹

¹Som anført ovenfor i bind 4, side 180, bind 10, side 280, 352 og 355, bind 13, side 171 og 172, bind 15, side 260.

Vidneoversigt

Navn	Stillingsbeskrivelse	Afgivet forklaring til protokol nr.
Abildstrøm, Bente	Cand. jur. Ansat i Farum Kommune 1986-1992, fra 1990 som kommunaldirektør	1
Aggerbeck, Flemming	Ingeniør i Jørgen Wessberg A/S	74
Agner, Ivan	Stifter af Vagner Plast A/S	122
Andersen, Annie Gøde	Fra 1996 filialdirektør i Unibank/Nordea i Farum	163
Andersen, Ib	Centerkonsulent for Farum Bytorv Centerforening. Konsulent for Farum Kommune 1996-2002	149
Andersen, Inger Wilsbech	Vicepolitimester i Hillerød 1983-2007	159
Andersen, Kenneth S.	Ansats i Kommunernes Revision 1985	48, 100
Andersen, Steen	Viceadministrerende direktør i Kommunernes Revision	37, 50
Andersson, Gert Helge	Arkitekt. Underrådgiver på projektet Farum Park	79
Andreasen, Thomas	1998-1999 fodboldspiller i Farum Boldklub. 1999 administrativ medarbejder i Produktionshuset	105
Ankerstjerne, Karin	Informationsmedarbejder i Farum Kommune 1999-2000	128
Carpens, Lars	Cand. polit. Medlem af Farum Byråd (V) 1991-1997 og fra 2002. Borgmester maj 2002	237
Bagger, Inger	Underdirektør i Jysk Rengøring 1992-2000.	54
Balle, Niels Henrik	Cand. jur. 1994-1995 i Kommunernes Landsforening. Fra 1995 drevet NB Consult	25
Ballegaard, Steen	Ansats i forvaltningen i Farum Kommune 1981-1994	6

Navn	Stillingsbeskrivelse	Afgivet forklaring til protokol nr.
Behrens, Joan	Ansæt i Farum Kommune som viceøkonomi- chef fra 1. februar 1994. 1. marts 1995 til 31. august 1996 forvaltningsdirektør for budget- og regnskab	31
Beier, Mogens	Cand. jur. 1997-2004 juridisk konsulent i Farum Kommune	51
Bek, Karen	Ansæt i forvaltningen i Farum Kommune 1965-1999	8
Bek, Ruth	Medlem af Farum Byråd (V) 1990-1993	205
Benjaminsen, Per	Ansæt i Farum Kommune fra 1997 som kon- sulent. 2002 udnævnt som Team Danmark koordinator i kommunen	89
Berger, Axel	Fra sep. 1999 områdeleder for alle børnein- stitutioner i Farum Kommune drevet af ISS	58
Bigom, Lars	Civilingeniør. Ansæt i Skanska 1997-2001	77
Bjerregaard, Kirsten	Cand jur. Ansæt i Frederiksborg Statsamt fra 1967	170
Bjørke, Bo	Medlem af Farum Byråd (V) 1990-1997	207
Blom, Arne	Medlem af Farum Byråd (V) 1990-1997 (V). Medlem af Frederiksborg Amtsråd og tilsyns- rådet fra 1. januar 1998	176, 209
Blaabjerg, Søren	Akademiingeniør. Ansæt i Farum Kommune 2001.2002-2005 projektchef i Farum Nordby	135
Breil, Gitte	Personaledirektør i Change Scandinavia A/S (tidligere Asian Manufacturing International A/S)	138
Brink, Hans Jørgen	1982 afdelingsleder i Farum Kommunes bogholderi. 1990-1994 økonomichef, 1994- 1998 økonomidirektør, 1998-2000 seniorstil- ling i økonomiafdelingen, 2001-2002 midler- tidig økonomichef	13, 32, 102

Navn	Stillingsbeskrivelse	Afgivet forklaring til protokol nr.
Brixtofte, Peter	Cand. polit. Medlem af Folketinget i flere perioder. Medlem af Farum Byråd 1978-2002 (V), 1986-2002 borgmester	246-251, 255-257
Brønshøj, Bent	Ansæt i Falck 1991-2005, herunder 1998-1999 direktør i Falck Securitas	97
Buchwald, Niels von	Arkitekt i Gert Andersson Arkitektfirma ApS 1998-2001. Arkitekt på Farum Park mv.	78
Christensen, Eric	Medlem af Farum Byråd (SF) 1986-2002	210
Christensen, Pernille	Cand. jur. Kontorchef i Indenrigsministeriet	182
Christensen, Tommy	Salgschef i Air Consult ApS	111
Clausen, Jørgen	Civilingeniør. Ansæt i Jørgen Wessberg A/S 1997- 2001	72
Clemmens, Klaus Mildahl	Indehaver af Clemmens ApS/A/S, der på konsulentbasis udførte designopgaver for Farum Kommune	109
Dupont, René	Salgs- & marketingdirektør i Farum Boldklub A/S	202
Edrén, Per Torsten	Medlem af Farum Byråd (C) 1982-1985 og 1998-2006. 1. viceborgmester 1998-2006	228, 230
Egdal, Karen	Kontormedhjælper i Produktionshuset	94
Ege, Hanne	Cand jur. Sekretariatschef i Frederiksborg Statsamt 15. september 2000 - 1. april 2001	168
Egebjerg, Mona	Fra 1. maj 2003 organisationsdirektør i Farum Kommune	200
Eikrem, Jette	Cand. jur. Fra 1990 ansæt i Frederiksborg Statsamt	169
Ejlertsen, Peter Toftager	Cand. merc. Ansæt i FIH 1996-2006	103
Elbæk, Michael	Ansæt i forvaltningen i Farum Kommune fra 1999. Fodboldspiller i Farum Boldklub 1999-2003	108

Navn	Stillingsbeskrivelse	Afgivet forklaring til protokol nr.
Elbæk-Jørgensen, Klaus	Cand. jur. Kommunaldirektør i Farum Kommune fra 1973-1988. Herefter juridisk konsulent i kommunen indtil 31. januar 1998	11
Elken, Steen Elholm	1987-1996 skatterevisor i Farum Kommune. Skattechef 1996-2002	15
Fabricius, Henrik	Ansæt i ISS	55
Falck, Erik Steen S.	1968-2003 ansat i Falck koncernen	99
Falkenkrone, Karin Helene	1990 medlem af kommunalbestyrelsen (V) i Fredensborg-Humlebæk Kommune og fra 1994 medlem af Frederiksborg Amtsråd. Medlem af tilsynsrådet 1998-2001	177
Finsen, Bo	Medlem af Farum Byråd (SF) 1994-2001	211
Frandsen, Erik Brown	Civilingeniør. Ansat i Krüger A/S 1987-2000 Udnævnt til teknisk direktør i Farum Kommune 1. april 2000	16
Frank, Bent	Direktør i Forsvarets Bygningstjeneste 1985-2006	137
Frederiksen, Erling	Cand. scient. soc. Formand for Landsorganisation af Arbejdsledige	126
Frederiksen, John	Kommunaldirektør i Farum Kommune 1992-1994	2
Frederiksen, Jørn	Driftschef i Jydsk Rengøring. Ansat i Farum Kommune 1. januar 1998, oprindeligt som teknisk direktør	66
Fuchs, Erik	Medlem af Farum Byråd 1982-1990 (C) og 1994-2006 (V)	218
Gamborg, Knud Erik	1986-1999 adm. direktør i Kommunernes Revision	42
Gensmann, Steen	Cand. jur. Fra 1999 konsulentopgaver for Farum Kommune. Pr. 1. januar 2002 sekretariatschef i kommunen	132, 152

Navn	Stillingsbeskrivelse	Afgivet forklaring til protokol nr.
Glavind, Jens	Bachelor i eliteidræt. Landstræner i svømning fra 1988-2000, sportschef i Dansk Svømmeforbund 2001. Konsulent i Farum Kommune 2002	84
Green, Lars	Civiløkonom og HA. Ansat i ISS fra 1989	57
Græsdal, Henrik Svend	Cand. jur. Fra 1. januar 2003 kontorchef i Farum-enheden i tilsynsrådet	155
Gaarboe, Michael	Administrerende direktør i Columbus IT Partner A/S 2000-2001	63
Hansen, Finn Palle	Medlem af Farum Byråd 1990-1993 (V)	180
Hansen, Flemming Steen	1989-2000 bademester i Farum Svømmehal. Fra 31. maj 2000 driftsleder/driftschef i Farum Park	107
Hansen, Ib Bolvig	Bestyrelsesmedlem i Farum Boldklub A/S 1999-2001 og administrerende direktør for Farum Boldklub A/S fra 18. februar til 25. oktober 2000	131
Hansen, Jan Kaadekilde	Arkitekt. 1. januar 2005 projektkoordinator for Farum Nordby	136
Hansen, Lars Møller	Fra 1. maj 2000 personalekonsulent i Farum Kommune	173
Hansen, Vita	Ansatt i forvaltningen i Farum Kommune fra 2001-2007	139
Heimbürger, Peter Philip	Medlem af Frederiksborg Amtsråd 1998-2006 (O) Medlem af tilsynsrådet i 2 år fra 1. januar 2002	181
Heiselberg, Karsten	Cand. jur. Direktør i Deloitte & Touche Business Services	28
Helms, Per	Formand for Farum Tennisklub 1998-2004	93
Helslev-Rasmussen, Stine	Ansatt i forvaltningen i Farum Kommune fra 1996 i Farum Kommune	115

Navn	Stillingsbeskrivelse	Afgivet forklaring til protokol nr.
Henriksen, Michael	Indehaver af Farum Container frem til 1996 og senere af City Container og Farum Sten og Grus. Bestyrelsesmedlem mv. i Farum Boldklub A/S	134
Herdel, Lene Bjerre	Medlem af Farum Byråd 1998-2006 (SF)	212
Hjort, Søren	1992-2000 ansat i Farum Kommune	147, 195, 203, 204
Hjort-Madsen, Erik Schaubau	Ældrerådsformand i Farum Kommune 1998-2004	146
Hoffmeyer, Jens	Formand for Venstre i Farum 28. januar 1999 til 12. maj 2002	144
Holm, Dan Brædstrup	Ansats i Skanska 1998-2002	76
Hundborg, Lasse	Ansats i Jørgen Wessberg A/S fra den 1. november 1998	73
Høegsberg, Palle	Ansats i Kommunernes Revision fra 1979	46
Høyer, Charlotte	2000 ansats i Farum Kommune. 2001 marketingchef i Farum Boldklub A/S	127
Jakobsen, Lis	Medlem af Farum Byråd 1982-1999 (A)	216
Jensen, Bent	Medlem af Farum Byråd i flere perioder (DKP, løsgænger, V)	224
Jensen, Bjarne Christian	Indehaver af bl.a. Sport & Event International	151
Jensen, Ib Hou	Arkitekt og bygningskonstruktør. Medindehaver af arkitektfirmaet Hou & Partnere A/S	110
Jensen, Jørgen	Ingeniør. Ansats i Farum Kommune fra 1972	17
Jensen, Keld Nybo	Ansats i FIH fra 1979	198
Jensen, Leif Frimand	Socialrådgiver. 1987 socialchef i Farum Kommune. Fra 1994-2002 ordførende direktør (anden titel 1998-1999)	238-240, 242
Jerger, Henrik Knud	Medlem af Farum Byråd 1994-2006	235

Navn	Stillingsbeskrivelse	Afgivet forklaring til protokol nr.
Jespersen, Karen	Socialminister (A) januar 1993 til januar 1994 og igen september 1994 til februar 2000, indenrigsminister februar 2000 til november 2001	193
Johannesen, Liz Tørnsø	Ansæt i forvaltningen i Farum Kommune fra 1985, 1996-2000 i byrådssekretariatet	10
Johansen, Keld	Ansæt i Kommunerne Revision fra 1977. 1994-1996 holdleder for revisionen af Farum Kommune	43
Johansen, Lars Brødsgaard	Cand. polit. Administrerende direktør i FIH fra 1998	199
Johansson, Steen	Mag. art. Faglig sekretær i SID Birkerød-Farum, nu 3 F, 1990-2006	125
Johnsen, Albert	Værktøjsmager og indehaver af A. Johnsen Industri A/S	121
Jonski, Ronni	Fodboldspiller i Farum Boldklub. Ansæt i Farum Kommune som teknisk servicemedhjælper august 2000	106
Juul, Thorkil	Cand. oecon. Afdelingschef i Indenrigsministeriet	185
Jørgensen, Lars Krull	Ansæt i ISS og senere i Falck, fra 1999 som divisionschef for Øst-Danmark	98
Jørgensen, Leif	Medlem af Farum Byråd 1990-1993 (V)	206
Jørgensen, Morten Bo	Civilingeniør. It-specialist. 1999-2003 ansæt i Farum Kommune	60
Kirschmeier-Andersen, Sabine Berta	Medlem af Farum Byråd 2000-2006 (A)	243
Klausen, Ejno Bay	Ansæt i Kommunernes Revision fra 1974	49
Klausen, Ulrik	Statsautoriseret revisor. Ansæt i Kommunernes Revision fra 1977, siden 2000 som afdelingschef	39
Knudsen, Karsten Ole	Cand. scient. pol. Kommunaldirektør i Farum Kommune fra 1. januar 2003	172

Navn	Stillingsbeskrivelse	Afgivet forklaring til protokol nr.
Knudsen, Robert	Ansæt i Kommunernes Revision fra 1979. Fra 1. januar 1999 holdleder for revisionen af Farum Kommune	45
Korsgaard, Tyge	Cand. oecon. Ansæt i FIH 1983-2002, senest som vicedirektør	197
Kragelund, Preben	Direktør i Team Danmark fra 1982.	90
Krauw, Jørgen	Partner i Mortensen & Beierholm Statsautoriseret Revisionsaktieselskab (HLB)	29
Kruse-Madsen, Christian	Advokat for Farum Kommune	165, 175, 196
Krüeger, Stefan	Cand. jur., HD og socionom. Ansæt i forvaltningen i Farum Kommune 2000-2003	83
Larsen, Jacob Næsager	Cand. jur. 2002 ansæt i Frederiksborg Statsamt	154
Larsen, Jørgen	Socialrådgiver. Ansæt i Farum Kommune fra 1982. 1. oktober 1994 socialchef, 1. marts 1997 viceordførende direktør/socialchef, marts 1998 administrerende direktør/socialchef, marts 2002 på ny socialchef	3, 158, 166, 179
Laursen, Jan	Ansæt i Farum Kommune 1998 i it- og informationsafdelingen	145
Lautsen, Hans Jørgen	Statsautoriseret ejendomsmægler	130
Lehrmann, Carsten	1. oktober 2000 regnskabschef i Farum Kommune, 1. februar 2001 til 15. december 2001 økonomidirektør	35
Liedecke, Ane	Økonom. Ansæt i forvaltningen i Farum Kommune fra 1993	9
Lindegaard, Knud Erik	Ingeniør. Teknisk konsulent for Dansk Tennisforbund	81
Lindevang, Benthe	Ansæt i forvaltningen i Farum Kommune 1982-2003. 1998-2003 tillidsrepræsentant for HK-klubben	7

Navn	Stillingsbeskrivelse	Afgivet forklaring til protokol nr.
Lindhardt, Jørgen	1999-2000 salgs- og marketingsdirektør i Alletiders Rejser. 1. november 2000 til 1. september 2001 administrerende direktør i Farum Boldklub A/S	133
Lindhardt, Vini	Cand. jur. Fra 1. august 2003 direktør i Farum Kommune	203
Lund, Birgit Helene	Medlem af Farum Byråd 1986-2006 (SF)	245
Lysel, Jesper	Arkitekt. Ansat i Farum Kommune fra 1986	68
Lønborg, Ib	1967-2005 ansat i Kommunernes Revision	88
Madsen, Peter August	Medlem af Farum Byråd 1982-1993 og 1999-2000 (A)	22, 162, 234
Madsen, Poul Erik Sørup	1998- 2003 direktør i Alletiders Rejser	150
Maire, Emil Le	Cand. jur. Afdelingschef i Indenrigsministeriet	184
Marcussen, Thorvald	Fra 1979 halinspektør og senere idrætsspektør i Farum Kommune	71
Mathiasen, Lauge	Cand. scient. adm. Projektleder i Farum Kommune 1. december 1999-30. juni 2001	26
Melchiorson, Gitte Wies	Medlem af Farum Byråd 2002-2006 (V)	232
Mikkelsen, Bent	Formand for Farum Erhvervsforening 1994-1999	124
Mikkelsen, Kim	Fra 2000 direktør for Værløse Farum Basketballklub A/S (VFBBK A/S)	112
Mikkelsen, Palle	Cand. polit. Fg. økonomichef i Farum kommune 1998-1999	33
Miksa, George	Medlem af Frederiksborg Amtsråd (A) og af tilsynsrådet fra 1994 til 2003	178
Mohr (tidl. Jacobsen), Lisbeth Lose Hasseris	Medlem af Farum Byråd 1986-1993 (V)	215
Molin, Jan	Statsautoriseret revisor og partner i HLB	29

Navn	Stillingsbeskrivelse	Afgivet forklaring til protokol nr.
Mylin, Thue	Cand. polit. 1. oktober 1997-31. oktober 2000 it-chef i Farum Kommune	59
Møberg, Ulrik	Pædagog. Fra 1. november 1999 leder af Farum Boldklub A/S' institution "Idrætten"	113
Mølgaard, Eigil	Tidligere direktør i Finanstilsynet	142
Møller, Elin	Sygeplejerske ansat i Farum Kommune 1974. 1. september 1994 plejehjemsleder. Ældre-konsulent fra august 1999	148
Møller, Hans Martin Friis	Fra 1998 chef for Rambølls Miljø-, Vand- og Energiafdeling	52
Møller, Regner Reinhardt	Medlem af Farum Byråd 1990-1997 (V)	208
Nagel, Torben	Arkitekt. Administrerende direktør og med-ejer af Mangor & Nagel	82
Nejstgaard, Eva	Fra 1994 borgmester i Allerød (C). Medlem af Frederiksborg Amtsråd og tilsynsrådet fra 1. januar 2002	194
Nevado, Henrik	Registreret revisor. 1979-1992 ansat i Kommunernes Revision	38
Nielsen, Hans Carl	Medlem af Farum Byråd 1986-2001 (A)	221
Nielsen, Jens Lemb	Akademiingeniør. Ansat i H. Hoffmann & Sønner A/S fra oktober 1995	80
Nielsen, John Gilbert	1. juni 1995 ansat i Produktionshuset i Farum	119
Nielsen, Kaj	Cand. psyk. Ansat i Arbejdstilsynet	14
Nielsen, Lars Henrik Gram	Medlem af Farum Byråd 1998-2001 (V)	225
Nielsen, Michael S.	Fra 1982 ansat i Kommunernes Revision	44
Nielsen, Mogens Hovgaard	Medlem af Farum Byråd 1998-2006 (V)	220
Nielsen, Ole	Registreret revisor. Fra 1988 i Kommunernes Revision	47

Navn	Stillingsbeskrivelse	Afgivet forklaring til protokol nr.
Nielsen, Sven Krarup	Medlem af Farum Byråd 1982-1993 (C)	223
Nielsen, Tom	Fodboldtræner i Farum Boldklub. Teletekniker i Farum Kommune fra 1. juli 2001	104
Olsen, John Palmer	1. august 2001 til 31. december 2004 ansat i økonomiafdelingen i Farum Kommune	36, 86
Olsen, Lars	1998-2003 ansat i Deloitte og Touche med afstikker til Rambøll	23
Olsen, Steen	Manager i Deloitte & Touch Consulting fra 1996	64
Oppfeldt, Flemming Birger	Medlem af Farum Byråd 1986-2001 (V). Borgmester 20. november 1992-10. marts 1993	217, 222
Osten, Morten Plug von der	Medlem af Farum Byråd 1998-2006 (V)	229
Pamperin, Kirsten	Ansatt i forvaltningen i Farum Kommune fra 1988	67
Pedersen, Birgit	Ansatt i økonomiforvaltningen i Farum Kommune fra 1970	30
Pedersen, Carsten	Ansatt i forvaltningen i Farum Kommune fra 1999. Sideløbende hermed direktør, senere økonomichef for Farum Boldklub A/S	117
Pedersen, Erik Geert	Cand. jur. Fra 1. oktober 1998 ansatt i Farum Kommune	19, 116
Pedersen, Henning N.	Ansatt i Kommunernes Revision fra 1973	87
Pedersen, Lars Bjarne Schrøder	Medlem af Farum Byråd fra 2002 (SF)	213
Pedersen, Niels Jørgen Mau	Cand. oec. Kontorchef i Indenrigsministeriet fra 1991	186
Pedersen, Thor	Cand. polit. Administrerende direktør i Jydsk Rengøring A/S 1998-2000	69
Penzien, Heike	Medlem af Farum Byråd fra 2002 (SF)	214
Petersen, Allan E.	Medlem af SF Farum fra 1997	141

Navn	Stillingsbeskrivelse	Afgivet forklaring til protokol nr.
Petersen, Marianne	Cand. jur. Ansat i Frederiksborg Statsamt 1976-2006	153
Pop-Madsen, Elsebeth	Medlem af bestyrelsen for den konservative vælgerforening i Farum	143
Preisler, Niels	Cand. jur. Fra 1981 ansat i Indenrigsministeriet, fra 1988 afdelingschef, 1996-2001 departementschef	187
Præstegaard, Thorkild	Ansats i Deloitte & Touche Business Services 1999	24
Puge, Lone	Ansats i Farum Kommune fra 1993, 1998-2000 som ældrechef	20, 161
Rasmussen, Lars Løkke	Cand. jur. Amtsborgmester i Frederiksborg Amt 1998-2001. Fra november 2001 indenrigs- og sundhedsminister	192
Rasmussen, Michael	Direktør i Kommunernes Revision fra 1988	40
Rasmussen, Niels	Cand. polit. Sekretariatschef for Arbejdsmarkedsrådet 1994. Regionschef 1996	123
Riis, Karen Schur	Sygeplejerske. Ansats i Jydsk Rengøring A/S (senere ISS) 1998-2001	21
Rosgaard, Peter	Cand. merc. Livredder i Farum Svømmehal. Ansats i forvaltningen fra 2001	92
Rust, Gitte	Formand for Farum Idræts Union 1990-2000	91
Sand, Anne Vibeke	Arkitekt og jurist i Bascon Ingeniørfirma	75
Sanders, Henrik	Advokat og partner i Advokatfirmaet Mazanti-Andersen, Korsø Jensen og Partnere	101
Sayers, Andrew Paul	Pædagog. Træner i amatør fodboldklubben. Ansats i fritidshjemmet under Farum Boldklubs amatør afdeling den 1. februar 1999	114
Schønau, Christian	Cand. jur. Indenrigsministeriet 1994-2007, fra 2005 som departementschef	188

Navn	Stillingsbeskrivelse	Afgivet forklaring til protokol nr.
Setov, Jesper	Ansæt i Columbus IT Partner Danmark A/S 1995-2005	61
Sichlau, Britta	Sygeplejerske. Ansæt i Farum Kommune fra 1995	27
Simonsen, Thorkild	Indenrigsminister 20. oktober 1997-23. fe- bruar 2000 (A)	189
Skat-Rørdam, Jørgen	Cand. jur. 1975-2003 politimester i Hillerød	160
Skott, Carsten	Geolog. Ansæt hos Rambøll 1995-2001	53
Soelberg, Per Rodhe	Cand. jur. Ansæt i Kommunernes Landsfor- ening	174
Sonne-Hansen, Doris	Ansæt i forvaltningen i Farum Kommune 1965-2000	5
Steffesen, Susanne Falk	Ansæt i ISS Junior Care 2001-2002	56
Stein, Henrik	Cheftræner i Farum Tennisklub 1998-2005	85
Strange, Bjørn	1992-2004 formand for amatørklubben Fa- rum Boldklub	129
Søbirk, Reno	Ansæt i Jydsk Rengøring 1972-2000	120
Sørensen, Poul E.	Ansæt i Kommunernes Revision 1952-1995	41
Tas, Hüseyin	Medlem af Farum Byråd 1986-93 (A) og 1998-2005 (V)	226
Thomsen, Hans B.	Cand. jur. Fra 1993 i Indenrigsministeriet. 1995 kontorchef, 2000 afdelingschef	183, 191
Thomsen, Karsten Ø.	Ansæt i Columbus IT Partner Danmark A/S 1991-2001	62
Thomsen, Mogens Norup	Bygningsingeniør. Ansæt i Farum 1972-1997	18
Thorsen, Philip	Advokat i advokatfirmaet Mazanti-Andersen, Korsø Jensen & Partnere	164
Tidemand, Jørgen Bredal	Kriminalassistent.Træner i Farum Boldklub. Fra januar 1999 ansæt i Produktionshuset	95

Navn	Stillingsbeskrivelse	Afgivet forklaring til protokol nr.
Toft, Per	Fra 1997 inspektør i Falck	96
Torm, Berit	Medlem af Farum Byråd fra 2002 (V)	233
Torm, Jørgen	Fra 2001 medlem af bestyrelsen i Farum Boldklub A/S i 2001, direktør 2002	118
Træholt, Ketty	Medlem af Farum Byråd 1990-2006	219
Trønning, Christian	Cand. jur. Fra 1998 statsamtsmand for Frederiksborg Statsamt	156
Valsborg, Ib	Cand. jur. 2001-2005 departementschef i Indenrigs- og Sundhedsministeriet	190
Vinten, Vibeke	Cand. jur. Kontorchef i Kommunernes Landsforening (KL) fra 1991	157
Vith, Martin	Cand. polit. Økonomikonsulent i Farum Kommune juni 1999-januar 2001	34
Wachtel, Paul Henry	Medlem af Farum Byråd 2002-2006 (T)	252
Wessberg, Stig	Bygningsingeniør. Medejer af virksomheden Jørgen Wessberg A/S	70
Wilquin, Alice	Cand. scient. i biologi. Ansat i Farum Kommune den 1985- 2000. Tillidsmand	12
Winckler, Poul	Medlem af Farum Byråd 1998-2001 (A)	231
Wismann, Lars	Cand. merc. Medlem af Venstres vælgerforening i Farum 1995-2000	201
Zetterstrøm, Bjarne	Medlem af Socialdemokratiet i Farum fra 1975. Bestyrelsesformand 2001	140
Zetterstrøm, Lasse	Medlem af Farum Byråd 2002-2006 (A)	244
Ægidius, Lisa Sidse	Cand. jur. Ansat i Farum Kommune i 2001 som sekretariatschef og senere direktør for it og jura	65

